

Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid in gemeenten en steden in Vlaanderen.

Eindrapport

Onderzoek in opdracht van de Vereniging van
Vlaamse Steden en Gemeenten.

Kathleen Emmery, Sighile Buyle & Kristien Nys

Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee Hogeschool

Colofon

Referentie Emmery, K., Buyle, S., & Nys, K. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid in gemeenten en steden in Vlaanderen. Eindrapport. Onderzoek in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).
<https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/onderzoeksprojecten/lokaal-gezinsbeleid-voor-lokale-besturen>

Contact Odisee - Kenniscentrum Gezinswetenschappen
Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek
02-240 68 40
kcgezinswetenschappen.odisee.be
kcgezinswetenschappen@odisee.be
Kathleen Emmery: kathleen.emmery@odisee.be

Dit is het eindrapport van een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen naar lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Volgende deelrapporten gaan dieper in op de deeldomeinen van dat lokaal gezinsbeleid:

Emmery, K., Nys, K., & Buyle, S. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten*.

Deelrapport Huizen van het Kind. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Emmery, K., Nys, K., & Buyle, S. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten*.

Deelrapport Sociaal Huis. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Buyle, S., Nys, K., & Emmery, K. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten*.

Deelrapport Voorschoolse Kinderopvang. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Buyle, S., Nys, K., & Emmery, K. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten*.

Deelrapport Buitenschoolse opvang en activiteiten. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Buyle, S., Nys, K., & Emmery, K. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten*.

Deelrapport Flankerend onderwijsbeleid. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Dankwoord	7
1 Context en aanleiding.....	8
2 Onderzoekopzet.....	10
2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen.....	10
2.2 Bevraging lokale besturen	10
2.2.1 Verloop van de bevraging	10
2.2.2 Vragenlijst	11
2.3 Analyse van de respons	12
2.3.1 Algemeen	12
2.3.2 Non-respons.....	13
2.3.3 Respons.....	13
2.3.4 Wie antwoordde	15
2.4 Opbouw rapport	16
3 Hoe wordt het lokaal gezinsbeleid georganiseerd?	18
3.1 Wie is bevoegd voor het lokaal gezinsbeleid.....	18
3.1.1 Bevoegde schepen	19
3.1.2 Bevoegde diensten	20
3.1.3 Een dienst bevoegd voor gezinsbeleid	22
3.2 Samenwerkingsverbanden	24
3.2.1 Betrokken domeinen in het gezinsbeleid	24
3.2.2 Samenwerking met en afstemming tussen actoren	24
3.2.3 Regisseur of actorrol.....	31
3.2.4 Intergemeentelijke samenwerking	34
3.3 Personeel en organisatie	36
3.3.1 Personeelsinzet.....	36
3.3.2 Groei en continuïteit van teams	36
3.3.3 Personeelsbeperkingen	38
3.4 Financiële beperkingen.....	41
3.4.1 Te weinig basismiddelen	42

3.4.2	Tijdelijke projectsubsidies en verschillende subsidiestromen.....	45
4	De visie van lokale besturen en de uitvoering van gezinsbeleid	49
4.1	Een visie op gezinsbeleid in de lokale beleidsplanning	49
4.2	Geen (overkoepelende) visie over gezinsbeleid	50
4.2.1	Losse acties	51
4.2.2	Versnippering op lokaal niveau	52
4.2.3	Versnippering in bovenlokale aansturing	53
4.2.4	Afhankelijk van politieke keuzes en beleidsstructuren	54
4.3	Visies over gezinsbeleid	56
4.3.1	Specifieke domeinen of een horizontale benadering.....	56
4.3.2	Doelgroepen	59
4.3.3	Het proces van het uitwerken van een visie.....	62
4.4	Doelstellingen	64
4.4.1	Algemene of gezinsbeleid specifieke doelstellingen	64
4.4.2	Gezinnen met kinderen ondersteunen.....	65
4.4.3	Het bevorderen van de ontplooiingskansen van kinderen en jongeren	65
4.4.4	Armoedebestrijding en gelijke kansen	65
4.4.5	Het bevorderen van sociale cohesie, zorg en solidariteit.....	66
4.5	Van doelstellingen naar acties.....	66
4.5.1	(Preventieve) Gezinsondersteuning	68
4.5.2	Financiële en materiële ondersteuning	69
4.5.3	Opvang van kinderen.....	70
4.5.4	Onderwijs.....	71
4.5.5	Vrije tijd.....	72
4.5.6	Gezondheid, welzijn en zorg.....	73
4.5.7	Leef- en woonomgeving	74
4.5.8	Wonen	75
4.5.9	Inburgering en integratie.....	75
5	Een geïntegreerde aanpak.....	76
5.1	Voorwaarden voor geïntegreerd werken	76
5.1.1	Gecoördineerde en gezamenlijke visie en aanpak	76
5.1.2	Samenwerking en betrokkenheid van actoren.....	78
5.2	Implementatie	80
5.2.1	Een horizontale benadering.....	80

5.2.2	Geïntegreerd aanbod.....	83
5.2.3	Geïntegreerde gezinsondersteuning	85
5.2.4	Gedeeld gebruik van infrastructuur.....	87
5.3	Uitdagingen voor geïntegreerd werken.....	89
6	Toegankelijkheid en participatie	92
6.1	Diversiteit en inclusie.....	92
6.2	De B's van toegankelijkheid: sterktes en uitdagingen	93
6.2.1	Bereikbaarheid.....	94
6.2.2	Bekendheid en begrijpbaarheid.....	97
6.2.3	Betaalbaarheid.....	102
6.2.4	Beschikbaarheid.....	103
6.2.5	Bruikbaarheid.....	106
6.3	Participatie.....	109
6.3.1	Zicht krijgen op vragen en gezinnen een stem geven	110
6.3.2	De rol van inspraakplatformen	112
7	Gezinsbeleid vanuit het perspectief van gezinnen.....	114
7.1	Gezinnen in beeld	114
7.2	Vragen en zorgen.....	115
7.2.1	Vaak voorkomende thema's.....	115
7.2.2	Leeftijdsgebonden vragen of zorgen	116
7.2.3	Evolutie in de vragen en zorgen	117
7.2.4	Ouders en gezinnen met meer of minder (specifieke) vragen of zorgen.....	118
7.3	Beschikbare en ervaren steun	119
7.3.1	Informele steunbronnen.....	119
7.3.2	Formele ondersteuning	120
7.3.3	Elementen van gebruik en niet-gebruik van formele ondersteuning.....	124
7.4	Welke ondersteuning wensen ouders?	128
7.4.1	Domeinen en thema's die ondersteuning vragen	128
7.4.2	Gewenste ondersteuningsfuncties en -werkvormen	128
7.4.3	Kenmerken van goede ondersteuning.....	130
7.5	Naar een duurzame laagdrempelige geïntegreerde ondersteuning	131
7.5.1	Veelzijdige nabijheid.....	131
7.5.2	Veelzijdige laagdrempelige diensten	132

7.5.3	Proactieve en geautomatiseerde informatie en rechtentoekenning en ondersteuning	133
7.5.4	Een gezonde blik op vragen en zorgen	134
8	Conclusies en aanbevelingen.....	136
8.1	Context en uitdagingen van het lokaal gezinsbeleid	136
8.2	Lokale randvoorwaarden	138
8.2.1	Gedragen, gezamenlijke geïntegreerde visie op lokaal gezinsbeleid	138
8.2.2	Lokale en regionale samenwerkingen en netwerken	139
8.2.3	Voldoende en gekwalificeerd personeel	141
8.2.4	Een geïntegreerde aanpak.....	142
8.2.5	Een toegankelijk aanbod.....	144
8.2.6	Participatie van gezinnen, ouders en kinderen	151
8.3	Bovenlokale randvoorwaarden.....	152
8.3.1	Structurele financiering	152
8.3.2	Bovenlokale ondersteuning en samenwerking	154
8.3.3	Een bovenlokaal geïntegreerd beleidskader	156
8.4	Tot slot	160
9	Bronnen	161

Dankwoord

Dit onderzoek naar het ‘Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid in gemeenten en steden in Vlaanderen’ is een voorbeeld van hoe we in het kenniscentrum vanuit het perspectief van lokale beleidsmakers en gezinnen, het gezinsbeleid en ondersteuning in beeld brengen en van daaruit aanbevelingen formuleren om het gezinsbeleid en de ondersteuning van gezinnen te versterken.

We zijn de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) erkentelijk voor deze onderzoeksopdracht en het vertrouwen in ons onderzoeksteam.

Het voorliggend onderzoeksrapport kwam tot stand dankzij verschillende betrokkenen.

Een warme dank aan:

Alle 125 medewerkers en verantwoordelijken bij lokale besturen die tijd hebben vrijgemaakt om onze vragenlijst in te vullen of om studenten te woord te staan.

Alle 102 studenten die meewerkten aan dit onderzoek voor hun niet aflatende inzet om contact op te nemen en de interviews tot een goed einde te brengen.

De collega’s van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen Sighile Buyle en Kristien Nys voor het doorzettingsvermogen en de fijne samenwerking.

Ivan Pauwels en Kurt De Backer van VVSG voor de constructieve feedback en de vlotte samenwerking.

Kathleen Emmery
Kenniscentrum Gezinswetenschappen
Odisee Hogeschool
Januari 2026

1 Context en aanleiding

In 2014 publiceerde het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee Hogeschool het boek 'Mozaïek en dynamiek van het lokaal gezinsbeleid in Vlaanderen' naar aanleiding van de Gezinsconferentie op 15 mei 2014. De publicatie bevatte de resultaten van een onderzoek bij 159 gemeenten naar de invulling van het lokaal gezinsbeleid (Luyten, Emmery, & Rondelez, 2014). In de voorbije 10 jaar is dat gezinsbeleid sterk geëvolueerd, alleen al onder invloed van gewijzigde Vlaamse regelgeving. We geven enkele voorbeelden.

Het *decreet betreffende het lokaal sociaal beleid van 9 februari 2018* bepaalt dat het lokaal sociaal beleid deel moet uitmaken van de lokale meerjarenplanning. Het lokaal bestuur moet de regie van de lokale sociale hulp- en dienstverlening voeren; moet inzetten op een maximale toegankelijkheid van de lokale sociale hulp- en dienstverlening voor de bevolking met bijzondere aandacht voor onderbescherming; en moet vermaatschappelijking van de lokale hulp- en dienstverlening realiseren. Het decreet is de wettelijke basis voor het geïntegreerd breed onthaal (GBO). De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin bepaalde de beleidsprioriteiten voor de lokale meerjarenplannen 2020-2025 in het kader van lokaal sociaal beleid in de omzendbrief WVG 2018/01. Onder de noemer van het lokaal geïntegreerd gezinsbeleid werden volgende initiatieven vernoemd: de Huizen van het Kind, de lokale loketten kinderopvang, de Proeftuinen buurtgerichte netwerken voor kinderen en gezinnen, de buitenschoolse kinderopvang en de afstemming tussen buitenschoolse activiteiten, en de ketenaanpak intrafamiliaal geweld en kindermishandeling. Het zijn ook deze domeinen die het afgelopen decennium te maken kregen met veranderende regelgeving.

Bij de bevraging van lokale besturen in 2014 waren *het decreet van 29 november 2013 houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning* en de daarbij aansluitende besluiten nog maar pas in werking. Huizen van het Kind zijn lokale samenwerkingsverbanden die minstens moeten voorzien in een aanbod inzake preventieve gezondheidszorg en opvoedingsondersteuning en in activiteiten die ontmoeting en sociale cohesie bevorderen (Art. 8). Elk gezin moet laagdrempelig in deze basisvoorzieningen terecht moet kunnen (Art. 5 en 6). Artikel 7 stelt dat lokale besturen, dan wel lokaal relevante actoren voor preventieve gezinsondersteuning, het initiatief kunnen nemen om een Huis van het Kind op te richten. *"Elk initiatief verloopt in samenwerking met het lokaal bestuur. Bij gebreke aan initiatief neemt het lokaal bestuur het initiatief op zich."* Ondertussen zien we tien jaar later dat de Huizen van het Kind met een bereik in 294 gemeenten bijna gebiedsdekkend zijn in Vlaanderen (Opgroeien, 2023). Het decreet van 17 mei 2024 over de organisatie van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid gaf de aanleiding tot 6 pilootprojecten 'Zorg en ondersteuning op lokaal niveau' en 6 pilootprojecten 'Vroegdiagnostiek'.

Naast de Huizen van het Kind worden ook de OverKop-netwerken binnen dat geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid erkend. De financiering van de OverKop-huizen ontstond in het kader van de Rode Neuzenactie van de Koning Boudewijnstichting. De subsidiëring werd verder gezet door de Vlaamse Regering via het Besluit van de Vlaamse Regering van 5 maart 2021 en van 3 mei 2024, waarbij het laatste besluit de term OverKop-huizen verving door OverKop-netwerken.

Het *decreet van 20 april 2012 over de organisatie van de kinderopvang voor baby's en peuters* introduceerde het Lokaal Loket Kinderopvang, waarvan de subsidies werden geregeld via het Besluit van de Vlaamse Regering van 14 december 2018. Het *besluit van de Vlaamse regering houdende het*

lokale beleid kinderopvang is sinds 1 januari 2014 in werking. Dat besluit bepaalt dat het lokale bestuur een lokaal overleg kinderopvang moet inrichten, beleidsdoelstellingen voor kinderopvang moet integreren in het meerjarenplan, advies moet geven over de uitbreiding van kinderopvangplaatsen binnen het eigen grondgebied, en lokale actoren en gezinnen moet informeren over het aanbod kinderopvang en over het lokaal beleid kinderopvang.

Met het decreet van 3 mei 2019 houdende de organisatie van buitenschoolse opvang en de afstemming tussen buitenschoolse activiteiten, komt de regierol voor buitenschoolse opvang en activiteiten bij de lokale besturen te liggen. Ze moeten voor dat aanbod een lokaal beleid uitstippelen, in samenwerking met een lokaal samenwerkingsverband. De lokale besturen beslissen over de besteding en de verdeling van de beschikbare financiële, personele, logistieke en infrastructurele middelen, binnen het kader van de Vlaamse beleidsprioriteiten.

Het *decreet van 29 maart 2024 tot oprichting en regeling van de Veilige Huizen* bepaalt dat per gerechtelijk arrondissement minstens één Veilig Huis moet worden opgericht. De doelstelling bestaat erin intrafamiliaal geweld gecoördineerd aan te pakken via intersectorale samenwerking. Lokale besturen moeten betrokken worden bij de regionale netwerkorganisatie van Veilige Huizen, samen met actoren van het Agentschap Justitie en Handhaving, het Agentschap Opgroeien, een CAW en een vertrouwenscentrum kindermishandeling. Dit in samenwerking met het Openbaar Ministerie en de politiediensten.

Verder zijn er bovenlokale ontwikkelingen die een invloed hebben op het lokaal gezinsbeleid. Zo richtte de Vlaamse overheid met het Decreet van 26 april 2019 eerstelijnszones op. Het is een netwerk van eerstelijnsaanbieders (bv. huisartsen, maatschappelijk werkers ...) in een geografisch afgebakend gebied van één of meerdere steden of gemeenten. De eerstelijnszone wordt aangestuurd door een zorgraad die de opdracht heeft om het lokaal sociaal beleid te ondersteunen.

Deze beleidsontwikkelingen situeren zich op vlak van planning en uitvoering op verschillende niveaus: van voorbereidings-, piloot- tot uitrolfase in Vlaanderen en Brussel. Ze vragen een uitgesproken lokale inzet en/of regie en roepen op lokaal niveau vragen op.

De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) ondersteunt lokale besturen op verschillende beleids- en levensdomeinen, waaronder ook specifiek voor het voeren van een (geïntegreerd) gezinsbeleid (<https://www.vvsg.be/themas/zorg-gezin-en-welzijn/kinderen-en-gezinnen/lokaal-gezinsbeleid>). Met dat doel voor ogen bezochten medewerkers van de VVSG in 2025 steden en gemeenten om een beter zicht te krijgen op de vragen en ondersteuningsnoden én om lokale beleidsmakers en -uitvoerders op weg te zetten om aan een lokaal gezinsbeleid vorm te geven, om daarrond met (externe) partners samen te werken enz. Mede op basis van deze gesprekken voelde de VVSG de nood aan een wetenschappelijk onderbouwde stand van zaken inzake lokaal gezinsbeleid.

Kortom, zowel vanuit de bovenlokale beleidsontwikkelingen die op lokaal niveau een implementatie (moeten) krijgen als vanuit praktijkervaringen en -noden op lokaal niveau drong een nieuw onderzoek over 'hoe lokale besturen gezinsbeleid anno 2025 invullen', zich op. De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) gaf de opdracht aan het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee Hogeschool om dit onderzoek uit te voeren, en om te onderzoeken hoe lokale besturen kunnen worden ondersteund op het vlak van een lokaal gezinsbeleid.

2 Onderzoekopzet

2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoek brengt de rol van lokale besturen in het gezinsbeleid in kaart, inventariseert wat daarbij goed gaat, wat de knelpunten zijn, en gaat na hoe lokale besturen in hun rol verder ondersteund kunnen worden.

Een eerste perspectief, en het uitgangspunt van dit onderzoek, is de invulling die lokale besturen zelf aan dat gezinsbeleid geven. Dat vertaalt zich in volgende onderzoeksvragen:

1. Wat zijn de visies van lokale besturen op lokaal gezinsbeleid?
2. Hoe geven lokale besturen vorm aan deze visies in het lokaal gezinsbeleid?
3. Hoe krijgt een geïntegreerd gezinsbeleid vorm op lokaal niveau?
4. Welke sterktes en knelpunten ervaren lokale besturen op het vlak van het voeren van een lokaal gezinsbeleid?
5. Hoe willen lokale besturen graag ondersteund worden in het omgaan met knelpunten en uitdagingen in het gezinsbeleid?

Een tweede perspectief is dat vanuit de noden van kinderen, jongeren en gezinnen en de ondersteuning die zij verwachten van het lokaal bestuur, op het vlak van levensdomeinen, kanalen, aanbod (o.a. werkvormen, inhouden enz.), kwaliteit en toegankelijkheid. We brengen kenmerken van goede en werkzame ondersteuning in kaart. Wat betekent dat voor het lokaal gezinsbeleid, en in het bijzonder voor de werking van Huis van het Kind, Sociaal Huis en de opvang van kinderen?

Tot slot heeft het onderzoek tot doel om aanbevelingen te formuleren. Wat hebben lokale besturen, op verschillende niveaus (politieke mandatarissen, leidende en uitvoerende ambtenaren) nodig voor een werkzaam lokaal gezinsbeleid? Wat zijn de rand- en kernvoorwaarden daarvoor?

2.2 Bevraging lokale besturen

2.2.1 Verloop van de bevraging

De dataverzameling (2024-2025) gebeurde in het kader van de examenopdracht voor het opleidingsonderdeel “Gezinsbeleid” in de derde opleidingsfase van de bacheloropleiding Gezinswetenschappen van Odisee Hogeschool.

Studenten kregen een standaard e-mail en -brief en gestructureerde vragenlijst (zie volgende punt) waarmee ze één geselecteerde stad of gemeente aanschreven.

Om in dit onderzoek een voldoende vertegenwoordiging van verschillende soorten steden en gemeenten te krijgen, deelden we alle steden en gemeenten in Vlaanderen in volgens het inwonersaantal. Op basis van de bevolkingscijfers werden steden en gemeenten ingedeeld in drie categorieën: klein (<12.000 inwoners), middelgroot (12.000 – 21.000 inwoners) en groot (>21.000 inwoners). Studenten werden in deze drie categorieën verdeeld en kregen de opdracht om binnen deze categorie een stad of gemeente te bevragen.

Elke student stuurde de standaard e-mail naar de algemeen directeur van de geselecteerde stad of gemeente, met de vragenlijst als bijlage. Deze rekrutering startte op 4 november 2024. Studenten kregen de opdracht om dit verder op te volgen, via een herinnering via e-mail of telefonisch. Wanneer studenten na verschillende pogingen geen respons kregen of de reactie kregen dat het lokaal bestuur niet bereid was om deel te nemen aan dit onderzoek (zie ook verder 'non-respons'), kregen ze een nieuwe stad of gemeente toegewezen. In deze eerste fase van de rekrutering werden 108 lokale besturen aangeschreven, waarvan 70 deelnamen aan het onderzoek.

Een tweede rekruteringsronde startte in december 2024 om bijkomende lokale besturen te betrekken in het onderzoek. In deze tweede fase werden 163 lokale besturen door de onderzoekers aangeschreven, met dezelfde standaard e-mail gericht naar de algemeen directeur en de vragenlijst als bijlage. Via deze weg kregen we bijkomend een deelname van 23 lokale besturen.

Tot slot werden 4 ingevulde vragenlijsten verkregen in de tweede examenperiode, die we eveneens hebben meegenomen in het onderzoek.

Lokale besturen konden zelf beoordelen door wie ze de vragenlijst lieten invullen. In de e-mail naar de algemeen directeur werd aangegeven dat deze zelf kon deelnemen aan het onderzoek of de persoon of personen kon aanduiden die binnen uw bestuur het best geplaatst is/zijn om vragen inzake lokaal gezinsbeleid te beantwoorden.

Er werd aangeboden om (online of live) een afspraak te maken waarbij de student de vragenlijst in interviewvorm zou afnemen. In de praktijk vulden verschillende respondenten de vragenlijst zelf voorafgaand aan het interview in. Tijdens de tweede fase van de rekrutering werd deze optie ook onmiddellijk voorgelegd. Wanneer de student zelf de vragenlijst heeft ingevuld op basis van het interview, werd deze achteraf aan de respondent bezorgd met de mogelijkheid om aanvullingen of wijzigingen aan te brengen.

Elke respondent vulde een informed consentformulier in, waarin werd aangegeven dat de data vertrouwelijk behandeld worden en op een geanonimiseerde wijze wordt gerapporteerd over de resultaten van dit onderzoek.

2.2.2 Vragenlijst

Met de bevraging streefden we geen volledig (kwantitatief) overzicht na van alle initiatieven in het lokale gezinsbeleid. We maakten gebruik van open vragen om een beeld te krijgen van de visie van lokale besturen op lokaal gezinsbeleid en hoe zich die vertaalt in beleidsplannen en -acties. Deze open manier van bevragen bood de respondenten ruimte om de eigen invulling van het lokaal gezinsbeleid te verduidelijken. In de vragenlijst vertaalde zich dat, na enkele identificatiegegevens, in de volgende vragen:

- Wat is de visie van uw lokaal bestuur over gezinsbeleid?
- In welke beleidsplannen wordt deze visie over lokaal gezinsbeleid vormgegeven?
- Met welke acties voert uw lokaal bestuur deze beleidsplannen uit?
- Is er een schepen, dienst of ambtenaar bevoegd voor gezinsbeleid? Geef voor elke bevoegde de naam en de bevoegdheden of de domeinen die deze persoon opvolgt.

Voor een aantal domeinen beoogden we dat te concretiseren aan de hand van de volgende vraag:
“In dit onderzoek willen we nagaan hoe de visie op gezinsbeleid in uw lokaal bestuur zich vertaalt naar het aanbod voor gezinnen. Hoe gebruikt uw lokaal bestuur onderstaande werkingen om, specifiek voor uw gemeente, de visie op gezinsbeleid in de praktijk vorm te geven?”

- Huis van het Kind
- Sociaal Huis
- Voorschoolse kinderopvang
- Buitenschoolse opvang en activiteiten
- Flankerend onderwijsbeleid

Naast deze vijf thema's was er een aanvulmogelijkheid voor andere thema's via de volgende vraag:

“Lokaal gezinsbeleid hoeft zich niet tot deze domeinen te beperken, maar kan gezien worden als alle beleid – in verschillende beleidsdomeinen - dat kinderen, jongeren, ouders en gezinnen ondersteunt. Neemt uw lokaal bestuur nog andere initiatieven om de visie op gezinsbeleid te realiseren dat u nog niet eerder heeft vernoemd? Het kan daarbij gaan om (preventief) gezondheidsbeleid, inrichting van de openbare ruimte, huisvesting, mobiliteit en verkeersveiligheid, informele zorg, financiële tegemoetkomingen of premies, sensibilisering, aanpak van intrafamiliaal geweld, inspraak en participatie van gezinnen ...”

In het tweede deel van de vragenlijst gingen we na hoe lokale besturen de uitvoering van hun gezinsbeleid evalueren en hoe ze kunnen worden ondersteund:

- Wat gaat goed bij het uitvoeren van een lokaal gezinsbeleid? Wat zijn (bij de uitvoering van een lokaal gezinsbeleid) sterktes van uw lokaal bestuur?
- Wat zijn knelpunten bij het uitvoeren van een lokaal gezinsbeleid? Wat zijn (bij de uitvoering van een lokaal gezinsbeleid) uitdagingen in uw stad of gemeente?
- Op welke manier kan uw lokaal bestuur beter worden ondersteund bij de uitvoering van een lokaal gezinsbeleid/ bij het omgaan met de genoemde knelpunten en uitdagingen?
- Als ondersteuning wordt georganiseerd: in welk soort aanbod bent u geïnteresseerd?
Respondenten kregen de volgende antwoordmogelijkheden: Intervisies - Vormingsaanbod op locatie - Vormingsaanbod in uw gemeente of stad - Een online aanbod via een website - Een online aanbod via nieuwsbrieven - Andere

2.3 Analyse van de respons

2.3.1 Algemeen

Over de volledige periode van het onderzoek werden 276 steden en gemeenten aangeschreven. Zoals eerder aangegeven, werden 113 lokale besturen door studenten aangeschreven, waarvan 74 deelnamen aan het onderzoek (65%). De aanklampende opvolging van studenten via herinnering e-mails en telefonisch contact heeft wellicht een positieve invloed gehad op de responsgraad.

In een tweede fase werden 163 lokale besturen eenmalig door de onderzoekers aangeschreven, waarvan 23 lokale besturen deelnamen aan het onderzoek (14%).

Voor het volledige onderzoek resulteert dat in 97 lokale besturen die de vragenlijst hebben ingevuld en een responsgraad van 35%.

Tabel 1: Respons

	Deelname	Geen deelname	Totaal
n	97	179	276
%	35%	65%	100%

2.3.2 Non-respons

Voor het merendeel van de non-respons hebben we geen zicht op de redenen, omdat er geen reactie volgde na uitnodiging tot deelname. We vermoeden dat de periode waarin de vragenlijst werd afgenomen een rol gespeeld kan hebben. De rekrutering startte in november 2024, nog geen maand na de lokale verkiezingen van 13 oktober 2024. De installatie van de gemeenteraad vond voor de meeste gemeenten plaats in december 2024, voor fusiegemeenten was dat op 2 januari 2025. Veel lokale besturen waren op het moment van de bevraging bezig met het onderhandelen van een bestuursakkoord. Daarnaast werden er vanaf 1 januari 2025 13 nieuwe fusiegemeenten gevormd.

Voor 18 van de 179 gemeenten die niet deelnamen aan het onderzoek kregen we wel een antwoord over de redenen daarvoor. Sommigen gaven een combinatie van redenen aan.

Tabel 2: Redenen van weigering

	n
Het ontbreken van een gezinsbeleid	5
Een nieuwe legislatuur / voorbereidingen fusie	5
Beperkte personeelscapaciteit / ziekte betrokken medewerker	8
Andere reden	3

Het ontbreken van een gezinsbeleid werd voor sommige respondenten gekoppeld aan de kleinschaligheid van de gemeente, omdat men *‘de vragen te specifiek’* vindt voor een kleine gemeente, of omdat ‘gezinsbeleid nog in een opstartfase’ zit. Andere redenen die werden aangehaald zijn bijvoorbeeld ‘andere prioriteiten die in de bevoegde dienst voorrang krijgen’ of omdat men ‘zichzelf als ambtenaar niet bevoegd ziet om te antwoorden over beleidskeuzes’.

2.3.3 Respons

Van de 97 steden en gemeenten maakten we een verdeling naar provincie en naar inwonersaantal. Voor het bepalen van de inwonersaantallen in onderstaande tabellen gebruikten we de Statbel-gegevens van augustus 2024. Vanaf 1 januari 2025 werden echter 13 fusiegemeenten gevormd, waarvan er 6 hebben deelgenomen aan ons onderzoek. De meeste fusiegemeenten vulden de vragenlijst in vanuit de stand van zaken van het gezinsbeleid van de stad of gemeente voor de fusie. Er is echter één gemeente die de vragenlijst heeft ingevuld vanuit het perspectief van de nieuwe fusiegemeente. Voor die gemeente hebben we dan ook de inwonersaantallen van die gemeente per 1 januari 2025 geregistreerd in de volgende tabel.

Tabel 3: Respons verdeeld per provincie en inwonersaantal

	Inwonersaantal					Totaal	%
	<10.000	10-20.000	20-30.000	30-50.000	>50.000		
Antwerpen	1	5	6	4	2	18	19%
Vlaams-Brabant	5	14	4	7	1	31	32%
West-Vlaanderen	3	7	5	0	3	18	19%
Oost-Vlaanderen	1	6	8	3	3	21	22%
Limburg	0	4	1	2	2	9	9%
Totaal	10	36	24	16	11	97	100%
%	10%	37%	25%	16%	11%	100%	

Naar provincie zien we dat elke provincie in ons onderzoek vertegenwoordigd is. Enkel Limburg is wat minder goed vertegenwoordigd met 9% van de ingevulde vragenlijsten uit deze provincie.

Dat zet zich door in de vergelijking van de respons ten opzichte van het totaal aantal gemeenten per provincie. Ook dan blijft Limburg het minst goed vertegenwoordigd: 24% van alle Limburgse gemeenten heeft aan het onderzoek deelgenomen. Voor Antwerpen is dat iets meer met 27%, gevolgd door West-Vlaanderen (29%) en Oost-Vlaanderen (38%) en dat aandeel loopt in Vlaams-Brabant op tot bijna de helft van de gemeenten.

Tabel 4: Respons ten opzichte van het totaal aantal gemeenten per provincie (vanaf 01/01/2025)

	Deelname	Totaal aantal gemeenten	%
Antwerpen	18	67	27%
Vlaams-Brabant	31	63	49%
West-Vlaanderen	18	62	29%
Oost-Vlaanderen	21	55	38%
Limburg	9	38	24%
Totaal	97	285	

Bijna een vierde van de gemeenten die deelnamen aan het onderzoek hebben een inwonersaantal tussen de 10.000 en 20.000 inwoners. Dat is in Vlaanderen ook de grootste groep van gemeenten.

Als we de deelname aan het onderzoek opdelen volgens de categorieën van inwonersaantallen, dan is verhoudingsgewijs de deelname het kleinst in de kleinste gemeenten, met 17% van de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners en 27% van de gemeenten tussen de 10.000 en 20.000 inwoners. De deelname is het grootst in de groep steden en gemeenten met meer dan 50.000 inwoners: op twee na of 85% van deze steden en gemeenten werkten mee aan het onderzoek.

Tabel 5: Respons volgens inwonersaantallen

	Deelname	Totaal aantal gemeenten	%
< 10.000	10	59	17%
10.000-20.000	36	131	27%
20.000-30.000	24	55	44%
30.000-50.000	16	40	40%
> 50.000	11	13	85%

2.3.4 Wie antwoordde

De uitnodiging voor deelname aan het onderzoek werd naar de algemeen directeur van de stad of gemeente gestuurd. Aan de algemeen directeur werd gevraagd om zelf deel te nemen of de persoon of personen aan te duiden die in het bestuur het best geplaatst is/zijn om vragen inzake lokaal gezinsbeleid te beantwoorden.

De grote meerderheid van de algemeen directeurs koos ervoor om de vragen door iemand anders te laten beantwoorden. In onderstaande tabel geven we een overzicht van de functies van de respondenten. Wanneer respondenten meerdere functies combineren, geven we in de tabel de functie weer die het meest aansluit bij het thema van dit onderzoek. Op die manier wordt elke respondent één keer geteld. In 17 gemeenten koos men ervoor om de vragenlijst door meerdere personen te laten invullen.

Tabel 6: Overzicht van respondenten volgens functie

	n
Schepen	9
Algemeen directeur / directeur van Sociaal Huis / Adjunct-algemeen directeur	4
Diensthooft / afdelingshooft/ verantwoordelijke dienst Welzijn, Mens en/of Burger	21
Diensthooft / afdelingshooft Sociale Zaken, Sociale Dienst en/of Maatschappelijk Welzijn	8
Coördinator / verantwoordelijke / diensthooft Huis van het Kind	31
Diensthooft / coördinator van dienst Gezin, Gezinsbeleid, Opgroeien of Gezinsondersteuning	11
Diensthooft / coördinator dienst Samenleven, Onderwijs, Vrije Tijd, Kinderopvang en/of Gelijke Kansen	13
Beleidsmedewerker/ stafmedewerker / deskundige / expert Gezinsbeleid, Kind- en Jeugdbeleid, Huis van het Kind, Jeugd- en Gezinsondersteuning, Onderwijs, Kinderopvang, Samenleving, Vrije tijd en/of Welzijn	13
Medewerker / maatschappelijk werker / gezinscoach / gezinsondersteuner / brugfiguur Huis van het Kind, dienst Onderwijs, Jeugddienst, Team Welzijn	14
Secretaris van de Gezinsraad	1
Totaal aantal respondenten	125

Het merendeel van de respondenten heeft een beleidsverantwoordelijkheid op administratieniveau, dat zien we vertegenwoordigd in functies zoals een directeur of een dienst- of afdelingshooft. Een op de vier respondenten is een coördinator of diensthooft van een Huis van het Kind. Daarnaast zijn

er adviserende functies zoals beleidsmedewerkers of deskundigen; of uitvoerende functies zoals een maatschappelijk werker of gezinsondersteuner en een secretaris van de Gezinsraad. Er namen ook respondenten deel die zich op bestuursniveau situeren, zijnde 9 schepenen.

De variatie aan functies van de respondenten is zowel een rijkdom als een beperking van dit onderzoek. Respondenten beantwoordden de vragenlijst vanuit hun eigen expertise en dat betekent soms dat de respondenten vooral het eigen domein beschrijven en minder uitvoerig ingaan op andere domeinen. Enkelen rapporteren dat ze niet altijd op de hoogte zijn van de bredere context van het lokale gezinsbeleid.

Daarnaast is er ook een variatie in de manier waarop de vragenlijst is ingevuld. Een aantal respondenten vulden de vragenlijst zelf in, terwijl andere vragenlijsten werden ingevuld door studenten op basis van een interview met de respondenten. Als voor deze tweede optie werd gekozen, werd de neerslag van de student teruggekoppeld naar de respondent met de mogelijkheid om aanvullingen of wijzigingen aan te brengen. Deze check door de respondenten komt zowel de betrouwbaarheid (cf. nauwkeurigheid van de notities, de te verwerken data) als de interne validiteit ten goede (cf. overeenstemming tussen wat genoteerd en bedoeld werd).

2.4 Opbouw rapport

In wat volgt (hoofdstukken 3 tot en met 6) belichten we het lokaal gezinsbeleid vanuit het perspectief van de lokale besturen zelf. Hoofdstuk 3 analyseert de organisatie van het gezinsbeleid: wie is er bevoegd, hoe worden bevoegdheden verdeeld over schepenen en diensten, welke samenwerkingsverbanden bestaan er, en welke personeels- en financiële middelen zijn beschikbaar.

Hoofdstuk 4 gaat in op visievorming en beleidsplanning, waarbij het al dan niet beschikken over een expliciete visie op gezinsbeleid aan bod komt, welke doelgroepen en domeinen prioritair zijn, en hoe doelstellingen worden omgezet in concrete acties.

Hoofdstuk 5 focust op de vraag hoe lokale besturen het gezinsbeleid geïntegreerd aanpakken: welke voorwaarden zijn nodig voor geïntegreerd werken, hoe wordt dit lokaal geïmplementeerd en welke uitdagingen doen zich daarbij voor.

Hoofdstuk 6 behandelt toegankelijkheid en participatie, met aandacht voor de B's van toegankelijkheid en de manieren waarop gezinnen betrokken worden bij beleidsontwikkeling.

In hoofdstuk 7 verschuift het perspectief naar de gezinnen. Dit hoofdstuk brengt in kaart met welke vragen en zorgen ouders kampen, welke steunbronnen (zowel informeel als formeel) zij benutten, en welke barrières zij ervaren in het gebruik van ondersteuning. Ook komt aan bod welke ondersteuning ouders wensen en hoe lokale besturen kunnen werken naar een laagdrempelige, geïntegreerde aanpak die aansluit bij de leefwereld van gezinnen.

Tot slot formuleren we in hoofdstuk 8 conclusies en aanbevelingen voor de verdere ontwikkeling en versterking van het lokaal gezinsbeleid.

Naast dit eindrapport, maakten we 5 deelrapporten op: ze bevatten de analyse en bevindingen van de domeinen die specifiek bevroegd werden (zie punt 2.2.2): Huis van het Kind, Sociaal Huis, Voorschoolse kinderopvang, Buitenschoolse opvang en activiteiten, Flankerend onderwijsbeleid. In een eerste fase beperkten we ons tot de inventarisatie en analyse van de antwoorden die in de desbetreffende domeinspecifieke vragen naar voren kwamen. In een tweede fase vulden we deze

rapporten aan met elementen die in andere, meer algemene of domein overstijgende vragen naar voren kwamen (bv. in de vragen naar de sterktes en de uitdagingen van het lokaal gezinsbeleid). Elk deelrapport bevat bijgevolg een geïntegreerd overzicht van de input van de respondenten voor dat beleidsdomein.

3 Hoe wordt het lokaal gezinsbeleid georganiseerd?

3.1 Wie is bevoegd voor het lokaal gezinsbeleid

We wilden met het onderzoek nagaan hoe het lokaal gezinsbeleid wordt vormgegeven. Eén vraag peilt naar wie bevoegd is voor gezinsbeleid: *“Is er een schepen, dienst of ambtenaar bevoegd voor gezinsbeleid? Geef voor elke bevoegde de naam en de bevoegdheden of de domeinen die deze persoon opvolgt.”*

We geven in onderstaande tabel een globaal overzicht van de bevoegde politiek verantwoordelijken en bevoegde diensten voor gezinsbeleid volgens de respondenten.

Tabel 7: Aantal gemeenten met bevoegde verantwoordelijken voor gezinsbeleid

	n
Schepen met gezin in de titel	28
Schepen zonder gezin in de titel	72
Burgemeester	11
Huis van het Kind	25
Dienst Sociale Zaken/ Sociaal Huis/ OCMW	19
Dienst Welzijn	15
Dienst bevoegd voor Kinderopvang	13
Ambtenaar	10
Jeugddienst	10
Dienst bevoegd voor Gezin	8
Dienst Samenleving	8
Dienst vrije tijd	7
Dienst bevoegd voor Onderwijs	4
Dienst bevoegd voor kinderen en jongeren	2
(Adjunct-) Algemeen Directeur	2
Dienst bevoegd voor ouderen	1

Bijna alle respondenten geven aan dat er in de gemeente één of meerdere **schepenen** bevoegd zijn voor gezinsbeleid. In slechts 5 gemeenten vult men geen politiek verantwoordelijke voor gezinsbeleid in. Er zijn 28 gemeenten waar een schepen “gezin” als expliciete bevoegdheid heeft en 72 gemeenten waar schepenen met andere bevoegdheden (mee) verantwoordelijk zijn voor het gezinsbeleid. Voor 8 gemeenten is er de combinatie van beide, en in 3 daarvan is ook de **burgemeester** bevoegd voor gezinsbeleid. In 7 gemeenten is er een schepen zonder gezin in de titel samen met de burgemeester bevoegd voor gezinsbeleid en in 1 gemeente is enkel de burgemeester bevoegd.

In 34 gemeenten geeft men alleen een politiek verantwoordelijke op, en geen dienst of ambtenaar bevoegd voor gezinsbeleid. In 63 andere gemeenten geeft men dus **één of meerdere diensten of ambtenaren** op die bevoegd zijn voor gezinsbeleid.

3.1.1 Bevoegde schepen

In de bevraging geven 28 respondenten aan dat er in hun gemeente een schepen **expliciet “gezin” als bevoegdheid** heeft, of 29% van het totaal aantal bevroagde gemeenten. Als we dit vergelijken met onze bevraging van 2013 (Luyten e.a., 2014), dan is het aandeel gemeenten met een schepen die expliciet bevoegd is voor gezin of gezinsbeleid gedaald. Toen ging het om 43% van de bevroagde gemeenten.

Als men naast de bevoegdheid “gezin” nog een andere bevoegde schepen invult, dan heeft deze vaak bevoegdheden zoals ‘sociale zaken’ en ‘onderwijs’. Soms geeft men aan dat een expliciete bevoegdheid gezin bijdraagt aan een geïntegreerd gezinsbeleid.

“De expliciete noemer ‘gezinsbeleid’ bij bevoegdheden schepenen lokale politiek is positief omdat hierdoor opvolging geïntegreerd gezinsbeleid gegarandeerd wordt. (onderwijs, opvoeding, jeugd)”

Twee respondenten koppelen het ontbreken van een visie op gezinsbeleid aan het ontbreken van een schepen met die bevoegdheid:

“Er is binnen het bestuur geen algemeen gezinsbeleid, wel is er een visie omtrent specifieke werkingen zoals kinderopvang. Er is ook geen specifieke schepen hieromtrent.”

“Op dit moment is er ook geen schepen voor gezinsbeleid. In ons lokaal bestuur zit dit heel verspreid, maar dat was ook het geval bij de vorige legislatuur. De mandatarissen zijn niet bekend met gezinsbeleid en zien nog niet de mogelijkheden van het lokaal bestuur hierin. Eerder de vertaling hiervan in evenementen.”

Exploratief gingen we na of er ook in andere gemeenten een link is tussen een bevoegde schepen voor gezin(sbeleid) en een visie op gezinsbeleid. In de gemeenten waar een schepen expliciet gezin als bevoegdheid heeft, rapporteert een vierde van de respondenten dat een visie op gezinsbeleid ontbreekt, tegenover bijna de helft van de respondenten in de gemeenten waar geen enkele schepen gezin in de titel heeft.

Van de 64 gemeenten zonder een schepen met een expliciete bevoegdheid over gezin, kiezen vijf gemeenten wel voor een **thematische clustering**: in één gemeente heeft een schepen de bevoegdheid “Opgroeien” en in vier gemeenten kiest men voor een schepen van het kind/ van kindbeleid. Die bevoegdheid kan quasi samenvallen met gezinsthema’s, of kan ook anders worden ingevuld:

“Sinds de nieuwe legislatuur is er ook een schepen van het kind, waarbij kinderen en de gezinnen waarin zij opgroeien centraal staan.”

“In onze gemeente is er geen specifieke ambtenaar of schepen voor gezin, dit is heel verspreid over de hele gemeente (vb. schepen van het kind, dienst Vrije Tijd, Huis van het Kind...). Op die manier zorgen we ervoor dat het gezinsbeleid terugkomt binnen de verschillende domeinen van de gemeente. Sinds deze legislatuur is er ook een schepen van het kind. Samen met het Huis van het Kind wil de schepen bijvoorbeeld enkele acties uitwerken.”

“Daarnaast is er geen beleidsplan gezinsbeleid. Gezinsbeleid valt onder verschillende thema's, schepenen en diensten. Zo is er een schepen kindbeleid, maar is dat gezin?”

In de andere gemeenten hebben schepenen wel bevoegdheden in **domeinen die in meerdere of mindere mate gelieerd zijn aan het gezinsbeleid**. In volgorde van voorkomen worden volgende bevoegdheden van schepenen opgesomd: Sociale zaken/ Sociale dienst, Welzijn, Onderwijs, Jeugd, Kinderopvang, Gelijke Kansen en Huis van het Kind. We zien twee vaststellingen: (1) vaak combineert één schepen verschillende van deze bevoegdheden, en (2) verschillende gezin gerelateerde bevoegdheden worden aan verschillende schepenen toegewezen. Het komt in 46 gemeenten voor dat **bevoegdheden verdeeld zijn over verschillende schepenen**. In 21 gemeenten zijn de bevoegdheden voor het gezinsbeleid verdeeld over 2 schepenen, in 18 gemeenten over 3 schepenen en in 7 gemeenten over 4 of meer schepenen.

Een aantal respondenten kaarten aan dat dit bijdraagt aan de versnippering van gezinsbeleid:

“Er is geen aparte bevoegdheid of schepen voor het Huis van het Kind en zijn gezinsbeleid. Momenteel vallen ze onder kinderopvang. Al de gebieden waarop Huis van het Kind werkt, zijn verspreid over verschillende bevoegdheden of schepenen.”

“Dus binnen onze dienst: het Huis van het Kind, zitten we hier met 3 schepenen: Zorg en gezondheid; Jeugd; en Onderwijs en kinderopvang.”

“Op dit moment ontbreekt een strategische kapstok, waardoor de versnippering behouden blijft. Dit maakt het moeilijk om het bestaande gezinsbeleid als geheel te herkennen, terwijl er in de praktijk wel al veel gebeurt. Ook binnen het schepencollege is de verantwoordelijkheid over gezinnen verdeeld: er is een schepen van Jeugd en Samenleven, een schepen van Onderwijs, een schepen van Welzijn, Kinderopvang en Seniorenbeleid, en de burgemeester is verantwoordelijk voor Wonen. Al deze bevoegdheden raken het gezinsbeleid, maar blijven verspreid over verschillende schepenen.”

3.1.2 Bevoegde diensten

In 63 gemeenten geven respondenten aan dat één of meerdere diensten of ambtenaren bevoegd zijn voor gezinsbeleid. Daarvan geven 24 gemeenten aan dat er **één dienst of één ambtenaar** bevoegd is voor gezinsbeleid:

- Voor 9 gemeenten is dat het Huis van het Kind
- Voor telkens 3 gemeenten is dat een dienst bevoegd voor gezinsthema's of de dienst Welzijn
- Voor 2 gemeenten is dat de (adjunct-)algemeen directeur of een ambtenaar
- Voor telkens 1 gemeente is dat het Sociaal Huis/ OCMW, de jeugddienst, een dienst kinderen en jongeren, een dienst vrije tijd of een dienst samenleving.

In 39 gemeenten zijn dus **meerdere diensten of ambtenaren** bevoegd voor gezinsbeleid. Voor 24 gemeenten zijn dat 2 diensten, voor 9 gemeenten zijn dat 3 diensten en voor 6 gemeenten 4 of meer diensten. Illustratief een paar voorbeelden van combinaties van bevoegde diensten:

- In 16 gemeenten deelt het Huis van het Kind de bevoegdheid over gezinsbeleid met een andere dienst. Meestal is dat een dienst bevoegd voor kinderopvang, de jeugddienst en/of een dienst voor sociale zaken/ het Sociaal Huis.
- In 18 gemeenten deelt de dienst Sociale Zaken/ Sociaal Huis of OCMW de bevoegdheid over gezinsbeleid met een andere dienst. Meestal is dat een dienst bevoegd voor kinderopvang, een Huis van het Kind of een dienst vrije tijd.

Hoe de bevoegdheden verdeeld worden tussen verschillende diensten, verschilt van gemeente tot gemeente. Soms is het één van die diensten die **een trekkende rol** opneemt inzake gezinsbeleid. Bij anderen zijn onderdelen van gezinsbeleid **verdeeld over** bevoegdheden van **verschillende diensten**.

“Het lokaal bestuur ondersteunt kinderen, jongeren en gezinnen via een divers en samenhangend aanbod, waarbij geprobeerd wordt om dit aanbod met elkaar te verbinden, versterken en aanvullen. De jeugddienst speelt hierbij een belangrijke rol, waarbij de coördinatie van Huis van het Kind onder hun verantwoordelijkheid valt.”

“Er is op dit moment geen apart gezinsbeleid. Deze bevoegdheid zit verweven in verschillende departementen, namelijk het departement ‘Leven en welzijn’ en het departement ‘Ondernemen en vrije tijd’. Deze werken samen om de noden van kinderen en gezinnen om te zetten tot acties.”

“Dienst Welzijn richt zich vooral naar kwetsbare gezinnen en kinderarmoede, dienst Jeugd en Gezinnen met het Huis van het Kind richt zich meer naar de gezinnen in het algemeen.”

“Het idee kindvriendelijke stad wordt niet zozeer uitgewerkt en opgevolgd door mijn dienst, ‘dienst samenleving’, maar door mijn collega’s van de jeugddienst. Zij zitten onder een ander team, maar hebben zeker raakvlakken met gezinsbeleid. Deze dienst gaat minder over zorg en gezondheid. Wat bij hen wel een belangrijke focus is, is het openbare domein.”

Er zijn 10 gemeenten die in hun antwoord één of meerdere **ambtenaren** noemen die bevoegd zijn voor gezinsbeleid. Het gaat bijvoorbeeld over een ‘beleidsmedewerker kinderen’, een ‘beleidscoördinator lokaal gezinsbeleid’, een ‘stafmedewerker gezinsbeleid’, een ‘deskundige gezin’, een ‘programmacoördinator preventief gezinsbeleid’, een coördinator Huis van het Kind met de bevoegdheid voor regie van het lokaal gezinsbeleid of een ambtenaar met bevoegdheden ‘flankerend onderwijs en opgroeien’.

Zoals eerder aangegeven, vulden 34 respondenten geen dienst of ambtenaar bevoegd voor gezinsbeleid in. Toch zien we dat er in die gemeenten wel diensten of ambtenaren zijn die betrokken zijn bij dat gezinsbeleid. Bijvoorbeeld: in 16 van die gemeenten heeft wél een verantwoordelijke voor een Huis van het Kind of een diensthoofd van een dienst voor gezinsthema's de vragenlijst ingevuld. Zij zien zich wel betrokken in het gezinsbeleid (zie volgende punt), maar zien zichzelf wellicht niet bevoegd om beslissingen te nemen of te communiceren over dat gezinsbeleid.

3.1.3 Een dienst bevoegd voor gezinsbeleid

Een aantal respondenten geven voorbeelden van een dienst of een netwerk dat in hun gemeente een trekkende rol opneemt voor gezinsbeleid en de interne diensten en/of de samenwerkende partners moet coördineren. Zo zijn er bijvoorbeeld diensten "**Opgroeien**" die de regie voeren en gezinsbeleid ondersteunen.

"We maken werk van een sterk geïntegreerd gezins - en jeugdbeleid. Samen met 'ingekochte' experts, bv vzw..., talrijke partners, stakeholders zetten we in op een doorlopend traject van dienstverlening, zorg, ondersteuning en hulp. Dat doen we over verschillende levensdomeinen heen. Lokaal neemt de stedelijke afdeling Opgroeien met haar diensten en partners (oa. met de Vlaamse erkenning/subsidie van een Huis van het Kind én met de erkenning van OverKop) hierover de regie en de coördinatie."

"In 2024 besloot het bestuur gezinsbeleid structureel te verankeren in de organisatie door een hertekening van het organogram. Sinds dit najaar is de nieuwe dienst Opgroeien operationeel, specifiek gericht op het voeren van regie, het behartigen en ondersteunen van gezinsbeleid. We bouwen daarbij voort op de ervaringen van de afgelopen jaren met het Huis van het Kind en andere gemeentelijke initiatieven."

"Het gezins- en opvoedingsbeleid van de stad richt zich op een geïntegreerde aanpak waarbij verschillende diensten nauw samenwerken om ouders te ondersteunen bij de opvoeding van hun kinderen. De stedelijke afdeling Opgroeien vervult hierin een centrale coördinerende rol en werkt intensief samen met de Huizen van het Kind."

"De organisatie van Huis van het Kind (HvhK) in de sociale dienst is belangrijk om onze visie op gezinsbeleid te duiden. Het HvhK bestaat dankzij de inkanteling OCMW-Gemeente waar alles wat met kinderen en jongeren te maken heeft één cluster vormt: jeugd, buitenschoolse opvang, flankerend onderwijs, speelplein- en vakantiewerking, alles vanuit een kindvriendelijke visie. Daarnaast zit alles rond kinderen geclusterd in de gemeentelijke dienst Opgroeien met een netwerk Huis van het Kind."

Voor een andere respondent ligt de oorsprong van de **dienst gezinsbeleid** bij de vele subsidie-oproepen:

“Binnen het Lokaal Bestuur werd de dienst Gezinsbeleid bijna twee jaar geleden opgericht. De oorsprong van deze dienst ligt in het kinderdagverblijf, in combinatie met de vele subsidieoproepen met betrekking tot het Huis van het Kind en projecten rond kinderarmoede. Eén medewerker werd vanuit het kinderdagverblijf vrijgesteld om deze projecten op te starten. Naarmate het aantal en de omvang van de projecten groeiden, evenals het aantal bestendige projecten die vanuit het Lokaal Bestuur werden ondersteund, bleek het niet langer haalbaar om deze onder de vleugels van het kinderdagverblijf te blijven uitvoeren. Bovendien werd de doelgroep voor de projecten breder dan oorspronkelijk voorzien. Waar in het begin de focus lag op kinderen van -9 maanden tot 3 jaar, werd de doelgroep nu breder. Om deze redenen werd er twee jaar geleden besloten om de dienst Gezinsbeleid op te richten, met daarin een Expert Gezinsbeleid en een deskundige Gezinsbeleid.”

Daarnaast zijn er gemeenten die een “**cel gezin**” oprichten om departement overschrijdende samenwerking te bevorderen of het wordt benoemd als een “methodische cel”.

“De input van het memorandum is afgestemd met de leden van Cel Gezin: een geïntegreerd, actiegericht en departement overschrijdend stedelijk platform.”

“Door de vertegenwoordiging van deze departementen, trachten de leden van cel gezin te streven naar een betere afstemming van beleid, acties en middelenstromen rond diverse thema’s, betrokken op gezinnen: kinderopvang, jeugd(welzijns)werk, sociale regie/ inspraak en participatie, gezondheidsbeleid, kinderarmoede, welzijn & hulpverlening binnen ocmw, intra-familiaal geweld. Is positief omdat hierdoor ook ambtelijk horizontale beleidslijnen kunnen uitgezet worden, en het gezinsbeleid ook effectief kan geïntegreerd worden binnen de verticale beleidsdomeinen.”

“Het sociaal huis is opgenomen in het welzijnsloket van onze Stad. Binnen het welzijnshuis is er een methodische cel gezinnen.”

Andere gemeenten kiezen ervoor om **één dienst** op te richten met verschillende bevoegdheden.

“Gezinsbeleid gaat in de komende legislatuur meer vorm krijgen en de eerste stap hierin is de opstart van dienst gezin en onderwijs waarin verschillende subdiensten zijn samengebundeld. Gezin en onderwijs bevat huis van het kind, brugfigurenwerking, flankerend onderwijs, regierol BKO en opvang baby’s en peuters, lokaal loket kinderopvang en gemeentelijke buitenschoolse kinderopvang.”

“De dienst ‘Huis van het Kind’ bestaat uit: het Huis van het Kind, CIK (Centrum Inclusieve Kinderopvang), Loket Kinderopvang, Buitenschoolse Kinderopvang en flankerend onderwijsbeleid.”

Eén respondent geeft aan dat het geïntegreerd lokaal gezinsbeleid wordt geadviseerd door een **beleidsgroep Gezin**, die bestaat uit een mix van onderzoekers, politici, middenveldorganisaties en overheden.

3.2 Samenwerkingsverbanden

3.2.1 Betrokken domeinen in het gezinsbeleid

Gezinsbeleid is voor veel lokale besturen een thema waarbij verschillende domeinen betrokken zijn, zowel interne diensten als externe partners. In onderstaande tabel geven we een overzicht van de domeinen waarvan respondenten aangeven dat ze deel uitmaken van het gezinsbeleid.

Tabel 8: Aantal gemeenten per betrokken domeinen voor gezinsbeleid

	n
Huis van het Kind	85
Opvang van kinderen	71
Onderwijs	55
Sociaal Huis / financiële en sociale ondersteuning	48
Vrije tijd	46
Kinderarmoedebestrijding	26
Jeugd	25
Zorg	19
Publieke ruimte	19
Welzijn	18
Gezondheid	15
Mobiliteit	12
Wonen	11
Geestelijke gezondheid	10
Integratie	6
Gelijke kansen	5
Diversiteit	5
Ouderen	5
Werk	4
Veiligheid	3
Taal	3
Jeugdhulp	2
Milieu	1
Preventie	1

3.2.2 Samenwerking met en afstemming tussen actoren

Een lokaal gezinsbeleid ontstaat in samenwerking met en in afstemming tussen lokale en regionale actoren. Lokale besturen moeten zich houden aan regelgeving over verplichte structuren en nemen deel aan bovenlokaal overleg. Ze zetten ook zelf overlegstructuren op. Een sterke betrokkenheid van partners, een wil tot expertise- en kennisdeling en een goede communicatie dragen bij aan een sterke lokale samenwerking. Daartegenover staan voor andere gemeenten overlap, versnippering en complexiteit in het hulpverleningslandschap een efficiënte samenwerking in de weg. Tot slot bepaalt de lokale context de kansen en beperkingen op het vlak van samenwerking.

3.2.2.1 Overlegstructuren

Om de samenwerking over verschillende domeinen heen of met betrekking tot specifieke thema's in het gezinsbeleid vorm te geven, worden in meerdere steden en gemeenten **overlegstructuren** opgezet. Sommige van deze overlegstructuren situeren zich op het niveau van de stad of gemeente, andere worden intergemeentelijk aangepakt.

Er zijn de verplichte overlegstructuren zoals de jeugdraad, het Lokaal Overleg Kinderopvang en het samenwerkingsverband van actoren relevant voor buitenschoolse activiteiten (cf. BOA-decreet). Daarnaast zijn in verschillende gemeenten een stuurgroep, werkgroep of netwerkoverleg voor het Huis van het Kind actief. Soms combineren gemeenten deze opdrachten in een breed overleg, dat zowel het lokaal overleg kinderopvang, BOA als Huis van het Kind includeert.

Verschiedende lokale besturen participeren aan een scholenoverleg of onderwijsraad, of ze organiseren dat zelf. Ze participeren ook aan het Lokaal Overlegplatform Onderwijs (LOP) als dat in de gemeente aanwezig is.

Andere samenwerkingsverbanden zijn er in het kader van het Sociaal Huis of Kindvriendelijke Gemeente, of er is lokaal overleg over vrijetijdsparticipatie, kinder(armoede), gelijke kansen of inclusieve gemeente. Er zijn ook lokale of bovenlokale perinatale netwerken.

“Er is een heel sterke samenwerking met alle diensten, ze overleggen structureel.”

“Structureel overleg met cruciale partners (onderwijs, kinderopvang, vrije tijd).”

“Via verschillende kanalen (stuurgroep Huis van het Kind, scholenoverleg, jeugdraad, ...) is er overleg met de verschillende gemeentediensten en externe partners.”

“De werking is gebaseerd op sterke opgebouwde netwerken en partnerschappen.”

“Het traject kindvriendelijke gemeente zorgt voor meer bewustwording van de noden van kinderen en gezinnen.”

“Het netwerk ‘gezinsvriendelijke gemeente’ brengt verschillende partijen rond de tafel, wat ervoor zorgt dat de hulpverlening beter op elkaar wordt afgestemd en verschillende leeftijdsgroepen worden verbonden. Hoewel er veel hulpverleningsaanbod beschikbaar is, blijft het een uitdaging om versnippering te vermijden.”

“De samenwerking tussen de verschillende diensten verloopt heel goed! Er is een uitgebreid netwerk van partners en externen (zie hierboven). Daar hoort ook wel bij dat we ons daar moeten blijven voor inzetten en dat bekend maken.”

“Sterke focus op samenwerking en partnerschappen, zowel intern binnen lokaal bestuur als extern.”

“Zonder dat “gezinsbeleid” te noemen, zetten we wel met verschillende diensten al in op gezinsbeleid de afgelopen periode. Ik denk dat het een zeer grote sterkte is dat we ook een heel groot netwerk hebben. In X hebben we heel veel verschillende partners met hun eigen expertise, waar we echt wel goed mee samenwerken.”

“Er werd reeds ingezet op het partnership met vele betrokken partners zoals scholen, andere diensten van de gemeente, organisaties en voorzieningen.”

Voor andere thema's engageren lokale besturen zich in overlegstructuren op bovenlokaal niveau, zoals het LOGO, de Zorgraad van de eerstelijnszone, het Netwerk Geestelijke Gezondheidszorg of het samenwerkingsverband Veilig Huis.

3.2.2.2 De betrokkenheid van lokale en regionale actoren

De kracht van het lokaal gezinsbeleid ligt volgens de bevraging in een grote lokale bereidheid om samen te werken aan **één gemeenschappelijk doel**: gezinnen ondersteunen in hun groei, welzijn en leefkwaliteit. Een van de grootste troeven is de sterke (structurele) samenwerking tussen lokale en regionale partners. Een **structurele samenwerking** zorgt ervoor dat gezinnen met uiteenlopende noden op een laagdrempelige manier ondersteuning vinden.

Door diensten te bundelen en door regelmatig overleg te organiseren wordt het **beleid** beter op elkaar **afgestemd**, kunnen **signalen** uit het werkveld **snel** worden **opgepikt** en worden **ondersteuningsinitiatieven** genomen en opgevolgd die afgestemd zijn op de specifieke situatie en de noden van gezinnen. Door **bruggen te bouwen** tussen onderwijs, kinderopvang, vrije tijd, welzijn, cultuur, vrijwilligerswerk en andere domeinen en sectoren ontstaat een **geïntegreerde aanpak**. In het hoofdstuk over 'een geïntegreerde aanpak' gaan we daar dieper op in.

“De samenwerking en communicatie met andere partners verloopt soepel en effectief. Het [structureel netwerk ter bevordering van de kansen voor kinderen en jongeren]kansenplatform wordt als een positieve ontwikkeling gezien, waarbij de verschillende betrokkenen goed op elkaar aansluiten en samenwerken.”

“Het lokaal gezinsbeleid kent verschillende sterke punten die bijdragen aan een succesvolle uitvoering. Een van de belangrijkste sterktes is de samenwerking tussen lokale diensten, zoals het Huis van het Kind, de sociale dienst en scholen. Deze samenwerking wordt verder ondersteund door het scholenoverleg, waar directies en gemeentelijke diensten samenkomen om projecten en initiatieven te bespreken.”

“Nauwe en intensieve samenwerking tussen gemeentelijke diensten onderling, maar ook met externe spelers en intermediairs.”

“Door lokaal en intergemeentelijk samen te werken, streeft de gemeente ernaar het aanbod optimaal te coördineren en partners met elkaar te verbinden.”

“We bouwen netwerken uit, brengen partijen samen, en stimuleren samenwerking. Dit vind ik een grote sterkte van het lokaal bestuur.”

“Vlotte samenwerking tussen gemeentediensten onderling en met externe partners (scholen, Kind en Gezin, Welzijnsschakel, ...).”

“Er is een sterke samenwerking tussen brugfiguren, buurtwerken, jeugd en vrije tijd, welzijn. Krachten worden samengebundeld om initiatieven en welzijnsprojecten te ondersteunen.”

“Ik vind persoonlijk de verschillende samenwerkingen tussen verschillende diensten een heel grote sterkte. We kunnen ook zeggen dat we met een ploeg zijn die hier al redelijk lang werkt. Waardoor we ook dingen kunnen opbouwen en verder kunnen uitbouwen.”

“Als klein bestuur slagen we er in samenwerking met verschillende organisaties (deskundig in onderdelen van het gezinsbeleid) aan te gaan en linken te leggen tussen deze werkingen, waardoor het effect op gezinnen zeker aanwezig is en stapsgewijs resultaten zichtbaar zijn.”

3.2.2.3 Expertise en kennisdeling

In verschillende gemeenten vertaalt de **wil tot samenwerking zich in een bereidheid tot expertise- en kennisdeling**. Medewerkers en partners zijn geëngageerd om expertise te delen en samen oplossingen te zoeken. Daardoor blijft het gezinsbeleid wendbaar en kan het inspelen op nieuwe uitdagingen.

“Een van de grootste sterktes is de motivatie en betrokkenheid van medewerkers en partners. Er is een sterke bereidheid tot samenwerking, zowel binnen het gemeentebestuur als bij externe organisaties. Dit geldt met name voor initiatieven zoals het Huis van het Kind, waar verschillende actoren samenkomen om gezinsondersteuning te bieden.”

“Er is wil tot samenwerken – wil tot informatie en expertise delen.”

“Samenwerking met vele lokale partners maakt uitwisseling van expertise en bundelen van krachten mogelijk.”

“De diensten doen beroep op elkaars expertise en werken aanvullend -> verschillende kanten van één verhaal worden zo snel mogelijk benoemd en zo wordt er verrijkend gewerkt.”

3.2.2.4 Efficiëntie van overlegstructuren (?)

Tegenover de sterktes van samenwerking en afstemming op lokaal niveau, zien we ook een aantal uitdagingen. Een aantal respondenten uiten de nood aan minder, maar betere en efficiëntere overlegmomenten. Momenteel ervaren gemeenten een overvloed aan vergaderingen waarbij niet altijd duidelijk is wat waar thuishoort. Dat leidt tot dubbele agenda's, grote tijdsinvestering en frustraties bij partners.

Gemeenten vragen om duidelijkheid over welk overleg voor welk doel dient en hoe er een betere afstemming kan zijn tussen de verschillende overlegstructuren. Partners moeten weten waarom ze samenkomen, wat er van hen verwacht wordt en hoe hun inbreng bijdraagt aan concrete ondersteuning voor gezinnen.

3.2.2.5 Overlap, versnippering en complexiteit in het hulpverleningslandschap

Vandaag werken verschillende diensten en organisaties nog te vaak naast elkaar. Het is soms onduidelijk of alle diensten volledig op de hoogte zijn van het beleid. Het ontbreken van een samenhangend overzicht of een grondige behoefteanalyse leidt tot tekorten of dubbele inspanningen in de dienstverlening.

Dat leidt tot **overlap** (cf. gelijkaardige initiatieven voor dezelfde doelgroepen) en **versnippering**. De overlap en de versnippering hangen samen met de **complexiteit van het hulpverleningslandschap**. Versnipperde bevoegdheden en aanbod en uiteen of naast elkaar lopende netwerken **bemoeilijken het efficiënt doorverwijzen** van gezinnen naar de juiste ondersteuning (zie ook het hoofdstuk over toegankelijkheid). Het risico bestaat daarenboven dat initiatieven te sterk afhangen van de inzet van enkele individuen, wat ze kwetsbaar maakt.

“Er wordt vanuit verschillende diensten aanbod gedaan voor dezelfde doelgroep. Bijvoorbeeld de dienst welzijn, dienst vrije tijd en mobiliteit hebben elk afzonderlijk overleg met de scholen. Dit zorgt vaak voor overlap.”

“Intern werken we nog te veel op onze eigen eilanden en zijn de diensten nog te versnipperd.”

“Daarnaast speelt de versnippering of verkokering van het hulpverleningslandschap een grote rol. Deze versnippering maakt het moeilijker om gezinnen efficiënt toe te leiden naar de juiste ondersteuning. Het ontbreken van een sterk geïntegreerd netwerk tussen verschillende diensten kan zorgen voor overlap of gaten in de dienstverlening, waardoor sommige gezinnen niet de hulp ontvangen die ze nodig hebben.”

“De knelpunten bij het uitvoeren zijn dat we zowel interne diensten als externen, meer moeten leren om de muurtjes af te breken tussen de diensten onderling. Dat we sneller de telefoon moeten nemen naar interne diensten, om de dienstverlening laagdrempelig te maken. In plaats van mensen van hier naar daar te sturen.”

“Een belangrijke uitdaging is het grote aanbod binnen verschillende domeinen, wat het moeilijk maakt om overzicht te behouden en hulpverlening effectief te coördineren.”

“Er is een breed scala aan diensten en initiatieven, maar deze zijn niet altijd voldoende op elkaar afgestemd, wat leidt tot inefficiëntie.”

Deze knelpunten onderstrepen de nood aan een meer structurele omkadering en een sterker geïntegreerd netwerk, zodat gezinnen sneller en laagdrempelig geholpen kunnen worden. Er is nood aan een gezamenlijke visie en aanpak (zie verder het hoofdstuk 'De visie van lokale besturen ...').

3.2.2.6 Samenwerking afhankelijk van de lokale context

Kleinere gemeenten vermelden zowel sterktes als knelpunten als het gaat over samenwerking. De **kleinschaligheid en nabijheid** van het bestuur beschouwen ze als een voordeel wanneer het gaat over de **korte communicatielijnen**. Die zorgen voor **snelle beslissingen, persoonlijk contact** en een **grote betrokkenheid** van medewerkers en partners. Doordat iedereen elkaar goed kent, verloopt de samenwerking vlot en kunnen acties snel opgezet en uitgevoerd worden.

“Het voordeel van een kleiner lokaal bestuur is dat er een behoorlijk nauw contact is met de partners en dat de communicatiekanalen daardoor redelijk kort zijn. Beslissingen kunnen zo ook iets sneller genomen worden. Er is een iedereen-kent-iedereen-mentaliteit, waardoor iedereen snel bereid is om te helpen wanneer nodig en/of zich in te zetten voor hetzelfde doel.”

“Klein lokaal bestuur, korte lijnen om iets uitgevoerd te krijgen. Het bestuur begrijpt de noden en toont engagement om bepaalde acties op te zetten.”

“Nabijheid, wendbaarheid en kleinschaligheid van de verschillende diensten zijn troeven -> hierdoor zijn diensten in staat om op heel korte tijd feedback te ontvangen en bij te sturen waar nodig.”

“Het lokale beleid staat heel dicht bij de mensen. De signalen kunnen zo snel opgevangen worden zowel individueel als structureel. Men is zeer flexibel en de toegankelijkheid is groot. Het kleinschalige en de goede contacten maakt ook dat er ingespeeld kan worden op lokale noden die snel opgemerkt worden.”

“Door de kleinschaligheid van het bestuur zijn de communicatielijnen kort, waardoor beslissingen snel genomen kunnen worden en projecten vlot opgestart worden.”

“Ondanks een klein lokaal bestuur zien we ook sterktes. We zitten tussen de maatschappelijke werkers op het kantoor, iedereen kent elkaar dus communicatie kan zeer vlot lopen en linken kunnen snel gelegd worden. Veel casusoverleg binnenin de diensten. De lijnen kort houden is een sterkte. Mensen kennen je gezicht en naam en dat werkt zijn vruchten af.”

Tegelijkertijd is vooral in kleinere gemeenten de samenwerking met externe partners beperkt. Lokale besturen botsen op grenzen: **het ontbreken van bepaalde voorzieningen** zoals een jeugdbeweging, sportverenigingen, een bibliotheek, een secundaire school, een consultatiebureau van Kind & Gezin, organisaties voor bijzondere jeugdzorg of geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren (bv. er is geen Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg aanwezig). De afwezigheid van deze partners zorgt ervoor dat gezinnen zich moeten verplaatsen naar omliggende steden. Voor gezinnen

in een kwetsbare situatie vormt deze afstand een extra drempel (zie ook het hoofdstuk 'Toegankelijkheid en participatie'). Een breder netwerk zou lacunes in het aanbod kunnen opvangen.

“Weinig participatie van verenigingen of sportorganisaties lokaal. Ook weinig aanbod in de gemeente zelf (geen bibliotheek, geen jeugdwerking, geen scouts, geen jeugdhuis,...)”

“Daarnaast beschikt de gemeente niet over een middelbare school, waardoor jongeren vanaf 12 jaar meestal naar X trekken voor hun secundair onderwijs. Hierdoor wordt het een uitdaging om deze doelgroep te bereiken met gemeentelijke initiatieven. Omdat een groot deel van hun dagelijkse tijdsbesteding buiten de gemeente plaatsvindt, is het minder vanzelfsprekend om hen te betrekken bij lokale activiteiten en projecten.”

“Wat zeker ontbreekt op vlak van geestelijke gezondheidszorg is een CGG. Weinig of geen gespecialiseerde hulp, ook geen ziekenhuis, zijn voor sommige mensen wel extra moeilijkheden. Door het niet/te weinig voor handen zijn van gespecialiseerde zorg, moeten mensen zich verplaatsen naar omliggende gemeenten”

“Een van de belangrijkste uitdagingen is de relatief beperkte aanwezigheid van sociale en welzijnsorganisaties binnen de gemeente. In vergelijking met grotere steden zijn er minder lokale voorzieningen, waardoor inwoners vaak aangewezen zijn op diensten in nabijgelegen steden. Dit betekent dat gezinnen en jongeren verder moeten reizen voor essentiële ondersteuning, wat een extra drempel kan vormen. Een concreet knelpunt is het gebrek aan een consultatiebureau van Kind en Gezin. Ouders die nood hebben aan begeleiding bij de ontwikkeling en gezondheid van hun kind, moeten hiervoor naar een andere stad, wat niet voor iedereen evident is. Dit bemoeilijkt ook de vroegtijdige detectie en aanpak van gezinsnoden, omdat er minder directe interactie is met lokale hulpverleners.”

Daarnaast ervaren sommige gemeenten dat meer gerichte of gespecialiseerde hulpverleningsdiensten – zoals het CAW, JAC, CLB, OverKop-huis of 1G1P – **moeilijk lokaal te betrekken** zijn.

“Bovendien blijft het een uitdaging om te werken aan de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren. Zo is het bv. zeer moeilijk om in onze gemeente partners als het CAW, het JAC, 1Gezin-1Plan, Overkop-huis, ... naar onze gemeente te brengen. En vormt de afstand vaak een grote barrière voor gezinnen. Meer samenwerkingsmogelijkheden zou zeker welkom zijn!”

“Weinig partners. Zo is de regio onderbedeeld wat betreft jeugdhulp. Zo is er bv geen bijzondere jeugdzorg in de regio. Ook het CLB is moeilijk aan boord te krijgen bij een overleg Boekstart (Bib)”

Om tegemoet te komen aan het gebrek aan basisondersteuningsactoren nemen soms andere lokale partners bijkomende taken op. Zo neemt bijvoorbeeld een bibliotheek in een bepaalde gemeente een groter takenpakket op en organiseert activiteiten zoals filmnamiddagen, spelletjesdagen en workshops ‘programmeren’, en fungeert ze als ontmoetingsplek voor gezinnen. Een dergelijke ‘invulling van een leemte’ is niet altijd haalbaar. Zo ervaart een van de respondenten: *“De partners die we wel aan boord hebben, zijn vaak overbevraagd en bakenen af in engagement.”*

Daarnaast kan een complexe **lokale context** (zoals Franstalige inwoners versus Nederlandstalige partners) of de ligging van de gemeente (bv. minder naburige gemeenten en ondersteunende diensten) een (intergemeentelijke) samenwerking bemoeilijken.

“Qua ondersteuning voor de gezinnen, botsen ze ook op een beperking door de zee. Meeste steden en gemeenten zijn omringd door andere steden en gemeenten: hulp kan zich uitspreiden over die verschillende steden en gemeenten en men kan hulp inroepen van diensten in de naburige steden/gemeenten. In onze gemeente is dit niet het geval. We hebben maar een halve cirkel rondom ons. Dus zijn er al minder (diverse) ondersteunende diensten en die moeten dan ook nog gemakkelijk bereikbaar zijn.”

“Moeilijkheid de lokale context: Franstalige inwoners en partners die vaak Nederlandstalig zijn of actief zijn voor een grotere regio. Als kleine gemeente is het dan niet eenvoudig om de partner naar de gemeente te krijgen.”

3.2.3 Regisseur of actorrol

Lokale besturen hebben een regierol inzake de lokale sociale hulp- en dienstverlening (lokaal sociaal beleid), in de kinderopvang (in overleg met Opgroeien), in de buitenschoolse opvang en activiteiten (met een overgangsperiode tot september 2026) en in het integratiebeleid. Ze kunnen ook een regierol opnemen in het samenwerkingsverband Huis van het Kind.

Sommige lokale besturen zijn zoekende of ze een rol moeten opnemen als regisseur, als actor of beide.

“In het kader van welzijn en zorg erkent X de uitdagingen door stijgende kosten en beperkte financieringsmogelijkheden. Er wordt nagedacht over de rol van het lokaal bestuur als regisseur, actor of beide. Dit in samenwerking met sterke partners binnen en buiten de zorg- en welzijnssector. Het blijft een erg moeilijke oefening om het evenwicht te vinden in het nemen van regie en waar we actor moeten blijven.”

Andere lokale besturen nemen een rol op als regisseur en treden op als actor wanneer nodig.

“Als lokaal bestuur trachten ze op al deze domeinen een rol te spelen en de samenwerking van het lokale aanbod stadsbreed te regisseren of waar nodig zelf

als actor een aanbod te voorzien om kinderen, jongeren en gezinnen te ondersteunen.”

“Dus bij kinderopvang hebben we zowel een regierol als een actor rol. Bij onderwijs is dat eigenlijk hetzelfde. Dat is ook een regie en een actor rol. Omdat we onze eigen gemeente scholen hebben.”

“De acties binnen het gezinsbeleid zijn verankerd in de doelstellingen van het meerjarenplan en worden uitgevoerd via een combinatie van regie- en actorrollen. Als regisseur coördineert het lokaal bestuur samenwerkingsverbanden, waaronder het Huis van het Kind, flankerend onderwijsbeleid en lokaal sociaal beleid. Daarnaast neemt het bestuur een actorrol op zich door concrete hulpverlening te bieden. Dit omvat onder andere initiatieven binnen kinderopvang, onderwijs en welzijn, waarmee directe ondersteuning wordt geboden aan gezinnen. Deze tweezijdige aanpak zorgt ervoor dat beleidsdoelstellingen op zowel structureel als praktisch niveau worden gerealiseerd.”

“Ik denk dat wij ons als dienst ook differentiëren in vergelijking met andere Huizen van het Kind omdat alle medewerkers hier een coördinatorrol hebben, maar ook een actorrol. Bv. Er is een aanbod geweest rond seniorenweek. Dat is een aanbod dat wij zelf doen als actor. Maar ook peuterspeelpunt doen wij zelf als actor. Maar langs de andere kant hebben de meeste mensen die hier werken binnen onze dienst ook een coördinerende rol. En dat maakt dat het lokaal bestuur er ook voor kiest om met deze dienst een trekkersrol op te nemen, wat een aantal nieuwe werkingen/noden betreft. Maar langs de andere kant ook hetzelfde met Jeugd: bijvoorbeeld het Jeugdwelzijnsoverleg coördineren, bijvoorbeeld met Klik-erop echt naar de secundaire scholen gaan en die website heel laagdrempelig in de picture zetten.”

Nog andere lokale besturen kiezen uitdrukkelijk voor de rol van regisseur: ze zetten samenwerking en coördinatie op, ondersteunen initiatieven, brengen de noden in kaart en zorgen ervoor dat het aanbod is afgestemd op deze noden. Een dienst of persoon is verantwoordelijk om de schakel te vormen tussen alle lokale partners.

“De pijler gezinsbeleid is verweven in verschillende beleidsdomeinen van de gemeente. Het lokaal bestuur is de regisseur van het aanbod. De gemeente brengt de lokale partners samen om een aanbod uit te werken dat correspondeert aan de noden.”

“Als stad wil je welzijnsbevorderend werken naar de gehele bevolking. In veel gevallen zijn we daarin een neutrale actor. We nemen vooral een regiefunctie of trekkersrol op.”

“Het lokaal bestuur is de regisseur van het aanbod. De gemeente brengt de lokale partners samen om een aanbod uit te werken dat correspondeert aan de noden.”

“De regie kinderopvang valt ook onder de Dienst Gezinsbeleid. Het Lokaal Bestuur is de lokale regisseur voor kinderopvang waarbij het bestuur aanvragen voor subsidies beoordeelt, betrokken is bij de uitbreidingsrondes, ze organiseren het LOK (Lokaal Overleg Kinderopvang) en beheren het Loket Kinderopvang. Ook BOA valt onder hun dienst.”

“Daarnaast vinden wij het ook zeer belangrijk om de regierol op te nemen. We hebben in onze gemeente heel veel partners die werken rond gezinnen. Je hebt het Huis van het Kind, maar daarnaast hebben we ook nog bijzondere jeugdzorg partners, kinderopvang partners. Wat dat betreft zijn we hier zeer goed bedeed. Nemen al die partners ook wel de rollen op die zij moeten opnemen? Waar dat nodig is, gaan wij in gesprek met die partners, zodat zij ook wel in hun krachten komen te staan.”

Voor sommige lokale besturen hangt de regierol ook samen met het verdelen van middelen en het afsluiten van samenwerkingsovereenkomsten met partners.

“De beleidsplannen worden door het stadsbestuur goedgekeurd en bepalen de acties en de budgetten die naar projecten gaan bepaald. Er wordt steeds met projecten gewerkt. Alles wordt dan opgenomen in een meerjarenplan. Er wordt dan 2 wekelijks met de steungroepen samengezeten: CLB, CAW, OCMW,... en om de 2 maanden is er een breed overleg met alle personeelsleden in de stad. Dan komen we aan ongeveer 35 organisaties dus dat is heel wat.”

“Als lokaal bestuur nemen we hoofdzakelijk de volgende acties op ons. 1) We gaan samenwerkingsovereenkomsten aan met partners, waarbij we bepaalde diensten inhuren. 2) We faciliteren: we stellen gratis of zeer goedkoop lokalen ter beschikking; een soort van logistieke ondersteuning dus. 3) We geven subsidies aan bijvoorbeeld opvanginitiatieven. Vanuit de stad zelf hebben we geen opvanginitiatieven voor baby's en peuters. Sommige gemeenten hebben dat wel. Bij ons is alles privaat, maar we ondersteunen hen dus wel met subsidies. 4) We nemen een regierol op naar verschillende actoren. Hen samenbrengen, afstemmen, samenwerken.”

Een respondent benoemt de meerwaarde van het projectmatig werken:

“Één van de grootste sterktes die ervaren wordt is de efficiëntie over domeinen heen. Ook het kwalitatief sterker maken van werk door een goede samenwerken wordt ervaren als een sterkte. Dit door voornamelijk de juiste vragen te stellen. Verder wordt regie opnemen als sterkte ervaren. Regie opnemen door buiten je 'eiland' te werken en samen met partners projecten indienen en zo elkaar hier in bekrachtigen.”

Verder zijn er lokale besturen die op bepaalde domeinen zelf de enige actor zijn.

“Wat uitzonderlijk is, is dat de stad vanuit het Huis van het Kind de regie van de kinderopvang trekt en dat er een Lokaal Loket Kinderopvang is. Daarmee is X als stad en OCMW zelf organisator van de kinderopvang. Voor de buitenschoolse opvang is ze de enige organisator, met een totaal van 338 plaatsen voor kinderen tussen 2,5 en 12 jaar. De regie van deze buitenschoolse opvang heeft de stad een paar jaar geleden overgenomen vanuit de visie: “Iedere school heeft een opvang en de opvang die we bieden moet zo goed als hetzelfde zijn voor ieder kind”.”

Tot slot vraagt een van de respondenten expliciet om te bewaken wat het lokaal bestuur wél kan doen en wat niet. De respondent stelt dat complexe jeugdzorgproblematieken of bovenlokale welzijnsvragen niet volledig bij het lokale bestuur horen terecht te komen. Het lokaal bestuur kan regie voeren, partners verbinden en signalen doorgeven, maar kan niet alle verantwoordelijkheden dragen.

“Ik denk dat de uitdagingen die op ons afkomen en die ik ook de laatste periode wel wat opmerk, is vooral dat een lokaal bestuur ook maar een lokaal bestuur is. Wij zijn ervan overtuigd dat je de expertise moet laten waar dat hij ligt en een lokaal bestuur kan maar zoveel doen. Lokaal bestuur kan een regie voeren en het lokale bestuur kan er wel op toezien dat de noden van de burgers zijn voorzien. Zoals het decreet ook wel zegt. Maar ik vind niet dat je van een lokaal bestuur kan verwachten, dat het te maken heeft met bepaalde bijzondere jeugdzorg problematieken en dat soort zaken. Dit zijn zaken die je niet naar het lokaal bestuur mag schuiven. Daar ligt voor mij een uitdaging, afbakenen en bewaken. Wat doet een lokaal bestuur wel, maar vooral, wat doet een lokaal bestuur niet en waar hebben we andere mensen voor nodig.”

3.2.4 Intergemeentelijke samenwerking

In de bevraging vinden we tal van voorbeelden van intergemeentelijke samenwerking over gezinsbeleid. Dat kan in het kader van een intergemeentelijke samenwerking Huis van het Kind, Geïntegreerd Breed Onthaal, de eerstelijnszone of een projectoproep. Het moet leiden tot een efficiënter gezinsbeleid, samenwerking met (gespecialiseerde) partners, een betere ondersteuning voor gezinnen en het kan aanleiding geven om op andere domeinen ook te gaan samenwerken.

“Op die manier werken we als lokaal bestuur ook samen met de interne diensten, maar proberen we ook samen te werken met andere lokale besturen (GBO, samenwerkingsverband Huis van het Kind, samenwerkingsverbanden van OCMW 's, rond ruimtelijke ordening,...). De tendens binnen de eerstelijnszone is dat er meer en meer clustervorming is. Daarmee bedoelen we dat er binnen de zes gemeentes van de eerstelijnszone, themagewijs meer bruggen gebouwd gaan worden en meer vanuit een samenwerkingsverband dingen gaan uitgerold worden.”

“Een belangrijke pijler is het netwerk “Gezinsvriendelijk X”, waarin ongeveer 25 partners (zoals onderwijsinstellingen, CLB’s en CAW’s) samenwerken. Tijdens overlegmomenten worden actuele thema’s besproken en prioriteiten vastgesteld. De gemeente heeft bewust gekozen voor een lokaal Huis van het Kind, dat deel uitmaakt van een intergemeentelijke samenwerking.”

“Collectief samen te werken met deelgemeenten, wijken en de nabije steden, om samen te werken aan een gevarieerd aanbod om gezinnen beter te kunnen ondersteunen. Door samen te werken met de andere gemeenten heeft ieder ‘zijn specialiteit’ dat die uitwerkt. Er zijn 4 huizen van het Kind in omringende gemeenten.”

“Huis van het Kind is een breed samenwerkingsverband van 5 lokale besturen, die bovenlokaal samenwerken met een brede partnergroep van diensten die werken voor gezinnen en kinderen in de regio. We werken voor verschillende thema’s ook bovenlokaal samen (vrije tijd en jeugd, BOA, LLKO).”

“We hebben nu ook een subsidie binnengehaald voor het project ‘ zorg en ondersteuning op lokaal niveau”. 450 000 euro samen met X en X. Dit dient om een extra doorstart te kunnen maken in de Huizen van het kind. Hierdoor kunnen we de hulpverlening zo dicht mogelijk bij de gezinnen brengen.”

“Het lokaal bestuur is er ook sterk in om dingen breed uit te rollen: de linken met het GBO, de linken met de eerstelijnszone,.. Dit zijn zo een brede, logge systemen, omdat dat over heel veel lokale besturen samen gaat. Maar ik denk dat we de rolverdeling in heel de hiërarchie van cliënten naar schepenen/diensthooften/sectormanagers, dat we daar als sterke in hebben dat we onderling goed afstemmen en een aantal thema’s wel duidelijk kunnen uitdragen.”

“Daarnaast beschikt x over een sterk netwerk en een solide basis van intergemeentelijke samenwerking, die door de jaren heen is opgebouwd en bijdraagt aan een efficiënte en effectieve uitvoering van het gezinsbeleid.”

“Door lokaal en intergemeentelijk samen te werken, streeft de gemeente ernaar het aanbod optimaal te coördineren en partners met elkaar te verbinden.”

Er zijn lokale besturen die middelen inzetten om samen een gezinscoach te werk te kunnen stellen, die gezinnen in verschillende gemeenten intensief kan opvolgen. Soms krijgt intergemeentelijke samenwerking eerder ad hoc vorm. Voorbeelden zijn lokale besturen die samenwerken met buurgemeenten om opvangplaatsen te zoeken wanneer er in de eigen gemeente tekorten zijn; of Huizen van het Kind die samenwerken om de kostprijs van een spreker te kunnen dekken.

3.3 Personeel en organisatie

3.3.1 Personeelsinzet

Zowel bij de personen die de vragenlijst hebben ingevuld en/of ambtenaren die bevoegd zijn voor gezinsbeleid zien we verschillende tendensen als het gaat over de personeelsinzet voor lokaal gezinsbeleid.

Uit het overzicht van de bevoegde diensten (punt 3.1.2 en punt 3.1.3) bleek al dat gezinsbeleid in sommige gemeenten valt onder de diensten 'welzijn', 'samenleving', 'sociale zaken' of 'kinderopvang'. In andere gemeenten worden er specifieke diensten opgericht die gezinsthema's bundelen, zoals een 'dienst gezin', 'dienst Opgroeien' of 'dienst gezinsondersteuning'. Dergelijke diensten combineren gezinsbeleid soms met opdrachten inzake opvang en onderwijs. Er zijn ook beleidsmedewerkers met specifieke taken in het kader van gezinsbeleid, opvoeding, opgroeien of kindbeleid.

Uit de bevraging blijkt het **Huis van het Kind** een belangrijke rol te spelen in het lokaal gezinsbeleid: in bijna alle bevroegde gemeenten is het Huis van het Kind betrokken in het gezinsbeleid, in veel gemeenten beschouwt men het Huis van het Kind als bevoegd in het gezinsbeleid en verschillende coördinatoren van Huizen van het Kind vulden de bevraging in. Veel lokale besturen investeren in een coördinator van een Huis van het Kind. Tegelijkertijd stellen we vast dat die coördinatoren lokaal vaak verschillende functies combineren. Ze combineren die functie bijvoorbeeld met de rol van maatschappelijk werker, projectmedewerker, beleidsadviseur of -medewerker, coördinator Lokaal Sociaal Beleid of coördinator OCMW, deskundige Welzijn, integratieambtenaar, teamcoach Jeugd en Gezinnen, diensthoofd dienst Samenleving, diensthoofd van de kinderopvang of IBO. Soms valt de coördinatie van het Huis van het Kind samen met meerdere bevoegdheden zoals onderwijs, kinderopvang, BOA, kinderarmoede, vrije tijd, gezondheid, vrijwilligers, integratie, buurtwerking, mondiaal beleid, of valt het onder de bevoegdheid van de adjunct algemeen directeur.

Die combinatie aan functies kan voordelen bieden zoals korte communicatielijnen tussen betrokkenen (zie supra, punt 3.2.2.6 'Samenwerking afhankelijk van de lokale context') en het gemakkelijker geïntegreerd kunnen aanpakken van thema's, maar ook nadelen zoals overbelasting en een gebrek aan specialisatie (zie verder).

3.3.2 Groei en continuïteit van teams

De bevraging toont dat lokale besturen hun regierol voor een (geïntegreerd) gezinsbeleid actief opnemen. We gingen al in op de diensten en ambtenaren die bevoegd zijn voor gezinsbeleid (zie 3.1 'Wie is bevoegd voor het lokaal gezinsbeleid') en (structurele, duurzame) partnerschappen en samenwerkingsverbanden om vorm te geven aan het lokaal gezinsbeleid (zie 3.2 'Samenwerkingsverbanden').

In sommige gemeenten werd, al dan niet mede dankzij de regierol en al dan niet aansluitend bij een of meerdere deeldomeinen, de werking verder uitgebouwd en werd **bijkomend personeel** aangeworven. Dankzij deze versterking kunnen de verschillende domeinen van het gezinsbeleid beter op elkaar worden afgestemd en worden projecten en initiatieven efficiënter gerealiseerd.

“We hebben een kinderarmoedecoördinator via het OCMW aangeworven, eveneens coördinator Huis van het Kind.”

“Uitbreiding van de dienst welzijn; voordien was de dienst welzijn een eenmansdienst waardoor sommige zaken niet de nodige tijd kregen die ze nodig hadden. Door de aanwerving van een medewerker integratie en welzijn en een medewerker BOA worden deze zaken mooi verdeeld en krijgen alle projecten de nodige tijd om uitgewerkt te worden.”

“Huis van het Kind valt onder de dienst welzijn. Onze dienst welzijn is op korte tijd sterk uitgebreid met een afdelingshoofd en nog drie collega's met elk hun eigen verantwoordelijkheid. Een collega is bezig met het algemeen welzijn voor de actieve bevolking en de senioren, de andere twee collega's zijn bezig met het beheer van de serviceflats en de sociale woningen en ontwikkelingssamenwerking.”

“Voordien was de dienst welzijn een eenmansdienst waardoor sommige zaken niet de nodige tijd kregen die ze nodig hadden. Door de aanwerving van een medewerker integratie en welzijn en een medewerker BOA worden deze zaken mooi verdeeld en krijgen alle projecten de nodige tijd om uitgewerkt te worden.”

“Geleidelijk aan is de rol van en de nood aan een gezinsondersteuner groter geworden en is er uiteindelijk een budget voorzien voor een 4/5 functie.”

“Onze dienst is 7 jaar geleden begonnen met 3 medewerkers en op dit moment zijn er 11 medewerkers. Het lokaal bestuur wil dat ook mee ondersteunen doordat ze meer budget en meer mensen/ middelen hebben vrijgemaakt. Ze willen én onderwijs, én loket kinderopvang, én buitenschoolse kinderopvang in één dienst bundelen.”

De inzet van medewerkers wordt ook duidelijk gezien als een meerwaarde voor het gezinsbeleid. Hun **betrokken en proactieve houding** maakt de dienstverlening zichtbaar en toegankelijk, waardoor gezinnen vlotter hun weg vinden naar de juiste ondersteuning en vertrouwen krijgen in de gemeente.

“Er zijn gemotiveerde medewerkers die de boodschap uitdragen.”

“Daarnaast zijn er enthousiaste trekkers binnen de gemeente die zich actief inzetten, zowel op politiek niveau als binnen de administratie, de ambtenarij en het verenigingsleven. Dit zorgt ervoor dat er schouders onder belangrijke initiatieven worden gezet en projecten effectief worden gerealiseerd.”

Ook de **continuïteit** in het team wordt als een meerwaarde ervaren. Collega's die al langere tijd samenwerken, kennen elkaars sterktes en weten wat ze aan elkaar hebben. **Nieuwe medewerkers**

brenghen op hun beurt nieuwe ideeën en dynamiek binnen. De **combinatie van stabiliteit en vernieuwing** wordt gezien als een belangrijke meerwaarde voor het gezinsbeleid.

“Door langer samen te werken, voelen we elkaar beter aan en kennen we de sterktes van de collega’s. Natuurlijk is een frisse wind ook goed. Die zorgt voor nieuwe energie, voor een andere kijk- en denkwijze. Zo geraak je niet vastgeroest. Het is een voordeel dat er niet constant gewisseld wordt, dat er niet elk jaar een volledig nieuwe ploeg moet starten. Want dan verlies je tijd doordat ze zich moeten inwerken.”

In bepaalde gemeenten is er ruimte om **out of the box** te denken en om **flexibel in te spelen op lokale noden**. Doordat de structuren nog niet altijd strikt vastliggen, kunnen medewerkers op maat van gezinnen werken en hun eigen accenten leggen. Deze vrijheid zorgt ervoor dat initiatieven echt afgestemd zijn op de lokale context. De **kleinschaligheid** maakt het mogelijk om gericht te werken, met veel aandacht voor gezinnen en kinderen.

“De medewerkers hebben ruimte om out of the box te werken.”

“Er is ruimte om tendensen te volgen.”

“Doordat er geen regels of structuur is kan er op maat van de gezinnen gewerkt worden. Naargelang haar agenda kan ze op verschillende momenten wat extra doen voor de gezinnen en kiest ze zelf hoe groot ze haar eigen bijdrage maakt voor de gezinnen. Het is niet omkaderd met afspraken en regels wat ruimte maakt voor de manier van aanpakken.”

“Er is ruimte voor initiatief: wanneer een gedragen idee ontstaat, kan dit vaak snel in uitvoering gebracht worden, zonder langdurige procedures. Dit maakt het bestuur wendbaar en in staat om vraaggestuurd te werken, in te spelen op noden die scholen, verenigingen, partners of inwoners signaleren.”

3.3.3 Personeelsbeperkingen

Ondanks de mogelijkheden op het vlak van personeelsinzet in het lokale gezinsbeleid, zien we tegelijkertijd grote uitdagingen. Eén daarvan is het **tekort aan personeel**. De personeelsbezetting van het Huis van het Kind, de jeugddienst, het Sociaal Huis, de sociale dienst en andere gezinsgerichte initiatieven is vaak beperkt. Hun inzet en betrokkenheid zijn groot, maar de beperkte capaciteit maakt het moeilijk om de ambities uit te voeren, om tegemoet te komen aan de ondersteuningsnoden of om nieuwe projecten op te starten, structureel uit te bouwen of duurzaam op te volgen. Het personeel dreigt overbelast te worden of zelfs af te haken, zo geven kleine en middelgrote gemeenten aan.

“Wat een groot probleem is en waar ook alles mee staat of valt is natuurlijk het personeelstekort. Je hebt het ook gehoord, ons takenpakket is zeer uitgebreid. Gelukkig hebben we de coördinator bijgekregen, Maar dat maakt niet dat wij met brandjes zitten. Die we dagelijks moeten blussen, waardoor het dan een beetje eigen is aan veel besturen. Beleid komt dan een beetje op de laatste plaats, hè? Dan is het vooral belangrijk dat je die brandjes geblust krijgt, jammer genoeg, waardoor dat je minder kan inzetten op de andere zaken. Dat is denk ik het grootste knelpunt, de personeel inzetting.”

“De knelpunten zijn het gebrek aan infrastructuur en personeel. Daardoor kunnen er niet altijd kwaliteitsvolle projecten opgezet worden, of wordt er te laat gecommuniceerd.”

“Menselijke middelen: Betrokken diensten zoals de jeugddienst en het sociaal huis hebben te maken met beperkte personele capaciteit om verschillende projecten en initiatieven adequaat te coördineren en uit te voeren.”

“We moeten roeien met de riemen die we hebben en kunnen niet verwachten dat er plots 5 of 6 ‘werkrachten’ rond het thema gezinsbeleid kan werken.”

Een aantal respondenten spreken daarbij van **éénmansdiensten**.

“Beperkte personeelsinzet en meerdere éénmansdiensten”

“Lokale besturen krijgen steeds meer regierollen toebedeeld binnen heel uiteenlopende domeinen. Vanuit de idee dat wij dicht bij de burger staan valt dit toe te juichen. Echter zelden tot nooit gaat deze verantwoordelijkheid gepaard met bijkomende mensen of middelen. Kleine en middelgrote gemeenten dreigen te verzuipen onder de werkdruk. Het personeel staat bijzonder onder druk en dreigt af te haken. Bijkomend risico is het bestaan van eenmansdiensten binnen dergelijke gemeenten (schering en inslag).”

“De aanwezigheid van eenmansdiensten binnen het bestuur. Hierdoor kunnen projecten of activiteiten niet of minder goed opgevolgd worden door tijdsgebrek.”

Daarnaast nemen **kleine teams** soms een zeer **uitgebreid takenpakket** op dat **niet altijd aansluit bij hun kernopdrachten**. Oneigenlijke taken, zoals het opvolgen van infrastructuurprojecten of verbouwingen, komen er bovenop. Daardoor is er minder ruimte voor inhoudelijke opvolging van gezinnen of beleidsvoorbereidend werk. De administratieve druk neemt toe, terwijl het mensgerichte aspect van de dienstverlening onder druk komt te staan. Het is niet alleen een kwestie van te weinig personeel en taakbelasting. Ook het vinden van personeel wordt als een knelpunt aangehaald.

“Een klein team medewerkers moet veel taken opnemen, ook oneigenlijke taken, zoals het opvolgen van de bouw van ons nieuw sociaal huis of de verbouwing van een pand voor kinderdagverblijf. Naar mijn mening zou het beleid op lokaal niveau minder streng en pragmatischer moeten worden aangepakt.”

“Soms worden dan kleine zaken bij het takenpakket van mensen toegevoegd die ze moeten doen. Daardoor krijgen ze er nog een schepje bovenop.”

“Ook het vinden van personeel, het tewerkstellen van personeel daar is er een tekort. Mensen die voor 60% werken, zijn niet in staat een takenpakket uit te voeren waarbij er een tewerkstelling van 100% wordt gevraagd voor de taken die er zijn.”

Door de hoge werkdruk en beperkte capaciteit hebben partners en medewerkers de ervaring dat ze meer ambities hebben dan ze kunnen realiseren. Dat geldt ook voor samenwerkingen in projecten waar geen garantie is dat na de gefinancierde projectperiode, de aanpak (incl. personeelsbezetting) via structurele middelen duurzaam verankerd kan worden (zie ook 3.4 ‘Financiële beperkingen’). Bovendien zorgt personeelsverloop ervoor dat **kennis en expertise** telkens opnieuw opgebouwd moeten worden. Nieuwe medewerkers hebben tijd nodig om de lokale context te leren kennen en dat zet de continuïteit onder druk.

“Hoge werkdruk intern: aanpak loont maar we worden overbevraagd.”

“Binnen het Huis van het Kind zijn we met 2 personen die hier voltijds voor instaan, maar waardoor er ook niet zo heel veel mogelijk is. Maar we zijn ambitieus en willen veel bereiken voor onze gezinnen. Hiervoor rekenen we dan ook op onze partners, die niet altijd zoveel middelen en personeelscapaciteiten hebben. Dit kunnen we met het pilootproject ‘Vroeg en Nabij’ volop ondervinden. We krijgen nu wel de middelen om een doorstart te maken en op het einde van dit project mogen we aanbevelingen doen voor het schrijven van het nieuwe decreet. Daar gaan we zeker in vermelden dat we graag meer middelen krijgen voor het ‘Huis van het Kind’.”

“Veel personeelsverloop: Omdat er regelmatig nieuwe medewerkers bijkomen die van buiten de stad zijn, moeten telkens opnieuw leren hoe alles werkt en welke organisaties er actief zijn. Dit zorgt voor onderbrekingen in de werking en vraagt steeds extra tijd en energie om hen goed op te leiden.”

Het tekort aan **gespecialiseerde medewerkers** en toegang tot expertise en vorming zijn eveneens knelpunten. Het aantrekken en behouden van gekwalificeerd personeel voor functies in bijvoorbeeld opvoedingsondersteuning, kinderopvang en maatschappelijk werk, blijkt moeilijk.

“Tekort aan gespecialiseerde medewerkers. Knelpunt: het is moeilijk om voldoende gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden, voor in functies zoals

opvoedingsondersteuning, kinderopvang en maatschappelijk werk. Gevolg: dit kan leiden tot lange wachttijden en hogere werkdruk voor bestaande medewerkers.”

“Beperkte expertise en capaciteit vormen een bijkomend knelpunt, zeker voor een kleiner lokaal bestuur. Waar grote steden aparte specialisten kunnen inzetten voor specifieke domeinen, moeten medewerkers in een kleinere gemeente vaak meerdere rollen combineren. Zo wordt regie kinderopvang ingevuld naast andere grote beleidsdomeinen, waardoor het opbouwen van diepgaande kennis tijd vergt.”

“Toegang tot expertise & vorming: sneller en structureler vormingsaanbod rond thema's als kinderopvangregie, inclusie, project- en subsidiebeheer.”

Gemeenten geven ook aan nood te hebben aan **een vaste coördinator of een vaste aanspreekfiguur** die het overzicht kan bewaren, de samenwerking tussen partners kan versterken en de verdere groei van het netwerk kan ondersteunen. Vandaag is de werking vaak afhankelijk van het engagement van enkele individuen, wat de continuïteit van de (samen)werking kwetsbaar maakt.

“Er is nog geen overkoepelend gezinsbeleid uitgewerkt. Het ontbreken van een centraal aanspreekpunt of een verantwoordelijke voor gezinsbeleid is een belangrijk knelpunt en uitdaging.”

“Beperkte middelen om intern een coördinator te voorzien”

3.4 Financiële beperkingen

De Vlaamse overheid financiert de lokale besturen onder andere via het Gemeentefonds. In 2016 zijn zeven Vlaamse sectorale subsidies, zoals die voor lokaal jeugdbeleid, flankerend onderwijsbeleid en kinderarmoedebestrijding, opgenomen in dat Gemeentefonds. Daardoor zijn deze middelen niet meer specifiek toegewezen aan deze thematieken, en zijn ook geen subsidievoorwaarden of rapporteringsverplichtingen meer aan gekoppeld. Daarnaast kunnen gemeenten Vlaamse subsidies krijgen voor specifieke thematieken, bijvoorbeeld grootstedelijke problematieken, of intekenen op subsidies voor bepaalde projecten, zoals de zomerscholen.

Via de federale overheid krijgen OCMW's toelagen voor bijvoorbeeld het leefloon of voor participatie en sociale activering, en kunnen lokale besturen intekenen op subsidies zoals de bestrijding van kinderarmoede via de Europese Kindgarantie (met oproepen in 2021 en 2022, zie POD MI).

Er zijn ook lokale besturen die meedingen voor projectoproepen die uitgeschreven worden op Vlaams, federaal of op Europees niveau. Denk aan de projectoproepen zoals 'lokale gezinscoaches' (Departement Zorg), 'pilotprojecten Zorg en ondersteuning en vroegdiagnostiek', 'Vernieuwende projecten Huizen van het Kind' en 'Buurtgerichte netwerken' (Agentschap Opgroeien) enz.

3.4.1 Te weinig basismiddelen ...

Het belang van een lokaal gezinsbeleid wordt erkend, zij het dat de beschikbare middelen in de meeste gemeenten ontoereikend zijn om tegemoet te komen aan de bovenlokale verwachtingen en aan al de noden.

“Te beperkte middelen om veel acties door te voeren”

“Te weinig personeel en middelen om alles naar behoren uit te voeren.”

“Als kleine gemeente is het vaak niet eenvoudig om plannen of projecten uit te voeren. De uitvoering heeft soms een zware financiële impact op het bestuur.”

“Financiële uitdagingen, beperkte mogelijkheden als kleinere gemeente.”

3.4.1.1 ... tegenover grote bovenlokale verwachtingen

Het merendeel van de gemeenten ervaart ‘globaal’ **te weinig (basis)middelen** voor de toegenomen **bovenlokale verwachtingen** ten aanzien van de lokale besturen. Nieuwe decreten of beleidsplannen gaan gepaard met extra druk en hebben vaak een te zware financiële impact (zie ook de deelrapporten ‘BOA’ en ‘Huis van het Kind’). Lokale besturen moeten deze veranderingen opvangen, terwijl er vaak sprake is van minder middelen of uitdovende subsidiestromen. Enerzijds wordt verwacht dat gemeenten op meerdere domeinen de regierol opnemen omdat ze dicht bij de burger staan. Anderzijds worden verantwoordelijkheden doorgeschoven vanuit Vlaanderen zonder dat er voldoende middelen (incl. mandaat en mensen) tegenover staan.

“Zowel voor Huis van het Kind als de regie-opdrachten rond kinderopvang zijn er te weinig middelen voorzien t.o.v. de verwachtingen.”

“We moeten ook investeren in kinderopvang. Daar staat een financieel kostenplaatje tegenover. Grote drempels.”

“Nieuwe concepten zoals het BOA decreet verhogen de verwachtingen. De benodigde middelen volgen echter niet (voldoende).”

“Er is heel veel in beweging (nieuw decreet huis van het kind, boa-decreet, ...) en de uitdagingen nemen toe (gebrek aan geschikte (sociale) huisvesting, vooral voor grote gezinnen, stijgende armoedeproblematiek, gebrekkig statuut onthaalouders, ...). De middelen blijven echter bijzonder beperkt.”

“Ik heb ook mijn bedenkingen over hoe de middelen voor maatschappelijke integratie worden beheerd en verdeeld. De federale overheid dekt 55% van de kosten, maar het lokaal bestuur moet de rest betalen, wat extra druk legt op de lokale besturen. Dit zorgt ervoor dat het lokaal bestuur met een klein aantal werknemers moet werken, omdat er geen budget is voor extra medewerkers.”

“Overbelasting van medewerkers door doorgeschoven verantwoordelijkheden vanuit Vlaanderen zonder voldoende budget.”

“Werkingen zijn sterk afhankelijk van personele en financiële middelen. Sommige projecten worden beperkt of tijdelijk gesubsidieerd, waardoor ze soms kwetsbaar zijn of weinig groeipotentieel kennen.”

“Middelen van de Vlaamse overheid nemen af. Veel hangt af van de lokale politieke goodwill om in te zetten op een kindvriendelijk beleid.”

Uit de voorgaande citaten blijkt dat de gevolgen van deze financiële krapte en onderfinanciering concreet voelbaar zijn in verschillende levens- en beleidsdomeinen: o.a. Huis van het Kind, voorschoolse kinderopvang (tekort aan kinderopvangplaatsen), BOA (o.a. buitenschoolse opvang staat onder druk), (vrijetijd)participatie (bv. UitPas), kinderarmoedebestrijding, maatschappelijke integratie. De beschikbare budgetten zijn niet altijd voldoende om een maximale impact te kunnen bereiken.

3.4.1.2 ... tegenover toegenomen diversiteit en ondersteuningsnoden

Gezinsbeleid is ruim en de noden zijn divers: betaalbare kinderopvang, huisvesting, armoedebestrijding, opvoedingsondersteuning ... Lokale besturen worden verplicht keuzes te maken en prioriteiten te stellen waardoor sommige noden onvoldoende aangepakt worden. Sommige lokale besturen geven aan dat ze regelmatig **een keuze moeten maken** tussen investeren in gezinnen of in andere noden op vlak van bijvoorbeeld ruimtelijke ordening of infrastructuur. Structurele keuzes maken is moeilijk en zet de zachte sector sneller op de besparingslijst. Dat zet de uitvoering en de continuïteit van het gezinsbeleid en van ondersteuningsinitiatieven voor gezinnen onder druk. Dat zorgt daarenboven soms voor frustratie bij medewerkers.

Deze keuzes situeren zich niet louter op lokaal beleidsniveau. Het merendeel van de respondenten ziet die keuzes gerelateerd aan bovenlokale beleids- en financieringsbeslissingen (zie ook verder).

“Gezinsbeleid kan heel breed gaan en er zijn heel veel verschillende noden. Het is niet evident om aan al die noden tegemoet te komen.”

“Het lokaal bestuur heeft een cruciale regierol in het lokaal gezinsbeleid. We willen deze dienstverlening verder versterken, maar om al onze ambities, doelstellingen en acties waar te maken, hebben we nood aan meer financiële middelen.”

“Je merkt ook dat het lokaal bestuur het alsmear moeilijker heeft met financiële middelen, we zijn daar niet alleen in, maar de financiën worden alsmear moeilijker bij lokale besturen. Er komen meer en meer zaken bij, er moeten knopen doorgemaakt worden, maar dan kijken ze naar de zachte sector om te besparen. Terwijl men daar op lange termijn niet altijd over nadenkt. Een straat waar een put in zit is op dat moment belangrijker om te herstellen dan een beleid. Dat is soms waar wij met onze cluster en ook ‘vrije tijd’ en zeker ‘zorg en welzijn’ op botsen. Dat vaak in de dingen die wij evident vinden en zouden moeten blijven, net daarin gesnoeid wordt.”

Wat begrijpelijk is, de portemonnee moet het ook toelaten. (...) Door de jaren heen is die marge en die rek in de financiën veranderd. Vroeger was er meer speling. Nu moet je alles veel meer motiveren tot de kleinste aankoop. (...) Het is begrijpelijk dat je als bestuur dan keuzes moet maken. Dan worden de keuzes gemaakt in deze sector en dat is pijnlijk.”

“Nog een knelpunt is wanneer de overheid projecten uitroept en zij heel vaak denken van “Ja iets voor ons!” Moeten ze heel snel reageren om oproep binnen te halen. Vaak is de reden dat ze te klein zijn een grote drempel. Middelen vallen weg en dan is de politiek ook niet meer zo happig om er centen in te steken. Politiek gezien zijn ze wel geïnteresseerd in gezinsbeleid, maar het staat niet bovenaan de lijst. Grondgebonden materie wordt vaker vooropgesteld, aangezien daar ook een duidelijk zichtbaar resultaat van is. Gezinsbeleid en sociale zaken zijn moeilijker meetbaar.”

“Ondanks initiatieven zoals premies en steunmaatregelen, blijft het beschikbare budget een uitdaging om alle gezin gerelateerde acties voldoende te ondersteunen.”

“Hoewel iedereen erkent dat gezinsondersteuning belangrijk is, is er te weinig structurele financiering om projecten te blijven uitvoeren en netwerken te onderhouden.”

De middelen laten veelal niet toe om tegemoet te komen aan (inter)nationale crisissen. Ze gaan gepaard met snelle prioriteitenverschuivingen en maken lokale werkingen kwetsbaar. Daarnaast zien gemeenten zich geconfronteerd met een groter en meer divers geworden groep mensen met (meer uitgesproken) ondersteuningsnoden (bv. financieel, materieel, sociaal-emotioneel).

“Tijdens de vorige legislatuur werden lokale besturen geconfronteerd met crisissen: corona, de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne, enz. Zo kende bv. de uitbouw van een Huis van het Kind vertraging, ook door vernieuwingen in de eigen organisatie.”

“Bij het uitvoeren van een lokaal gezinsbeleid kampt het bestuur met aanzienlijke uitdagingen, vooral wanneer het gaat om de beperkte middelen en mankracht die nodig zijn om aan de groeiende en diverse behoeften van de gemeenschap te voldoen.”

“Uit de jaarrekening blijkt dat de vraag naar sociale en financiële ondersteuning stijgt, wat druk zet op het beschikbare budget.”

“Het uitvoeren van een lokaal gezinsbeleid brengt diverse uitdagingen met zich mee. Een van de belangrijkste knelpunten is de enorme diversiteit aan noden en complexe problemen waarmee gezinnen worden geconfronteerd in een samenleving die voortdurend in verandering is. Deze dynamiek vraagt om een flexibel en breed inzetbaar beleid, terwijl de middelen en personeelscapaciteit

beperkt blijven. Hierdoor is het lokaal bestuur genoodzaakt om prioriteiten te stellen, wat kan leiden tot het gevoel dat niet alle gezinsnoden volledig worden aangepakt.”

Verschillende gemeenten ervaren dat ze op basis van de **(groot)stedelijke problematiek** waarmee ze geconfronteerd worden, ondergefinancierd zijn. Ook centrumsteden zien hun **centrumrol** niet altijd voldoende ondersteund.

“We zijn een centrumstad met de uitdagingen van een grootstad, maar zonder de middelen die daarbij horen.”

“We zijn een faciliteitengemeente met de kwetsbaarheden van een grootstad. We staan voor vele uitdagingen met een beperkt budget.”

“Beperkte middelen vormt een uitdaging voor het uitrollen van een ambitieus gezinsbeleid, afhankelijk van tijdelijke subsidiestromen (Plan Samenleven, MIRIAM,...). Er is een stedelijke problematiek zonder de financiële middelen hiervoor te krijgen.”

“En last but not least, om een goed gezinsbeleid te kunnen voeren heb je voldoende middelen en personeel nodig. Een kleine stad met een kwetsbaar publiek, die geen extra financiering ontvangt voor die centrumrol. Er moet dus zeer spaarzaam worden omgesprongen worden met de beschikbare middelen. Vaak zijn de middelen onvoldoende om alles te kunnen realiseren dat op ons wensenlijst staat.”

3.4.2 Tijdelijke projectsubsidies en verschillende subsidiestromen

Het **gebrek aan structurele middelen, de afhankelijkheid van tijdelijke (project)subsidies en subsidiestromen vanuit verschillende instanties en beleidsdomeinen** is een uitgesproken probleem. Niettegenstaande projectsubsidies een inhoudelijke meerwaarde kunnen bieden (cf. nieuw of versterkt aanbod/netwerk) en een tekort aan basisfinanciering soms kunnen compenseren (zie verder) wijzen verschillende gemeenten op de beperkingen daarvan.

Projectvoorstellen indienen vraagt personeelsinzet die niet altijd beschikbaar is en/of niet altijd rendeert (cf. geen gunning). Niet alleen de aanvraag, ook de opvolging van subsidies wordt als zwaar en tijdrovend ervaren. De toegekende bovenlokale middelen volstaan vaak niet voor de uitvoering van het project. De middelen dekken zelden de werkelijke kosten. Lokale besturen moeten bijgevolg zelf veel bijpassen, vaak met een beperkte marge in hun begroting.

“De subsidies dekken nooit de volledige inzet van uren en middelen die lokaal vereist zijn.”

“Er zijn de laatste jaren meer en meer verwachtingen toegekomen vanuit Vlaanderen op het vlak van regie kinderopvang, maar evengoed op het vlak van

Huizen van het Kind. De subsidies die daartegenover staan vanuit Vlaanderen zijn heel beperkt. Daarmee dekte dat echt niet. Dat is echt maar een fractie van wat je doet. Eigenlijk moet je als lokaal bestuur zelf heel veel investeren daarin. Dat heeft ook zijn limieten natuurlijk op een bepaald moment. En er zijn natuurlijk ook gigantisch veel uitdagingen. En je ziet ook alsmaar meer uitdagingen tijdens je werk en hoe beter dat je werkt, hoe meer uitdagingen."

Een opeenvolging van tijdelijke projecten betekent vaak: dat telkens een andere focus in de werking(en) ingebracht moet worden, dat gezinnen en beleids- en werkveldactoren daarover geïnformeerd moeten worden (cf. Doelgroep? Doelstellingen, verwachte resultaten? Evaluatie, aantonen van impact?) én dat gezinnen naar dat 'nieuw' aanbod toegeleid moeten worden.

"Tenslotte ervaar ik grote moeilijkheden met de projectsubsidies. Het is lastig om steeds nieuwe projecten uit te schrijven en te organiseren wanneer de doelstellingen voortdurend veranderen, waardoor het moeilijk wordt om projecten goed uit te werken en er financiering voor te verkrijgen. Projectsubsidies zijn financiële middelen die door de overheid of andere organisaties worden verstrekt ter ondersteuning van specifieke projecten. Deze subsidies worden vaak toegekend op basis van een duidelijk gedefinieerd project met concrete doelstellingen, activiteiten en verwachte resultaten. Het zou beter zijn om in structurele financiering te voorzien."

"Verder wordt het rigide werken als knelpunt ervaren, dit door de projectmiddelen. Nu het ene project ten einde loopt stoppen de middelen. Dit zorgt ervoor dat we aantonen dat we hulp kunnen aanbieden maar na de termijn van het project niet meer en stopt de hulp. Dit zorgt mede ervoor dat er steeds nieuwe projecten op poten gezet moeten worden die op hun beurt weer een ton aan voorbereiding vereist, alsook aan bekendmaking onder de gezinnen."

De nieuwe of doorontwikkelde projectinitiatieven krijgen vaak maar voor een jaar of voor enkele jaren middelen, waarna de financiering stopt. Goed werkende projecten verdwijnen zo geregeld tenzij de gemeente zelf bijkomende middelen kan en wil vrijmaken of andere financieringskanalen gevonden kunnen worden. Soms lukt dat, soms niet. Kortom, budgettaire en/of inhoudelijke keuzes (prioriteitenstelling) van zowel de bovenlokale als de lokale overheden staan een duurzame verankering in de weg. Dat geldt ook voor ondersteuningsinitiatieven en samenwerkingsverbanden die al een lange periode werkzaam zijn.

"Ten slotte wordt de aanvraag van subsidies als knelpunt ervaren. Dit doordat dit steeds moeilijker wordt. De burgemeester en schepenen beslissen wat blijft nadat Vlaanderen bepaalde financieringen stopzet."

"Subsidies zijn beperkt in tijd. Continuïteit in projecten en realisaties is fragiel. Een beperkt budget en vele uitdagingen leiden tot "keuzes maken"."

De budgettaire en inhoudelijke prioriteringen en wijzigingen die zich daarin kunnen voordoen, leiden tot een gebrek aan continuïteit in de ondersteuning: gezinnen krijgen niet altijd de continuïteit en flexibiliteit in ondersteuning die ze nodig hebben. Het leidt bij medewerkers en diensten en organisaties tot onzekerheid en ontmoediging en tot een verlies van opgebouwde expertise.

“Vaak worden waardevolle projecten opgestart, maar door besparingen kunnen ze niet blijven bestaan. Dit zorgt voor onderbrekingen in de werking en maakt het moeilijk om gezinnen op lange termijn goed te ondersteunen.”

“Alle mogelijke projecten worden georganiseerd op basis van subsidies. En dan worden die niet altijd herhaald. We trachten meer verduurzaming te bekomen voor al die projecten. Er moeten extra middelen gezocht worden! Bv. buitenspeeldag: daar is nu een vast budget voor; maar daarvoor moesten er middelen bij elkaar gesprokkeld worden.”

“Sommige projecten draaien goed maar ze weten dat ze volgend jaar geen geld meer daarvoor hebben en dat is heel ontmoedigend. Ervoor zorgen dat alle besturen uit hun eigen portemonnee daar willen voor zorgen is ook een hele moeilijke. Makkelijker: geld geven met een soort van kapstok aan. Vast bedrag dat je verkrijgt om te spreiden over meerdere jaren in plaats van snel snel in twee jaar iets op te starten en er dan daarna niks meer van overblijft.”

“Zoals elk Lokaal Bestuur is het voor hen ook niet evident om financieel alles te realiseren wat ze zouden willen realiseren, waardoor er keuzes moeten gemaakt worden. Gelukkig kunnen ze af en toe beroep doen op subsidies, maar deze zijn vaak beperkt, zowel in tijd als in middelen. De verschillende ministeries geven vaak kleinere subsidies en er komt bij het aanvragen van subsidies en de opvolging ervan toch heel wat kijken. Beter zou zijn dat er één grote subsidie komt in plaats van steeds kleinere subsidies beperkt in tijd. Het Lokaal Bestuur moet dan iedere keer opnieuw bekijken wat men effectief wil implementeren.”

“Het is hetzelfde in de kinderopvang. Ze hebben pedagogische coaches laten starten, deze zijn met een bepaald akkoord gestart. Dit moest op B-niveau. Die voorwaarden waren verplicht. Nu gaat dat waarschijnlijk niet meer verlengd worden, maar wij hebben dat intern kunnen oplossen. Collega's BKO zitten echt met het probleem van 'en nu?' Die subsidies worden stopgezet. Mensen zijn ondertussen ingebed in dat organogram. Als je iets opgebouwd hebt en dat draait goed, dan is dat jammer. Er moet natuurlijk ook budget zijn. En dat is zeker iets waardoor het lokaal bestuur afgeschrikt wordt om in te gaan op die subsidies. Wij niet alleen als personeel, maar ook het bestuur, want ze zijn daar weer met iets van bovenaf. Maar wat voor gevolgen heeft dat op lange termijn? Ik denk dat ze daar vroeger niet zo sceptisch tegenover stonden. Toen was er meer speling met de financiën. Ze gingen ervoor en wisten dat die persoon kon blijven werken. Nu is dat geen evidentie meer. Ook al zien ze de meerwaarde.”

Uit de voorgaande citaten blijkt dat lokale creatieve oplossingen niet altijd of niet op lange termijn volstaan. Verschillende respondenten pleiten voor een bundeling van middelen over bevoegde instanties heen en meer langlopende (basis)middelen. Kortom, ze vragen een meer structurele en samenhangende financiering zodat ze een duurzaam beleid op lange termijn kunnen uitbouwen.

4 De visie van lokale besturen en de uitvoering van gezinsbeleid

Uit de bevraging van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen in 2013 bij lokale besturen (Luyten, Emmery, & Rondelez, 2014) bleek er geen eensgezindheid en soms onduidelijkheid over hoe men een gezinsbeleid moest definiëren, wie de doelgroep is en wat de doelstellingen zijn. Een aantal besturen haalden aan dat er geen specifiek beleid was naar gezinnen. Ze verwezen vooral naar de bredere acties binnen het lokaal sociaal beleid en stelden dat deze gericht waren naar alle burgers en geen doelgroepen wilde uitsluiten. Andere lokale besturen omschreven wel een gezinsbeleid. Daarbij kozen ze voor een omschrijving van het gezinsbeleid als een bevoegdheid van één of meerdere beleidsdomein of diensten (verticale dimensie), of voor het inbrengen van een gezinsbril in verschillende beleidsdomeinen (horizontale dimensie).

In deze bevraging van 2024-2025 wilden we zicht krijgen op hoe expliciet de visie over gezinsbeleid in het lokaal bestuur aanwezig is. De vragenlijst ging van start met de vragen: “Wat is de visie van uw lokaal bestuur over gezinsbeleid”? “In welke beleidsplannen wordt deze visie over lokaal gezinsbeleid vormgegeven?” “Met welke acties voert uw lokaal bestuur deze beleidsplannen uit?”

Uit de bevraging blijkt dat gezinsbeleid steeds meer een centrale plaats inneemt in de lokale besturen. Hoewel niet elke gemeente een expliciet gezinsbeleid voert, besteden ze in hun dagelijkse werking wél veel aandacht aan gezinnen via diverse vormen van ondersteuning. Dat toont dat gezinnen een belangrijk uitgangspunt vormen in het lokale beleid, ook wanneer het niet formeel zo benoemd wordt.

4.1 Een visie op gezinsbeleid in de lokale beleidsplanning

In 74 van de bevroegde steden en gemeenten is een visie op gezinsbeleid opgenomen in een beleidsplan. Respondenten vermelden het meest frequent het **meerjarenplan** 2020-2025. De meerjarenplannen vanaf 2026 waren op het moment van de bevraging nog in opbouw. In het verlengde daarvan verwijzen een aantal steden en gemeenten naar het bestuursakkoord. Daarnaast vermelden ook een aantal steden en gemeenten **andere beleidsplannen**: een beleidsplan Huis van het Kind, het lokaal sociaal beleidsplan, het armoedebelidsplan, het beleidsplan kinderopvang, het beleidsplan van de eerstelijnszone of een nota kindvriendelijke steden en gemeenten.

Naast deze vaak gerapporteerde beleidsplannen, krijgt in sommige steden en gemeenten het gezinsbeleid in andere plannen een plaats, zoals het actieplan van de jeugddienst, een beleidsnota van de dienst Jeugd en Gezinnen, het beleidsplan flankerend onderwijs, lokaal kinderkansenbeleid, actieplannen over taalbeleid of een beleidsplan rond speelvisie.

Verschillende respondenten zien het als een sterkte dat het gezinsbeleid breed wordt opgevat en een plek krijgt in beleidsplannen en -domeinen.

“Gezinsbeleid ruim is belangrijk voor het schepencollege.”

“Flankerend beleid onderwijs is een vaststaand gegeven en sterk punt, kinderopvangbeleid volgt dit een stukje. Dit zijn effectieve maatregelen die sectoren ondersteunen en waarvan de return vaak zichtbaar en voelbaar is.”

“We zijn nu volop bezig met het opstellen van onze meerjarenplanning en onze acties voor de komende legislatuur.”

“Het stadsbestuur zet in op lokaal sociaal beleid en het ondersteunen van de kwetsbare gezinnen in de stad. Dit was de voorbije jaren verankerd in de meerjarenplanning. Ook nu werd dit principe opgenomen in de beleidsverklaring.”

Acht respondenten gaven geen informatie over de (inhoud van een) visie op gezinsbeleid en ook niet over de opname van een visie op gezinsbeleid in een beleidsplan. Mogelijk betekent dit dat een visie ontbreekt of dat de respondent niet op de hoogte is van een dergelijke visie.

Op de vraag “Wat is de visie van uw lokaal bestuur over gezinsbeleid” antwoordden 38 respondenten dat er in hun stad of gemeente geen (expliciete) visie is over gezinsbeleid. Daarvan zijn er 23 respondenten die wél een beleidsplan hebben aangegeven waarin gezinsbeleid aan bod komt. Op deze vaststellingen gaan we in het volgende punt dieper in.

4.2 Geen (overkoepelende) visie over gezinsbeleid

Verschillende respondenten verduidelijken waarom een visie over gezinsbeleid in de gemeente volgens hen ontbreekt. Volgens sommigen is er geen visie omdat er (nog) **geen gezinsbeleid** is (soms zijn er wel plannen voor de komende legislatuur), omdat het gezinsbeleid **geen politieke prioriteit** is, of omdat het beleid **de term** ‘gezinsbeleid’ niet gebruikt. Ook organisatorische aspecten worden aangehaald, zoals ‘het is **geen apart beleidsdomein**’ of ‘er is **geen bevoegde schepen**’. Andere respondenten vinden de visie **niet concreet** uitgewerkt, **niet duidelijk afgebakend** of **niet overkoepelend** over verschillende diensten. De visie wordt bijvoorbeeld enkel gebruikt in een interne dienst.

Dat betekent niet dat de beleidsaandacht voor gezinnen of voor andere gezinsgerelateerde domeinen volledig ontbreekt. Meestal geven respondenten aan dat er in het meerjarenplan wél **beleidsdoelstellingen zijn die betrekking hebben op gezinnen**. Het beleid bepaalt bijvoorbeeld doelstellingen voor de thema’s uit het Vlaamse gezinsbeleid zoals preventieve gezinsondersteuning en Huis van het Kind, kinderopvang en BOA. Verschillende lokale besturen breiden deze ‘klassieke gezinsbeleid thema’s’ uit met doelstellingen over onderwijs en vrije tijd (zie supra, punt 3.2.1 ‘Betrokken domeinen in het gezinsbeleid’). Het lokaal beleid geeft daarmee vorm aan de ondersteuning van gezinnen, met soms specifieke aandacht voor gezinnen in kansarmoede. Daarnaast geven respondenten aan dat er beleidsacties in andere beleidsdomeinen zijn die afgestemd zijn op gezinnen en waarbij de aandacht voor gezinnen horizontaal verweven is in verschillende acties in het meerjarenplan.

De respondenten zien dat echter als doelstellingen die op zichzelf staan. Ze geven aan dat er nog **stappen te zetten zijn** in het werken aan een **overkoepelende of geïntegreerde visie, het verbinden van beleidsdomeinen of het expliciteren van een visie**:

“Er is geen expliciet uitgeschreven visie op gezinsbeleid binnen het lokaal bestuur. De focus in het huidige meerjarenplan lag voornamelijk op de oprichting van het Huis van het Kind, een lokaal loket kinderopvang en een lokaal overleg kinderopvang. Daarnaast is er door de stuurgroep Huis van het Kind een eigen missie en visie opgesteld, maar is niet beleidsmatig verankerd.”

“In het huidige meerjarenplan staat: “We bouwen een lokaal gezinsbeleid uit”. Concreet betekent dit dat er worden acties ondernomen die gemakkelijk onder deze omschrijving vallen. Maar niet vanuit een gedragen visie en door verschillende diensten van de stad.”

“Er is geen uitgeschreven geïntegreerde visie over “gezinsbeleid”. Wel heel wat inzet hierop via verschillende beleidsdomeinen in het meerjarenplan in diverse acties, is eerder fragmentarisch.”

“De voorbije jaren stond gezinsbeleid in het meerjarenplan, maar wel vrij vaag omschreven. Zoals de uitbouw van het sociaal huis en uitbouw van het huis van het kind, maar zonder specifieke doelacties. Als dienst binnen het budget die ze hadden, hebben ze die doelacties zelf proberen invullen.”

“Gebrek aan een duidelijk kader of visie vanuit het lokaal bestuur.”

Een aantal respondenten geven aan dat er wel een **‘kind(vriendelijk)beleid’** is in de gemeente, maar ze stellen zich de vraag of dat ook behoort tot gezinsbeleid. Er worden voorbeelden aangehaald zoals een schepen voor kindbeleid, een beleid rond kinderarmoede, een kindreflex in verschillende diensten of het traject van kindvriendelijke steden en gemeenten. Vooruitlopende op de doelgroepen van het lokaal gezinsbeleid, stippen we aan dat voor heel wat lokale besturen de ontwikkeling van kinderen en jongeren centraal staat in hun visie op gezinsbeleid (zie punt 4.3.2 ‘Doelgroepen’).

Het gebrek aan een overkoepelende visie toont zich op verschillende manieren en is zowel aan lokale als bovenlokale aansturing of aan een gebrek aan aansturing onderhevig.

4.2.1 Losse acties

Heel wat respondenten stellen vast dat het gezinsbeleid verweven zit in verschillende projecten, plannen, mandaten en diensten. Het mist een duidelijk overkoepelend kader om een gedragen visie te ontwikkelen en om beslissingen te nemen. Dat bemoeilijkt de samenhang en de efficiëntie van het lokaal gezinsbeleid. Een aantal gemeenten geven aan dat beleidsvoering door het gebrek aan visie eerder uit **losse acties** bestaat. Men **mist samenhang** tussen de losse onderdelen, een bredere **gedragenheid, sturing, ondersteuning en continuïteit**. Of men mist een diepgaande analyse van onder meer de behoeften van verschillende gezinnen, sterktes en zwakkere punten van de

gemeente, aanbod dat ontbreekt enzoverder. Diensten hebben soms het idee kansen te missen, bijvoorbeeld wat betreft het bereiken van bepaalde doelgroepen.

“Het ontbreken van een duidelijke behoefte-analyse, zowel op lokaal als op Vlaams niveau is ook een knelpunt. Vaak worden initiatieven op buikgevoel ontwikkeld.”

“De acties of het beleid op zich zijn niet gecoördineerd, alles loopt verspreid. Acties lopen naast elkaar en zijn dus niet altijd op elkaar afgestemd. Er is niemand verantwoordelijk binnen de gemeente om zich daar specifiek mee bezig te houden.”

“Ontbreken van een visie zorgt voor weinig lange termijn mogelijkheden, geeft geen richting, zorgt voor ad hoc beleid en geen structurele middelen. Er is geen samenhang en/of communicatie.”

“Ondanks de aanwezigheid van de expertise en de mate waarin de diensten werken rond gezinsbeleid voel ik een gebrek aan samenwerking. Er is nood aan ondersteuning van de verschillende diensten om met mekaar in verbinding te gaan en niet naast mekaar te bestaan. Zo kunnen we werken aan een gezamenlijke visie.”

4.2.2 Versnippering op lokaal niveau

Dat het beleid uit losse acties bestaat, hangt samen met de versnippering tussen verschillende beleidsdomeinen. Gezinsbeleid is gefragmenteerd tussen **verschillende diensten en acties**, zoals welzijn, armoedebelaid, kindvriendelijke steden en gemeenten, onderwijs en vrije tijd; of tussen verschillende **bevoegdheden in het schepencollege**. Versnippering zorgt volgens de respondenten voor een verlies aan efficiëntie en toegankelijkheid.

“Op dit moment is het gezinsbeleid versnipperd over verschillende plannen, mandaten en organisaties, wat de samenhang en efficiëntie bemoeilijkt. Door een meer geïntegreerde aanpak willen ze deze versnippering tegengaan en ervoor zorgen dat het gezinsbeleid overzichtelijker en toegankelijker wordt.”

“Het feit dat het gezinsbeleid niet apart staat, maar binnen verschillende diensten zit zorgt voor de uitdaging om de informatie niet te laten versnipperen. De uitdaging is om alles draaiende te houden ook al zouden mensen uitvallen. Het is een uitdaging om het gezin structureel te betrekken in het beleid aangezien dit beleid in verschillende diensten zit. Er zou van het gezinsbeleid een afgestemd geheel moeten gemaakt worden.”

“Ik heb het gevoel dat er een lokaal gezinsbeleid is maar het is de visie errond is nog onvoldoende uitgewerkt en nog onvoldoende gedragen door iedereen. Ik denk dat heel veel medewerkers van bestuur heel veel doen. Heel veel acties doen maar dat zodanig versnipperd is dat ze gewoon geen overzicht meer hebben. Van wie doet er wat nu juist allemaal?”

In andere gemeenten zijn er al uitgewerkte visies in **afzonderlijke domeinen**, bijvoorbeeld voor het Huis van het Kind, (het loket) kinderopvang of kinderarmoede (zie ook deelrapporten over die thema's), maar elke dienst vertrekt vanuit zijn eigen visie en is er geen overkoepelende strategische visie. Een respondent geeft bijvoorbeeld aan dat er in feite drie verschillende visies in de gemeente zijn: één in het meerjarenplan, met algemene doelstellingen over armoedebestrijding, gezondheid, zorg, kinderopvang en onderwijs; één visie over kindvriendelijke steden en gemeenten die op de website van de gemeente staat; en één visie van het Huis van het Kind samen met het lokaal bestuur en de ketenpartners, waarin het welbevinden van (aanstaande) ouders, gezinnen, kinderen en jongeren centraal staat. Een andere respondent verwoordt het gebrek aan een domeinoverstijgende visie als volgt:

“Ik denk ook aan de versnippering. Na een tijdje weet je zelf het geheel niet meer. Dan moet je navragen wat er allemaal gebeurt omdat het nergens onder één iets wordt opgesomd. De visie is meestal wel goed bedoeld, maar het is zonder kader errond. Dat missen we soms wel. Zeker als het erop aan komt om beslissingen te nemen.”

In een aantal gemeenten probeert men **bruggen tussen de beleidsdomeinen** te slaan. Ze doen dat bijvoorbeeld via overleg tussen de bevoegde schepenen, overkoepelende beleidsplannen of door een meer geïntegreerd gezinsbeleid in het meerjarenplan te ambiëren. Een ander voorbeeld zijn gemeenten die nagaan na welke impact beleidsplannen op gezinnen hebben, zodat een meer geïntegreerde aanpak kan ontstaan.

“Er is reeds aandacht voor de verschillende domeinen die deel uitmaken van een gezinsbeleid: Huis van het Kind verder uitbouwen, kinderopvang uitbreiden, naschoolse opvang kwalitatiever maken, speelpleinwerking, samenwerking met scholen,... Maar deze beleidsdomeinen kunnen samengebracht worden als een geïntegreerd gezinsbeleid in de strategische meerjarenplanning. De bedoeling is het gezinsbeleid vorm te geven in het algemeen meerjarenplan van het lokaal bestuur; de droom is dat er binnen andere beleidsdomeinen zoals mobiliteit en wonen, sport, jeugd,... ingespeeld wordt op en steeds aandacht is voor de noden en problemen van (kwetsbare) gezinnen.”

4.2.3 Versnippering in bovenlokale aansturing

De versnippering van initiatieven en acties, een gebrek aan een algemeen overzicht en onvoldoende afstemming is niet alleen toe te schrijven aan de lokale context. Ook de bovenlokale beleids- en beslissingsstructuur werkt versnippering in de hand en bemoeilijkt een geïntegreerde aanpak. Voorbeelden zijn de ontwikkeling van verschillende netwerkconstellaties, opeenvolgende en naast elkaar lopende subsidiestromen en projectoproepen. Het **ontbreken van een overkoepelende aansturing vanuit Vlaanderen** maakt dat lokale besturen vaak zelf moeten puzzelen om verschillende initiatieven en middelen op elkaar af te stemmen.

“Gebrek aan geïntegreerde aansturing bovenlokaal.”

“Duidelijke kader vanuit Vlaanderen wat gemist wordt.”

“Complexiteit, versnippering & snelheid => heel wat domeinen, diensten, schepenen bij betrokken, heel wat beweging in de domeinen (ook bovenlokaal, vb. BOA, kinderopvang, OVK, 1G1P,...). Hoe stem je alles op elkaar af, hoe zorg je voor de noodzakelijke verbindingen tussen diensten / personen / projecten, hoe zorg je voor impact/verbetering in de complexe situaties waar gezinnen soms in zitten? Hoe kunnen we het anders organiseren?”

De rol van het lokaal bestuur is niet altijd duidelijk omlijnd. De **context** waarin een lokaal bestuur werkt, wijzigt voortdurend omwille van nieuwe regelgeving en decreten (bv. BOA, Huis van het Kind), demografische evoluties (zoals bevolkingsgroei en migratie), en maatschappelijke uitdagingen (armoede, huisvesting, onthaalouders). Dat alles maakt het moeilijk om een lange termijnvisie te bepalen en duurzame resultaten te boeken. Daarbij komt dat lokale besturen afhankelijk zijn van bovenlokale beslissingen, zoals het groeppakket of de toewijzing van IKT-plaatsen.

“Heel wat hefboomen op vlak van gezinsbeleid bevinden zich op hogere beleidsniveaus (denk maar aan het Groeipakket, het toewijzen van extra IKT-plaatsen, ...). We proberen op lokaal niveau zo veel mogelijk aanvullend te werken, maar dit is niet altijd een eenvoudige opdracht.”

“Er wordt ook vaak naar het lokaal bestuur gekeken als trekker, maar er is weinig mandaat. Van bovenaf (Vlaamse Overheid) is er weinig duidelijkheid. Meer handvaten of meer mandaat naar andere organisaties zou een hulp zijn. Nu zijn we te vaak afhankelijk van de goede wil van een bepaalde persoon binnen een organisatie.”

“Verschillende beleidsontwikkelingen op elkaar afstemmen, is echt een uitdaging. Heel concreet: eerstelijnspsychologische functies worden vanuit vele kanten ontwikkeld en gesubsidieerd. ‘één-gezin-één-plan’ is 1 kader en een ander kader is de federale overheid, dan vraagt het heel wat om overeenstemming te vinden en hierover te communiceren. Dit ook op basis van welke hulp kosteloos is en welke niet. Zoals bijvoorbeeld dat het Huis van Het Kind in verschillende gemeentes anders wordt ingevuld. Wat het moeilijk kan maken om samen te werken als partner.”

“Een lokaal bestuur werkt altijd binnen financiële en personele marges en dient zich steeds te houden aan geldende wetgeving.”

4.2.4 Afhankelijk van politieke keuzes en beleidsstructuren

Besluitvorming is afhankelijk van **politieke keuzes**, waardoor prioriteiten kunnen verschillen naargelang de visie van het bestuur. Dat kan tot vertragingen of koerswijzigingen leiden.

Daarenboven kunnen politieke keuzes op medewerkersniveau een uitdaging vormen. Denk aan de discrepantie tussen de visie van het lokaal bestuur en die van een medewerker.

“Besluitvorming is afhankelijk van politieke partijen en goedkeuring van hogere instanties. Dit kan tot vertraging leiden.”

“Ook is men bij het uitvoeren van een lokaal gezinsbeleid afhankelijk van de beleidskeuzes van het bestuur. Zij beslissen wat ze de komende periode belangrijk vinden en waar de middelen dus naar toe gaan. Daarnaast komen de middelen ook vaak van subsidies.”

“Voor mij is het soms lastig dat je afhankelijk bent van het bestuur. Dat is natuurlijk de keuze die je maakt als job. Maar als de visie botst met de visie van het bestuur moet je je natuurlijk kunnen aanpassen, maar dat is dan wel eens slikken.”

“De inrichting openbare ruimte is niet altijd evident. Soms beslist het bestuur anders, dan wat diensten voor ogen hadden. De andere thema’s die niet rond welzijn draaien zijn moeilijker, deze zijn nog een uitdaging om de tussenschotten binnen de gemeenten te doorbreken.”

Ook de **complexiteit van de bestuursorganisatie** (bv. taalwetgeving en tweeledig bestuur in faciliteitengemeenten), staat soms een gezamenlijke visie en aanpak in de weg.

“Een faciliteitengemeente in Vlaanderen aansluitend met Brussel. Door het specifiek taalstatuut en wetgeving is er nog een apart gemeente- en OCMW-bestuur dat evenwel op mekaar is afgestemd maar soms van visie kan verschillen. Het is eveneens een superdiverse gemeente met een zeer volatiele bevolking waardoor trajecten/projecten op langere termijn moeilijk te realiseren zijn.”

In een aantal gemeenten heeft de **stuurgroep Huis van het Kind** zelf een missie en visie opgemaakt, die beleidsmatig echter niet verankerd is. Sommige respondenten klagen aan dat het Huis van het Kind niet betrokken wordt bij het opstellen van een meerjarenplan. Ze kaarten aan dat gezinsbeleid niet altijd een prioriteit lijkt voor het lokale bestuur. Omwille van de wijzigingen van het lokale bestuur in elke legislatuur, moet men telkens opnieuw het belang van gezinsbeleid aanzwengelen bij nieuwe politici. Deze en andere visieknelpunten, alsook mogelijkheden, zijn terug te vinden in het deelrapport Huizen van het Kind.

De gemeentelijke werking wordt alsmaar complexer. Dat kan ertoe bijdragen dat lokale besturen evolueren naar organisaties met een sterke managementstructuur. Hoewel dat efficiëntie kan bevorderen, leidt het ook tot een zekere **verzakelijking van het lokaal bestuur**, waarbij de menselijke benadering soms naar de achtergrond verdwijnt.

“Het lokaal bestuur of een gemeente is door de jaren heen echt een bedrijf geworden. Waar we vroeger meer het mensgerichte zagen, is het nu veel economischer geworden. Dat is wel jammer. Soms gaat de menselijkheid er op achteruit.”

4.3 Visies over gezinsbeleid

Het stappenplan ‘strategie formuleren’ van de Vlaamse overheid (z.d.) geeft de volgende omschrijving van een visie: *“De visie vat samen wat de organisatie wil doen en is gericht op de toekomst. Het drukt uit waar de organisatie naartoe wil en dat de organisatie haar missie in een veranderende omgeving waarmaakt. Een visie wordt periodiek aangepast. Participatie is hierbij belangrijk in functie van gedragenheid bij de belanghebbenden.”*

Respondenten werd gevraagd om zelf aan te geven welke visie over gezinsbeleid in de genoemde beleidsplannen aanwezig is. Een analyse van die afzonderlijke beleidsplannen door het onderzoeksteam maakte geen deel uit van dit onderzoek. In de antwoorden zien we een grote **variatie aan invullingen** van de visie op gezinsbeleid. In sommige gemeenten is er een overkoepelende visie op gezinsbeleid, terwijl in andere gemeenten gezinsbeleid deel uitmaakt van een ander specifiek beleid zoals het sociaal beleid of een armoedebelaid (zie punt 4.1), of het valt onder doelstellingen die voor alle burgers zijn geformuleerd. Daarnaast zien we verschillende invullingen naargelang de doelgroepen die men voor ogen heeft. De focus, bijvoorbeeld op gezinnen, ouders en opvoedingsfiguren; op kinderen en jongeren; of op gezinnen in verschillende levensfasen; bepaalt welke domeinen voor een lokaal bestuur deel uitmaken van een gezinsbeleid.

4.3.1 Specifieke domeinen of een horizontale benadering

4.3.1.1 Visie op gezinsbeleid in bepaalde domeinen

Eerder bleek al dat in het merendeel van de bevraagde steden en gemeenten (74/97) een visie op gezinsbeleid opgenomen is in een beleidsplan (zie punt 4.1). Een aantal lokale besturen expliciteren een **overkoepelende** visie op gezinsbeleid in de meerjarenplannen. Daarbij kan de nadruk liggen op domeinen zoals ondersteuning, begeleiding, onderwijs en zorg.

“X is een stad waar kinderen moeten kunnen opgroeien in warme en krachtige gezinnen. De stad bouwt hiertoe een divers gezins- en opvoedingsondersteunend beleid uit. Er worden verschillende initiatieven geïnitieerd zodat ouders nabij en op maat ondersteuning en begeleiding vinden in hun opvoedingstaak”.

“Onze visie over gezinsbeleid kadert binnen de strategische doelstelling ‘iedereen mee’, één van de vier strategische doelstellingen in ons meerjarenplan. Het lokaal bestuur wil bijdragen aan het welzijn van alle inwoners, met kinderen en gezinnen in het bijzonder, met als doel kinderen te laten opgroeien in een gezonde en rijke leefomgeving. We vertrekken hierbij van een inclusieve, generalistische kijk op gezinnen. De strategische doelstelling ‘iedereen mee’ is onderverdeeld in een aantal

*beleidsdoelstellingen zoals onderwijsspeler in de regio, Huis van het Kind als
wegwijzer voor ouders en kinderen, inwoners en verenigingen spreken mee en extra
zorg voor wie het nodig heeft.”*

Er is één lokaal bestuur dat het internationale kader van de Sustainable Development Goals (SDG's, o.a. armoedebestrijding, bevordering gezondheid en gendergelijkheid, goed onderwijs enz., zie <https://unric.org/nl/duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen/>) gebruikt in de opbouw van het meerjarenplan.

Vaak bevatten meerjarenplannen geen overkoepelende visie over gezinsbeleid, maar worden een aantal **diensten of domeinen** opgesomd waaronder gezinsbeleid kan vallen. Zo geeft een gemeente een voorbeeld van een meerjarenplan dat enerzijds het thema 'armoede' bevat, waar de maatregelen van het OCMW wat betreft het bestrijden van kinderarmoede onder vallen, en anderzijds het thema 'kinderen', met de acties die zich situeren binnen Huis van het Kind, buitenschoolse kinderopvang en vakantieopvang. Een ander voorbeeld is een meerjarenplan met een passage over gezinsbeleid, met onderwijs, opvoeding en jeugd als onderdelen.

In sommige gemeenten maakt gezinsbeleid deel uit van een visie op **sociaal beleid** in het meerjarenplan of van een **armoedebeleidsplan**.

*“We gaan voor een menswaardig leven en gaan de strijd aan tegen armoede en
eenzaamheid.”*

*“We werken een integraal en participatief armoedebestrijdingsbeleid uit, waarbij
we lokale sociale hulp- en dienstverlening toegankelijk maken met bijzondere
aandacht voor onderbescherming.”*

*“Ons plan armoede bekijkt gezinsbeleid en het bereiken van kwetsbare gezinnen op
verschillende facetten nl. opgroeien, werk, wonen, financieel, vrije tijd, digitaal,
gezondheid...”*

In andere gemeenten maakt de visie op gezinsbeleid geen deel uit van het meerjarenplan, maar heeft de **bevoegde dienst** wel een visie uitgeschreven, of is die visie in ontwikkeling:

*“We ondersteunen ouders en opvoedfiguren, we versterken onderlinge
verbindingen en deelname aan de samenleving en bevorderen welzijn en
gezondheid, ontplooiing en ontwikkeling, ontmoeting en sociale cohesie.”*

*“De dienst Gezinsbeleid heeft nog geen officiële visie geformuleerd, maar de dienst
is actief op verschillende domeinen, waaronder de bestrijding van kinderarmoede,
kinderopvang, gezondheidszorg, welzijn, preventie en diversiteit. De focus ligt
steeds op gezinnen, kinderen en jongeren, met als doel een veilige omgeving te
creëren waarin deze zich welkom, gehoord en gezien voelen.”*

De gerapporteerde invulling van de visies over één of meerdere deeldomeinen (bijvoorbeeld Huis van het Kind, kinderopvang, BOA of flankerend onderwijsbeleid) worden niet hier, maar in de deelrapporten over die thema's beschreven.

4.3.1.2 Een horizontale benadering

Sommige lokale besturen kiezen in hun visie voor een **horizontale** benadering van het lokaal gezinsbeleid. Het gezinsperspectief wordt in verschillende beleidsdomeinen ingebracht, zoals onderwijs, vrije tijd, mobiliteit, zorg en gezondheid, omgeving en/of huisvesting.

“Het meerjarenplan en het lokaal sociaal beleidsplan benadrukken de noodzaak van een domein overschrijdende aanpak waarbij gezinnen centraal staan.”

“Gezinsbeleid gaat over alles wat gezinnen, in alle diversiteit die deze tegenwoordig hebben, ondersteunt om kinderen in een gezonde en rijke leefomgeving te laten opgroeien: over voldoende kinderopvang van goede kwaliteit, goed onderwijs, rijk vrijetijdsbeleid, veilige mobiliteit, een divers ondersteuningsaanbod (Huizen van het Kind en hulpverlening), een sterk zorgaanbod, een gezinsvriendelijke omgeving ...”

“Lokaal gezinsbeleid beperkt zich niet tot enkele specifieke domeinen, maar omvat alle beleidsmaatregelen die kinderen, jongeren, ouders en gezinnen ondersteunen. Dit kan gaan over gezondheidszorg, huisvesting, mobiliteit, verkeersveiligheid, informele zorg, financiële tegemoetkomingen, sensibilisering, en participatie van gezinnen.”

“De gemeente streeft ernaar om alle schakels van het beleid en de betrokken organisaties met elkaar te verbinden, waarbij gezinnen een centraal onderdeel vormen.”

Lokale besturen kiezen in deze horizontale benadering soms voor **prioriteiten of kernwaarden** zoals zorgcontinuïteit, toegankelijkheid, sociaal-emotioneel leren, sociale inclusie, samenwerking of diversiteit.

“Het gezinsbeleid ligt op het kruispunt van diverse beleids- en levensdomeinen: gezondheid, jeugd, onderwijs, kinderopvang, integratie, werk, wonen ... Het is een beleid dat horizontaal gevoerd wordt. Elk beleidsdomein neemt zijn eigen verantwoordelijkheid op, met duidelijke raakvlakken met de rest. Er zijn vier horizontale prioriteiten gekozen in het ontwikkelen van een geïntegreerd gezinsbeleid: ‘zorgcontinuïteit’, ‘toegankelijkheid’, ‘sociaal-emotioneel leren’ en ‘impact gedreven werken’. De ambitie ‘vroeg en nabij’ is vertaald naar de missie: “De juiste hulp, op de juiste plaats, op het juiste moment, zo lang als nodig”, voor alle kinderen, jongeren en hun gezinnen.”

“Het lokaal bestuur hanteert geen aparte, op zichzelf staande visie op gezinsbeleid. In plaats daarvan wordt gekozen voor een domein overschrijdende aanpak, waarbij

gezinsbeleid verweven is met verschillende levensdomeinen zoals lokaal sociaal beleid, onderwijs en het Huis van het Kind. Deze aanpak benadrukt een integrale benadering, met sociale inclusie, samenwerking en diversiteit als kernwaarden. Gezinsbeleid wordt niet beschouwd als een afzonderlijk beleidsdomein, maar als een fundamentele schakel binnen alle beleidsplannen die gezinnen raken.”

Een gemeente kiest expliciet voor een specifieke benadering: **gezinsvriendelijke omgeving:**

De visie is gebaseerd op het versterken van een gezinsvriendelijke omgeving waarin gezinnen optimaal kunnen functioneren en participeren. Dit houdt in: kindvriendelijkheid: Het lokaal bestuur streeft naar een veilige, toegankelijke en stimulerende omgeving voor kinderen en jongeren. Ondersteuning van gezinnen: Er wordt ingezet op de toegankelijke kinderopvang en opvoedingsondersteuning, zodat ouders werk en gezin beter kunnen combineren. Gemeenschapsgevoel: Het beleid stimuleert betrokkenheid en verbinding tussen gezinnen, bijvoorbeeld via speelpleinen, gezinsactiviteiten en wijkwerking.

4.3.2 Doelgroepen

Verschillende doelgroepen krijgen een plaats in de visie van de bevraagde gemeenten: visies zijn gericht op gezinnen, ouders of opvoedfiguren; op kinderen en jongeren; op gezinnen in de hele levensloop of op iedereen.

Lokale besturen willen in hun visie **gezinnen, ouders of opvoedfiguren** ondersteunen en versterken, en een veilige omgeving bieden.

“Het beleid richt zich op het creëren van een veilige, ondersteunende omgeving waarin gezinnen kunnen floreren.”

“De visie is gericht op het versterken van mensen in hun rol als ouder of opvoeder.”

“Een veilige omgeving te creëren waarin gezinnen, kinderen en jongeren zich welkom, gehoord en gezien voelen.”

“Alles staat of valt met een sterke universele basisdienstverlening voor gezinnen, ouders en kinderen/jongeren van - 9 maanden tot 25 jaar.”

Daarin wordt de **diversiteit** in gezinnen soms uitdrukkelijk benoemd, of is er bijzondere aandacht voor gezinnen in kwetsbare situaties:

“Het lokaal bestuur streeft naar een gezinsbeleid dat inclusief, laagdrempelig en toegankelijk is voor alle inwoners, met specifieke aandacht voor de diversiteit en behoeften van gezinnen in de gemeenschap.”

“Ze proberen in het beleid ook extra aandacht te hebben voor gezinnen in kwetsbare posities (vb. alleenstaande gezinnen, gezinnen in armoede, gezinnen die een kind met een specifieke zorgbehoefte opvoeden, gezinnen die een kind verloren zijn, ouders in detentie, ouders met een psychische zorg,...).”

“Zorgen voor een gezinsbeleid dat toegankelijk is voor alle gezinnen, ongeacht hun samenstelling, culturele achtergrond of sociaaleconomische situatie.”

“Het beleid is gericht op alle gezinnen met bijzondere aandacht voor kwetsbare gezinnen en diverse doelgroepen zoals gezinnen in armoede of met een migratieachtergrond.”

In verschillende gemeenten wordt vanuit de insteek op **kinderen en jongeren** de brug gelegd om met ouders en/of de gezinnen te werken. Deze lokale besturen willen de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren bevorderen, een kindvriendelijke of rijke leer- en leefomgeving creëren, of ervoor zorgen dat kinderen en jongeren veilig en zorgzaam opgroeien.

“Kinderen en jongeren zijn de toekomst van onze stad en verdienen bijgevolg onze bijzondere aandacht. We moeten op de juiste manier blijven inzetten op onze doelgroep en ervoor zorgen dat zij de ontwikkelingskansen krijgen waar zij recht op hebben”.

“Het lokaal bestuur voert een gezinsbeleid dat nauw verweven is met diverse beleidsdomeinen en met extra aandacht voor kinderen en jongeren. De stad streeft ernaar een kindvriendelijke omgeving te creëren waarin alle kinderen en jongeren als volwaardige burgers worden beschouwd en actief kunnen participeren in het beleid. X zet zich in om kinderrechten te bevorderen en deze als kompas te gebruiken bij beleidsontwikkeling. De stad werkt samen met ouders, gezinnen en kinderen om drempels te verlagen en participatie te bevorderen”.

“Vanuit cocreatie met kinderen jongeren en hun context willen we als stad met het lokaal geïntegreerd gezinsbeleid inzetten op het realiseren van een positieve en rijke leer en leefomgeving aangepast en tegemoet komt aan de ondersteuningsbehoeften van de gezinnen met kinderen zodanig dat enerzijds de opvoedingsverantwoordelijken hun ambities als ouders kunnen waarmaken en anderzijds dat de kinderen dan jongeren zich voluit kunnen ontwikkelen en kunnen groeien.”

“We willen er als lokaal bestuur vooral voor zorgen dat kinderen veilig en zorgzaam opgroeien en een warme thuis hebben.”

“We willen ervoor zorgen dat kinderen kunnen opgroeien in warme en krachtige gezinnen”.

“Wij zorgen dat elk kind kansrijk kan opgroeien op alle levensdomeinen. Ook de ouders met vragen daarrond moeten bij ons terechtkunnen.”

“Kansrijk opgroeien in X via het versterken van de pedagogische basis op plekken waar kinderen wonen, vertoeven en opgroeien.”

Verschillende gemeenten kiezen niet voor een visie uitsluitend gericht op gezinnen met jonge kinderen of jongeren, maar nemen een **levensloopperspectief** mee in hun visie een aanpak: ze willen gezinnen en inwoners ondersteunen vanaf de geboorte tot de oudere leeftijd. Ouderenzorg en mantelzorg wordt meegenomen in het gezinsbeleid van deze gemeenten.

“De gemeente streeft naar een geïntegreerd en inclusief gezinsbeleid waarin gezinnen op een toegankelijke manier ondersteund worden doorheen alle levensfasen. Er wordt gefocust op het versterken van rechten van gezinnen, het aanpakken van onderbescherming en het bevorderen van participatie. Gezinnen moeten kunnen rekenen op toegankelijke hulp- en dienstverlening, preventieve ondersteuning en een warme samenleving waarin iedereen zich betrokken en gehoord voelt.”

“Deze beleidsdoelstellingen komen voort uit de visie 'van wieg tot (wandel)stok'. Het lokaal bestuur zorgt voor de inwoners van geboorte tot oudere leeftijd.”

“De ambitie om een leeftijdsvriendelijke en warme stad voor jong en oud te zijn. Het streefdoel is een gedragen, integraal en inclusief sociaal beleid. Er wordt gewerkt aan een omgeving waarin gezinnen in verschillende levensfasen kunnen ondersteund worden, van kinderopvang en opvoedingsondersteuning tot ouderenzorg en mantelzorg.”

“Het meerjarenplan 2020-2025 van het lokaal bestuur benadrukt een visie op het creëren van een leefbare en duurzame toekomst voor alle generaties.”

“Een lokaal beleid moet een sociaal beleid zijn, een thuis voor iedereen op maat van jong en oud met maximale ontwikkelingskansen.”

“De gemeente wil gelijke kansen voor alle gezinnen, met extra aandacht voor kwetsbare groepen zoals ouderen, alleenstaanden en gezinnen in armoede.”

“In de legislatuur 2019 – 2025 wordt er gewerkt met “Generatie Klaar”. Deze overkoepelende term wordt gebruikt voor acties vanaf de zwangerschap/ geboorte tot het overlijden van een persoon. In iedere fase van het leven zijn er bepaalde kleinere of grotere mijlpalen waar het lokaal bestuur ook zijn steentje wil bijdragen of er wil zijn voor deze persoon.”

Er zijn ook lokale besturen die de verschillende levensfasen van een gezin anders invullen: van gezinnen met jonge kinderen tot gezinnen met jongeren.

“Er is bijzondere aandacht voor de behoeften in elke levensfase van een gezin. Dit gebeurt door het aanbieden van een breed scala aan diensten en initiatieven, zoals kinderopvang, gezinsondersteuning en jeugd- en sportactiviteiten. Deze benadering is bedoeld om gezinnen doorheen verschillende stadia van hun leven te ondersteunen”.

In een aantal gemeenten maakt het gezinsbeleid deel uit van een **beleid voor alle inwoners**. Vanuit deze visie kunnen gezinnen gebruik maken van beleidsinitiatieven die voor verschillende doelgroepen bedoeld zijn. In deze gemeenten staan doelgroepoverschrijdende principes voorop: solidariteit, zorg, sociale cohesie en/of welzijn. De beleidsdoelstellingen richten zich bijvoorbeeld op ‘een inclusieve samenleving’, ‘een kwalitatief en toegankelijk vrije tijdsaanbod’, ‘een laagdrempelig en integraal zorg- en welzijnsaanbod’ of ‘duurzaam bijdragen aan het welzijn van de burgers’.

“We streven naar een warme, hechte en sociale gemeente met respect voor elke burger.”

“De gemeente verbinden tot één warme, solidaire gemeenschap.”

*“In X streven wij naar een samenleving waarbinnen we acties en projecten lanceren voor het welzijn van alle inwoners. Om dit te bereiken geloven we sterk in:
Verbinden - Versterken - Verzorgen.”*

4.3.3 Het proces van het uitwerken van een visie

Een aantal respondenten beschrijven elementen van het proces richting het uitwerken van een visie. Dit proces kan vorm krijgen ‘**van bovenaf**’, door nieuwe structuren op te zetten of door (stappen richting) een visie in te schrijven in de meerjarenplanning. We zien voorbeelden waarbij een nieuwe dienst wordt opgericht, specifiek bevoegd voor “het voeren van de regie, het behartigen en het ondersteunen van gezinsbeleid”, of waarbij een schepen bevoegd voor gezinsbeleid een beleidsgroep heeft samengesteld om te werken aan een horizontale benadering van het gezinsbeleid (zie ook 3.1 ‘Wie is bevoegd voor het lokaal gezinsbeleid’).

Een visie kan ook ‘**van onderuit**’, vanuit diensten, gezinsondersteuners of gezinnen mee worden vormgegeven. Er zijn bijvoorbeeld **pioniers** in het uitwerken van een visie, zoals het Huis van het Kind, de kinderopvang of een gemeentelijke dienst. Of specifieke (al dan niet tijdelijke) projecten en trajecten geven aanleiding om aan een geïntegreerde aanpak van kind- en gezinsvriendelijk beleid over alle beleidsdomeinen heen te werken (bv. het label ‘kindvriendelijke gemeente’). Op het moment van de bevraging was het BOA-beleid van veel gemeenten nog volop in ontwikkeling. Verschillende respondenten voorzien dat het op termijn deel zal uitmaken van een visie op gezinsbeleid.

Sommige diensten ondernemen zelf actie om de beleidsplanning te beïnvloeden, en zo te streven naar een (meer geïntegreerde) visie op gezinsbeleid. Ze gaan het **gesprek** aan met de bevoegde

schepen, zodat de intentie om te werken aan geïntegreerd gezinsbeleid wordt meegenomen in de besprekingen naar aanleiding van het meerjarenplan.

“Binnen de stuurgroep Huis van het Kind denken we na over gezinsbeleid. We schreven een memorandum voor de nieuwe gemeenteraad, omdat er momenteel gebrek is aan visie, samenwerking en organisatiebrede kijk op een gezinsvriendelijk beleid.”

“Voor het volgende meerjarenplan (2026-2031) hebben drie diensten samen (dienst Huis van het Kind, dienst gelijke kansen en sociale dienst) een ambtelijk memorandum geschreven.”

Daarnaast zijn er andere vormen van participatie aan het beleid, waar direct of indirect wordt bijgedragen aan visievorming. Zo worden **netwerk- en samenwerkingsmomenten** met partners gebruikt om een integrale aanpak te formuleren, die kan meegenomen worden in het meerjarenplan. Samen met deze partners wordt het meerjarenplan besproken, een omgevingsanalyse uitgevoerd, de situatie in kaart gebracht, trends geanalyseerd, acties geformuleerd en knelpunten op hogere beleidsniveaus signaleerd.

Een ander voorbeeld is hoe een **gezinsraad** met vertegenwoordigers van wijk- en oudercomités en zelfhulpgroepen een memorandum opstellen met input van verenigingen. Het lokaal bestuur beslist welke punten worden opgenomen in de beleidsplannen. De gezinsraad evalueert ook welke punten van het memorandum zijn gerealiseerd.

Een aantal keer wordt aangekaart dat de huidige werkwijze van de **Beleids- en BeheersCyclus** (het Planlastendecreet van 15 juli 2011) heeft geleid tot meer versnippering en minder verbinding tussen domeinen. Zo stelt men dat de vroegere werkwijze van aparte beleidsplannen (bv. een lokaal sociaal beleidsplan, een jeugdbeleidsplan) ervoor zorgde dat diensten meer intensief moesten samenwerken, en dat een meer geïntegreerde aanpak werd gerealiseerd, of dat er meer intergemeentelijke uitwisseling over specifieke thema's plaatsvond. Men vond dat een sterkere stempel mogelijk was vanuit specifieke invalshoeken.

Sommige respondenten maken een kanttekening dat het **tijd** vraagt om een visie of een horizontale benadering van gezinsbeleid uit te werken:

“Sterkte van het lokaal gezinsbeleid is de duidelijke omschrijving van de visie en het beleid in het Armoedebelidsplan. De realisatie en goedkeuring van dit “Masterplan” heeft anderhalf jaar geduurd.”

“Gezinsbeleid is ook een heel horizontaal begrip en raakt vele diensten aan waardoor er nog niemand de tijd vond om dit uit te werken samen met alle betrokken diensten.”

“Gezinsbeleid is een breed en veelzijdig domein dat verschillende sectoren raakt. Het omvat publieke ruimte, geestelijke gezondheid, opvang, onderwijs en financiële steunmaatregelen. Ik fungeer als eerste aanspreekpunt binnen de gemeente, maar

het beleid vraagt om samenwerking met diverse diensten en actoren. Het is een uitdaging om al deze domeinen effectief te integreren en te coördineren.”

De eerder aangehaalde financiële beperkingen kunnen ervoor zorgen dat een visie en de daarmee vooropgestelde doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd:

“De gemeente heeft te maken met budgettaire beperkingen, wat kan leiden tot beperkte middelen voor nieuwe initiatieven of uitbreiding van bestaande diensten. Gevolg: Sommige beleidsdoelen worden vertraagd of blijven ondergefinancierd.”

4.4 Doelstellingen

4.4.1 Algemene of gezinsbeleid specifieke doelstellingen

In de meerjarenplannen of in andere beleidsplannen wordt een visie op gezinsbeleid in doelstellingen vertaald. We beschreven eerder al hoe dergelijke plannen ook kunnen bestaan uit doelstellingen die los van elkaar en zonder overkoepelende visie worden geformuleerd (zie punt 4.2).

Een aantal lokale besturen zien hun gezinsbeleid passen in de **algemeen geformuleerde doelstellingen** van het meerjarenplan die gelden voor alle burgers van de gemeente, zoals het bevorderen van het welzijn van elke inwoner of burger, een cultureel aanbod, een kwalitatief en toegankelijk vrijetijdsaanbod voor iedereen, een duurzame leefomgeving, een inclusieve samenleving, een laagdrempelig en integraal zorg- en welzijnsaanbod’. Omwille van de brede en vage formulering van deze doelstellingen, nemen we ze niet verder mee in de analyse van doelstellingen in het gezinsbeleid.

Het merendeel van de gemeenten formuleren niet alleen algemene doelstellingen voor iedereen, maar ook specifieke doelstellingen die passen in een **beleid ten aanzien van gezinnen**. Het betreft doelstellingen die zich op verschillende levensdomeinen situeren (welzijn, opvoeding, kinderopvang, onderwijs, vrijetijd, arbeid, mobiliteit enz.), doelstellingen die een aantal specifieke (maatschappelijke) thema’s weerspiegelen (bv. bestrijden van (kinder)armoede, gelijke kansen, participatie) en doelstellingen die zich op individueel en op gemeenschapsniveau situeren (bv. welbevinden - sociale cohesie).

In wat volgt, delen we die doelstellingen in volgende categorieën in: gezinnen met kinderen ondersteunen; het bevorderen van de ontplooiingskansen van kinderen en jongeren; armoedebestrijding en gelijke kansen; het bevorderen van sociale cohesie, zorg en solidariteit.

4.4.2 Gezinnen met kinderen ondersteunen

Gezinnen met kinderen kunnen op verschillende manieren en op verschillende domeinen worden ondersteund.

We zien doelstellingen die te maken hebben met de opvoeding, of breder met het ondersteunen van gezinnen op verschillende levensdomeinen:

- Gezinnen ondersteunen in de opvoeding
- Gezinnen ondersteunen waar ze het nodig hebben
- Niet alleen gezinnen ondersteunen wanneer er problemen zijn, maar ook preventief werken

Er zijn doelstellingen die het welbevinden en de draagkracht van gezinnen willen vergroten:

- Het verbeteren van de levenskwaliteit van gezinnen
- Bevorderen van het welbevinden van (aanstaande) ouders, gezinnen, kinderen en jongeren
- Het versterken van veerkracht en welzijn van gezinnen
- Gezinnen ondersteunen in de combinatie van werk en gezin
- Bevorderen van kansen tot zelfontplooiing en zelfexpressie

Verder worden er doelstellingen met betrekking tot specifieke domeinen zoals kinderopvang, onderwijs, vrije tijd, gezondheid, welzijn, zorg en (woon)omgeving geformuleerd:

- Kwaliteitsvolle, toegankelijke en betaalbare kinderopvang en onderwijs bieden
- Een laagdrempelig, toegankelijk en divers vrije tijdsaanbod bieden
- Toegang tot diensten rond gezondheid, welzijn en zorg
- Een gezonde leefomgeving
- Een aantrekkelijke woonomgeving voor jonge gezinnen creëren

4.4.3 Het bevorderen van de ontplooiingskansen van kinderen en jongeren

Andere doelstellingen zetten de ontwikkeling of het functioneren van kinderen en jongeren centraal:

- Bevorderen van het mentale welzijn van jongeren
- Kindvriendelijke gemeente met participatie van kinderen en jongeren
- Het bieden van voldoende ruimte om veilig te spelen, leren en ontmoeten
- Een veilige, toegankelijke en stimulerende omgeving voor kinderen en jongeren
- Een veilige en autonome mobiliteit voor jonge inwoners
- Taalstimulering van kinderen en jongeren

4.4.4 Armoedebestrijding en gelijke kansen

Het bestrijden van armoede of van kinderarmoede is een doelstelling die terugkomt in het gezinsbeleid, net zoals het bevorderen van gelijke kansen:

- Bevorderen van gelijke kansen voor iedereen

- Het bevorderen van gelijke kansen voor alle gezinsvormen, ongeacht samenstelling, afkomst of inkomen
- Maximale ontwikkelingskansen voor elk kind, elke jongere en hun gezin, ongeacht de omstandigheden waarin ze geboren worden
- Gelijke onderwijskansen bieden aan alle kinderen

4.4.5 Het bevorderen van sociale cohesie, zorg en solidariteit

Het bevorderen van sociale cohesie kan zowel specifiek gericht zijn naar gezinnen met kinderen, als naar de verbinding tussen generaties, als naar ouderen of zorgbehoevenden.

- Het stimuleren van ontmoeting en sociale cohesie
- Stimuleren van betrokkenheid en verbinding tussen gezinnen
- Tegengaan van eenzaamheid

4.5 Van doelstellingen naar acties

Uit de voorgaande punten blijkt dat er inzake het gezinsbeleid een grote variatie bestaat tussen lokale besturen in het afbakenen van de doelgroep, de keuze voor een horizontale of een verticale benadering van gezinsbeleid, en de organisatie en planning van gezinsbeleid. De **implementatie** van het gezinsbeleid in verschillende steden en gemeenten in Vlaanderen verschilt dan ook aanzienlijk.

In de onderstaande punten en tabellen geven we een overzicht van maatregelen en acties die in de antwoorden over alle lokale besturen heen aan bod kwamen, en welke actoren en instrumenten de lokale overheid daarvoor inzet. We ordenden de gerapporteerde maatregelen en acties in negen **specifieke domeinen**: (preventieve) gezinsondersteuning; financiële en materiële ondersteuning; opvang van kinderen (zowel de opvang baby's en peuters als de buitenschoolse opvang); onderwijs; vrije tijd; gezondheid, welzijn en zorg; leef- en woonomgeving; wonen en inburgering en integratie. De eerste vier domeinen komen ook meer uitgebreid aan bod in de deelrapporten 'Huizen van het Kind', 'Sociaal Huis', 'kinderopvang', 'BOA' en 'flankerend onderwijsbeleid'. In hoofdstuk 5 gaan we dieper in op de initiatieven waarbij ingezet wordt op een geïntegreerde aanpak over diensten en domeinen heen.

De kleuren in de tabellen verwijzen naar de doelstellingen die lokale besturen met die maatregelen en acties nastreven:

Gezinnen met kinderen ondersteunen
Sociale cohesie bevorderen
Armoedebestrijding
Ontwikkeling van kinderen en jongeren stimuleren
Gelijke kansen bevorderen
Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen

In deze domeinspecifieke overzichten komen 'gevestigde' actoren en hulp- en dienstverlening vanuit bijvoorbeeld een Huis van het Kind, het Sociaal Huis, het OCMW, scholen of de jeugddienst komen voor (zie ook 3.2.1 'Betrokken domeinen in het gezinsbeleid'). Ook partnerorganisaties, andere actoren en al dan niet tijdelijke acties, themadagen of -weken worden vermeld. Ze worden

bijvoorbeeld georganiseerd om gezinnen te informeren of te sensibiliseren over bepaalde thema's of om erkenning te geven aan specifieke gezinssituaties. De acties, maatregelen en ingezette instrumenten betreffen ook de inrichting van publieke ruimte en infrastructuur.

In het overzicht zien we dat naast de doelgroep van 'gezinnen' of 'kinderen en jongeren' (zie 4.3.2 'Doelgroepen') ook regelmatig professionals als doelgroep naar voren komen, waarbij lokale besturen inzetten op opleiding en vorming, ondersteuning en waarderingmomenten. Ook de inzet van vrijwilligers is een thema voor lokale besturen.

Tot slot merken we op dat we voor de opmaak van deze tabellen, al de input van de respondenten (cf. over de verschillende topics en vragen in de vragenlijst heen) verwerkt werd. We stelden daarbij vast dat maatregelen, acties, instrumenten, betrokken actoren en/of bepaalde rollen van actoren, niet altijd integraal concreet beschreven werden en in die zin in de overzichtstabellen onderbelicht kunnen zijn. Zo valt bij 'financiële en materiële ondersteuning' bijvoorbeeld op dat het Huis van het Kind voor deze doelstelling minder uitgesproken en expliciet vermeld wordt (zie punt 4.5.2).

Doorgaans wordt die steun effectief toegekend of geboden door het OCMW of het Sociaal Huis. Het Huis van het Kind neemt daar in veel gemeenten een signalerende of doorverwijzende rol in op (zie punt 6.2.3) en kan in die zin het gebruik van ondersteuning op dat domein faciliteren. Ook in de toekomst wordt voorzien dat de Huizen van het Kind een belangrijke rol opnemen op het vlak van armoedebestrijding (zie [VAPA 2025-2029](#), punt 5.2.10 over o.a. de doorontwikkeling van de HvhK).

Dat alles betekent dat de tabellen geen totaaloverzicht bieden, maar gelezen moeten worden als 'een illustratie van mogelijke maatregelen, acties, instrumenten en betrokken actoren' die gemeenten, diensten, organisaties en samenwerkingsverbanden kunnen inspireren voor de opmaak van een gezinsbeleid. Het biedt een opstap om daarvan een lokaal specifieke vertaalslag te maken. Meer specifiek met het oog op de ontwikkeling, operationalisering en implementatie van een geïntegreerd gezinsbeleid is het aangewezen dat over de beschreven domeinen heen gekeken wordt en dat er proactief linken tussen de domeinen, maatregelen, acties en actoren gelegd worden.

4.5.1 (Preventieve) Gezinsondersteuning

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Ondersteuning in de opvoeding: bv. opvoedingsadvies, vragen beantwoorden, vormingen, pakketten, ontmoeting, versterken van het netwerk, ouder-kindactiviteiten, huisbezoeken, website, campagne, aanbod op maat van gezinnen	Huis van het Kind, consultatiebureau Kind & Gezin, Week van de Opvoeding, Opvoedingswinkel, Gezinsbond, vzw's, Centrum Kinderzorg en Gezinsondersteuning, bijschakelen naar jeugdhulp / 1Gezin1Plan indien nodig
						Ondersteuning op verschillende levensdomeinen (onderwijs, gezondheid, kinderopvang, welbevinden, vrije tijd, kinderarmoede, opvoedingsondersteuning, jeugdhulp, zorgaanbod voor kinderen met een beperking): bv. infopunt, rechtenbundel op website, inloophmoment, zitdagen van partners	Huis van het Kind
						Gezinnen met elkaar verbinden, sociale steun stimuleren, bijv. babbelfeests, speelpunt, voorleesmomenten, babyborrel voor nieuwe ouders, gezinsdag, geboortebos, tutjesboom, paaseierenraap, halloweentocht; vrijwilligerswerk bij gezinsactiviteiten	Huis van het Kind, bibliotheek, speltheek, ruilwinkel
						Geïntegreerde ondersteuning voor ouders in een kwetsbare situatie	Gezinscoach, brugfiguur, gezinsondersteuner OCMW, CAW, CKG, Welzijnsschakels , Born in Belgium
						Studie- en gezinsondersteuning	Huis van het Kind, OCMW, vzw's, hogeschool
						Systematische ondersteuning voor eenoudergezinnen	Miriamproject OCMW
						Ondersteuning ouders met een overleden kind: bijv. herdenkingsmoment, troostplek, troostwandeling, sterrenregister	Wereldlichtjesdag, Koesterweek
						Ondersteuning anderstalige ouders, bv. babbelfeests, kookworkshops, taalvaardigheid i.f.v. communicatie met school, peter/meter ervaringsdeskundigen	Huis van het Kind, Centrum voor Basiseducatie (Ligo)
						Pleegzorg bekend maken, infrastructuur ter beschikking stellen voor pleegzorgdienst, vrije tijdspas voor pleeggezinnen	Pleegzorggemeente
						Intrafamiliaal geweld: vormingen voor gezinnen en professionals, preventiecampagne, actieplan verontrusting, casusregisseur, zitdag	Veilig Huis , (Intergemeentelijke samenwerking met) CAW, samenwerking politie

4.5.2 Financiële en materiële ondersteuning

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Automatische rechtentoekenning, rechtenverkenning	Sociaal Huis, Geïntegreerd breed onthaal, Huis van het Kind
						Premies, bijv. n.a.v. geboorte, adoptie, pleegzorg, voor kinderen met een specifieke zorgbehoefte	Sociaal Huis, OCMW
						Mantelzorgpremie/ mantelzorgtoelage	Sociaal Huis, OCMW
						Tussenkomen, bijv. onderwijs- of opvangkosten, babyvoeding, aankoop luiers, gebruik herbruikbare luiers, vrije tijdsbesteding, medische kosten	Sociaal Huis
						Uitkering, menswaardig inkomen	OCMW
						Materiële ondersteuning voor gezinnen: bijv. luierbank, babytheek, geboortedoos, geboortepakket, verjaardagspakket, fietsbib, ruilwinkel, kledij, schoolspullen, laptop, eerste leeftijds melk, sociale kruidenier, Sinterklaasactie, tegoedbonnen stad, uitleendienst kampeermateriaal	Sociaal Huis, Huis van het Kind, jeugddienst
						Begeleiding, bijv. budgetbegeleiding, schuldhulpverlening, begeleiding studenten leefloon, hulp bij aanvraag Groeipakket	Sociaal Huis
						Financiële educatie, bijv. budgetbeurs leerlingen laatste jaar secundair, budgetspel	Sociaal Huis
						Activeringstrajecten, kansen tot maatschappelijke participatie aan de arbeidsmarkt	Sociaal Huis, VDAB, lokale bedrijven, sociale economie

4.5.3 Opvang van kinderen

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Tekort aan kinderopvang aanpakken, bv. overleg via een gezinsraad of werkgroep; uitbreiding infrastructuur, starterspremie vergunde organisatoren, renteloze lening, administratieve ondersteuning particuliere initiatieven, info- en jobbeurs voor kinderopvang, duaal leren in de kinderopvang, noodplan bij het sluiten van een kinderopvang, campagne	Lokaal overleg kinderopvang
						Ouders informeren over beschikbare plaatsen, vraag en aanbod afstemmen, digitaal aanmeldsysteem	Lokaal loket kinderopvang, platform Opvang.Vlaanderen
						Noodopvang voor ouders die in een opleidings-, activering- of inburgeringstraject starten; tijdelijke opvangplaatsen; reglement dringende opvangsituaties	
						Flexibele opvangmogelijkheden voor werkende ouders, ruime openingsuren, nachtopvang	
						Aanbod inclusieve kinderopvang voor kinderen met een beperking	
						Voldoende aanbod (buitenschoolse) opvang in elke buurt	
						Uitbreiding aanbod kinderopvang in de vakantieperiodes	
						Betaalbaarheid: bv. IKT-plaatsen, kinderopvangcheques, automatisch sociaal tarief voor kinderopvang, hulp bij aanvraag IKT-tarief	Lokaal overleg kinderopvang, Huis van het Kind, Sociaal Huis
						Toegang tot kinderopvang, warm onthaal, bijv. rondleiding, hulp bij aanmeldsysteem	Huis van het Kind, Brugfiguur kinderopvang, Sociaal Huis, samenwerking met medische sector
						Kwaliteit van kinderopvang baby's en peuters (bv. pedagogisch ondersteuner, vormingen, lerend netwerk, bevraging bij ouders)	
						Kwaliteit voor- en naschoolse kinderopvang in de scholen, kwaliteit buitenschoolse opvang (bv. pedagogisch ondersteuner, vormingen, coaching)	BOA
						Geïntegreerd aanbod buitenschoolse opvang en activiteiten, gevarieerd aanbod (naar thema's, periode en buurten)	BOA: onderwijs, opvang, welzijn, cultuur, jeugd, sport, externe partners
						Aantrekkelijkheid beroep kinderbegeleider en onthaalouders, bv. waarderingsmomenten zoals bedankingsavond, ontbijt; samenwerking met buitenschoolse opvang voor opvang kinderen van kinderbegeleiders	

4.5.4 Onderwijs

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Kwaliteit en toegankelijkheid: pedagogisch project, inschrijvingsbeleid	Gemeentelijke basisscholen
						Renovatie en nieuwbouw van scholen, bewegingsvriendelijke speelplaats, vergroening speelplaats	Gemeentelijke basisscholen
						Toegankelijkheid onderwijs, bv. scholenmarkt, infosessie wegwijs in het onderwijs, scholenboekje, vertalen van schoolbrochures, centraal aanmeldsysteem, hulp bij digitaal aanmelden	Scholen, Huis van het Kind
						Ontwikkeling van beleid en aanbod: mediawijsheid, e-inclusiebeleid, onbetaalde schoolfacturen, schoolkosten, vroeginterventie druggebruik, sociale vaardigheden, mentaal welzijn, veilige schoolomgeving, bestrijden racisme en discriminatie, mantelzorgvriendelijke school, gezonde school, gezonde en duurzame maaltijden op school, broododdsnodig, vorming van leerkrachten en zorgcoördinatoren, beroependorp	Scholenoverleg, Huis van het Kind, Sociaal Huis, JAC, OverKop-huis, vzw's, eerstelijnspsycholoog
						Ouderbetrokkenheid en ouderinitiatieven	Huis van het Kind, Lokaal Overlegplatform Onderwijs
						Taalontwikkeling, zomerscholen	Huis van het Kind
						Brede school, delen van infrastructuur	Scholen, jeugdwerk, sport en cultuur
						Kleuterparticipatie, bijv. informeren belang kleuteronderwijs, zindelijkheid, warme transitie	Huis van het Kind
						Brugfiguur: verbinding onderwijs, welzijn en gezin	
						Huiswerkbegeleiding	Vzw's, vrijwilligers, Huis van het Kind, Sociaal Huis
						Schooluitval tegengaan en spijbelproblematiek voorkomen	Scholen, CLB, Lokaal Overlegplatform Onderwijs, vzw's, politie
						Gelijke onderwijskansen, bv. netoverschrijdende samenwerking opzetten	Onderwijsopbouwwerk SAAMO
						Financiële en logistieke steun: toelage middagtoezicht, toegang zwembad, financiële steun activiteiten, toelage voor gezond tussendoortje, leerlingenvervoer (naar activiteiten, naar school, naar buitengewoon onderwijs), gratis en gezonde schoolmaaltijden, ochtend- en avondtoezicht, verzekeringen	
						Levenslang leren, Nederlands aan anderstaligen: financiële ondersteuning, logistieke ondersteuning	Centrum voor Volwassenenonderwijs, Basiseducatie , Deeltijds Kunstonderwijs
						Okanklassen inrichten, inclusie van jonge nieuwkomers	

4.5.5 Vrije tijd

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Gevarieerd, aantrekkelijk en betaalbaar aanbod, actief verenigingsleven stimuleren, bv. subsidies aan verenigingen / speelpleinwerking / jeugdhuis, cultuuraanbod (jonge) gezinnen, kindervoorstellingen aan lage prijs, gezinsvriendelijke tarieven zwembad, samenwerking sport- en creakampen	Cultuur-, jeugd- en sportverenigingen, cultureel centrum
						Toegang vrijetijdsbesteding voor kansengroepen, financiële tegemoetkomingen voor deelname, sociale tarieven, talentencheques voor kinderen en jongeren, drempels verlagen, bv. laagdrempelig aanbod speelpleinwerking zonder inschrijving, spelmobiel jeugddienst in wijken	Uitpas , Rap op Stapkantoor , Lokaal overleg vrijetijdsparticipatie
						Infrastructuur, bv. toegankelijkheid (voor jong en oud, mensen met een beperking), kwaliteit, uitwisselen van infrastructuur	
						Bekendmaking aanbod: bv. inloophoud moment vrije tijd, digitale en papieren brochures, één krant met alle gemeentelijke activiteiten, via scholen, activiteiten in de wijken als promotie voor speelpleinwerking	Huis van het Kind, jeugddienst
						Evenementen: bv. voor kinderen, buitenspeeldag, prikkelarme evenementen, wijkfeesten, wandeling voor gezinnen vanuit de dienst Toerisme, evenement voor leiding jeugdwerk, organisatie van evenementen faciliteren via digitaal loket	Jeugddienst, Huis van het Kind
						Afstemmen op noden van gezinnen, voor aanbod naschools en vakantie-aanbod, bv. aanbod gemeente afstemmen met privé-aanbod, speelpleinwerking in elke wijk, één inschrijfplatform / één factuur voor volledig vakantieaanbod, afstemming inschrijfdata met buitenschoolse kinderopvang, gecentraliseerd vervoer voor activiteiten in vakantieperiodes	
						Inclusief aanbod toegankelijk voor kinderen met een beperking, vormingen en supervisies voor begeleiders, bv. speelpleinwerking, jeugdwerk	
						Taalontwikkeling: bv. naschools aanbod, praattafels, voorleesmomenten, taalkampen voor anderstalige kinderen, taalbad	Taalcoach, kinderopvang-voorzieningen, samenwerking tussen onderwijs en vrije tijd, bibliotheek, buddywerking
						Leesbevordering	Bibliotheek, Boekstart , Jeugdboekenmaand , boekenstoet
						Talentontwikkeling van kinderen en jongeren, bijv. talentcoaches voor nieuwkomers, STEM-initiatieven	
						Welzijn en vrije tijd van kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie	Jeugdwelzijnswerk, jeugdobbouwwerk
						Computerlessen om digitaal te kunnen participeren	

4.5.6 Gezondheid, welzijn en zorg

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Inzetten op gezond leven en bewegen, versterken gezondheidsbewustzijn, in afstemming met Vlaamse Gezondheidsdoelstellingen, bv. gezonde voeding, gezond opvoeden, mondzorg, rookstop, menstratiewelzijn, obesitas, preventie middelengebruik, zonnecrème op speelpleinen	Label " gezonde gemeente ", Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO), Sociaal Huis, mutualiteit, Huis van het Kind
						Preventieve gezondheidszorg, gezondheidszorg afstemmen op lokale noden	Eerstelijnszone, consultatiebureaus Kind & Gezin, Wijkgezondheidscentrum
						Gezonde omgeving creëren: gezonde publieke ruimte, gezonde wijken en woningen, gezond klimaat en veiligheid	Generatie Rookvrij
						Inzetten op geestelijke gezondheid	Label " warme gemeente ", 10-daagse van de Geestelijke Gezondheid, TeGek?! , eerstelijnspsycholoog, kindreflex, Warme William , Overhoop , Netwerk Geestelijke Gezondheidszorg
						Mentaal welzijn van kinderen en jongeren, bv. subsidies voor organisaties	OverKop-huis , JAC, vzw's
						Toegankelijke geestelijke gezondheidszorg, bijv. outreach, doorverwijzing door OCMW, ruimtes ter beschikking voor privépsycholoog	(Intergemeentelijke samenwerking met) CGG, eerstelijnspsycholoog
						Stimuleren van vrijwilligerswerk	Buddyprojecten, burenhulp
						Buurtgericht werken, buurtgericht netwerk, participatie bij buurtinitiatieven, eenzaamheid tegengaan	Buurthuis, buurtrestaurant, lokaal dienstencentrum, Zorgzame buurten , Huis van het Kind
						Ondersteuning van mantelzorgers, bv. mantelzorgcafé, mantelzorgdag, informatie, infosessies en praatcafé dementie, hulpverlening, respijtzorg	Lokaal dienstencentrum, CAW, Dementievriendelijke gemeente
						Thuishulp en gezinszorg, groen- en klusjesdienst, poetsdienst, maaltijdbedeling voor zorgbehoevenden, thuiszorgcoördinator	OCMW
						Beheer van woonzorgcentra, assistentiewoningen, dagverzorgingscentra; woonprojecten voor mensen met een beperking	

4.5.7 Leef- en woonomgeving

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Mobiliteit: verkeersveiligheid, fietsinfrastructuur rond scholen, veilige routes naar school en naar vrijetijdsverenigingen, kinderen (vanaf 10j) moeten zich autonoom kunnen verplaatsen, fietseducatie, gemeentekorting Buzzy Pazz, toegankelijkheid station, meer openbaar vervoer, lease- en deelsystemen (deelbakfiets, deelwagens)	Octopusschool
						Gezinsvriendelijke ruimte: speelpleinen, babyvriendelijke plaatsen - openbare gebouwen met plaatsen om baby's te verversen, borst- of flessenvoeding te geven, buggy- en rolstoelvriendelijke voetpaden, stimuleren van ontmoeting in de publieke ruimte door een aangename en groene omgeving, kindvriendelijke restaurants	
						Kindvriendelijke ruimte: vergroening van speelruimte, verbeteren speelruimte, groen speelweefsel, pumptrack, skatepark, speelstraten, minimaal één speelzone voor elk kind binnen 400m van hun woning, toegankelijkheid speelpleinen voor kinderen met een beperking	Label kindvriendelijke steden en gemeenten
						Fysieke kaart met alle openbare speelterreinen, speelweefselkaart	
						Leefbaarheid van kwetsbare buurten verhogen, bv. buurtcheques voor verfraaiing, melding door maatschappelijk assistent	
						Ontwikkeling van de dorpskernen	
						Lokaal veiligheidsbeleid: bv. ouderbetrokkenheid	

4.5.8 Wonen

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Stimuleren betaalbare huisvesting en gezinswoningen, sociale huisvesting, huursubsidie, installatiepremie dak- en thuislozen	OCMW, Sociale Huisvestingsmaatschappijen, Vlaams woningfonds
						Nieuwe bouwprojecten: oog voor verscheidenheid in huisvesting, afstemmen op aanbod kinderopvang en scholen	
						Aanbod woonvormen: doorgangswoningen, noodwoningen, crisisopvang, begeleid wonen, lokale opvanginitiatieven (LOI), opvang dak- en thuislozen	OCMW
						Gezinnen informeren en begeleiden bij het vinden van een woning	Sociaal Huis, Woonwinkel, Lokaal woonloket, Huurdersbond , woonbegeleider
						Premies en subsidies voor bouwen, wonen en energie, groepsaankopen energie, energiescan	
						Kwaliteit woningen, bv. conformiteitsattest	
						Levensloopbestendig wonen, bv. woningaanpassingen, sensibilisering, premies	

4.5.9 Inburgering en integratie

Gezinnen met kinderen ondersteunen	Sociale cohesie bevorderen	Armoedebestrijding	Ontwikkeling K/J stimuleren	Gelijke kansen bevorderen	Zorg ondersteunen en solidariteit bevorderen	Acties en maatregelen	Actoren en instrumenten
						Onthaalbeleid voor nieuwkomers, een integratieloket	
						Oefenkansen voor anderstaligen: taalcafé, dialoogtafels, babbeldoos, babbelkamp	Bibliotheek, scholen
						Toelage aan scholen, CLB en kinderopvang voor de inzet van tolken en vertalers	
						Huiswerkbegeleiding in asielcentra	

5 Een geïntegreerde aanpak

Tot een geïntegreerd gezinsbeleid en een geïntegreerde aanpak komen, is logischerwijze verbonden aan de visie op het gezinsbeleid, de doelstellingen en wordt in de praktijk gelinkt aan (lokale of bovenlokale) samenwerkingsmogelijkheden (zie punt 3.2 en Hoofdstuk 4). Dat betekent dat deze eerder beschreven elementen ook in dit hoofdstuk aan bod komen. De insteek van dit hoofdstuk is evenwel het geïntegreerd werken ten aanzien van gezinnen en in functie van de ondersteuningsnoden die zich bij gezinnen in verschillende levensdomeinen kunnen voordoen.

5.1 Voorwaarden voor geïntegreerd werken

De voorbije jaren zetten steeds meer gemeenten in op een **geïntegreerde aanpak van het gezinsbeleid**. Ze voelen de sterktes daarvan, waardoor dit beleid een breed draagvlak krijgt. Doordat beleid en acties beter op elkaar afgestemd worden, kan deze manier van werken tot een **meerwaarde voor gezinnen** leiden. Het brengt het beleid dicht bij de inwoners en zorgt ervoor dat gezinnen op een **laagdrempelige en toegankelijke** manier ondersteund en toegeleid worden. Het draagt bij aan een kwalitatief en gedragen beleid en versterkt de betrokkenheid en het draagvlak. Ook op **financieel** vlak biedt dat een meerwaarde. Respondenten stellen dat middelen in functie van gezamenlijke doelstellingen beter verdeeld kunnen worden over de verschillende diensten en initiatieven.

5.1.1 Gecoördineerde en gezamenlijke visie en aanpak

Een eerste vereiste voor het geïntegreerd werken is een **gecoördineerde en gezamenlijke visie en aanpak**. Dat kan meer samenhang, duidelijkheid en impact opleveren. In het hoofdstuk over de visie van lokale besturen zagen we al dat veel respondenten aangeven dat hier nog stappen in te zetten zijn. Tegelijkertijd geven meerdere gemeenten aan dat dit aandachtspunt steeds meer op de agenda staat. Er worden initiatieven genomen om de samenwerking te versterken, met als doel te evolueren naar een meer geïntegreerde, efficiënte en gedragen gezinsgerichte aanpak. Wat daarin kan helpen is onder meer: een goed **overzicht** van wat er is, een **gedeeld doelstellingenkader**, **ondersteuning** van diensten en organisaties om te kunnen samenwerken.

“De afstemming tussen de verschillende diensten zorgt ervoor dat het gezinsbeleid op maat kan worden aangeboden, wat de kans op succes vergroot. Door deze integrale benadering blijft het lokaal bestuur flexibel en daadkrachtig in het inspelen op de behoeften van gezinnen.”

“Het coördineren van verschillende diensten en organisaties kan complex zijn. Er kan nog een betere afstemming gebeuren, maar via Huis van het Kind werken ze hier sterk aan. Wat ook fijn is, is dat ze als dienst Gezinsbeleid bij heel veel projecten betrokken zijn, waardoor ze met heel veel diensten nauw kunnen samenwerken.”

“Er is een duidelijke nood aan betere samenwerking en afstemming tussen de betrokken instanties. Een overkoepelend overzicht is essentieel om meer

eenduidigheid te creëren en om hun doelstellingen op het vlak van gezinsbeleid helder en gestructureerd te kunnen realiseren. Dit betekent niet dat de huidige situatie als negatief wordt beschouwd, maar eerder als een uitdaging. Door deze uitdaging aan te gaan, kan de gemeente toewerken naar een sterker en meer gecoördineerd gezinsbeleid, waarin gezinnen sneller en efficiënter de ondersteuning vinden die ze nodig hebben.”

“Nood aan meer structurele omkadering van wat we allemaal doen.”

Heel wat gemeenten geven in de bevraging aan dat **het Huis van het Kind** de spil is in het lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Het zorgt voor verbinding tussen verschillende diensten en domeinen, ontwikkelt een brede gezinsgerichte ondersteuning, behartigt de belangen van gezinnen en geeft beleidsadvies (zie deelrapport Huis van het Kind). Een aantal andere lokale besturen kiezen ervoor om het lokaal geïntegreerd gezinsbeleid vanuit het **Sociaal Huis** vorm te geven. Het Sociaal Huis moet gezinnen preventief en laagdrempelig ondersteunen in verschillende levensdomeinen en het welzijn van kinderen bevorderen. De inclusie van en gelijke kansen voor gezinnen met kinderen, en het bestrijden van kinderarmoede, krijgen er uitdrukkelijke aandacht.

Het voeren van een geïntegreerd gezinsbeleid is geen eenvoudige opdracht. In de praktijk is het vaak nog een zoektocht. Gemeenten verkennen hoe ze dat concreet kunnen vormgeven en hoe verantwoordelijkheden en rollen het best verdeeld kunnen worden om tot een efficiënt en gedragen beleid te komen. Het vraagt om goede **afstemming**, duidelijke **coördinatie** en **wederzijds vertrouwen** tussen alle betrokken partners. Een al langer bestaande samenwerking kan dat alles bevorderen. Geïntegreerd samenwerken is daarenboven een expertise op zich. Het gaat verder dan het opzetten van netwerken of het organiseren van multidisciplinaire teams: het veronderstelt een diepgaande samenwerking en samenhang tussen verschillende actoren, diensten en beleidsdomeinen.

“Dat is positief omwille van een transparante afbakening tussen beleid maken enerzijds en organisatie-overschrijdend samenwerken anderzijds.”

“Er zijn best veel maatregelen en acties. Verschillende diensten dragen al bij tot de realisatie van een toekomstig beleid.”

“Een duidelijke sterkte van onze gemeente is de geïntegreerde aanpak van gezinsbeleid. De samenwerking tussen diensten is sterk uitgebouwd: jeugd, onderwijs, kinderopvang, sociale dienst en flankerend onderwijsbeleid werken nauw samen en stemmen acties af. ... Ook de breedte van het gezinsbeleid is een sterkte: het beperkt zich niet tot welzijn of onderwijs, maar is verweven met domeinen zoals mobiliteit, inrichting van de openbare ruimte, gezondheidsbeleid, participatie en inclusie. Deze brede kijk zorgt ervoor dat gezinnen op meerdere vlakken ondersteund worden.”

5.1.2 Samenwerking en betrokkenheid van actoren

Voor de opzet en uitvoering van een toekomstgericht gezinsbeleid en een geïntegreerde benadering wordt met verschillende actoren samengewerkt (zie punt 3.2: 'Samenwerkingsverbanden'). Dankzij nauwe contacten met onder andere scholen, kinderopvanginitiatieven, Kind & Gezin, Huis van het Kind, jeugddienst, sociale dienst, mobiele gezinsondersteuningsinitiatieven, LOGO, CGG, CAW, mutualiteiten, welzijnsorganisaties, jeugdverenigingen, armoedeverenigingen ... ontstaat er een **breed en goed afgestemd aanbod** voor **gezinnen** (cf. maatwerk). Deze samenwerking maakt een **snelle en efficiënte doorverwijzing** van gezinnen naar de juiste ondersteuning mogelijk.

“Het bestuur hanteert een integrale aanpak waarbij verschillende diensten en beleidsdomeinen zoals jeugd, welzijn, onderwijs en kinderopvang samenwerken.

Voordeel: dit zorgt ervoor dat gezinnen op een brede en consistente manier ondersteund worden, ongeacht de specifieke vraag waarmee ze aankloppen.

Voorbeeld: de samenwerking tussen het huis van het kind, het sociaal huis en scholen zorgt voor een efficiënte doorverwijzing van gezinnen naar de juiste ondersteuning.”

“Er is een ruim aanbod voor gezinnen waarbij er goed wordt samengewerkt tussen de verschillende diensten onderling (zowel intern als extern). Dit is zowel naar het afstemmen van aanbod als de doorverwijzing een belangrijke troef.”

“Er is een sterke samenwerking met verschillende partners en stakeholders, zoals scholen, opvanginitiatieven en verenigingen bv: CAW, buurthuizen, Habbekrats, huis van het kind, Overkop-huis, e.a. wat bijdraagt aan een geïntegreerd aanbod voor gezinnen.”

“Samenvattend zijn de betrokkenheid van lokale partners zoals scholen, kinderopvanginitiatieven, en de Gezinsbond de belangrijkste sterktes van het lokaal gezinsbeleid. Door deze sterke samenwerkingen kunnen verschillende initiatieven effectief worden uitgevoerd en kunnen gezinnen in de gemeente goed worden ondersteund.”

“We hebben ook een goede samenwerking met andere diensten, zoals Dienst Vrije Tijd, het Sociaal Huis, dienst Samenleven, ... en externe partners.”

“Door een netwerk met verschillende actoren op te bouwen kan er beter en flexibeler ingespeeld worden op de noden en behoeften van gezinnen.”

“Sterke netwerking: samenwerking met LOGO, CGG, CAW, Kind en Gezin, mutualiteiten, scholen ... Toegankelijke gezinsondersteuning via Huis van het Kind en Katrolwerking.”

“Daarnaast is er een sterke samenwerking tussen de betrokken organisaties. Omdat iedereen hetzelfde doel heeft – gezinnen helpen – is het vanzelfsprekend dat de

diensten goed op elkaar inspelen. Hierdoor wordt er breed gekeken naar de situatie van een gezin en krijgen ze hulp die echt bij hun noden past.”

“Er zijn al heel wat samenwerkingen tussen verschillende diensten en lokale partners binnen onze gemeente om gezinnen binnen onze gemeente op weg te helpen. Door het flankerend onderwijs zijn er ook samenwerkingen met scholen. Scholen zijn een belangrijke partner aangezien zij met alle gezinnen binnen de gemeente in contact komen. Het is dus heel belangrijk om dit contact door te kunnen trekken naar de gemeentelijke diensten. Hier kan in de toekomst nog harder op ingezet worden.”

Een van de respondenten benoemt expliciet de **samenwerking met burgers** als een sterkte.

“We hebben korte lijnen met inwoners en organisaties, waardoor we snel kunnen inspelen op noden. We werken samen met een groot netwerk van verenigingen. Er is veel betrokkenheid van burgers bij gezinsvriendelijke initiatieven.”

Een aantal lokale besturen zetten in op een **samenwerking die breder gaat dan de ‘klassieke’ gezinsondersteuning**. Ze doen dat met het oog op het verbeteren van de toegankelijkheid, het versterken van het aanbod en het inbrengen van het gezinsperspectief of gezinsvriendelijke principes in andere domeinen. De **samenwerking aan een gezinsvriendelijke gemeente** doet zich in de meeste gemeenten voor tussen interne, gemeentelijke diensten (bv. vrije tijd, samenleven, sociaal huis, kinderopvang, Huis van het Kind) én externe organisaties (bv. scholen, Kind & Gezin, CAW, Welzijnsschakels, Gezinsbond e.a.) en initiatieven (bv. Boekstart, Overkop-huis, brugfigurenwerking).

“Het bestuur werkt nauw samen met externe organisaties zoals kind en gezin, scholen en jeugdverenigingen en andere maatschappelijke actoren. Voordeel: Dit vergroot het bereik en de slagkracht van het gezinsbeleid. Voorbeeld: De samenwerking tussen het huis van kind en lokale scholen verbetert de toegang tot opvoedingsondersteuning en informatie. Specifieke aandacht voor jeugd en onderwijs: Sterkte: Flankerend onderwijsbeleid en uitgebreid jeugdbeleid zorgen voor een optimale ontwikkeling van kinderen en jongeren. Voordeel: dit ondersteunt gezinnen bij opvoeding en begeleiding van kinderen in een veranderende samenleving.”

“Een sterkte daarbij is dat er een echte samenwerkingscultuur is. Lokaal gezinsbeleid is niet alleen Het Huis van het Kind. Vrije tijd is belangrijk, het Overkop-huis dat we nu hebben, en nog diverse partners waar we een samenwerkingsverband mee hebben. Het is belangrijk om daar transversaal te kijken naar gezinnen. Hoe zien jullie vrije tijd voor gezinnen en kinderen, hoe zien wij het aanbod voor kinderen en hoe kunnen we dit voor elkaar versterken. Met de Bib werken wij daarvoor al samen met acties zoals ‘Boekstart’ bijvoorbeeld of het stimuleren van voorlezen of het lezen zelf omdat dat ook gezinsbeleid is maar dat

we niet allemaal zelf kunnen doen. Als we het bestaande aanbod mee kunnen nemen in die visie, versterkt dat alleen maar.”

“Een van de grote sterktes van het lokaal gezinsbeleid is de geïntegreerde samenwerking tussen verschillende diensten en sectoren. Er wordt niet enkel gewerkt met de klassieke gezinsondersteunende diensten, maar ook met onderwijs, welzijn, kinderopvang en andere sectoren. Dit zorgt ervoor dat gezinnen vanuit verschillende perspectieven benaderd worden en dat iedere partner zijn eigen kerntaken en netwerken behoudt, terwijl het grotere geheel centraal blijft staan.”

Dergelijke acties kunnen voortkomen uit een nodenanalyse uitgevoerd door het samenwerkingsverband Huis van het Kind (zie deelrapport Huis van het Kind):

“Zo heeft het Huis van het Kind bijvoorbeeld nagedacht over de toegankelijkheid van openbare ruimte voor kinderen met een beperking. Er is hier nu een werkgroep voor gemaakt omdat hier nog geen beleid rond is en er is meer ondersteuning voor nodig”.

“Momenteel blijkt er nood te zijn aan taalstimulering, opvang en vrije tijdsaanbod voor kinderen met een specifieke zorgbehoefte (gedragsproblemen, moeilijk thuissituatie, handicap, mentale beperking, autisme,...). Binnenkort vindt een netwerkmoment plaats met het doel om werktafels te organiseren om deze noden in acties te kunnen omzetten”.

5.2 Implementatie

5.2.1 Een horizontale benadering

Een **geïntegreerde benadering** houdt in dat er **samenhang** is tussen het beleid en de uitvoering van het gezinsbeleid. Dat vraagt een **nauwe samenwerking tussen verschillende diensten en beleidsdomeinen**. Het voorkomt dat het gezinsbeleid te eenzijdig wordt benaderd vanuit één dienst, en stimuleert een **samenhangend en doeltreffend beleid** waarin de verschillende beleidsdomeinen elkaar **aanvullen en versterken**. Een belangrijk uitgangspunt is dat gezinsbeleid **niet op één eiland** bestaat, maar het resultaat is van de samenwerking tussen verschillende diensten en partners.

We beschreven eerder al hoe sommige lokale besturen ervoor kiezen om het lokaal gezinsbeleid horizontaal te benaderen (zie punt 4.3.1.2). Deze **dienst- en domeinoverschrijdende aanpak** brengen ze in de praktijk door bijvoorbeeld horizontale prioriteiten of kernwaarden in verschillende beleidsdomeinen en -plannen te bepalen. Een andere praktijk is om een uniform beleid uit te werken over verschillende diensten heen of om *“alle schakels van het beleid en de betrokken organisaties met elkaar te verbinden”*.

“Het lokaal bestuur onderscheidt zich door sterke samenwerkingsrelaties op het grondgebied. De transversale aanpak van het gezinsbeleid wordt als een belangrijke

sterkte beschouwd, omdat het voorkomt dat het beleid te eng wordt opgevat vanuit slechts één functie of dienst. Deze geïntegreerde benadering zorgt ervoor dat verschillende beleidsdomeinen met elkaar verbonden zijn, wat leidt tot een meer samenhangend en effectief gezinsbeleid.”

“Gezinsbeleid krijgt ook steeds een breder draagvlak zowel binnen de verschillende stadsdiensten als binnen middenveldorganisaties.”

“Het lokaal gezinsbeleid situeert zich niet op één eiland, het is een veelheid van diensten die samen het beleid sterk maken. Zowel lokaal, als op x niveau trachten we de samenwerking sterk te houden en af te stemmen. We kunnen telkens rekenen op elkaars expertise over beleidsdomeinen heen.”

“Daarnaast beschikt x over een sterk netwerk en een solide basis van intergemeentelijke samenwerking, die door de jaren heen is opgebouwd en bijdraagt aan een efficiënte en effectieve uitvoering van het gezinsbeleid.”

In sommige gemeenten wordt het gezinsbeleid gedragen vanuit het **beleidsteam** of wordt het gezinsbeleid niet langer gezien als enkel de werking van het Huis van het Kind, maar als een aparte **beleidsopdracht met een eigen invulling en ambitie**. Het belang van een duidelijk en afzonderlijk gezinsbeleid neemt daardoor steeds meer toe in het lokaal bestuur. In een andere gemeente is er een ‘cel gezin’ of een ‘dienst gezinsbeleid’ om het gezinsbeleid uit te rollen over de verschillende beleidsdomeinen (zie punt 3.1.3 ‘Een dienst bevoegd voor gezinsbeleid’).

“Cel gezin als departementsoverschrijdende samenwerking. Is positief omdat hierdoor ook ambtelijk horizontale beleidslijnen kunnen uitgezet worden, en het gezinsbeleid ook effectief kan geïntegreerd worden binnen de verticale beleidsdomeinen.”

“De dienst Gezinsbeleid is betrokken bij veel projecten en thema’s. Hierdoor zijn ze nauw verbonden met verschillende diensten, zowel binnen het Lokaal Bestuur als erbuiten. Ook dragen ze een aantal gezamenlijke projecten, opdrachten, zoals het speelpunt, BOA, sterrenregister, budgetbeurs, pleegzorggemeente, ...”

“Wel is het positief dat binnen het beleidsteam, het belang van gezinsbeleid wordt gezien. Zo is dit nu dienstoverschrijdend werken en dit wordt ook goed gezien.”

“[De dienst Gezinsbeleid is] nauw betrokken bij allerlei aspecten voor de gezinnen, waar kinderopvang een heel belangrijke van is en een belangrijke hefboom is qua bestrijden van kinderarmoede.”

“In het verleden werd gezinsbeleid herleid tot ‘huis van het kind’. Sinds de recente reorganisatie wordt het ontwikkelen en voeren van geïntegreerd gezinsbeleid als een aparte opdracht beschouwd, naast het organisatie-overschrijdend samenwerken binnen het netwerk.”

Verder zien we hoe steden en gemeenten een **kind- en/of gezinsreflex** toepassen, of een **armoedetoets** in alle beleidsbeslissingen introduceren.

Het is vooral de kindreflex die in de antwoorden concreet wordt gemaakt, waarbij verschillende steden en gemeenten vermelden dat het **label kindvriendelijke stad of gemeente** een aanleiding is geweest om een transversaal kindvriendelijk beleid te voeren, over alle diensten heen en in samenwerking met partners. Daarbij gaat het over domeinen zoals openbare ruimte, mobiliteit, verkeersveiligheid, spelen, mentaal welzijn, vrije tijd, onderwijs, bibliotheek en/of wonen.

Ook gemeenten die het label al hebben behaald worden gestimuleerd om niet te blijven stilstaan, maar continu te ontwikkelen. Zo zien we ook in onze bevraging dat lokale besturen evolueren in de thema's die ze aanpakken:

“Sinds de verlenging van dit label gaat de focus nu veel meer naar het sociale luik en is er meer aandacht voor kwetsbaarheid.”

Voor een aantal lokale besturen behoren ook **gezinsgerichte maatregelen** tot die kindreflex, want ‘kinderen staan niet los van het gezin’ of ‘het gezin is de basis’. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn een gezinscoach, het digitaal loket kinderopvang of het centraal aanmeldsysteem voor scholen. In een aantal gemeenten is het Huis van het Kind in samenwerking met de jeugddienst de motor geweest om het kindvriendelijk label te behalen.

Sommige respondenten zien toch een nuance wanneer het gaat over een kind- dan wel een gezinsvriendelijke bril:

“Een kindvriendelijke bril opzetten bij het uitwerken van beleid, gaat al vrij vlot. Dit is sinds het label ‘Kindvriendelijke stad’ alleen nog maar versterkt. Een heel aantal diensten maken die kindreflex al bijna automatisch. Kijken naar of werken aan beleid vanuit een gezinsvriendelijk standpunt is nog minder evident. Hoewel kindvriendelijke maatregelen vaak ook positieve gevolgen hebben voor het hele gezin, zie ik toch een belangrijke nuance. Ik haal hier het voorbeeld aan van de aanleg van de speelpleintjes. Het zou jammer zijn als we mooie speelpleintjes aanleggen maar de ouders met hun (jonge) kinderen er de weg niet naartoe vinden. Het ontwikkelen van een gezinsgerichte blik blijft een werkpunt. Het combineren van beide perspectieven en zoeken naar hoe ze elkaar kunnen aanvullen, vormt hier een extra uitdaging.”

Tot slot geven respondenten aan dat het essentieel is dat lokale besturen over de muurtjes van eigen diensten heen kijken bij de implementatie van een gezinsbeleid. Een voorbeeld is de mate waarin gemeenten bij de ontwikkeling van nieuwe woonwijken rekening houdt met de beschikbaarheid en uitbreidingsmogelijkheden van plaatsen in de kinderopvang en het onderwijs.

5.2.2 Geïntegreerd aanbod

In heel wat lokale besturen wordt een aanbod voor gezinnen ontwikkeld over domeinen heen. We zien voorbeelden van aanbod dat zich richt op **transitiemomenten** die gezinnen doormaken, bijvoorbeeld:

- een warme transitie tussen thuis/ kinderopvang en school
- kleuterparticipatie
- een continu leertraject in onderwijs, opvang en vrijetijdsbesteding
- de overgang naar een secundaire school (bv. infomarkt scholen) of naar de arbeidsmarkt (bv. beroependorp).

In het kader van het uitwerken van een beleid rond BOA streeft men ook naar een **geïntegreerd aanbod buitenschoolse opvang en activiteiten**. Een doelstelling is een gevarieerd aanbod te creëren, zowel naar thema's, de periode (schoolvakanties, naschools aanbod en woensdagnamiddagen) en de buurten waarin activiteiten plaatsvinden. Daarvoor gaan lokale besturen een samenwerking aan tussen onderwijs, opvang, welzijn, cultuur, jeugd, sport en/of externe partners. Soms wordt een partner in het samenwerkingsverband betrokken die expertise over armoede of gelijke kansen moet inbrengen. De concrete uitwerking hiervan wordt beschreven in het deelrapport over BOA.

We vinden tal van voorbeelden van lokale besturen die een beleid of aanbod ontwikkelen in **samenwerking met scholen** (zie het deelrapport over flankerend onderwijsbeleid). Dat gebeurt via het scholenoverleg van de gemeente waar diensten van het lokale bestuur aan deelnemen, via het Huis van het Kind of het Sociaal Huis, of in het kader van het Lokaal Overlegplatform Onderwijs. Daarnaast worden er samenwerkingen opgezet met de jeugd-, sport- of cultuurdienst, het JAC, het OverKop-huis, vzw's (die al dan niet werken met vrijwilligers) of een eerstelijnspsycholoog. De thema's van dat aanbod zijn uiteenlopend:

- Ouderbetrokkenheid en ouderinitiatieven
- Taalontwikkeling (bv. zomerscholen, taalkamp, naschools aanbod, voorlezen aan huis, vormingen over meertaligheid)
- Brede school en open scholen, waarbij infrastructuur wordt gedeeld
- Voorkomen van vroege schooluitval en talentontwikkeling van jongeren
- Huiswerkklassen of huiswerkbegeleiding aan huis
- Gelijke kansen en inclusie, bv. e-inclusiebeleid, bestrijden racisme en discriminatie, mantelzorgvriendelijke school
- Gezinnen in armoede, bv. beleid over onbetaalde schoolfacturen, schoolkosten, project brooddoosnodig
- Aanbod voor scholen over mediawijsheid, vroeginterventie druggebruik, sociale vaardigheden, mentaal welzijn
- Acties rond veilige schoolomgeving, gezonde school, gezonde en duurzame maaltijden op school, beroependorp

Het aanbod rond deze thema's is niet altijd rechtstreeks naar ouders gericht, maar ook naar kinderen en jongeren via een aanbod op school (bv. schoolvoorstellingen), of naar leerkrachten en zorgcoördinatoren via vormingen.

Naast de samenwerking met scholen wat betreft **taalontwikkeling** van kinderen en jongeren, zijn er nog tal van initiatieven van lokale besturen rond de ondersteuning van gezinnen die het Nederlands

niet als thuistaal hebben. Deze initiatieven lopen in samenwerking met kinderopvangvoorzieningen, vrijetijdsorganisaties, verenigingen, bibliotheken, buddywerkingen of Centra voor Basiseducatie. Voorbeelden zijn babbelfeest, praattafels, kookworkshops, voorleesmomenten, taalgrapjes, lessen taalvaardigheid (i.f.v. communicatie met de school), een taalbad of een taalcoach.

Verder kunnen **projecten** een aanleiding geven om een aanbod over domeinen heen te ontwikkelen. Zo zijn er de KOALA-projecten die een aanbod doen aan kinderopvang, gezinsondersteuning, ontmoeting en taalstimulering voor gezinnen in een kwetsbare situatie. We zien ook een voorbeeld van een lokaal bestuur dat intergenerationele solidariteit wilde versterken via het project Zorgzame Buurten. In dat project zetten ze een samenwerking tussen het Huis van het Kind en het Lokaal Dienstencentrum op.

Tot slot worden er **concrete acties** opgezet waar over domeinen heen wordt samengewerkt. Er zijn gemeenten die:

- Een samenwerking tussen OCMW, scholen, verenigingen en Huis van het Kind opzetten voor een aanbod rond voeding, onderwijs, vrije tijd en spelmateriaal voor gezinnen in een LOI
- Vrijwilligers inzetten voor het organiseren van en meehelpen met gezinsactiviteiten
- Samenwerking opzetten tussen de jeugddienst, cultuurdienst en het Huis van het Kind om gezinsactiviteiten te organiseren
- Personeel van kinderopvangvoorzieningen inzetten voor de begeleiding van ontmoetingsmomenten van ouders
- Thema- of doelgroepkoffers van het Huis van het Kind aanbieden in de speltheek of bibliotheek
- Een aanbod van speelpleinwerking met activiteiten voor kinderen opzetten tijdens voedselbedeling/ kledingpunt zodat ouders tijd hebben om te kiezen en te praten met elkaar
- Een intergenerationele tentoonstelling of (groot)ouder-kindactiviteiten organiseren in een Lokaal Dienstencentrum
- Voor materiële ondersteuning voor gezinnen samenwerken met andere organisaties, in het kader van bv. een pamperbank, babytheek, verjaardagspakket, ruilwinkel.

Daarnaast zetten lokale besturen acties op om de toegankelijkheid van de dienstverlening te verbeteren (zie Hoofdstuk 6) en zijn er lokale besturen die voor hun aanbod intergemeentelijk samenwerken (zie 3.2.4 'Intergemeentelijke samenwerking').

Het gebrek aan een bovenlokaal geïntegreerd kader blijkt een knelpunt te zijn voor het uitwerken van een geïntegreerd aanbod (zie deelrapport Huis van het Kind):

“De verwachtingen richting het Huis van het Kind zijn moeilijk te concretiseren en lokaal te realiseren. Bijvoorbeeld: al staat het niet in het decreet, toch is de verwachting dat er een vlotte overgang gerealiseerd wordt van scharniermomenten (vb. kinderopvang naar kleuterschool). Kinderopvang en onderwijs zijn 2 totaal verschillende werelden, met verschillende richtlijnen en decreten, wat het complex maakt. Hoe pak je dit aan? Op papier klinkt zo iets heel mooi, maar het in de praktijk brengen is een uitdaging”.

5.2.3 Geïntegreerde gezinsondersteuning

In ongeveer een derde van de bevroegde gemeenten kiest het lokale bestuur ervoor om een vorm van geïntegreerde ondersteuning te bieden aan gezinnen in een kwetsbare situatie. Weerkerende kenmerken van deze ondersteuning zijn: **op verschillende levensdomeinen**, vanuit een **generalistische insteek** en **op maat** van de noden van die gezinnen werken.

Deze ondersteuning wordt meestal georganiseerd vanuit het Huis van het Kind of door het OCMW, al dan niet in samenwerking met verschillende partners. Het gaat om volgende ondersteuningsvormen, die vaak een lokale invulling krijgen:

- Gezinscoach
- Brugfiguur: als verbinding tussen onderwijs, welzijn en gezin, of als de brug tussen kinderopvang en gezin, of als een functie om de sociale cohesie te bevorderen
- Gezinsondersteuner OCMW
- Gezinsondersteuners in wijkhubs
- Studie- en gezinsondersteuning en buddywerkingen
- Ondersteuning voor eenoudergezinnen via Miriamprojecten OCMW
- Ondersteuning voor zwangere vrouwen in een kwetsbare situatie via Born in Belgium

Enkele lokale besturen vermelden ook de casusregisseur Intrafamiliaal geweld in de werking van het Veilig Huis. Niettegenstaande een lokaal bestuur de coördinatie van deze ondersteuningsvorm samen met het Agentschap Justitie en Handhaving kan opnemen is dit initiatief wat van een andere orde omdat het zich op het niveau van het gerechtelijk arrondissement situeert.

Lokale besturen benoemen de **meerwaarde** van dergelijke geïntegreerde gezinsondersteuning:

“Door gezinscoaches aan te stellen die kort bij het gezin kunnen staan, zorgen we ervoor dat deze gezinnen minder stressmomenten ervaren en er meer aandacht kan gaan naar de opvoeding van het kind.”

“Daarnaast functioneren de brugfiguren uitstekend, doordat zij een belangrijke schakel vormen in het verbinden van gezinnen en ondersteuningsnetwerken.”

Een lokaal bestuur benoemt dat door de kleinschaligheid er ‘spontaan’ casusoverleg plaatsvindt.

“Ondanks een klein lokaal bestuur zien we ook sterktes. We zitten tussen de maatschappelijke werkers op het kantoor, iedereen kent elkaar dus communicatie kan zeer vlot lopen en linken kunnen snel gelegd worden. Veel casusoverleg binnenin de diensten. De lijnen kort houden is een sterkte. Mensen kennen je gezicht en naam en dat werkt zijn vruchten af.”

Het ontbreken van geïntegreerde ondersteuning wordt door een aantal respondenten als een **knelpunt** ervaren. Er is nood aan het sneller oppikken en opvolgen van signalen dat het moeilijk loopt in gezinnen. Gezinnen vinden de weg niet naar de juiste ondersteuning omwille van het versnipperde landschap.

“Daarnaast speelt de versnippering of verkokering van het hulpverleningslandschap een grote rol. Deze versnippering maakt het moeilijker om gezinnen efficiënt toe te leiden naar de juiste ondersteuning. Het ontbreken van een sterk geïntegreerd netwerk tussen verschillende diensten kan zorgen voor overlap of gaten in de dienstverlening, waardoor sommige gezinnen niet de hulp ontvangen die ze nodig hebben.”

“De knelpunten bij het uitvoeren zijn dat we zowel naar interne diensten als externen, meer moeten leren om de muurtjes af te breken tussen de diensten onderling. Dat we sneller de telefoon moeten nemen naar interne diensten, om de dienstverlening laagdrempelig te maken. In plaats van mensen van hier naar daar te sturen.”

“We merken de nood aan gezinsbegeleiders om gezinnen te vergezellen en als vertrouwenspersoon te fungeren in de verschillende fasen. Zo zouden kwetsbare gezinnen nog beter zicht hebben op datgene wat aangeboden wordt en sneller naar de juiste plekken doorverwezen worden.”

“Ook zou begeleiding op maat van de gezinnen door bv. het inzetten van gezinscoaches een grote meerwaarde kunnen betekenen.”

Ook de inzet van **vrijwilligers** en buddy's wordt gemist: gezinnen hebben vaak meer nodig dan informatie alleen. Persoonlijke begeleiding kan drempelverlagend werken, maar vandaag is dat onvoldoende georganiseerd. Enkele gemeenten uiten de nood aan een bovenlokale vrijwilligersdatabank.

“Één van de grootste knelpunten die ervaren wordt is dat van de vrijwilligers of beter gezegd het tekort hieraan. Geen enkele dienst doet aan buddy's om mee te gaan met personen, ze ervaren dat er meer dan alleen info geven moet worden, omdat enkel en alleen informeren als drempel wordt ervaren. Daarmee willen ze drempelverlagend werkend door aan de slag te gaan met buddy's die gezinnen/ personen ook fysiek begeleiden en echt mee gaan. Ook binnen één gezin één plan wordt dit als knelpunt ervaren.”

Zoals eerder al werd aangekaart (zie punt 3.4: 'Financiële beperkingen'), zijn verschillende vormen van geïntegreerde ondersteuning deels afhankelijk van projectfinanciering. Het Plan Samenleven 2020-2024 maakte de inzet van brugfiguren in het onderwijs op lokaal niveau mogelijk via de actie 'Brug leggen naar onderwijs'. Maar liefst 138 gemeentebesturen tekenden op deze actie in. De huidige minister van Binnenlands Bestuur heeft geen verdere financiering voor dat plan voorzien (Vlaams Parlement, 2025). De MIRIAM-projecten gericht op alleenstaande moeders die gebruik maken van de dienstverlening van een OCMW, werden opgezet via een projectoproep in 2015 en werden in 2022 versterkt met bijkomende middelen. De laatste projectoproep dateert van het voorjaar 2023. De projecten worden lokaal in enkele OCMW's verder gezet.

5.2.4 Gedeeld gebruik van infrastructuur

Een vorm van een geïntegreerde aanpak is een multifunctionele infrastructuur. We zien verschillende concrete voorbeelden van hoe lokale besturen bestaande locaties inzetten voor meerdere doeleinden. Een bibliotheek wordt bijvoorbeeld meer dan enkel een plaats waar men boeken kan ontlenden, maar wordt ook ingezet voor activiteiten rond taalstimulering en/of ontmoeting tussen ouders. Ook andere infrastructuur wordt benut in functie van sociale cohesie tussen gezinnen, zoals het cultuurhuis, de stadshal die voor activiteiten van het Huis van het Kind wordt ingezet, de speelplaats van een opvanglocatie die in het weekend wordt opengesteld of het peuterspeelpunt dat wordt ingericht op de locatie van een buitenschoolse kinderopvang.

De doelstelling kan ook breder gaan dan enkel het uitbouwen van een informeel netwerk tussen gezinnen, zoals de uitbouw van een kinderdagverblijf en woonzorgcentrum op één locatie, waarmee men intergenerationele contacten wil stimuleren. We zien ook voorbeelden waarbij het Rap op Stapkantoor wordt ingericht op de locatie van een armoedevereniging, waardoor het lokale bestuur de toegankelijkheid van de dienstverlening wil vergroten.

Veelvoorkomend is het gebruik van de sportzaal van een school voor activiteiten van verenigingen, buitenschoolse kinderopvang en het vakantieaanbod in scholen. Soms is dat louter een praktische beslissing en vertrekt dat niet per definitie vanuit een geïntegreerde aanpak.

We merken op dat het multifunctionele gebruik van schoolgebouwen gestimuleerd wordt door het decreet open scholen van 17 november 2023. Dat bepaalt dat scholen hun infrastructuur moeten openstellen voor derden als ze bij AGION subsidies aanvragen voor aankoop, nieuwbouw of grote renovaties. Het lokaal bestuur moet daarover geconsulteerd worden (Art.4). Dat geeft evenwel geen garantie dat er geïntegreerd wordt gewerkt en er bijvoorbeeld een afstemming is tussen het leren in de school en buiten de school of over de coördinatie en diversiteit van het aanbod; iets wat in het concept ‘brede school’ wel aanwezig is (Joos & Ernalsteen, 2010).

Daarnaast zetten verschillende lokale besturen in op een gedeelde locatie voor verschillende diensten (‘verschillende diensten **onder één dak**’). Lokale besturen maken daarmee een expliciete keuze over hoe ze zich naar gezinnen profileren. Sommige lokale besturen kiezen voor het concept van een welzijnsloket of welzijns-campus, waarbij burgers met alle welzijnsgerelateerde vragen terecht kunnen. Andere lokale besturen kiezen voor het Huis van het Kind als dé plaats waar gezinnen met alle vragen over opgroeien, opvoeden en alles wat daarmee samenhangt, terecht kunnen. Nog andere lokale besturen profileren het Sociaal Huis als centraal aanspreekpunt voor alle hulp- en dienstverlening. De integratie van het Huis van het Kind in het Sociaal Huis kan in twee richtingen werken: de drempel naar OCMW-dienstverlening voor gezinnen verlagen; of het Huis van het Kind toegang geven tot kwetsbare gezinnen. Zowel in het Huis van het Kind als in het Sociaal Huis organiseert men daarenboven **zitdagen** van partners. Dat kan zorgen voor overzicht, efficiëntie en onderlinge betrokkenheid. Voor één van de gemeenten draagt de daaraan verbonden gezamenlijke intervisie bij aan de samenwerking en kennisdeling.

“Sterktes van het beleid zijn onder andere dat alles gecentraliseerd is onder één dak, 1 dienst, wat zorgt voor overzicht en een efficiënte aanpak. Er wordt intervisie georganiseerd, waarbij medewerkers om de zes weken samenkomen in een

algemeen teamoverleg om ervaringen en aanpakken te bespreken. Dit stimuleert samenwerking en kennisdeling.”

Gemeenten verwijzen naar hun investering in gezinsvriendelijke multifunctionele infrastructuur voor gezinnen waar ook oog is voor gezinnen in een kwetsbare situatie. Voorbeelden zijn groene speelruimtes, sportfaciliteiten en multifunctionele ruimtes die bijdragen aan een veilige en gezonde leefomgeving. Ze houden daarbij rekening met wat er al is en ze denken na over wat er extra nodig is. Samenwerking tussen de verschillende diensten is dan ook heel belangrijk.

“We hebben ook een ontmoetingshuis x, een polyvalente ontmoetingszaal met bar, een uitgeruste keuken, een jeugdlokaal, een speelhoekje, ruilwinkel en kantoorruimte. Zo werd dit een nieuwe en gezellige plek om mensen te ontmoeten in de buurt en bij uitbreiding in de gemeente. Het is een plek waar de meest kwetsbare inwoners specifieke aandacht krijgen en een bruisend ontmoetings- en vrijetijdsleven tot stand te brengen. De komende jaren gaan we verder op dat nieuwe élan en versterken we zo de nieuwe dynamiek in de onmiddellijke en bredere omgeving van ons ontmoetingshuis.”

“Ook investeert de gemeente in gezinsvriendelijke infrastructuur, zoals multifunctionele ruimtes en sportfaciliteiten, wat de leefbaarheid voor gezinnen vergroot.”

“Onze welzijns-campus is zeker een succesformule. Maar net omdat het een succesformule is, botsen we daar een beetje op onze eigen limieten. We streven echt naar de mix van kwetsbaren en middenklasse gezinnen ook. En dat lukt ook heel goed.”

“Er is ook een Vrijtijdshuis in aanbouw, waar alle vrijetijdsdiensten samen gevestigd zullen worden. Dit alles om ons aanbod zo toegankelijk en aantrekkelijk mogelijk naar de inwoners te brengen.”

“Er wordt geïnvesteerd in de vergroening van speelruimtes en het creëren van veilige, kindvriendelijke omgevingen, wat bijdraagt aan een gezonde leefomgeving voor kinderen.”

“Ze houden ook rekening met buurten: waar is er wat, waar is er nog maar een beperkt aanbod en kijken wat ze extra kunnen implementeren. De samenwerking tussen de dienst Gezinsbeleid en de Jeugddienst is hierin heel erg belangrijk.”

Respondenten formuleren ook **uitdagingen** over de infrastructuur. Ze worden geconfronteerd met verouderde infrastructuur die niet meer voldoet aan de behoeften van gezinnen. Ze geven aan dat er nood is aan meer kwalitatieve en kindvriendelijke infrastructuur zoals bijvoorbeeld meer veilige speelplekken en gedeelde ruimtes voor gezinnen.

“Verouderde infrastructuur: Sommige voorzieningen, zoals sportcomplexen en jeugdvoorzieningen, zijn verouderd en voldoen niet meer aan de huidige behoeften.”

5.3 Uitdagingen voor geïntegreerd werken

Een aantal hindernissen en uitdagingen voor geïntegreerd werken kwamen eerder al aan bod: de overlap, versnippering en complexiteit in het hulpverleningslandschap, maar ook een lokale context met een beperkt aantal samenwerkende actoren vormt een belemmering.

Een andere uitdaging bij samenwerken is het **gebrek aan gedeelde verantwoordelijkheid en mandaat** om geïntegreerd te werken. Samenwerking en horizontaal beleid worden vaak bovenop bestaande takenpakketten geplaatst, zonder dat er tijd of middelen voor vrijgemaakt worden. Dat maakt dat medewerkers en diensten wel de ambitie hebben om samen te werken maar dat ze die zelden kunnen omzetten in de praktijk. Geïntegreerd werken vraagt nochtans de inzet van specifieke expertise en continue afstemming.

“Geïntegreerd werken vraagt om een gedeelde verantwoordelijkheid en mandaat, van waaruit gedeelde inzet volwaardig kan gerealiseerd worden. Deze gedragenheid is nog een lopend proces.”

“Momenteel is er echter geen gedeelde verantwoordelijkheid voor dit horizontaal beleidsthema. Dit doordat er weinig tijd is voor is, naast al het werk dat gerealiseerd moet worden per (verticaal) beleidsdomein. De tijd die naar geïntegreerd en horizontaal werken gaat, wordt niet expliciet gemaakt in takenpakketten/opdrachten. Medewerkers of diensten onderschrijven wel min of meer een ambitie (beleidsgroep, cel gezin) maar zien die ambitie niet omgezet in tijd voor samenwerking.”

“Procestijd om geïntegreerd te werken wordt zwaar onderschat. Geïntegreerd werken vraagt om inhoudelijke expertise op de horizontale lijn, en affiniteit met inhoudelijke expertise binnen de apart betrokken diverse beleidsdomeinen; en continu overleg en afstemming hiertoe met de betrokken actoren bij overheid en middenveld. Horizontaal, geïntegreerd werken is complex dat de mogelijkheid vraagt om op maat van alle betrokken actoren de gedeelde uitvoering te implementeren. Die tijd kan niet beschouwd worden als een ‘extra’ taak bovenop een ander takenpakket, maar vraagt om een exclusief takenpakket binnen een steunteam dat mandaat geeft voor die opdracht.”

“De moeilijkheid van een lokaal gezinsbeleid is dat daar eigenlijk een bundeling is van heel veel beleidsdomeinen. Maar dat al die beleidsdomeinen op zich al een hele achtergrond de geschiedenis hebben, worden dat dan niet altijd zo evident is om dat bij elkaar te brengen.”

Sommige respondenten ervaren dat er nog teveel op een eiland wordt gewerkt en dat er verschillen zijn in visie tussen verschillende diensten. Het samen uitwerken van acties en aanbod wordt **niet altijd gestimuleerd** door het lokaal beleid.

“Het belangrijkste werkpunt voor de gemeente werd eerder al besproken: het optimaliseren van het bestaande aanbod door alles beter te bundelen.”

“Er zou in alle beleidsdomeinen oog moeten zijn voor gezinnen, ook de kwetsbare groep. De jeugddienst als voorbeeld. Zij beperken zich dikwijls tot het organiseren van activiteiten tijdens de vakantie, waardoor kinderen die standaard naar de opvang gaan niet kunnen deelnemen. Het is dan aan de kinderopvang om een oplossing te bedenken om net die kinderen op de activiteit te krijgen. Er liggen opportuniteiten als de beleidsmedewerkers en diensthoofden van verschillende beleidsdomeinen meer met elkaar kunnen samenwerken en out-of-the-box, oplossingsgericht denken.”

“Intern werken we nog te veel op onze eigen eilanden en zijn de diensten nog te versnipperd.”

“Een andere uitdaging van onze stad blijft om dienstoverschrijdend dingen uit te werken. Ooit hebben de diensten Huis van het Kind en Jeugd al samen iets uitgewerkt rond vrije tijdsbeleving voor lagere schoolkinderen, kleinere kinderen en jeugd/jongeren. Waar dat we als stad uit geleerd hebben dat het beter is om niet meer alleen in functie van je eigen dienst te denken. Wanneer er bijvoorbeeld financiële middelen vrijkomen, dat diensten dat vaak naar zichzelf toetrekken. Terwijl het voor de burger duidelijker is, en er ook meer winst ligt als dingen in co-creatie worden gedaan, vanwaar dat die middelen ook komen of wie dat die middelen ook in beheerschap heeft. De uitdaging ligt erin om er een én-én verhaal van te maken, zodanig dat in welke deur de burger ook binnenvalt, dat die dat hetzelfde gaat zien. Niet meer het eilandwerken van een dienst apart.”

Daarnaast is er voor partners in de samenwerking **een hoge werkdruk** en dat bemoeilijkt een duurzame actieve deelname aan werkgroepen. Sommige partners zijn minder georiënteerd op lokale samenwerking.

“Goed samenwerken vraagt veel overleg en afstemming, maar door de hoge werkdruk is hier vaak te weinig tijd en personeel voor. Dit maakt het moeilijker om gezinnen snel en efficiënt te helpen.”

“Samenwerking kan bemoeilijkt worden door hoge werkdruk. Komen bv zeker naar vergaderingen maar moeilijk om over te gaan tot bv werkgroepen waarin partners een aandeel opnemen.”

“Mandaat: voor sommige partners is regierol een evidentie, voor anderen (meer bovenlokaal georiënteerde, of aangestuurd vanuit Vlaanderen) moeilijker.”

Een gemeente geeft aan dat door de inkanteling van inburgering in een Agentschap de nabijheid en kwaliteit van de begeleiding verloren is gegaan en geleid heeft tot een meer administratieve aanpak.

“De inkanteling van inburgering in een Agentschap heeft voor verminderde effectiviteit in begeleiding gezorgd in de verschillende gemeenten. Er zijn te weinig werknemers lokaal actief om het aantal mensen dat een beroep doet op de dienstverlening adequaat te ondersteunen, wat resulteert in een administratieve benadering in plaats van laagdrempelige, persoonlijke hulp. Vroeger werd inburgering door vzw's georganiseerd, wat de kwaliteit ten goede kwam omdat de regie bij de organisatie zelf lag en ze cliënten dichterbij konden ondersteunen. Het doel zou moeten zijn om gezinnen en kinderen de beste kansen te geven, hen te ondersteunen in het leren van Nederlands en ervoor te zorgen dat basiskennis van de taal voor iedereen bereikbaar is. Dit vergt een haalbare en niet-uitputtende aanpak voor zowel gezinnen als begeleiders.”

Een van de respondenten ervaart de nood om zicht te krijgen op de **impact** van de lokale initiatieven:

“Een eerste uitdaging is impactmeting. Veel initiatieven – zoals de zomerschool of huiswerkbegeleiding – worden positief onthaald door scholen, gezinnen en partners, maar het is moeilijk om objectief vast te stellen welk deel van de vooruitgang bij kinderen rechtstreeks aan deze acties toe te schrijven is. De effecten zijn vaak afhankelijk van meerdere factoren (zoals leeftijd, thuissituatie, leerkrachtwissels), waardoor langdurige, meetbare evaluaties complex blijven.”

6 Toegankelijkheid en participatie

6.1 Diversiteit en inclusie

Gezinnen zien er vandaag erg verschillend uit: eenoudergezinnen, nieuw samengestelde gezinnen, zeer grote gezinnen, gezinnen met een migratieachtergrond, gezinnen in een kwetsbare situatie, gezinnen met een lage scholingsgraad ... Ze vragen elk om een aangepast beleid. Een aantal respondenten melden dat het huidige beleid nog te weinig aandacht heeft voor de veranderende gezinsvormen en achtergronden en de specifieke noden die ermee gepaard gaan. Het lokaal gezinsbeleid staat voor uitdagingen op vlak van diversiteit en inclusie.

“Demografische veranderingen: uitdaging: een groei van gezinnen met diverse achtergronden en een toename van eenoudergezinnen. Noodzaak: het beleid moet flexibel worden om in te spelen op de veranderende gezinsstructuren en behoeften.”

“Het beleid heeft voorlopig nog te weinig oog voor diverse nieuwe gezinsvormen en de uitdagingen waarmee zij geconfronteerd worden. Denken we aan de eenoudergezinnen, nieuw samengestelde gezinnen, zeer grote gezinnen, gezinnen met een migratieachtergrond, enz.”

“De stad is een superdiverse stad. Die diversiteit in mensen brengt ook diversiteit in noden met zich mee. De acties die gekoppeld zijn aan de verschillende beleidsdoelstellingen dienen dan ook erg op maat te zijn van de verschillende noden.”

In verschillende gemeenten liggen de **kinderarmoedecijfers** hoog, stijgt het aantal leefloongezinnen met betalingsproblemen en is er een toename van gezinnen met problemen op verschillende levensdomeinen. Dat brengt bijkomende uitdagingen met zich mee voor het lokaal bestuur. Armoede is immers complex en verweven: problemen rond huisvesting, inkomen, gezondheid en onderwijs versterken elkaar en vragen om een geïntegreerde aanpak.

“Een heel hoog kinderarmoedecijfer. Naast de generatiearmoede hebben ze ook meer en meer anderstalige gezinnen, wat toch de nodige uitdagingen met zich meebrengt. Daarnaast ziet men ook dat gezinnen vanuit het binnenland “wegvluchten” voor hun problemen en naar X komen, maar er is hier enkel in de zomer veel werk (seizoensarbeid, vooral in de horeca), maar in de winter is het aanbod heel wat kleiner.”

“We scoren hoog op de kansarmoede-index van Opgroeien. Dit is dus ook een actuele uitdaging waar we als fusiegemeente aan de slag moeten.”

“Vanuit de cijfers komt naar voren dat wij als gemeente hoog scoren op de kansarmoede-index voor gezinnen met kinderen van 0 tot 3 jaar. Het is dus belangrijk dat wij deze gezinnen voldoende ondersteunen.”

“Het is ook niet altijd evident om ouders te bereiken. Er zijn veel kwetsbare gezinnen en anderstaligen die in armoede leven.”

“Complexiteit van armoedeproblematiek: De stijging van het aantal leefloners en gezinnen met betalingsproblemen vraagt om een zorgvuldige en doordachte benadering.”

“Ook armoede vormt een uitdaging, met problemen zoals onvoldoende schooldeelname en gebrekkige communicatie, wat extra inspanningen vereist om gezinnen effectief te ondersteunen.”

“Sociale ongelijkheid: specifieke kwetsbare wijken met specifieke sociale uitdagingen, toegang tot hulpverlening is niet voor iedereen gelijk.”

“Meer voeling krijgen met de kwetsbare groepen, via scholen of andere plekken, om grote problemen op korte en lange termijn te kunnen vermijden.”

Respondenten rapporteren uitdagingen in het **onderwijs en de buitenschoolse opvang** op vlak van diversiteit en de **inclusie van kansengroepen**. Het aantal kinderen met **bijzondere zorgnoden** stijgt, maar er zijn onvoldoende gespecialiseerde ondersteuners om leerkrachten te versterken.

“Er wordt een aanzienlijke stijging waargenomen van kinderen die met een type 2 doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs doorstromen, maar die in het gewone onderwijs geplaatst worden. Dit wijst op een grote nood aan gespecialiseerde ondersteuners, die leerkrachten in hun rol kunnen ondersteunen en ervoor kunnen zorgen dat alle leerlingen de nodige zorg, begeleiding en leermogelijkheden ontvangen.”

6.2 De B's van toegankelijkheid: sterktes en uitdagingen

Door het gevoerde gezinsbeleid is er in verschillende gemeenten duidelijk meer aandacht voor toegankelijkheid. Gemeenten bouwen een **brede en herkenbare werking** uit met initiatieven zoals het Huis van het Kind, het Sociaal Huis en/of een brugfigurenwerking waar inwoners gemakkelijk terecht kunnen. Gemeenten zetten in op een integrale aanpak (zie vorig hoofdstuk), voorzien ondersteuning op **verschillende levensdomeinen** en stellen **laagdrempelige toeleidings- en organisatievormen** voorop. Het in kaart brengen en aanpakken van drempels (financieel, taal, cultureel, fysiek, bereikbaarheid) kan een opdracht zijn van een overlegplatform of

samenwerkingsverband (zie supra). Er worden voorbeelden gegeven van toegankelijkheid binnen één domein, maar meestal maakt toegankelijkheid deel uit van een geïntegreerde aanpak.

“De Dienst Samen Leven introduceert de 9 B’s van toegankelijkheid bij activiteiten van collega-diensten en denkt na welke initiatieven we kunnen ondernemen om bestaande projecten laagdrempeliger te maken. Activiteiten voor een breed publiek maken we extra toegankelijk voor kwetsbare gezinnen”.

De **brede toegankelijkheid** van het beleid blijkt ook uit de cijfers van een van de gemeenten: maar liefst 97% van de gezinnen in die gemeente komt in contact met gezinsondersteunende diensten. Jaarlijks helpen ze duizenden gezinnen via uiteenlopende contactmomenten. Ze ervaren dat de ondersteuning niet alleen toegankelijk is maar ook effectief.

6.2.1 Bereikbaarheid

Verschillende steden en gemeenten zorgen ervoor dat de **fysieke locatie** van het Huis van het Kind, Sociaal Huis of Welzijnsloket goed bereikbaar is. Eerder kwam al aan bod dat ze verschillende diensten onder één dak voorzien, een loketfunctie inrichten of zitdagen van partners op die locatie organiseren (zie punt 5.2.4). Zitdagen worden bijvoorbeeld georganiseerd op momenten waarop andere diensten op dezelfde locatie open zijn.

Daarbij gaat ook aandacht naar de **kind- en gezinsvriendelijke inrichting** van infrastructuur, zoals ruimtes om baby’s te verversen, borst- of flessenvoeding te geven, ruimtes voor kinderen om te spelen of aangename plaatsen die ontmoeting stimuleren.

De drempels naar dienstverlening worden verlaagd door **ruime openingsuren** te hanteren of **vrije inloopmomenten** zonder afspraak te organiseren.

Verschillende gemeenten werken aan een **digitale bereikbaarheid**, via bijvoorbeeld een toegankelijke website, een Facebookpagina, WhatsAppgroepen met ouders, een sociale kaart voor ouders of via de Rechtenverkenner.

Niet voor alle gezinnen is het vanzelfsprekend om zich voor een aanbod naar een andere wijk of naar een andere gemeente te **verplaatsen**. Daartoe organiseren steden en gemeenten bijvoorbeeld een gecentraliseerd vervoer voor activiteiten in vakantieperiodes. Ze doen een **outreachend** buurtgericht aanbod basisdienstverlening, gezinsondersteuning of een aanbod spel en ontmoeting in samenwerking met een Huis van het Kind of een buurthuis. De jeugddienst organiseert speelpleinwerking of een spelmobiel in alle wijken. Er is outreachend maatschappelijk werk of gezinsondersteuning in de scholen. Verder wordt er outreachend gewerkt in de geestelijke gezondheidszorg via een (intergemeentelijke) samenwerking met een CGG.

Gemeenten vermelden de nauwe samenwerking tussen interne diensten en met armoedeorganisaties, brugfiguren en straathoekwerkers waardoor **gezinnen in een kwetsbare situatie** beter bereikt worden. Outreachend werken wordt vermeld als een sterkte. Door diensten dichterbij gezinnen te brengen worden drempels verlaagd. Dit laagdrempelige en nabijheidsgerichte werken beschouwen ze als een belangrijke troef die behouden en verder versterkt moet worden.

“Sterk in outreachend werken met onder andere de brugfigurenwerking en straathoekwerker.”

“Er worden veel inspanningen geleverd om ook kwetsbare gezinnen te ondersteunen en deze ook te bereiken. Dit laatste is mogelijk door een goede samenwerking met armoedeorganisaties, Fedasil en de integratiedienst.”

“De gemeente besteedt extra aandacht aan kwetsbare gezinnen en heeft hiervoor een tandemwerking opgezet. Deze aanpak richt zich specifiek op het versterken van gezinnen en het bieden van gerichte ondersteuning. De gemeente werkt outreachend om gezinnen te bereiken en betreft alle relevante partners in het netwerk.”

“Nauwe samenwerking met basisscholen is een belangrijke samenwerking om toegang te hebben tot deze kwetsbare groepen.”

“Zoals gezegd heeft X een heel hoog kinderarmoedecijfer (28,6%). Deze problemen zijn heel complex, er zijn heel wat multiprobleemgezinnen. Het is niet evident om de gezinnen hierin structureel te ondersteunen. Gelukkig wordt er vanuit [het lokaal tewerkstellings- en sociaal activeringsinitiatief] sterk ingezet op toeleiding naar werk, wat dan weer een positieve invloed heeft op het inkomen.”

In het punt over samenwerkingsverbanden kwam al aan bod dat **kleinere gemeenten** hun **kleinschaligheid en nabijheid** als een sterkte benadrukken. Doordat ze dicht bij hun inwoners staan, kunnen ze sneller signalen opvangen, beter inspelen op noden en meer rechtstreeks contact onderhouden met gezinnen.

“X is een kleine gemeente dus ze staan ook dicht bij de inwoners, ze kunnen sneller signalen opvangen waarop ze kunnen inspelen en zijn erg bereikbaar. Bovendien zetten ze erg in op correct te kunnen informeren van inwoners.”

“Bij het uitvoeren van lokaal gezinsbeleid zijn er enkele belangrijke sterktes van het lokaal bestuur. De kleinschaligheid van de gemeente maakt het bestuur toegankelijker en bevordert een nauwere band met de inwoners.”

Verschillende respondenten vermelden **knelpunten** op vlak van bereikbaarheid. In landelijke (deel)gemeenten met beperkt **openbaar vervoer** hebben gezinnen niet altijd toegang tot diensten in het centrum of in nabijgelegen steden of gemeenten. Dat is een extra drempel, zeker voor gezinnen in een kwetsbare situatie. Zoals eerder aangegeven zijn er in kleinere gemeenten minder gespecialiseerde diensten aanwezig. Gezinnen moeten zich bijgevolg vaker verplaatsen voor gespecialiseerde ondersteuning en daardoor kunnen vragen of problemen langer onbeantwoord blijven. Kortom, de fysieke afstand en mobiliteitsproblemen zet ook de relationele laagdrempelige connectie tussen gezinnen en dienst- en hulpverlening onder druk en kan ertoe leiden dat het moeilijker is om zicht te krijgen op de noden van gezinnen en om daar op in te spelen.

“Gezinnen in de dorpskernen ondervinden problemen met de toegang tot diensten in de gemeente door de beperkte bereikbaarheid en openbaar vervoer.”

“Weinig gespecialiseerde hulpverlening aanwezig binnen de gemeentegrenzen: hierdoor blijf je een bepaald basisaanbod organiseren (en moeten kinderen/gezinnen zich naar andere gemeenten verplaatsen voor gespecialiseerdere hulpverlening).”

“Knelpunten zijn er op vlak van mobiliteit en bereikbaarheid. Inwoners van deelgemeenten geraken sinds 6/1/25 wel iets gemakkelijker tot in het centrum. Maar het is nog altijd maar 1 bus per uur. Het beperkt voorhanden zijn van openbaar vervoer maakt dat het aanbod niet altijd geraakt tot bij de mensen die het nodig hebben.”

“Grote organisaties en voorzieningen zijn vaak gevestigd in steden, wat in combinatie met gebrekkige mobiliteitsverbindingen de toegankelijkheid bemoeilijkt.”

De **bereikbaarheid** van ondersteuning voor **gezinnen in een maatschappelijk kwetsbare situatie** blijft voor veel gemeenten een uitdaging. Ondanks specifieke of gerichte initiatieven vinden deze gezinnen nog te vaak moeilijk de weg naar hulp- en ondersteuningsdiensten. Beschikbaarheidsbeperkingen zoals lange wachtlijsten en een beperkte capaciteit (zie verder) in onder meer de kinderopvang en sociale huisvesting, verhogen de drempels nog verder. Daarnaast zorgen taalbarrières en digitale uitsluiting (zie o.a. begripbaarheid) ervoor dat sommige gezinnen uit beeld blijven. Zo verloopt communicatie via digitale kanalen niet altijd even vlot, en vormt het feit dat kinderopvang in sommige gemeenten enkel digitaal kan worden aangevraagd een bijkomende hindernis. Het blijft voor verschillende respondenten essentieel om te blijven zoeken naar toegankelijke en passende manieren om deze doelgroepen te bereiken.

“Het is vaak moeilijk om de sociaal zwakkeren en geïsoleerden te bereiken”

“Het bereiken van kwetsbare gezinnen blijft een terugkerende uitdaging, ondanks de inspanningen van de gemeente en de beschikbare initiatieven.”

“De mensen die een andere taal spreken zijn een uitdaging en dit zal altijd een uitdaging blijven. Een uitdaging om elkaar te verstaan en om zich in te burgeren. x denkt dat dit altijd wel een belangrijk punt is om alert voor te zijn en te blijven.”

“Gebrek aan toeleiding van kwetsbare gezinnen / gezinnen die het het meeste nodig hebben”

“De kwetsbare gezinnen voldoende aandacht te geven zonder stigmatiserend te werken.”

6.2.2 Bekendheid en begrijpbaarheid

We zien tal van voorbeelden hoe lokale besturen inzetten op de **bekendmaking** van de dienstverlening. Het gaat om het bundelen van informatie in **papieren of elektronische kanalen**, zoals het gemeenteblad (bv. één keer per maand informatie voor gezinnen), brochures (bv. inschrijven in de kinderopvang, scholen, aanbod van opvang en vrije tijd), één krant met alle gemeentelijke activiteiten van verenigingen, de jeugddienst, de Gezinsbond, de bibliotheek enzoverder. Brochures worden onder meer verspreid via ziekenhuizen, scholen, bibliotheken, de jeugddienst en andere diensten.

Daarbij vermelden een aantal lokale besturen aandacht te hebben voor **begrijpbaarheid** van hun communicatie en informatie, door bijvoorbeeld:

- Het gebruik van heldere taal
- Het gebruik van pictogrammen en foto's
- Het vertalen van schoolbrochures
- Kindvriendelijke communicatie

Het **face to face bekendmaken** gebeurt op verschillende manieren:

- Activiteiten die gericht zijn op bekendmaking van diensten, bv. via infoavonden, een infomarkt (bv. scholenmarkt), een welzijnsdag, een wandeling langs verschillende diensten voor nieuwe inwoners of een onthaaltraject voor nieuwkomers.
- Het aanbod bekendmaken op initiatieven waar gezinnen komen, bv. gezinsactiviteiten/ de buitenspeeldag
- Aanwezig zijn op plaatsen waar gezinnen in een kwetsbare situatie komen en hier gesprekken aanknopen, bv. buurtrestaurant, buurthuis, ruilwinkel
- Activiteiten (voor kinderen/ gezinnen) in de wijken organiseren om meer vertrouwen in de werking te creëren
- Een mobiele dienstverlening om digitale drempels te verlagen, bv. een Digikar
- Verbinding tussen gezinnen en diensten maken via een brugfiguur of buddyprojecten

Sommige gemeenten zien hun communicatiekanalen als een belangrijke meerwaarde. Door verschillende kanalen in te zetten willen ze een zo breed mogelijk publiek bereiken en ervoor zorgen dat informatie bij alle inwoners terechtkomt.

“Nog een sterkte (al is dat ook gedeeltelijk een knelpunt) is communicatie. Ons lokaal bestuur is vrij groot. Op vlak van communicatie kunnen wij dus veel in vergelijking met een kleinere partner/actor in het verhaal. We hebben verschillende communicatiekanalen die zich naar de brede bevolking richten. Zo is er bijvoorbeeld het ‘infozine’ dat we kunnen aanwenden om bepaalde informatie te delen, een facebookpagina van de stad, een website van de stad ... Dit zijn allemaal kanalen waar veel informatie op staat en waarmee we de brede bevolking kunnen bereiken.”

“In het infoblad van de gemeente wordt minstens 1x per jaar heel wat informatie gedeeld voor gezinnen, en voor welke vragen ze waar terecht kunnen, welke toeslagen er zijn ...”

“De digitale toegankelijkheid: De gemeente zet in op digitale dienstverlening, zoals het delen van informatie via online loketten.”

“De gemeente maakt diensten zoals het huis van Kind en het sociaal huis toegankelijk voor alle inwoners zowel fysiek als digitaal. Voordeel: Dit verlaagt de drempel voor kwetsbare gezinnen en stimuleert vroegtijdige hulpverlening.”

Andere elementen die de bekendheid en het gebruik ten goede komt is het **doorverwijzen naar andere diensten**, een **sterk netwerk**, **betrokken medewerkers** en een brede waaier aan toegankelijke initiatieven.

“De interne diensten hebben de reflex om gericht door te verwijzen naar elkaar. Zo worden gezinnen die het moeilijker hebben, eens gedetecteerd, vlot doorverwezen naar de juiste interne of externe hulp- en dienstverlening.”

“Onze werking is gekend bij een ruim deel van de populatie: Huis van het Kind, brugfigurenwerking, psychologische consults ... Er is al een mooie basis uitgewerkt op verschillende vlakken en levensdomeinen.”

“Daarnaast is de organisatie lokaal aanwezig en toegankelijk, waardoor de drempel voor burgers lager is, het is toegankelijk voor iedereen, je kan er in persoon naar toe gaan.”

Onvoldoende bekendheid van het aanbod is voor veel lokale besturen een **knelpunt**. Hoewel er een ruim diensten- en activiteitsaanbod bestaat, weten gezinnen dat niet altijd te vinden. Initiatieven worden vaak pas door gezinnen opgemerkt worden als er al problemen zijn.

“Zichtbaarheid: Het aanbod is niet altijd duidelijk voor gezinnen, wat de toegankelijkheid en het gebruik van diensten belemmert.”

“De participatie van ouders is beperkt en er komen weinig vragen van hen binnen, wat erop kan wijzen dat de dienstverlening nog onvoldoende bekend is.”

“Niet alle gezinnen zijn op de hoogte van de beschikbare diensten of vinden het moeilijk om toegang te krijgen tot deze diensten: er is een groot aanbod, maar nog steeds merken ze dat dit aanbod niet voldoende gekend is bij zowel de burgers als de diensten die de gezinnen ondersteunen. Hier wil men in 2025 verder op inzetten.”

“Ondanks de goede communicatiemogelijkheden die we hebben, is het bereiken van de juiste doelgroepen niet altijd evident.”

Gemeenten zien verschillende **verklaringen** voor het gebrek aan bekendheid en het daarbij aansluitend beperkt gebruik: de perceptie van gezinnen, leemtes in de bekendmaking, leemtes in de beschikbaarheid en organisatie van het ondersteuningsaanbod (o.a. ontbreken van een fysieke locatie, van een consultatiebureau enz.).

Inzake de **perceptie van gezinnen**, blijkt dat gezinnen het lokaal bestuur vaak eerder zien als een administratieve instantie dan als een partner in zorg en ondersteuning. Ook de negatieve connotatie van diensten, maakt dat gezinnen minder snel aankloppen voor hulp, wat de toegankelijkheid van het aanbod beperkt. Voor kansengroepen blijkt de drempel naar hulpverlening extra groot te zijn.

“Gezinnen zien ons lokaal bestuur niet als een ‘zorgverlener’, maar meer als een plek voor administratieve zaken (documenten, vuilniszakken, vergunningen,...). Hoe maak je hen duidelijk dat we meer zijn dan dat? Nu worden initiatieven vaak pas opgemerkt wanneer er al problemen zijn.”

“Het sociaal huis heeft een negatieve connotatie met het OCMW, dat is jammer, want daardoor zijn gezinnen weer moeilijker bereikbaar.”

Een **versnipperd aanbod** over verschillende locaties en diensten kan een impact hebben op de herkenbaarheid:

“De combinatie van versnippering van het aanbod en onvoldoende communicatie maakt het moeilijk voor gezinnen om de juiste hulp te vinden.”

“Een andere uitdaging is de bekendmaking van onze diensten met netwerkfiguren. Dat gebeurt nog te weinig.”

“Een belangrijk knelpunt is de toegankelijkheid. Er is nog werk te verrichten op het gebied van de ‘toegankelijkheidsbril’ die we moeten opzetten. Hiermee bedoel ik niet alleen aspecten zoals taal of armoede, maar vooral de vraag: ‘Is het beleid wel bekend bij iedereen?’ Een voorbeeld hiervan is de sociale dienst, die gezinnen voornamelijk ondersteunt op financieel vlak. Echter, er zou een automatische doorverwijzing naar andere relevante diensten moeten plaatsvinden, wanneer dat van toepassing is. Dit zou de integrale ondersteuning van gezinnen verbeteren.”

Het **ontbreken van een centrale en toegankelijke plek**, zoals een fysiek Huis van het Kind of een consultatiebureau van Kind en Gezin, versterkt die drempel nog extra zo signaleren verschillende respondenten. Het aanbod is dan vaak versnipperd en verspreid over verschillende locaties en dat bemoeilijkt de herkenbaarheid en vindbaarheid (zie ook deelrapport Huizen van het Kind).

“Het ontbreken van zowel een locatie van het Huis van het Kind als een consultatiebureau van Kind en Gezin vormt een duidelijke uitdaging voor het lokaal gezinsbeleid. Deze knelpunten zorgen voor een minder toegankelijke, gefragmenteerde dienstverlening voor gezinnen, wat vooral nadelige gevolgen

heeft voor gezinnen die al kwetsbaar zijn. Het ontbreken van een centrale locatie voor gezinsdiensten en de beperkte beschikbaarheid van preventieve en zorggerelateerde diensten bemoeilijken het bieden van een alomvattend en effectief gezinsbeleid. Het lokaal bestuur zal moeten zoeken naar alternatieven om deze uitdagingen aan te pakken en de toegankelijkheid en zichtbaarheid van het gezinsaanbod te verbeteren, zodat alle gezinnen, ongeacht hun situatie, optimaal ondersteund kunnen worden.”

“Het fysiek huis van het kind is nog geen toegankelijk gebouw.”

“Bij preventieve opvoedingsondersteuning werk je in en met de omgeving rond de kinderen en gezinnen, de resultaten zijn vaak minder tastbaar of zichtbaar. Ook het concept Huis van het Kind blijft moeilijk zonder een fysieke plaats die dat ‘Huis’ is. De werkingen onder de noemer van Huis van het Kind (pamperbank, babytheek, ouder-kind café, loket werking, ...) zitten overal verspreid en dit is niet altijd duidelijk voor diensten en burgers.”

Respondenten wijzen ook op **leemtes in de bekendmaking**: initiatieven zijn niet altijd bekend, zichtbaar of duidelijk voor gezinnen en het werkveld, heel wat waardevolle projecten en initiatieven krijgen niet de aandacht die ze verdienen of de communicatie bereikt niet altijd de juiste doelgroepen. Zo bereikt de communicatie **gezinnen in een kwetsbare situatie** of kansengroepen niet zo gemakkelijk.

“Daarnaast is het bereiken en effectief bedienen van kwetsbare gezinnen en het omgaan met een toenemende diversiteit binnen de gemeenschap een voortdurende uitdaging. Het bestuur streeft ernaar om het aanbod beter bekend te maken en meer gebruikt te laten worden door diegenen die het het meest nodig hebben. Verbeterde communicatiestrategieën zijn hierbij essentieel, en er wordt ingezet op het concept van 'meerstemmigheid'. Dit houdt in dat diverse perspectieven en stemmen binnen de gemeenschap worden erkend en geïntegreerd.”

“Tot slot is er het structurele bereik van het beleid. Hoewel veel gezinnen gekend zijn bij de sociale dienst of partners, blijft er een groep onbekend of moeilijk bereikbaar. Dit vraagt blijvende inspanningen op vlak van detectie, proactief werken en het laagdrempelig houden van contact.”

“Communicatie met doelgroep: taalbarrières of beperkte digitale toegankelijkheid zorgt ervoor dat kwetsbare doelgroep bereiken een aandachtspunt blijft en veel inspanningen vraagt.”

“De uitvoering van het lokaal gezinsbeleid wordt bemoeilijkt door de uitdaging om kwetsbare gezinnen beter te bereiken en hun stem te laten horen.”

“Momenteel is er een zekere laagdrempeligheid voor mensen van anderstalige afkomst met een armoedeproblematiek, wat hen helpt om gemakkelijker toegang

te krijgen tot verschillende diensten en ondersteuning. Voor kwetsbare Nederlandstalige gezinnen met een armoedeproblematiek blijkt het echter moeilijker om deze laagdrempeligheid te behouden. Het lijkt soms niet mogelijk om deze gezinnen effectief te bereiken. Het is van groot belang om deze doelgroep niet uit het oog te verliezen en voortdurend na te denken over manieren om hen beter te ondersteunen en te bereiken.”

“X is een gemeente die geconfronteerd wordt met verstedelijkte problematiek, waaronder kansarmoede en een toenemende diversiteit. Deze uitdagingen vereisen gerichte aandacht en maatregelen om de integratie en het welzijn van alle inwoners te waarborgen.”

“Kansengroepen zijn niet geconcentreerd terug te vinden in de gemeente, armoedeproblematiek is meer verborgen/moeilijker toegankelijk en kleinere groep. Doorverwijzing van gezinnen naar verdere hulp loopt strop.”

Respondenten zien op vlak van een betere bekendmaking een **rol** weggelegd voor **het lokaal bestuur en de gemeentelijke diensten**, voor **lokale partnerorganisaties** en **bovenlokale actoren** (bv. HvhK, onderwijs, netwerkfiguren). Gemeenten willen bijvoorbeeld sterker inzetten op **communicatie, zichtbaarheid en inhoudelijke verdieping**, zodat inwoners beter weten welke ondersteuning en activiteiten beschikbaar zijn. Verschillende gemeenten zien in **een laagdrempelig fysiek Huis van het Kind** een belangrijke hefboom om gezinnen beter (bv. sneller) te bereiken.

“De bekendheid van ons aanbod en werking kan natuurlijk altijd nog beter. Heel wat van onze lopende projecten mogen wat meer aandacht en diepgang krijgen. Hier willen we in de toekomst dan ook volop op inzetten. Die mooie basis mag en zal ook verder kwalitatiever uitgewerkt worden in de nabije toekomst.”

“Meer bekendheid creëren over wat de gemeente doet: meer duidelijk maken wat het aanbod is van gemeentehuis en de verschillende private zaken.”

“Een eigen locatie voor Huis van het Kind zou ook een meerwaarde kunnen zijn in de toekomst.”

“Het Huis van het Kind meer vorm geven want dit is een ideale organisatie, samen met het onderwijs, om bruggen te maken naar de kwetsbare groepen.”

“Er is nood aan een fysiek Huis van het Kind waar alle verschillende diensten rond gezinsbeleid samengebracht kunnen worden. Zo kunnen we het bereik van het Huis van het Kind vergroten en kunnen we alle gezinnen bereiken met het huidige aanbod. Nu bereiken we vooral gezinnen die met een bepaalde problematiek zitten en geholpen dienen te worden. We zullen in de toekomst dus op zoek moeten gaan naar een andere locatie waar er wel een open huis uitgewerkt kan worden. Ouders zouden hier terecht moeten kunnen met hun eerste vragen en geïnformeerd kunnen worden over het aanbod van het Huis van het Kind. Op termijn kunnen hier

verschillende activiteiten en workshops voor gezinnen georganiseerd worden in samenwerking met de verschillende partners van het Huis van het Kind. Het zou een dynamisch, uitnodigend huis moeten worden voor gezinnen en kinderen.”

6.2.3 Betaalbaarheid

Er zijn tal van **gerichte maatregelen** voor gezinnen met financiële, sociale en andere moeilijkheden: financiële tegemoetkomingen en sociale tarieven voor (buitenschoolse) kinderopvang, mantelzorgpremies, onderwijs en vrije tijd. Er zijn in heel wat gemeenten huiswerkklassen, taalondersteuning en projecten om kinderarmoede te bestrijden. Ook **samenwerkingen** tussen bijvoorbeeld **onderwijs en welzijn**, tussen het **Huis van het Kind** en het **Sociaal Huis**, en met de **medische sector** zien sommige gemeenten als essentieel om de armoedeproblematiek aan te pakken. Deze samenwerkingen spelen een belangrijke rol in het signaleren van noden, het detecteren van verborgen armoede, het tegengaan van het niet-gebruik van rechten, het snel en gericht doorverwezen naar de juiste hulp.

“Er zijn specifieke aandachtspunten en maatregelen gericht op het verminderen van kinderarmoede, zoals het bieden van leefloon en andere ondersteunende diensten.”

“Daarnaast zet de gemeente sterk in op inclusieve acties, zoals het aanbieden van sociale tarieven voor kinderopvang, het toekennen van mantelzorgpremies en het organiseren van projecten tegen kinderarmoede.”

“Goed oog voor kwetsbare gezinnen en een gerichte aanpak bv toegankelijke kinderopvang, financiële ondersteuning (PSA (participatie en sociale activering), toeslagen kinderopvang).”

“Doorverwijzing: tussen de verschillende werkingen, zoals bv. Huis van het Kind naar het Sociaal Huis rond armoedeproblematiek.”

“Sociaal Huis: afstemming en complementaire aanpak.”

“Daarnaast richt het lokaal bestuur zich sterk op toegankelijkheid en inclusiviteit, bijvoorbeeld door financiële steun voor kinderopvang en het aanbieden van laagdrempelige initiatieven zoals het ‘OverKop-huis’ voor jongeren.”

“De opvanglocaties bieden betaalbare buitenschoolse kinderopvang wat essentieel is voor de werkende ouders.”

In de antwoorden wordt ook verwezen naar de **rol van bovenlokale overheden** om de toegankelijkheid en meer specifiek de betaalbaarheid van diensten en voorzieningen voor kansengroepen te bevorderen en om zo ook (de kans op) armoede te verminderen.

“Betaalbaarheid waarborgen: Uitdaging: De stijgende kosten van kinderopvang en andere gezinsdiensten vormen een financiële drempel voor gezinnen. Noodzaak: Inkomensgerelateerde tarieven en aanvullende subsidies moeten verder ontwikkeld worden.”

“Sociale Uitsluiting en Armoede: Armoede is een web (zie armoedeweb): het ene levensdomein heeft invloed op het andere. Jammer genoeg is inzetten op bv. een goede woning niet evident: dit is heel duur, maar heeft wel een grote impact op de gezinnen. Ook zijn er (lange) wachtlijsten in de kinderopvang (en de huidige beslissingen van het Agentschap opgroeien heeft hier niet echt toe bijgedragen). Het Lokaal Bestuur heeft hier wel oog voor en wil hier wel op inzetten, maar dan moet men echt op al die levensdomeinen kunnen inzetten en sommige zijn eerder aan te pakken op Vlaams of zelf Federaal niveau.”

6.2.4 Beschikbaarheid

Eerder in dit rapport beschreven we al dat een aantal gemeenten over een beperkt aantal samenwerkende actoren beschikken (bv. het ontbreken van gespecialiseerd aanbod of van een secundaire school). Daarnaast rapporteren lokale besturen moeilijkheden omwille van **wachtlijsten**.

“Drempels: Kwetsbare gezinnen vinden niet altijd de weg naar hulp- en ondersteuningsdiensten, bv. lange wachtlijsten.”

Lokale besturen hebben niet steeds een impact op de beschikbaarheid van een aanbod in een hun gemeente. Zo blijft voor heel wat gemeenten de vraag naar **kinderopvangplaatsen** groter dan het beschikbare aanbod. Ze zijn daarvoor afhankelijk van beslissingen op Vlaams niveau inzake programmering (zie deelrapport voorschoolse kinderopvang). Soms is er nog een ongelijke spreiding in kinderopvangplaatsen tussen verschillende wijken. Toch zoeken lokale besturen naar mogelijkheden in hun bereik om extra plaatsen te faciliteren, zoals infrastructuur ter beschikking stellen, jobdagen voor kinderopvangpersoneel organiseren, nieuwe of bestaande initiatieven financieel ondersteunen of noodopvang inrichten wanneer een kinderdagverblijf moet sluiten.

“Het kinderopvangtekort: Het Lokaal Loket Kinderopvang wordt in de beleidsstukken genoemd als een belangrijk instrument, maar er wordt ook aangegeven dat de capaciteit beperkt is, vooral voor kwetsbare gezinnen”

Voor een aantal gemeenten worden tekorten in het aanbod van **buitenschoolse kinderopvang** pas nu duidelijk, naar aanleiding van een omgevingsanalyse en bevraging bij gezinnen of lokale actoren. Zo zijn er tekorten op het vlak van voor- en naschoolse opvang, op woensdagnamiddag, tijdens pedagogische studiedagen of vakantieperiodes.

Zowel voor kinderopvang, onderwijs als voor vrijetijdsbesteding bestaan er allerlei systemen om (digitaal) **aan te melden**. Verschillende lokale besturen willen de gebruiks- en aanmeldingsdrempels

verlagen, door bijvoorbeeld hulp te bieden bij het digitaal aanmelden, een centraal aanmeldsysteem voor scholen op te zetten, inschrijfdata op elkaar af te stemmen, één inschrijfplatform en één factuur te maken voor het volledig vakantieaanbod. Andere lokale besturen willen het aanbod laagdrempelig houden door bijvoorbeeld speelpleinwerking te voorzien zonder inschrijving.

“We brengen alles samen. We hebben samen een inschrijfplatform, één factuur en we kunnen een bus inzetten. Dat is een beetje afhankelijk van het BOA-decreet dat we hier al jaren doen. We zorgen er ook voor dat de speelpleinwerking zeer laagdrempelig is. Ouders moeten zich niet inschrijven, wat de drempel verlaagt.”

Een aantal lokale besturen werken voor aanmeldsystemen in de kinderopvang ook samen met buurgemeenten, zodat gezinnen de mogelijkheid krijgen om breder te zoeken. Andere lokale besturen hebben dan weer voorrangsregels voor kinderen die in de gemeente wonen of voor broers en zussen van ingeschreven kinderen.

Op vlak van beschikbaarheid van het aanbod, wordt soms een onderscheid gemaakt tussen een universeel aanbod, en een selectief aanbod voor gezinnen in een kwetsbare situatie (zie deelrapport Huizen van het Kind).

“Algemeen toegankelijke projecten zoals de ruilwinkel, geboortegeschenk, speelbabbel,.. maar ook projecten die enkel op doorverwijzingen werken zoals de pamberbank, geboortepakket, MIRIAM project voor alleenstaande moeders, huiswerkbegeleiding,...”

“Cliënten van het OCMW of mensen die de participatiepas hebben met een baby'tje op komst of met een baby of peuter krijgen een starterspakket met baby materiaal”.

Gemeenten geven aan dat hun huidig aanbod zich hoofdzakelijk richt op gezinnen met jonge kinderen (0 tot 12 jaar). **Tieners en jongeren** blijven vaak onder de radar. Dat wordt soms (mee) toegeschreven aan het ontbreken van secundaire scholen in de gemeente. Dat maakt het voor gemeenten lastig om jongeren duurzaam te betrekken.

“Kleine gemeente. Een ander knelpunt is ook dat er geen organisaties zijn die specifiek een bepaalde doelgroep gaan ondersteunen. Er is wel een Chiro en andere jeugdbewegingen, maar als je ziet wat er in andere steden of gemeentes aan aanbod van organisaties zijn, dan is er in de gemeente toch een schaarste. We missen aanhaakpunten om de doelgroepen te bereiken. Zeker naar de jeugd toe. Omdat er ook geen scholen zijn, is er een grijze vlek. Het is heel moeilijk om daar veranderingen in te brengen.”

De ambitie van deze gemeenten is om meer activiteiten op maat van jongeren te organiseren, met aandacht voor hun welbevinden en geestelijke gezondheid. Ze willen daarvoor samenwerken met deskundigen en gespecialiseerde organisaties, maar die samenwerking blijkt niet altijd evident.

“Het aanbod naar jongeren kan beter. Veel van onze activiteiten richten zich op ouders met kinderen tussen 0 en 12 jaar. In de toekomst willen we meer gaan betekenen voor jongeren, door het aanbieden van activiteiten op maat met oog voor welbevinden en geestelijke gezondheid (onder begeleiding van een deskundige).”

De grenzen aan wat gemeenten met een klein aantal lokale zorg- en hulpverleningsactoren kunnen realiseren, maken het niet alleen moeilijk om (gezinnen met) jongeren te bereiken. Ook andere doelgroepen worden niet of nauwelijks bereikt. Zo geven sommige gemeenten aan dat er leemtes zijn in het aanbod voor **kinderen met specifieke of extra zorgnoden** (zie ook het volgende punt). Er ontbreken bijvoorbeeld initiatieven voor jonge kinderen met een beperking of een autismespectrumstoornis, zoals aangepaste vakantieopvang of thuishulp. Daardoor vallen gezinnen met bijzondere noden vaak uit de boot.

Voor gezinnen met een lage **taalvaardigheid** is het niet evident om hun kinderen te ondersteunen. Lokale taalondersteuningsinitiatieven zijn vaak ontoereikend. Een doorverwijzing naar omliggende steden bemoeilijkt de toegankelijkheid (cf. bereikbaarheid). Er is nood aan meer laagdrempelige oefenkansen Nederlands, afgestemd op de lokale context en gericht op gezinnen in armoede.

Specifiek op vlak van **huisvesting**, vormen de woonnoden een hardnekkig probleem, zeker voor gezinnen in kwetsbare situaties. Lange wachtlijsten voor sociale woningen en een krappe huurmarkt zorgen ervoor dat gezinnen vaak vastzitten in slechte woonomstandigheden. Deze onzekerheid werkt door in andere levensdomeinen en vergroot de stress bij gezinnen.

“De wachtlijsten voor sociale woningen: Het beleidsplan benoemt dat er een tekort is aan sociale woningen, wat kwetsbare gezinnen in problemen brengt.”

“Ook op vlak van betaalbare huisvesting voor kwetsbare mensen zijn er grote noden. De wachtlijsten zijn lang en de nood aan sociale woningen is groot.”

“Betaalbaarheid van wonen: De stijgende huurprijzen en het tekort aan betaalbare woningen vormen een grote uitdaging, vooral voor kwetsbare gezinnen en alleenstaanden met kinderen.”

“Betaalbaarheid van wonen: De stijgende huurprijzen en het tekort aan betaalbare woningen vormen een grote uitdaging, vooral voor kwetsbare gezinnen en alleenstaanden met kinderen.”

“De druk op betaalbare woningen en de hoge levensduurte vormen uitdagingen.”

“x vult aan dat de woningmarkt iets is waar ze vaak op botst bij cliënten. Vaak is hun woning niet in goede staat om er te blijven, maar ze vinden niks anders betaalbaar dus ze blijven. Er zijn veel gezinnen die in moeilijke omstandigheden leven in een woning, dat is een muur waar het vastloopt. Je hebt het inschrijvingsregister voor sociale woningen, maar dat zijn zo’n grote wachttijden.”

6.2.5 Bruikbaarheid

Het voeren van een kwaliteitsvol gezinsbeleid hangt nauw samen met een **divers, een ruim en een kwaliteitsvolle (basis)dienstverlening voor gezinnen**. Een uitgebreid aanbod wordt dan ook ervaren als een belangrijke sterkte. Veel gemeenten zetten zich actief in om een breed scala aan initiatieven en diensten te ontwikkelen en beschikken over de nodige expertise om een creatief en doordacht aanbod te voorzien dat aansluit bij de verschillende noden van gezinnen.

“Door rekening te houden met verschillende noden bereikt het gezinsbeleid een breed spectrum van inwoners. Voorbeeld: Initiatieven zoals huiswerkklassen en taalondersteuning richten zich specifiek op kinderen en ouders met anderstalige achtergrond.”

“Wat goed gaat binnen de gemeente is dat er effectief veel inspanningen worden geleverd en dat er een breed aanbod aan diensten en initiatieven bestaat. Dit toont aan dat de basisdienstverlening degelijk is uitgebouwd en toegankelijk is voor de inwoners. De gemeente zet zich actief in om verschillende beleidsdomeinen te versterken en speelt in op de noden van haar bewoners.”

“Er een veelheid is in het aanbod voor gezinnen, zoals hoger beschreven: het aanbod van vrije tijd, vakantie, en activiteiten tijdens het schooljaar.”

“Ruim en kwalitatief uitgebouwd aanbod.”

“Er is heel wat kennis en expertise aanwezig op het terrein. Veel diensten zijn binnen hun terrein bezig met gezinsbeleid en het opzetten en uitvoeren van acties. Er is nu al een uitgebreid en creatief aanbod.”

“Dankzij vaste programma's en een breed aanbod, zoals thema menu's voor scholen, cursussen, webinars en workshops, kunnen gezinnen op verschillende manieren hulp krijgen, afhankelijk van wat ze nodig hebben.”

“Tot slot wordt ingezet op duurzame, langdurige begeleiding van gezinnen, met maatwerk en persoonlijke opvolging. Dit versterkt de vertrouwensband en verhoogt de effectiviteit van de hulpverlening.”

Verschillende gemeenten formuleren de sterkte van hun aanbod in termen van **een of meerdere domeinen**. Soms gebruiken ze daarbij overkoepelende principes: een warm onthaal van gezinnen en continuïteit voor gezinnen, een kindvriendelijke dienstverlening, of een leer- en leefomgeving die doorloopt van kinderopvang voor baby's en peuters tot de buitenschoolse opvang en onderwijs. Het lokale gezinsbeleid vertrekt zoals een gemeente het benoemt vanuit een **levensloopbenadering**: gezinnen worden ondersteund in elke fase van hun leven, van zwangerschap en jonge kinderen tot schoolgaande jeugd en adolescentie. Op die manier wordt **maatwerk** geboden, afgestemd op de specifieke noden van gezinnen.

Een van de grootste troeven van het gezinsbeleid is volgens een aantal gemeentes het **kwalitatieve en toegankelijke aanbod aan kinderopvang**. Zowel de buitenschoolse als de voorschoolse opvang zijn goed uitgebouwd, met aandacht voor kwaliteit, inclusie en betaalbaarheid. Sommige gemeenten zetten actief in op een opvangaanbod voor baby's en peuters met ruime openingsuren of plaatsen voor gezinnen met een acute opvangnood.

“Sterk uitgebouwde buitenschoolse kinderopvang.”

“Goed georganiseerde BKO en voorschoolse kinderopvang: kwalitatief aanbod van opvang en vakantieactiviteiten, maar ook veel aandacht voor toegankelijkheid en oog voor inclusie.”

“De inzet voor de kinderopvang, vooral de inclusieve werking ervan.”

“De stad heeft geïnvesteerd in de ontwikkeling van een efficiënt en kwaliteitsvol aanbod aan voorschoolse kinderopvang. Er zijn initiatieven genomen om flexibele opvangmogelijkheden te bieden, zoals (eigen) kinderdagverblijven die vroeg openen en laat sluiten. Dit helpt ouders om werk en gezin beter te combineren.”

Ook op het vlak van **opvoedingsondersteuning** en **gezinsondersteunende initiatieven** zijn gemeentes actiever dankzij het gezinsbeleid. Via het Huis van het Kind, oudercafés en ontmoetingsmomenten worden ouders ondersteund, geïnformeerd en met elkaar in contact gebracht (supra). Beleidsmedewerkers zijn in sommige gemeenten soms zelf aanwezig tijdens deze momenten, waardoor ze van nabij volgen wat er leeft bij gezinnen en hier snel op kunnen inspelen.

“Ze zetten via heel wat middelen actief in op de ondersteuning van ouders. Ze hebben de website Huis van het Kind, ze zetten in op ontmoeting, oudercafés, ... (= opvoedingsondersteuning). Zelf zijn ze altijd aanwezig op deze momenten, zodat ze heel nauw kunnen opvolgen wat er leeft bij de ouders en hierop kunnen inspelen. Actor en beleid: door zelf verschillende zaken te organiseren houden ze een vinger aan de pols bij de gezinnen, zien en horen ze vanuit eerste hand wat er leeft en waar de noden zijn. Door op beleidsniveau inspraak te hebben en input te kunnen geven, kunnen ze effectief ook dingen organiseren en realiseren (bv. aanwerving brugfiguur: nood was er al heel lang, nu kunnen realiseren).”

Een van de respondenten beklemtoont de meerledige samenwerking tussen onderwijs en welzijn en benoemt daarbij de brugfigurenwerken, ouderbetrokkenheidstrajecten, de aanklappende aanpak in onderwijs als sterktes.

Een gemeente erkent dat kinderen pas goed kunnen groeien en leren als hun basisnoden vervuld zijn. Ook heel wat andere gemeenten zien hun aandacht voor preventie en inclusie met **focus op gezinnen in een kwetsbare situatie** en het versterken van ouders en gezinnen als een sterkte. Daarom gaat er aandacht naar armoedebestrijding en meer specifiek naar thema's zoals voeding,

huiswerkbegeleiding en/of taallessen (bv. gekoppeld aan andere activiteiten) en opvoedingsondersteuning.

“Het kind staat nu echt centraal. Je kan kinderen alleen goed opvoeden als ze een stevige basis hebben. Kinderen die honger hebben of onvoldoende ondersteuning krijgen, kunnen zich moeilijk concentreren. Daarom investeren we sterk in initiatieven zoals huiswerkbegeleiding en extra ondersteuning.”

“We bieden opvoedingsondersteuning, heel wat spel- en ontmoetingskansen, vormingsmogelijkheden, ... en hebben specifieke aandacht voor kwetsbare doelgroepen. We zetten in op opbouwwerk (onderwijsopbouwwerk, jeugdopbouwwerk en buurtopbouwwerk).”

“Er is een zeer uitgebreid aanbod om gezinnen te ondersteunen. Daarbij is er ook voldoende aandacht voor kwetsbare gezinnen. Er is ondersteuning op vele verschillende domeinen en aspecten.”

“Focus op preventie: bv. brugfigurenproject, Huis van het Kind met focus op preventieve gezinsondersteuning, preventieve acties,..”

“Ouders versterken vanuit de verschillende werkingen zoals het organiseren van ouderavonden over financieel opvoeden, mentaal welzijn, opvoeding of zelfzorg voor jonge mantelzorgers.”

“Laagdrempelige werkingen door in te zetten op duidelijke, eenvoudige en heldere taal -> inclusieve benadering.”

“We zetten in op o.a. babbelbanken tijdens de 10-daagse van de Geestelijke Gezondheid, dit soort initiatieven zorgt voor verbinding.”

“Taallessen koppelen aan andere instanties en activiteiten.”

“De gemeente biedt een breed scala aan voorzieningen, waaronder het Peuterspeelpunt, opvoedingsondersteuning en huiswerkbegeleiding, die structureel zijn ingebed in het gezinsbeleid.”

Naast de structurele werking als sterktehouder, zien sommige lokale besturen een meerwaarde in het benutten van projectsubsidies. Dat laat hen toe om **nieuwe ideeën uit te testen en het aanbod te versterken.**

“Creatieve oplossingen om met beperkte middelen toch veel te realiseren.”

“Inzet op projectsubsidies om te experimenteren.”

Respondenten benoemen op dit domein ook **knelpunten**. Hoewel er de voorbije jaren al veel initiatieven werden opgezet, blijft het in vele gemeenten een uitdaging om een **structureel, duurzaam en inclusief aanbod** uit te bouwen voor gezinnen, kinderen en jongeren. Initiatieven worden nu soms te sporadisch georganiseerd (bv. eenmalig, een keer per jaar) of de uitvoering of de continuering van een initiatief komt onder druk te staan door lokale of bovenlokale beleidsbeslissingen of verschillen in visie tussen de bevoegde beleidsmakers en diensten.

“Een ander knelpunt is het structureel aanbieden van activiteiten. Projecten zoals de 'week van de opvoeding', die slechts een keer per jaar worden georganiseerd, zouden een grotere impact kunnen hebben als ze vaker zouden worden aangeboden. Regelmatige en consistente programma's kunnen meer betekenen voor de gemeenschap en zorgen voor een stabielere basis van ondersteuning.”

“Tot nu toe hebben we al heel wat kunnen realiseren (mobiel ontmoetingsinitiatief, gezondheidsplan). Dat zijn nieuwe dingen, ze zijn echt recent. Het is voor het lokaal bestuur, tot nu toe, oké wat we doen. Maar het wordt wel in vraag gesteld. Zeker met de opmaak van het meerjarenplan zijn we benieuwd wat het gaat worden.”

Een aantal gemeenten geven aan dat er in de eigen diensten niet altijd voldoende bewustzijn bestaat over wat armoede in de praktijk betekent. Dat kan leiden tot misverstanden, bijvoorbeeld wanneer diensten en verenigingen het afhaken van gezinnen interpreteren als een gebrek aan motivatie. Daarom is **blijvende sensibilisering en bewustwording** binnen de gemeentelijke diensten essentieel om drempels weg te nemen en een inclusieve visie breed te verankeren.

“Specifiek naar het luik van kinderarmoede is dit ook te zien. Het krijgt bijvoorbeeld niet overal dezelfde prioriteit. Er is niet overal hetzelfde bewustzijn rond armoede. Sommige diensten staan nog ver af van het effect wat armoede met zich mee kan brengen. Zoals de sportdienst die zich afvraagt waarom mensen maar enkele keren komen en dan afhaken, dit heeft niet altijd motivationele redenen zoals ze deze wel vermoeden. Dit ook op gebied van onderwijs, cultuur, jeugd. Ze denken “Ze moeten maar wat meer inspanningen doen”. De diensten zien dit niet als hun hoofdprioriteit.”

6.3 Participatie

Lokale besturen zetten participatieve processen op om het beleid te voeden. Ze proberen de noden en behoeften van gezinnen in kaart te brengen, of ze raadplegen (vertegenwoordigers van) gezinnen om het lokaal beleid te adviseren.

6.3.1 Zicht krijgen op vragen en gezinnen een stem geven

De **kracht van participatief werken** komt in de bevraging duidelijk naar voren als een belangrijke sterkte. In de antwoorden komt een **zichtbare evolutie** naar voren in de manier waarop lokale besturen gezinnen **betrekken bij het beleid**.

“Participatief beleid voeren krijgt meer zichtbaarheid (beleidsgroep gezin obv roadmap middenveld, overheid, onderzoek en politiek); dat is positief omdat de engagementen en deelname van partners in samenwerking effectiever kunnen overwogen worden.”

“Ik merk ook een sterke evolutie in de participatie van gezinnen binnen het beleid.”

“De diensten denken apart wel na over gezinnen en hoe ze deze kunnen betrekken.”

“Men streeft naar een goede communicatie en inspraak.”

Gemeenten melden dat ze nu meer bewust kiezen voor een **bottom-up aanpak**, waarbij ze **vraaggericht werken** en zo beter inspelen op de **noden en behoeften van gezinnen**. **Diensten in de gemeente denken actiever na over vormen van participatie en over hoe gezinnen een stem kunnen krijgen in beleidsontwikkeling en besluitvorming**. Lokale besturen willen aansluiten bij de noden van gezinnen, soms in het bijzonder gezinnen in een kwetsbare situatie of gezinnen met verschillende achtergronden, en hun initiatieven daarop afstemmen. Verschillende manieren om zicht te krijgen op de noden van gezinnen komen in de antwoorden naar voren: beluisteren van vragen en noden in de lokale werkingen, (al dan niet weerkerende) inspraakmomenten en bevragingen van gezinnen over verschillende levensdomeinen.

“We kunnen nog 1001 projecten opstarten, maar we vinden het belangrijk dat het aanbod ook aansluit bij de vraag van de burger. Waar is er nood aan en wat kunnen wij hierin betekenen?”

“Het denken in functie van de noden en behoeftes van gezinnen is reeds een automatisme binnen ons lokaal bestuur. We proberen altijd die bril van de kwetsbare gezinnen op te zetten. We geven ook vorming over hoe om te gaan met anderstalige gezinnen en geven spelopleidingen.”

“Aandacht voor verschillende achtergronden en noden, wat helpt om gezinnen beter te bereiken en te ondersteunen.”

“We werken echt vanuit de noden en de behoeften. We luisteren naar onze bevolking. We zorgen dat we ze regelmatig eens zien en spreken. Zo kunnen we dingen horen. We staan er tussen.”

“Doelgroep betrekken en bevragen om de noden van gezinnen beter te begrijpen. Verder bouwen op directe input van de gebruikers. Feedback van de doelgroep gebruiken om beleid verder te verfijnen.”

“Een sterkte is bottom-up werken, op welke manier dan ook ... Alle diensten doen vraaggericht aanbod als er noden komen van cliënten, of ze nu minder- of meerderjarig zijn. In grote lijnen wordt dit meestal wel opgepikt en collega's doen hier steeds iets mee. Of dit nu met interne diensten is of met externe partners.”

“De visie is gericht op het versterken van mensen in hun rol als ouder of opvoeder. Dit gebeurt participatief: gezinnen worden actief betrokken om hun behoeften en wensen in kaart te brengen. Een belangrijke pijler is het gezinsvriendelijk netwerk waarin ongeveer 25 partners (zoals onderwijsinstellingen, CLB's en CAW's) samenwerken. Tijdens overlegmomenten worden actuele thema's besproken en prioriteiten vastgesteld.”

“De gemeente zet in op een kwaliteitsvol gezinsbeleid. We doen een gezinstoets bij elke actie binnen het beleidsplan.”

In onze bevraging komt duidelijk naar voren dat het nieuwe beleidskader van het **BOA**-decreet in veel gemeenten aanleiding geeft tot het uitvoeren van een omgevingsanalyse. Die analyse omvat zowel een inventarisatie van het bestaande aanbod als het in kaart brengen van lokale noden en behoeften door een bevraging van actoren, van gezinnen en van kinderen en jongeren.

Ook voor andere domeinen brengen lokale besturen noden en behoeften in kaart. Dat kan via **cijfers**: voorbeelden die de respondenten aanhalen zijn cijfers van het [Agentschap Opgroeien](#), de [gemeente- en stadsmonitor](#), [provincies in cijfers](#) of data van de burgerlijke stand.

Daarnaast worden **actoren** die in contact staan met gezinnen bevraagd, zoals brugfiguren, welzijnsdiensten, armoedeverenigingen of de Gezinsbond.

Jongeren of gezinnen worden ook **rechtstreeks bevraagd**. Soms maakt men daarbij gebruik van de ouderraden van scholen of van schoolpoortcontacten. De bevraging kan gericht zijn op één domein (bv. een tevredenheidsmeting van de kinderopvang), of op verschillende domeinen. Het behalen van het **label kindvriendelijke stad of gemeente** kan daarin een rol spelen:

“In het kader van het kindvriendelijk label werden de behoeften en de noden bevraagd bij gezinnen en kinderen.”

“We zijn net gestart met het traject kindvriendelijke gemeenten. Hiervoor worden alle verschillende doelgroepen, instanties, departementen bevraagd, mee opgenomen in participatie en bepalen we zo onze doelstellingen voor het volgende meerjarenplan.”

“Het traject kindvriendelijke gemeente zorgt voor meer bewustwording van de noden van kinderen en gezinnen.”

“We laten ons constant inspireren door onze jonge inwoners en toetsen de impact van keuzes consequent bij hen af. X zet kinderen en jongeren mee in de driver’s seat. De acties en projecten binnen het programma zijn altijd geïnitieerd of minstens gevoed door wat kinderen en jongeren er zelf over denken en zeggen of wat lokale partners in hun dagelijkse praktijk ondervinden.”

Een aantal landelijke gemeenten of deelgemeenten vinden het moeilijker om zicht te krijgen op lokale noden en behoeften.

“Door de uitgestrektheid van onze landelijke gemeente en de eigenheid van de 8 deelgemeenten is het een grote uitdaging om kleine of grotere noden bij de gezinnen te detecteren. We vermoeden dat een deel van de problematieken waar gezinnen mee kampen nog te veel onder de radar blijven.”

“Weinig participatie van verenigingen of sportorganisaties lokaal. Ook weinig aanbod in de gemeente zelf (geen bibliotheek, geen jeugdwerking, geen scouts, geen jeugdhuis,...)”

6.3.2 De rol van inspraakplatformen

Gemeenten bereiken een groot aantal gezinnen dankzij hun toegankelijke dienstverlening en benadrukken daarbij het belang inspraak van gezinnen. Een aantal officiële **adviesorganen** adviseren het lokaal bestuur. De Jeugdraad en het Lokaal Overleg Kinderopvang zijn verplichte adviesorganen. In andere lokale besturen worden ook adviezen gevraagd aan de Kindergemeenteraad, het Huis van het Kind of een Gezinsraad.

“De gemeente bereikt een groot aantal gezinnen en ze zijn ook toegankelijk. De sterke punten liggen in het brede bereik, de toegankelijkheid, de nadruk op inspraak en het gebruik van de gezinsraad als platform voor participatie. Deze aanpak zorgt ervoor dat het beleid flexibel is en goed afgestemd blijft op de behoeften van de gezinnen in de gemeente. Hierdoor worden de doelstellingen van het gezinsbeleid op een efficiënte en juiste wijze uitgevoerd.”

In sommige gemeenten is het LOK ingebed in een **Breed Overleg van het Kind**, waarin naast het LOK alles rond het Huis van het Kind en het BOA-decreet aan bod komt.

Een ander adviesorgaan is de **Gezinsraad**. Gemeenten verschillen onderling in de organisatie of samenstelling van die raad: bv. ouderraden van scholen, wijkcomités en/of zelfhulpgroepen. De Gezinsraad kan adviezen geven op vraag, maar kan ook proactief voorstellen doen voor een gezinsbeleid (al dan niet via werkgroepen) of via een memorandum naar aanleiding van het nieuwe meerjarenplan. Soms is de taak van een Gezinsraad niet alleen adviseren, maar organiseert deze ook zelf activiteiten. Er worden ook knelpunten aangehaald, zoals een beperkte bekendheid van de Gezinsraad of een weinig diverse samenstelling.

Daarnaast zien we voorbeelden van e-participatie (bv. via een mobiele stadsapp of een website), inspraakmomenten of burgerbudgetten. Projectmatig wordt ook ingezet op participatieprojecten, naar aanleiding van bijvoorbeeld de herinrichting van een speelplein of mobiliteitskwesities.

Een respondent benoemt het belang van een open houding als het gaat over participatie:

“Daarnaast is er een grote openheid voor nieuwe voorstellen en initiatieven. Dit zorgt ervoor dat burgers, organisaties en andere belanghebbenden de kans krijgen om mee te denken en bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van de gemeente. Door deze open houding kunnen innovatieve ideeën sneller worden opgepikt en omgezet in concrete acties, wat bijdraagt aan een dynamische en vooruitstrevende gemeenschap.”

Een lokaal bestuur wil graag de participatieve reflex binnen de hele organisatie bevorderen.

7 Gezinsbeleid vanuit het perspectief van gezinnen

Zoals in de onderzoeksopzet beschreven (zie punt 2.1), brengen we naast het perspectief van lokale beleidsverantwoordelijken of -medewerkers, het perspectief van gezinnen op (geïntegreerde) ondersteuning in kaart¹. Wat zijn hun vragen en zorgen, waar kunnen ze terecht voor steun, welke drempels ervaren zij en wat zijn hun verwachtingen over ondersteuning op vlak van aanbod, kwaliteit en toegankelijkheid? We brengen mede vanuit dat perspectief kenmerken van goede en werkzame ondersteuning in kaart. Wat betekent dat voor het lokaal gezinsbeleid, en in het bijzonder voor de werking van Huis van het Kind, Sociaal Huis en de opvang van kinderen?

7.1 Gezinnen in beeld

Cijfers uit het Rijksregister bieden een eerste inkijk in de gezinssamenstelling in Vlaanderen. Van de minderjarige kinderen woont 56% bij gehuwde ouders, 26% bij ongehuwd samenwonende ouders en 16% bij een alleenstaande ouder. In de leeftijdscategorie 18-64 jaar woont 16% als volwassen kind bij (één van) de ouder(s), 38% als koppel met kinderen en 5% als alleenstaande ouder (Statistiek Vlaanderen, 2025).

Achter deze officiële bevolkingsstatistieken gebaseerd op domicilie gaan verschillende meer complexe realiteiten schuil. De groep ‘volwassen kinderen bij ouders’ omvat bijvoorbeeld uiteenlopende situaties: jongvolwassenen die nog thuis wonen, volwassenen die na een relatiebreuk terugkeren naar het ouderlijk huis, personen met een beperking die bij hun ouders blijven wonen of volwassen kinderen die een mantelzorgrol op zich nemen.

Ook bij de registratie van gezinssituaties na scheiding is er een verschil tussen domicilie en realiteit. Na een scheiding registreert het Rijksregister slechts één ouder als alleenstaande ouder, terwijl de andere ouder als alleenstaande wordt geregistreerd, ook wanneer er sprake is van een verblijfsco-ouderschapregeling waarbij kinderen afwisselend bij beide ouders verblijven. Voor kinderen en jongeren betekent dit dat zij feitelijk op twee plaatsen wonen, maar slechts op één adres gedomicilieerd zijn. Ouders in het Gezinskabinet geven aan dat deze situatie hun ouderrol soms onzichtbaar lijkt te maken. Ze stellen voor om het verblijfsregister beter uit te bouwen (Emmery, 2025). Sinds 2016 kunnen gescheiden ouders kinderen inschrijven in het verblijfsregister van de gemeente waar ze wonen. Dat geeft hen toegang tot lokale voordelen zoals een inschrijving in vakantieopvang. Cijfers uit 2019 tonen echter aan dat slechts 7.251 kinderen in heel België via dit register waren geregistreerd (Van Rompuy, 2019). Dat wijst wellicht op een beperkte bekendheid bij ouders.

De meerderheid van gescheiden personen start een nieuwe relatie. Wanneer zij een nieuw samengesteld gezin vormen, dan komen zij in de bevolkingscijfers onder de categorie ‘(on)gehuwd

¹ Dit hoofdstuk is in grote mate gebaseerd op de bijdrage ‘Family Support from the Perspective of Parents’ (Nys, 2025).

samenwonen met kinderen'. De gezinsenquête van 2021 toont aan dat 13% van de gezinnen met kinderen een samengesteld gezin betreft (Audenaert, 2022). Daarnaast blijven latrelaties – waarbij partners een relatie hebben zonder of slechts deeltijds samen te wonen – eveneens onzichtbaar in het Rijksregister. In de gezinsenquête zien we dat 7% van de bevroegde gezinnen zich in deze situatie bevindt (Emmery & Pasteels, 2022).

Er zijn nog heel wat andere gezinssituaties die niet worden gecapteerd door het Rijksregister, denken we daarbij aan gezinnen die transnationaal leven en familie op afstand hebben (in het thuisland of elders) of personen zonder wettig verblijf die niet in de bevolkingscijfers voorkomen.

Naast een diversiteit in gezinsvormen, is de diversiteit in etnisch-culturele achtergronden en taal ook groot in de gezinnen in Vlaanderen. Van de minderjarige kinderen en jongeren in Vlaanderen heeft 43% (één van de) ouders met een buitenlandse herkomst, en 12% heeft niet de Belgische nationaliteit. Wat thuistaal betreft, is Nederlands voor 67% van de in 2024 geboren kinderen de communicatietaal tussen moeder en kind. De meest voorkomende andere talen zijn Frans (7%), Arabisch (5%) en Roemeens (2%). In gezinnen met twee ouders spreekt 61% van de kinderen Nederlands met beide ouders, 10% een combinatie van Nederlands en een andere taal (niet Frans), 4% Frans met beide ouders, en 3% een combinatie van Nederlands en Frans. Bij 20% van de kinderen spreken beide ouders een andere taal dan Nederlands of Frans met het kind (Opgroeien, 2025).

De EU-SILC-enquête geeft inzicht in de financiële situatie van gezinnen. Van de minderjarige kinderen leeft 14% in een gezin waarvan de referentiepersoon aangeeft dat het (zeer) moeilijk is om financieel rond te komen. Voor 19% van de kinderen kan het gezin geen onverwachte uitgaven van 1.300 euro opvangen, en 18% van de kinderen kan geen week op vakantie buiten de eigen woning (Opgroeien, 2025).

7.2 Vragen en zorgen

7.2.1 Vaak voorkomende thema's

Gelet op de transitie en de ontwikkelingen die kinderen, ouders en de samenleving doormaken, ligt het voor de hand dat het ouderschap en het opvoeden van kinderen vragen of zorgen kan oproepen. Zowel in kleine als grootschalige bevragingen van ouders in Vlaanderen en Brussel zien we die evidentie bevestigd (zie Nys, 2020). Uit de gezinsenquête-editie van 2021 blijkt bijvoorbeeld dat twee derde van de ouders (69,2%) 'een beetje' tot 'heel veel' vragen of zorgen over de opvoeding heeft gehad (Van Coppenolle, Dupont & Nys, 2023). Het merendeel van de ouders met vragen of zorgen (92,4%), maakt zich over meerdere (tot 10 of meer) thema's vragen of zorgen.

De vragen van ouders bestrijken een breed spectrum aan levensdomeinen die zich zowel in het gezin als in de ruimere leefomgeving van het gezin situeren. De thema's waarover ouders de voorbije decennia het meest frequent vragen of zorgen rapporteren zijn: school (o.a. school- en studieprestaties, huiswerk, pesten, schoolkeuze), de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kinderen (bv. hevige emoties/driftbuien, onzeker of laag zelfbeeld), de gezondheid en lichamelijke ontwikkeling van hun kinderen, de opvoeding in het algemeen (o.a. de aanpak van de opvoeding, het ouderschap), het gedrag van hun kinderen (o.a. moeilijk, storend gedrag) (zie Nys, 2020; Vancoppenolle et al., 2023).

Naast deze frequent voorkomende ontwikkelings- en opvoedingsthema's, zien we een verscheidenheid aan ruimere gezinsvragen of zorgen op de voorgrond komen: de ouderlijke lichamelijke en mentale gezondheid, opvang en vrije tijd(besteding), het gebruik van internet en sociale media, de financiële situatie, de (materiële) woon- en leefomgeving, de werksituatie (o.a. werkdruk, combinatie werk en gezin) en de relatie met de partner (zie o.a. Nys, & Van Leeuwen, 2017; Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016; Vancoppenolle et al., 2023; Vandewaerde, Fagardo, Nys, & Emmery, 2019). De noden op vlak van opvang en vrije tijd en de combinatie werk en gezin komen in de Gezinsenquête (2021) en het Gezinskabinet (2024) uitgesproken naar voren. Ouders formuleren daarbij aansluitend ondersteuningsvoorstellen en maatregelen die hun gezinsleven, het leven van de kinderen en van henzelf ten goede zouden kunnen komen (o.a. Dupont & Vancoppenolle, 2023; Emmery & Loosveldt, 2025; Vancoppenolle et al., 2023). We gaan daar in punt 7.4, bij de bespreking van de gewenste ondersteuning, verder op in.

Terugkerend naar de aard van de vragen en zorgen, blijkt dat er niet alleen een grote variëteit is in de aard van de vragen of zorgen, ook tussen gezinnen, naargelang gezins- en achtergrondkenmerken, doen zich verschillen voor.

7.2.2 Leeftijdsgebonden vragen of zorgen

Vragen of zorgen zijn in grote mate leeftijdsgebonden (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). Vragen of zorgen over de lichamelijke ontwikkeling, de gezondheid van de kinderen en voeding en slapen komen frequenter voor bij ouders met (heel) jonge kinderen (tot 5 jaar). Vanaf de leeftijd van 3 jaar tot 11 jaar, worden vragen en zorgen over emoties (bv. hevige emoties, driftbuien) het meest frequent gerapporteerd. De schoolse ontwikkeling roept het meest frequent vragen of zorgen op bij ouders met oudere kinderen (12-17 jaar en 18-24 jaar). Ook 'gebruik van internet en sociale media' en 'gaming' roepen vanaf de leeftijd van twaalf tot zeventien jaar frequent vragen of zorgen op. Ze komen in die leeftijdsgroep in de top vijf te staan. Volgens het Vlaams Kenniscentrum Digitale en Mediawijsheid stellen ouders zich daarbij vooral de volgende vragen (Mediawijs, 2021): Slapen kinderen slechter door al die schermen? Gamen kinderen te veel? Hoe vermijden dat kinderen zomaar alles op het internet geloven? En hoe afspraken maken met kinderen?

Bepaalde thema's krijgen naargelang de leeftijd van de kinderen een wat meer specifieke invulling. Dat geldt bijvoorbeeld voor vragen en zorgen over emoties. Waar bij jonge kinderen (tot 11 jaar) 'hevige emoties en driftbuien' op de voorgrond staan, zijn dat voor oudere kinderen 'onzeker of laag zelfbeeld' en 'faalangst of perfectionisme' (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023).

Ook in de cijfers van ondersteunende diensten en voorzieningen zien we leeftijdsgebonden thema's bevestigd. Zo signaleren de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB²) dat bij de overgang van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs (tussen 11 en 13 jaar) interventies bij gedragsproblemen het meest frequent voorkomen ([CLB in cijfers](#), 2023-2024).

² Een Centrum voor Leerlingenbegeleiding is verbonden aan een school van het basisonderwijs en/of het secundair onderwijs. Er zijn 135 vestigingsplaatsen in Vlaanderen en Brussel ([Data onderwijs Vlaanderen](#)). Leerlingen, ouders en het schoolteam kunnen er terecht voor informatie, hulp en begeleiding.

7.2.3 Evolutie in de vragen en zorgen

Niettegenstaande de **opvoedingsbelasting** over een periode van 5 jaar (2016-2021) **significant** is **afgenomen**, is het **aantal ouders met vragen en zorgen over de opvoeding significant toegenomen** met 9,6 procentpunt (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023).

De top vijf van thema's waarover ouders vragen of zorgen rapporteren is nagenoeg onveranderd gebleven (zie punt 7.2.1). De voorbije vijf jaren staan een aantal thema's uit de top vijf wel meer uitgesproken op de voorgrond. Zo signaleren ouders met minstens één kind van nul tot twee jaar meer frequent (tot 12,8 procentpunt) vragen of zorgen over: **voeding/eetgedrag, slapen/slaapgedrag, algemene gezondheid, algemene aanpak van de opvoeding** (Vancoppenolle & Dupont, 2018; Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). In de groep ouders met kinderen van **12 tot 17 jaar** valt vooral de grote toename op van vragen of zorgen over het **gebruik van internet en media** (van 29,8% in 2016 naar 42,8% in 2021).

Daarnaast signaleren verschillende domeinen en sectoren een toename van meer complexe of meer ingrijpende problematieken. Een paar illustraties:

- Vanuit preventieve gezinsondersteuning: De Opvoedingslijn (De Keerkring, 2024, p. 3), die vragen van ouders beantwoordt via telefoon, chat of sociale media, ondervindt dat ze geconfronteerd worden met complexe problematieken en gezinnen die onvoldoende ondersteund kunnen worden door hun eigen aanbod en dat van de Huizen van het Kind. In 2025 (p. 3) meldt deze organisatie: *'Meer en meer gezinnen lijken niet verder te kunnen zonder gespecialiseerde hulp. Wat is er aan de hand?'*
- Vanuit onderwijs ([CLB in cijfers](#), 2023-2024): De centra voor leerlingenbegeleiding ervaren een aanmeldingstoename voor problemen thuis, verontrustende situaties én pesten.
- Vanuit crisisjeugdhulp ([Opgroeien](#), 2024a). *"Het aantal crisisvragen stijgt jaar na jaar, in 2023 blijft dit het geval (+8% in vergelijking met 2022). ... Uit nadere analyse blijkt dat niet zozeer het aantal unieke minderjarigen waarvoor hulp gezocht wordt stijgt (+1%), maar dat het vooral het aantal vragen per kind/jongere (heraanmeldingen) is dat toeneemt."*

Het is onmogelijk om deze toenames eenduidig in kaart te brengen en te verklaren. De reorganisatie, inclusief de gewijzigde registratie, én de implementatie van nieuwe ondersteunings- en (jeugd)hulpverleningstrajecten laten geen volledige en accurate evolutieschets van de aangemelde vragen en problemen toe.

Bij laagdrempelige ondersteuningsinitiatieven zien we bijvoorbeeld zowel een verdere lokale uitrol (bv. Huizen van het Kind, buddywerkingen) als een inkrimping ten gevolge van de stopzetting of reductie van (project)middelen. Meer hulp- en ondersteuningsaanbod kan ertoe bijdragen dat vragen en zorgen sneller opgemerkt worden, nog vóór ze uitgroeien tot complexe of meer ingrijpende problematieken. Als dat aanbod gepaard gaat met een (verdere) professionalisering over indicatiestelling en signalering van problemen en ondersteuningsnoden, dan vergroot dat de kans dat gezinnen (tijdig) worden aangemeld of doorverwezen worden naar een gespecialiseerde voorziening. Daartegenover staat dat minder laagdrempelig aanbod, al dan niet in combinatie met dichtslibbende gespecialiseerde hulp (cf. wachtlijsten), ertoe kan bijdragen dat vragen en zorgen naar meer uitgesproken, overheersende en complexe problemen evolueren.

Daarnaast is er een toegenomen 'gedeelde' opvoedingskennis en -ervaring (cf. mediatisering van opvoedings- en ouderschapsthema's, webpagina's, blogs, populariserende boeken en tijdschriften). Die kennis en ervaring is niet (altijd) onderbouwd of afgestemd op de betrokkenen en hun situatie en kan meer vragen, zorgen of onzekerheid oproepen.

Tegelijkertijd kan de toegenomen 'gedeelde' kennis en ervaring er toe leiden dat ouders sneller of meer alert zijn voor (mogelijke) problemen die zich bij de opvoeding of in hun ouderschap voordoen. Ook maatschappelijke ontwikkelingen (bv. samenlevingsverbanden, politiek, economisch, ecologisch) kunnen een rol spelen in de toename van het aantal (meer uitgesproken) vragen, zorgen en problemen.

7.2.4 Ouders en gezinnen met meer of minder (specifieke) vragen of zorgen

Moeders, ouders van Belgische herkomst (in vergelijking met EU en EU+ ouders), alleenstaande ouders, ouders van 35-54 jaar en hoog opgeleiden hebben vaker 'veel vragen of zorgen' over de opvoeding. Vooral ouders met kinderen tussen 6 en 18 jaar hebben de meeste vragen of zorgen (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023).

Transitiemomenten, zoals de uitbreiding van het aantal kinderen, de scheiding van de ouders, een nieuwe partner in het gezin, de confrontatie met een zorgnood bij een of meerdere gezinsleden (bv. een kind met een beperking, een ouder met een fysiek en/of mentaal gezondheidsprobleem), een recente migratie, brengen bijzondere uitdagingen met zich mee. Ze roepen meer specifieke vragen of zorgen op die zich op verschillende levensdomeinen aftekenen. Een paar voorbeelden (Emmery, 2025; Hermans, Van Leeuwen, Vanderfaeillie, & Maes, 2016; [Opgroeien](#), z.d. a, Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023):

- Ouders met een kind met een beperking vragen zich onder meer af hoe ze al hun kinderen voldoende aandacht kunnen geven, stellen zich vragen over de toekomst, over het gedrag en emoties van hun kind, de beperkingen en de mogelijkheden van hun kind (bv. verstandelijke ontwikkeling en schoolse vaardigheden), gepaste ondersteuning of hulp voor hun kind, financiële en materiële ondersteuning.
- Ouders na een scheiding vinden het niet eenvoudig om er in de opvoeding alleen voor te staan en om afspraken te maken met de ex-partner. Ze maken zich zorgen over de impact van de scheiding op het welbevinden en functioneren van de kinderen (bv. geen twee ouders hebben, instabiliteit, schoolprestaties) en over de beperktere financiële middelen voor hun levensonderhoud (bv. huisvesting, schoolkosten, vrije tijd). De combinatie arbeid en gezin geeft voor een aantal alleenstaande ouders moeilijkheden, zeker wanneer ze een job hebben met vroege uren, avonduren, weekendwerk of veel verplaatsingen. Ze hebben nood aan flexibele en betaalbare kinderopvang, ook voor en na school, tijdens vakantieperiodes of op vrije schooldagen. Een scheidingsbeslissing is een kwetsbaar transitie-moment waarbij voor sommige ouders een acute woonnood ontstaat. Ze moeten op zoek naar een (al dan niet tijdelijke) woonoplossing en hebben een voorkeur voor de eigen gemeente.
- Ouders in een nieuw samengesteld gezin stellen zich vragen over de relaties tussen (stief)ouders en (stief)kinderen, tussen partners die niet de ouders zijn van elkaars kinderen en over de omgang met de ex-partner(s).

Een andere groep gezinnen waarbij zich een veelheid van in elkaar verweven problemen op verschillende levensdomeinen voordoen, zijn gezinnen die zich in een uitgesproken maatschappelijk kwetsbare situatie bevinden. Het gaat over gezinnen met grote financiële en materiele problemen, huisvestings- en gezondheidsproblemen, tewerkstellings- en ondersteuningsbelemmeringen en uitdagingen (o.a. [Departement Zorg, VAPA 2025-2029](#); Guio & Van Lancker, 2023; Nys, Vandewaerde, & Stoové, 2024; Robben, Marana, Spaas & Hermans, 2025).

7.3 Beschikbare en ervaren steun

De ondersteuning van gezinnen kan zich op verschillende manieren en niveaus voordoen. We geven in dit punt een overzicht van de mate waarin ouders een beroep doen op informele en formele ondersteuningsbronnen, hoe ze die ondersteuning ervaren (o.a. tevredenheid) en wat maakt dat ze wel of geen beroep doen op die ondersteuning.

7.3.1 Informele steunbronnen

De meeste ouders (90% tot 96%) kunnen voor hun opvoedingsvragen en zorgen bij hun informeel netwerk terecht of voelen zich daardoor gesteund. Het gaat dan over hun partner, hun (schoon)ouders, andere familieleden, vrienden, burens of collega's (Bronselaer & Van Der Gucht, 2023, Emmery & Pasteels, 2022; Nys, 2020; Vinck & Nys, 2023). Uit de gezinsenquête (editie 2021) blijkt bijvoorbeeld dat 90% van de ouders zich door de **partner** gesteund voelt (Emmery & Pasteels, 2022) en 59,4% door **andere mensen** uit het informele netwerk (Bronselaer & Van Der Gucht, 2023).

In de gezinsenquête (editie 2021) werd specifiek gepolst naar de mate waarin ouders bij de opvoeding van hun kinderen beroep doen op **sociale media, fora en chatgroepen** (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). Het gebruik van informele digitale ondersteuning is veeleer beperkt. Van de 3.284 bevraagde ouders, rapporteert 14,1% op zoek te gaan naar ervaringen en meningen van ouders zonder zelf iets te posten en geeft 3,9% aan dat ze hun ervaring of mening op sociale media, in fora of chatgroepen posten. Vooral moeders en jongere ouders maken gebruik van deze digitale kanalen (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). Dat ligt in de lijn van internationaal onderzoek waaruit blijkt dat vooral moeders die na de bevalling voor een lange periode thuis zijn en 'relatief fysiek geïsoleerd' leven, terugvallen op informatie op digitale media (zie o.a. Návratová, Lacinová, Pátková Daňšová, Lacina, Neužilová Michalčáková, & Kaňa, 2025).

Niettegenstaande het groot percentage ouders dat beroep doet op mensen uit het informele netwerk en zich daar in de toekomst een beroep op ziet te doen (Nys, 2018), kunnen sommige ouders **minder** (gemakkelijk) terugvallen op **steun uit het bredere informele netwerk**. Globaal, over verschillende levensdomeinen heen (o.a. opvoeding, huishouden, financieel, gezondheid enz.), geldt dat onder meer voor vaders, oudere ouders, alleenstaande ouders, ouders met een niet EU+ herkomst en ouders met een laag opleidingsniveau en ouders met een beroepsstatuut (Bronselaer & Van der Gucht, 2023). Onderzoek bij Nederlandse ouders over informele hulp brengt nagenoeg integraal dezelfde lijst van samenhangende ouder- en gezinskenmerken naar voren: ouders met oudere kinderen, vaders, ouders met een lagere opleiding, met een lager inkomen en alleenstaande ouders krijgen minder vaak informele hulp bij het ouderschap (De Roos, Bucx, & van den Berg, 2021).

Het is niet alleen een kwestie van een beperkte omvang van het informeel netwerk, er zijn ook grenzen aan wat een informeel netwerk aan steun bij de opvoeding én andere levensdomeinen (bv.

opvang van kinderen, financiële steun, praktische hulp) kan opnemen (Emmery, 2025). Net gezinnen die met problemen in verschillende levensdomeinen geconfronteerd worden, ervaren dat de ondersteuningsmogelijkheden van hun informele netwerk (te) beperkt zijn. Alleenstaande ouders in het Gezinskabinet getuigen hoe ze niet altijd een netwerk hebben om op terug te vallen, bijvoorbeeld omdat de afstand tot familie groot is of in het buitenland woont, of omdat het netwerk zelf zorg nodig heeft (Emmery, 2025). Soms willen ze het netwerk niet belasten. Naast het zorgen voor de kinderen en het werk, ervaren ouders nog weinig tijd voor hobby's of ontspanning. Ze ervaren drempels om deel te nemen aan ouderactiviteiten, omdat bijvoorbeeld een babysit te duur is, de uren niet zijn aangepast enzoverder. Deze beperkte contact- en ondersteuningsmogelijkheden kunnen gevoelens van eenzaamheid en isolement mee in de hand werken.

7.3.2 Formele ondersteuning

Over de geraadpleegde formele ondersteuningsbronnen en de omvang en intensiteit van het gebruik van die ondersteuning is moeilijk een eenduidig beeld te geven. Niet alle formele ondersteuningsvormen zijn immers in dezelfde mate in alle gemeenten, steden of regio's aanwezig en dus in dezelfde mate beschikbaar voor gezinnen. Er is ook geen systematische en ondersteuningsvorm-overstijgende registratie van het ondersteuningsgebruik. Daarnaast zijn lokale bevestigingen naar ondersteuning beperkt (zie o.a. Van Leeuwen & Nys, 2021) en laten grootschalige bevestigingen (bv. [JOnG! 2007-2015](#); [Gezinsenquête 2016 en 2021](#)) niet toe om zicht te krijgen op het gebruik van ondersteuning op gemeentelijk, stedelijk of regionaal niveau. Kortom, het onderstaande overzicht biedt een globaal overzicht en geen lokaal-specifiek overzicht van het gebruik van formele ondersteuning.

7.3.2.1 Meest gebruikte formele ondersteuningsbronnen

Uit de gezinsenquête (2021) blijkt dat iets minder dan de helft van de ouders voor advies, steun of hulp bij de opvoeding ooit een beroep deed op een formele ondersteuningsbron, een deskundige (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). Van die groep ouders (1.409) deed het merendeel een beroep op meerdere deskundigen: 46,7% op twee tot drie deskundigen, 15,4% op vier tot vijf deskundigen en 2,9% op zes tot tien deskundigen. Ruim een derde (35,3%) deed een beroep op één deskundige.

Over welke formele ondersteuningsbronnen of deskundigen gaat het dan precies? Uit groot- en kleinschalige studies blijkt dat de meest geraadpleegde formele ondersteuningsbronnen nabije professionals zijn zoals de huisarts, een medewerker van de kinderopvang of een leerkracht (Nys, 2020). Voor ouders met heel jonge kinderen (tot 2 jaar) behoren Kind & Gezin en de kinderarts tot de meest frequent geraadpleegde ondersteuningsbronnen (Dierckx et al., 2014). Uit een aantal studies blijkt dat informatie- en vormingsavonden, webpagina's, boeken, folders, tijdschriften en televisieprogramma's voor om en bij de helft tot ruim 80% van de ouders (geschikte) ondersteuningsbronnen zijn (bv. Nys, Van Leeuwen & Emmery, 2016; Vandewaerde, Fagardo, Nys, & Emmery, 2019).

De gezinsenquête geeft een wat ander beeld (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). De groep gespecialiseerde hulpverleners 'therapeut, psycholoog, kinder- of jeugdpsychiater' werd het meest frequent (ruim 50%) gecontacteerd voor 'advies, steun of hulp van deskundigen bij de opvoeding van de kinderen'. Het CLB en de school staan op plaats twee (om en bij 40%). Iets minder dan een derde van de ouders zocht 'advies, steun of hulp' op websites, in brochures, boeken, webinars of apps,

gevolgd door de huisarts (om en bij 27%) en de kinderarts. Internationaal onderzoek wijst uit dat 'websites' de belangrijkste informatiebron zijn voor vaders uit de hoge sociaal economische klasse (zie o.a. Gaynor, Hesketh, Gebremariam, Wynter, & Laws, 2025). Vaders waarderen het gemak en de snelheid van dat medium om informatie over de gezondheid van hun kind te vinden.

Dat in de gezinsenquête (2021) 'een medewerker van Kind & Gezin' niet meer frequent of in de top 5 van geraadpleegde bronnen staat is opmerkelijk. Volgens de registratiegegevens van Kind & Gezin deed immers ruim 90% van de ouders daar in de eerste drie levensmaanden van hun kind een beroep op en tot in het derde levensjaar nog altijd 76% ([Opgroeien](#), 2024b). Mogelijks percipiëren ouders de op de voorgrond staande gezondheid en ontwikkeling van hun kind in die leeftijdsfase en in dat ondersteuningsaanbod niet als 'opvoeding' waarnaar in de gezinsenquête gepolst werd. Het vrij evident aanbod en gebruik van het aanbod van Kind & Gezin zonder dat ouders daarom een specifieke vraag of probleem ervaren, kan maken dat ouders minder geneigd zijn om dat gebruik te rapporteren bij een vraag naar 'advies, steun of hulp van deskundigen bij de opvoeding'.

Nederlandse onderzoekers komen tot een gelijkaardige verklaring voor het vermoeden van onderrapportage van het gebruik van de huisarts en een verpleegkundige. De Roos, Bucx en van den Berg (2021) stellen dat ouders de vraag naar 'gebruikte steun bij de opvoeding' wellicht geïnterpreteerd hebben als een vraag naar 'hulp bij opvoedproblemen'.

Het aantal studies waarin de koppeling wordt gemaakt tussen de aard van de vragen en zorgen en het al dan niet beroep doen op ondersteuning is beperkt (o.a. Dierckx et al., 2014; Nys, & Van Leeuwen, 2017; Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016). Uit deze studies blijkt dat ouders verhoudingsgewijs meer frequent een beroep doen op professionele hulp voor thema's die gerelateerd zijn aan de schoolse ontwikkeling en loopbaan, aan de lichamelijke ontwikkeling en gezondheid van hun kinderen en aan de socio-emotionele ontwikkeling van hun kinderen.

7.3.2.2 Evolutie in het gebruik van formele ondersteuning

Door de evolutie in het ondersteuningsaanbod en verschillen in de opzet van ouderbevragingen zijn accurate vergelijkingen over verschillende jaren moeilijk te maken. Voor Vlaanderen geven de gezinsenquête-edities van 2016 en 2021 daar een zicht op. Het percentage ouders dat **ooit gebruik** heeft gemaakt van **opvoedingsondersteuning** is **significant toegenomen** van 39,0% in 2016 naar 42,5% in 2021 (Audenaert, Nys & Emmery, 2025). Inzoomend op het gebruik van het specifieke ondersteuningsaanbod is er enkel voor de kinderarts een significant verschil: een toename van 17,9% naar 23,9%.

Over een langere periode heen wijzen de registratiegegevens van **Kind & Gezin** op een lichte afname van het aantal ouders dat op hun dienstverlening een beroep doet: waar in 2002 bij 97,2 % van de ouders minstens 1 huisbezoek plaatsvond in de eerste drie levensmaanden van hun kind (Kind & Gezin, 2003), bedraagt dat percentage in 2023 92,6% ([Opgroeien](#), 2024b).

Voor het anoniem aanbod van **De Opvoedingslijn** zien we een toename van 650 telefoonoproepen in 2001, naar 1.856 oproepen (telefoon en e-mail) in 2016 en naar 1.917 oproepen (telefoon, e-mail, chat en sociale media) in 2021 (De Keerkring, 2022-2025). Zowel de uitbreiding van hun aanbod op vlak van permanentie-uren én contactkanalen, als mediacampagnes kunnen die toename mee verklaren. De daling die zich na 2021 inzette (1.487 in 2023) is onder meer te verklaren door het verdwijnen van de informatie- en ondersteuningswebpagina 'groeimee.be' van de Vlaamse overheid. Op die webpagina konden ouders tot 2021 via een 'Stel-je-vraag-knop' hun vragen rechtstreeks

voorleggen aan De Opvoedingslijn. Die webpagina werd daarenboven jaarlijks, o.a. naar aanleiding van de Week van de Opvoeding, de lancering van een nieuwe themapagina enz. via lokale initiatieven (o.a. Huizen van het Kind) en/of de Vlaamse overheid onder de aandacht gebracht van de brede bevolking, waaronder (aanstaande) ouders. De laatste jaren schommelt het aantal oproepen rond de 1.500 per jaar (bv. 1.590 in 2024).

Voor **initiatieven** die zich tot **gezinnen** in een **kwetsbare situatie** richten zien we, parallel lopend met de uitbreiding en/of versterkte bekendheid van programma's (bv. Koala-werkingen, ontmoetingsruimtes, Home-Startwerkingen, gezinscoaching) een toename van het aantal gezinnen dat er een beroep op doet. Voor initiatieven die gezinnen thuis ondersteunen (cf. outreachend werken) betekent dat soms dat een begeleidingstraject niet onmiddellijk opgestart kan worden. Initiatieven waar beroepskrachten of vrijwilligers ondersteuning beiden, zien zich soms genoodzaakt om met een wachtlijst te werken.

7.3.2.3 Zwaartepunt van ondersteuning: de vroege kindertijd

In de eerste levensjaren wordt de gezondheid en ontwikkeling van kinderen op grote schaal en vrij systematisch opgevolgd. Uit het voorgaande punt bleek al dat in de eerste drie levensmaanden het merendeel van de kinderen en hun ouder(s) een gezinsbezoek krijgt van een medewerker van **Kind & Gezin** (92,6% in 2023). Het merendeel van de ouders bezocht in die periode ook de consultatiebureauwerking van Kind & Gezin (92% in 2023). Daarna neemt het gebruik van consulten af, maar bedraagt het bereik in het tweede en derde levensjaar van het kind nog altijd 76% of meer ([Opgroeien](#), 2024b).

Daarnaast zijn er verschillende **lokale initiatieven** waar **aanstaande ouders** en **ouders met jonge kinderen** (overwegend tot de instapleeftijd van 2,5 à 3 jaar in de kleuterschool) terecht kunnen: zwangerschapsondersteuning, babymassage, spel- en/of ontmoetingsplaatsen voor ouders en hun kinderen, gespreksgroepen voor ouders die ingebed zijn in een Huis van het Kind of een van de partnerorganisaties (bv. Integraal Laagdrempelig OpvoedingsOndersteuningsPunt, Koalawerking). Waar sommige initiatieven een breed bereik beogen en zich tot 'alle' gezinnen richten, is bij andere het bereik meer specifiek toegespitst op gezinnen in een kwetsbare situatie. Het gaat dan over gezinnen waarin zich op verschillende levensdomeinen (zie supra) problemen voordoen en het vaak moeilijk hebben om toegang tot ondersteuning of hulp te vinden. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor de in februari 2024 gelanceerde uitrol van het interfederaal plan 'Zorg en Ondersteuning voor zwangere vrouwen, hun kinderen en hun gezin tijdens de eerste 1000 dagen' ([Opgroeien](#), z.d. b).

Eens de kinderen naar school gaan, kunnen kinderen en hun ouders beroep doen op het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (**CLB**) dat aan de school verbonden is. Als een kind van school verandert (bv. van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs, naar een school dichterbij in de buurt, naar een school die beter afgestemd is op de noden van het kind enz.), dan wordt het kind doorgaans door een ander CLB opgevolgd. De koppeling van het CLB aan een school betekent ook dat in een gezin met meerdere kinderen verschillende CLB's kunnen instaan voor de opvolging van de kinderen in het gezin. De vraaggestuurde CLB-werking richt zich op vier ondersteuningsdomeinen: onderwijsloopbaan, psychosociaal functioneren, leren en studeren en preventieve gezondheidszorg. Iets meer dan de helft van de leerlingen (55,6%) heeft contact gehad met het CLB ([CLB in cijfers](#), 2023-2024). Waar bij K&G de medewerker zowel contact heeft met de ouders als hun jonge kind(eren) (tot 3 jaar), is dat bij het CLB niet altijd het geval. Kinderen en jongeren kunnen

afzonderlijk ondersteund worden (Van Puyenbroeck, 2025). Een ander verschil betreft het recurrente karakter van de ondersteuning: waar bij de opvolging door Kind & Gezin, jaarlijks een aantal afspraken met het gezin ingepland worden (bv. gelinkt aan het vaccinatieschema, de ontwikkelingsfase of het transitiemoment), is dat bij het CLB niet systematisch het geval.

In principe kunnen ouders over de jaren en transitiemomenten heen, terecht bij een **Huis van het Kind**. Deze lokale basisvoorzieningen hebben immers de opdracht om ouders met kinderen van nul tot 24 jaar te ondersteunen (Decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning, 2023). Zowel uit de Huis van het Kind-bevraging in 2016 (Nys, 2017) als in 2023 (Opgroeien, 2023), blijkt dat het bereik zich overwegend situeert in de leeftijd van nul tot drie jaar, van drie tot zes jaar en van zes tot twaalf jaar (telkens ruim 70% van de HvhK). De leeftijdsgroepen van twaalf tot achttien jaar en van achttien tot 24 jaar worden respectievelijk door 14,2% en 6,2% van de huizen bereikt. Het aanbod voor ouders met kinderen in die leeftijd is ook veel beperkter. Bovendien beschikt niet elk HvhK over een laagdrempelige fysieke locatie met een onthaal, een gespreks- of ontmoetingsruimte waar ouders zonder afspraak terecht kunnen.

Het voorbije decennium gaven ouders in verschillende onderzoeken te kennen dat ze bij vragen of zorgen over hun kinderen, over hun tieners, adolescenten of jongvolwassenen beperkingen ervaren in de ondersteuning (zie o.a. De Bruyckere, Dekrem, & Leflot, 2015; Emmery & Loosveldt, 2025; Robben, Marana, Spaas & Hermans, 2025).

Zo ervaren ouders uit het gezinskabinet de overstap naar de school als een breuklijn in de ondersteuning en betreuren dat ze zelf de stap moeten zetten naar ondersteuning, dat ze zelf het initiatief moeten nemen. Emmery en Loosveldt (2025, p. 34) besluiten: *“Baby’s en peuters worden opgevolgd door Kind & Gezin, maar nadien valt dat contact weg als je kinderen naar school gaan. Veel ouders hebben het gevoel er dan alleen voor te staan. Er zijn verschillen in de begeleiding van het CLB tussen scholen. Er is een grotere drempel naar het CLB, deze is niet in elke school een zichtbare actor.”*

Ouders ervaren niet alleen ondersteuningsbreuklijnen in de overgang naar de school, ook op latere leeftijd en over andere transitiemomenten zetten die breuklijnen zich door. In de bevraging van Robben, Marana, Spaas en Hermans (2025) wijzen ouders in een financieel kwetsbare positie op de beperkte looptijd van ondersteuningsprogramma’s of begeleiding. De auteurs pleiten voor meer structurele en duurzame begeleiding en stellen dat het hulpaanbod voor gezinnen met tieners onderbelicht blijft: *“Er gaat veel aandacht naar de noden en vragen van gezinnen met jonge kinderen in het maatschappelijk debat, terwijl ook in de tienerjaren de opvoedingsdruk en financiële stress zich in financieel kwetsbare gezinnen optreedt.”* (p. 3)

7.3.2.4 In welke mate voelen ouders zich gesteund?

Globaal of gemiddeld genomen voelen ouders zich gesteund of geholpen door de ingeschakelde steun of hulp. Dat geldt zowel voor ouders in Vlaanderen, in Brussel als in andere contreien en dat geldt zowel voor een diversiteit aan ouders naar gezins- en achtergrondkenmerken. Het merendeel van de ouders die een beroep hebben gedaan op professionele ondersteuning:

- Is ‘eerder tot heel’ tevreden over de gekregen hulp of het advies: gemiddelden van 2.70 tot 3.29 op 5 (Lecoyer, Oizaz, Nys, & Emmery, 2023)

- Is 'tevreden' (66,4%) tot 'heel tevreden' (16%) over de geraadpleegde professionals of diensten (Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016)
- Voelt zich door het advies, de steun of de hulp van een professional 'een beetje' (29,7%), 'tamelijk veel' (46%) tot 'veel' (19,4%) geholpen (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023)
- Voelt zich 'altijd' (8,3%), 'meestal' (56,7%), 'soms wel, soms niet' (26,7%) gesteund of geholpen door professionals (Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016)
- Zijn globaal tevreden met de steun van verschillende professionals: gemiddelden variëren van 6.64 tot 8.40 op 10 (Morawski, Weston & Courtney, 2018)

Deze bevindingen illustreren tegelijkertijd dat een respectabele groep ouders ontevreden is of zich niet, maar een beetje of zelfs (helemaal) niet geholpen voelt door de gekregen steun. Meer specifiek geven gezinnen in een financieel kwetsbare positie vaker aan dat het aanbod hen (helemaal) niet geholpen heeft (Robben, Marana, Spaas & Hermans, 2025).

Over de eerder vermelde onderzoeken heen, wijzen ouders op een of meerdere tekorten: inhoudelijk (o.a. gebrek aan kennis, deskundigheid over een thema of problematiek), basishouding en agogische principes (o.a. onvoldoende luisteren, respect, afstemming op vragen en noden enz.), praktisch-organisatorisch (o.a. beperkte beschik- en bereikbaarheid, wachttijden, onvoldoende tijd voor een gesprek en opvolging), financieel (te hoge kostprijs) en een gebrek aan ondersteuningscontinuïteit (o.a. steeds opnieuw moeten aanmelden, vragen of problemen opnieuw moeten toelichten). In het volgende punt zal blijken dat verschillende elementen ook een drempel vormen om een beroep te doen op ondersteuning.

7.3.3 Elementen van gebruik en niet-gebruik van formele ondersteuning

7.3.3.1 Gezins- en achtergrondkenmerken

Naar **ouder- en gezinskenmerken**, stellen zowel onderzoekers als ondersteuningsinitiatieven herhaaldelijk vast dat meer **moeders** dan vaders gebruik maken van professionele hulp (o.a. Audenaert, Nys, & Emmery, 2025; De Keerkring, 2025; Vancoppenolle, Dupont, & Nys 2023).

Andere ouder- en gezinskenmerken die samenhangen met het gebruik van formele ondersteuning zijn, **leeftijd** van de **kinderen** (ouders met kinderen van 0 tot 2 jaar meer gebruik dan ouders met oudere kinderen), de **herkomst** (ouders van buiten EU+ veel minder gebruik dan Belgische ouders), de **financiële situatie** (ouders die een onverwachte uitgave van 1.000 euro niet kunnen betalen maken meer gebruik dan ouders die dat wel kunnen, lagere inkomensgroepen) (Audenaert, Nys, & Emmery, 2025; Robben, Marana, Spaas & Hermans, 2025; Vancoppenolle, Dupont, & Nys 2023). Meer specifiek voor gezinnen met een migratieachtergrond concludeert Emmery (2025, p. 71) vanuit het Gezinskabinet: *"Gezinnen na migratie ervaren een beperkter informeel netwerk om hen te ondersteunen bij de opvoeding, en een grotere drempel om beroep te doen op formele hulpverlening. De taalbarrière speelt daarin een rol, net zoals het niet kennen van het aanbod en een nood aan een meer cultuursensitieve ondersteuning."*

Verschillende bronnen wijzen op de rol van het **informele netwerk** voor het gebruik van professionele ondersteuning (De Roos, Bucx, & van den Berg, 2021; Emmery & Pasteels, 2022): ouders met meer informele steun, maken meer gebruik van formele steun; de beschikbaarheid of

het gebruik van informele bronnen kan het gebruik van formele steun bevorderen. In de gezinsenquête (editie 2021) wordt voor het gebruik van formele ondersteuning geen significant verschil gevonden naargelang de opvoedingssteun die ouders krijgen van de partner of het sociale netwerk (Audenaert, Nys & Emmery, 2025). Wel blijkt dat de toename van het gebruik aan formele ondersteuning (cf. vgl. 2016-2021) significant het grootste is voor wie minder of geen steun krijgt van de partner. Voor steun van het bredere informele netwerk doet zich nagenoeg het tegenovergesteld voor: ouders die (helemaal) geen steun krijgen van dat netwerk krijgt, maken in 2021 minder gebruik van formele ondersteuning dan in 2016.

Opvoedingselementen zoals de tevredenheid over de opvoeding en het voorkomen van vragen of zorgen, hangen samen met het gebruik van formele ondersteuning (Audenaert, Nys, & Emmery, 2025; Vancoppenolle, Dupont en Nys, 2023). Ouders die minder tevreden zijn over de opvoeding schakelen vaker hulp in. Ook ouders met 'meer **vragen of zorgen** het afgelopen jaar' maken meer gebruik van 'advies, steun of hulp van een deskundige bij de opvoeding'. Uit Nederlands onderzoek blijkt dat ouders die vaak het gevoel hebben de opvoeding niet aan te kunnen en ouders met een hulpbehoefte, vaker een beroep doen op formele hulp (De Roos, Bucx, & van den Berg, 2021).

Dat ook ouders zonder vragen, zorgen of een expliciete ondersteuningsnood een beroep doen op ondersteuning (cf. 16,1% in de Gezinsenquête 2021), is geen nieuw gegeven. Dat geldt uitgesproken voor ouders met een kind in het eerste levensjaar (Dierckx et al., 2014). Onder meer het wijdverspreid consultatieaanbod van Kind & Gezin (cf. supra) kan dat verklaren. Meer in het algemeen illustreert het de 'verrijkende' functie van opvoedingsondersteuning: ouders maken soms uit interesse, om hun ouderschap, de ouder-kindrelatie, hun sociaal netwerk enz. te versterken, gebruik van opvoedingsondersteunende initiatieven (Vandemeulebroecke & Nys, 2002).

7.3.3.2 Belemmeringen voor het gebruik van ondersteuning

Niet alle ouders met uitgesproken vragen, zorgen of ondersteuningsnoden zetten effectief de stap naar professionele ondersteuning. Uit de gezinsenquête (2021) blijkt dat een derde tot een vierde van de ouders met 'tamelijk veel' en 'heel veel' vragen en zorgen **geen** professionele hulp inschakelt (Vancoppenolle, Dupont en Nys, 2023). Uit eerder onderzoek bleek dat de stap naar ondersteuning of hulp voor behoorlijk wat ouders (11% tot 24%) (heel) moeilijk is (zie Nys, 2020).

In kwantitatieve en kwalitatieve bevragingen komt een verscheidenheid aan ondersteuningsdrempels naar voren. Sommige drempels zijn meer specifiek bij bepaalde oudergroepen aanwezig (bv. bij ouders met jonge kinderen of oudere kinderen, bij vaders, bij ouders in een financieel kwetsbare positie) en soms zijn de drempels gestoeld op voorgaande negatieve ervaringen. We geven een geïntegreerd overzicht van ondersteuningsdrempels op basis van onderzoek in Vlaanderen, Brussel en het buitenland: Copland & Hunter (2025); Emmery & Loosveldt (2025); Griffith, Jaeger, Pepperman, Chustz, Frazier, & Wilson (2025); Jukes, Di Folco, Kearney, & Sawrikar (2024); Lecoyer, Oizaz, Nys, & Emmery (2023); Meppelder, Hodes, Kef en Schuengel (2014); Morawski, Weston & Courtney (2018); Nys (2020); Rios, Frieson, Ray, Edwards, Pérez-Escamilla, & O'Connor Duffany (2025); Robben, Marana, Spaas & Hermans (2025); Shawna, Hoffman, & Harris (2016); Steyaert, Borgers, & Bamps (2025); Vancoppenolle, Dupont en Nys (2023); van Beurden et al. (2025). Voor zover beschikbaar voegen we specificaties over de oudergroep of percentages over de mate van voorkomen toe.

Figuur 1: Overzicht van ondersteuningsdrempels

Persoonskenmerken (elementen in de persoonlijke levenssfeer, in het gezin) en psychosociale elementen	
-	Het zelf willen oplossen (10% tot 13%) o Ouders van tieners: aarzeling om vreemden te moeten betrekken in het gezin (30%)
-	De stap niet durven zetten (1%), meer frequent bij ouders in een financieel kwetsbare positie
-	Schaamte (2% tot 17%) - Zich gestigmatiseerd voelen (cf. perceptie dat ze de enige zijn met een vraag of een probleem) - o Ouders van tieners: het gevoel gefaald te hebben (31%) - o Vaders: schaamte (cf. perceptie van mannelijkheid: hulp als teken van zwakte, gebrek aan coping) - o Ouders in een financieel kwetsbare positie (cf. schaamte of angst voor de mening van anderen)
-	Weerstand bij gezinslid - o Ouders van tieners: weerstand bij kind (2% tot 26%) - o Ouders in een financieel kwetsbare positie: partner of kind wil geen hulp
-	Vaders : perceptie van de eigen rol : zichzelf niet als primaire verzorger zien (cf. kostwinner)
-	Vaders : ontmoediging om deel te nemen of inbreng te doen door poortwachtershouding van moeders (cf. moeders controleren of domineren gesprekken)
-	Ouders van jonge kinderen : gebrek aan tijd (33%)
Kenmerken van de ondersteuning: cf. toegankelijkheidskenmerken	
Bekendheid	
-	Onbekendheid, niet weten bij wie men terecht kan (3% tot 22%), meer frequent bij ouders in een financieel kwetsbare positie
Beschikbaarheid	
-	Wachtlust (11%) – wachttijden
-	Een afspraak moeten maken
-	Tijdens de werkuren
-	Administratieve drempels
Bereikbaarheid	
-	Geen (gepast) aanbod/programma in de buurt (1% tot 2%) - o Ouders van jonge kinderen: geen aanbod of programma in de buurt (13%) - o meer frequent bij ouders in een financieel kwetsbare positie
-	Versnipperde, verspreide en niet toegankelijke ondersteuning

Bruikbaar – Betrouwbaar – Begrijpelijk – Begripvol: o.a. (inhoudelijke) afstemming op het gezin, de gezinsleden en hun leefsituatie (context)
- Vrees dat het niet zal helpen (1% tot 2%) - Het helpt niet (bv. verkeerde adviezen, geen oplossingen) tot toename van problemen, onvoldoende kennis om door te verwijzen) - Je kan er niet op rekenen, vragen worden niet opgevolgd, gebrek aan signalering, een te late diagnosestelling, onvoldoende informatie(deling)
- Vrees dat geen rekening wordt gehouden met de religie of cultuur van de ouder (21%)
- Geen begrip voor de vraag of het probleem, onvoldoende alert voor specifieke problemen, geen afstemming op de noden en verwachtingen, onvoldoende (specifieke) steun of hulp (bv. geen aanpak van het probleem, focus groeicurves) - o Vaders: Uitsluiting: geen tijd, ruimte en aandacht voor vaders, het gevoel genegeerd of niet welkom te zijn - o Vaders: gebrek aan afstemming: gebrek aan vader specifieke informatie en ondersteuning (cf. te sterk op moeders gericht, te simplistisch), te academisch of te schools taalgebruik - o Vaders: vooroordelen over vaders en stigmatisering
- Te weinig tijd om het probleem of de vraag uit te klaren
- Gebrek aan juiste, overzichtelijke, duidelijke informatie en communicatie: moeilijk te begrijpen professionele taal (vakjargon, afkortingen)
- Gebrek aan ondersteuningscontinuïteit - te weinig samenwerking - paraplusysteem (hulp afschuiven op een andere dienst of medewerker) - telkens opnieuw, bij verschillende medewerkers of diensten, de vraag of het probleem moeten vertellen (cf. van het kastje naar de muur gestuurd worden)
- Vraagt veel tijd
- Gebrek aan ruimere ondersteuningsmaatregelen: bv. financieel, verlofstelsel
- Kille gebouwen
Betaalbaarheid
- Te duur (2% tot 14%), meer frequent bij ouders in een financieel kwetsbare positie

Gezinnen kunnen met meerdere ondersteunings- of toegankelijkheidsdrempels tegelijkertijd geconfronteerd worden. Dat geldt in het bijzonder voor gezinnen in een uiterst kwetsbare situatie, die op verschillende levensdomeinen moeilijkheden ervaren (zie punt 7.2.4). Denk aan gezondheids-, huisvestings- en financiële problemen, een taalbarrière en een beperkt informeel netwerk.

Ook gezinnen met een kind met een (mogelijke) ontwikkelingsbeperking worden vaak met meerdere toegankelijkheidsbeperkingen geconfronteerd (Loosveldt, 2025). Een lange zoektocht voorafgaand aan diagnosestelling, wachttijden of een hoge kostprijs voor het stellen van een diagnose, gevolgd door wachtlijsten voor therapie voor het kind en voor gezinsbegeleiding bemoeilijken het traject van deze gezinnen. Er is bovendien niet altijd hulp beschikbaar tijdens crisismomenten, of hulp is beperkt in aantal uren waardoor deze niet mee evolueert met de leeftijd van het kind. Ouders ervaren een gebrek aan transparantie over het zorgbeleid op school of een gebrek aan expertise van leerkrachten. Een combinatie van therapieën en de verplaatsingen die daarmee gepaard gaan, spoort niet altijd met de flexibiliteit en verwachtingen van de werkgever. Deze ouders ervaren ook een gebrek aan (vakantie)opvang of aan een oppas die afgestemd is op de noden van het kind.

7.4 Welke ondersteuning wensen ouders?

7.4.1 Domeinen en thema's die ondersteuning vragen

De thema's waarover ouders vragen en zorgen hebben (zie punt 7.2), zien we grotendeels weerspiegeld in de thema's waarover ouders informatie of ondersteuning willen én, zoals eerder vermeld, in de thema's waarvoor ouders effectief een beroep doen op ondersteuning (o.a. De Keerkring, 2024; Dierckx et al., 2014; Nys, & Van Leeuwen, 2017; Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016; Vancoppenolle et al., 2023; Vandewaerde et al., 2019a). Ouders geven vooral aan behoefte te hebben aan ondersteuning op het gebied van :

- school gerelateerde thema's
- de ontwikkeling van hun kind: lichamelijk, emotioneel
- gezondheidsaspecten
- opvoedingsthema's: bv. ouder-kindinteractie
- kinderopvang en vrije tijd (activiteiten voor kinderen)
- de combinatieproblematiek werk en gezin
- ...

Eerder kwam al aan bod dat er vanuit de ouders in de gezinsenquête (2021) en het gezinskabinet (2024) een uitgesproken vraag is naar ondersteuning op vlak van opvang en vrije tijd en de combinatie gezin-arbeid (Dupont & Vancoppenolle, 2023; Vancoppenolle et al., 2023; Emmery & Loosveldt, 2025). Zo vragen ouders in het gezinskabinet voldoende verlofmogelijkheden en flexibiliteit van de werkgever om een balans te vinden in de moeilijke combinatie gezin-arbeid. Ze vragen ook een voldoende, betaalbaar en flexibel aanbod van kinderopvang voor baby's en peuters. Ouders van schoolgaande kinderen vragen een betaalbaar aanbod voor- en naschoolse opvang en vakantieopvang met voldoende lange openingsuren, voldoende plaatsen, voldoende begeleiders per kind en toegankelijk voor kinderen met zorgnoden. Het aanbod mag ook gevarieerder, waardoor kinderen en jongeren na de schooluren verder kunnen ontwikkelen op het gebied van sport, kunst of muziek. Ouders vragen ook betere oplossingen wanneer een kind onverwacht ziek wordt.

7.4.2 Gewenste ondersteuningsfuncties en -werkvormen

Een weerkerende bevinding is dat ouders in eerste instantie vooral steun zoeken en vinden bij hun **informele netwerk** (bv. bij familie, vrienden, collega's). Het merendeel van de ouders beschouwt hun informele netwerk als een geschikte ondersteuningsbron en bekendmakingskanaal voor ondersteuningsinitiatieven (Nys, & Van Leeuwen, 2017; Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016; Vandewaerde et al., 2019). Ook nabije **professionals** zoals huisartsen, opvangpersonen, leerkrachten enzoverder, zien ouders als aangewezen ondersteuningsbronnen. Uit de gezinsenquête blijkt dat ouders zich in de toekomst vooral een beroep zien te doen op formele of professionele ondersteuningsbronnen en meer specifiek op een therapeut, psycholoog, kind- of jeugdpsychiater (Vancoppenolle, Dupont, & Nys, 2023). Deze specialisten worden gevolgd door onderwijs gerelateerde bronnen zoals het CLB, de school e.a., de huisarts, de kinderarts.

Deels op het snijpunt van informele en formele ondersteuningsmogelijkheden, situeert zich de vraag naar **informele contacten en uitwisseling**. Uitwisselingsbijeenkomsten met andere ouders en

mogelijkheden om met andere ouders (al dan niet in kleine groep en binnen de eigen kennissenkring) in contact te komen zijn voor ruim drie vierde van de ouders een zinvolle of geschikte ondersteuningsvorm (Nys, & Van Leeuwen, 2017; Vandewaerde et al., 2019a). Voor spelen en ontmoetingsmogelijkheden voor ouders en kinderen geldt dat voor iets minder dan de helft van de ouders (Nys, & Van Leeuwen, 2017; Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016).

Ook ouders in het Gezinskabinet (2024) geven aan dat ze meer onderling willen uitwisselen over opvoedingsthema's en hun netwerk willen vergroten. Ouders in verschillende gezinssituaties leggen daarbij soms andere klemtonen. Zo zijn meertalige ouders vragende partij voor ontmoeting die hen taal oefenkansen biedt. Alleenstaande ouders zijn op zoek naar activiteiten die aangepast zijn voor hun situatie, naar lotgenotencontact en naar buddy's die rust in het gezin kunnen brengen of een periode voor de kinderen kunnen zorgen bij bijvoorbeeld een ziekte of opname. Ook gezinnen met een kind met een ontwikkelingsstoornis zijn op zoek naar lotgenotencontact. In een gerichte bevraging van moslimouders refereert ruim een vierde tot een ruim een vijfde van de ouders respectievelijk naar 'gespreksgroepen over opvoeding' en 'bijeenkomsten met lotgenoten' als gewenste ondersteuningsvorm (Lecoyer, Oizaz, Nys & Emmery, 2023).

In de bevraging van moslimouders valt daarenboven op dat deze ouders het meest frequent 'informatiegericht' ondersteund willen worden. Telkens ruim een derde van de ouders wenst ondersteuning via **websites, boeken en brochures of via lezingen** gebaseerd op religieuze, dan wel wetenschappelijke kaders. Waar in het ene onderzoek ouders 'websites, boeken, brochures of lezingen' nog meer uitgesproken aanstippen als gewenste of voorziene ondersteuningsbron (om en bij 60% in Nys, & Van Leeuwen, 2017; Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016), is dat in ander onderzoek veel minder het geval (10% Vancoppenolle, Dupont, & Nys, 2023).

Uitgesproken verschillen doen zicht ook voor inzake het toekomstig gebruik van **telefonische en online ondersteuning**: elk door om en bij een tiende van de moslimouders geschikt bevonden (Lecoyer, Oizaz, Nys & Emmery, 2023), tegenover respectievelijk ruim een vierde en ruim een tiende tot vier tiende in ander onderzoek (Nys, & Van Leeuwen, 2017; Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016).

Los van de mogelijke aanbiedingsvormen, blijkt de behoefte aan informatie een vrij algemeen gegeven te zijn en niet zozeer specifiek voor te komen bij moslimouders (cf. supra). Ruim 90% van de ouders wenst informatie (Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016; Vandewaerde et al., 2019a). Voor de **adviesfunctie** en de **emotionele ondersteuningsfunctie** (bv. luisterend oor) ligt dat percentage in dezelfde grootorde.

Voorgaande maakt duidelijk dat om tegemoet te komen aan de diversiteit van de vragen en noden van gezinnen, een **gevarieerd ondersteuningsaanbod nodig** is. **Verskillende ondersteuningsfuncties** zoals informatie- en adviesverstrekking, emotionele, sociale en praktische steun (bv. opvang) dienen daarin een plaats te krijgen. Deels daarbij aansluitend is een **variatie aan werkvormen** aangewezen: individueel en groepsgericht aanbod, face to face en digitaal aanbod, eenmalig en langer lopend aanbod. Hetzelfde geldt voor de **bekendmaking** van ondersteuningsinitiatieven (zie o.a. Nys, 2020; Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016). Een **variatie van communicatie- en toeleidingskanalen** blijft zich opdringen. Zij moeten bovendien op een recurrente basis ingezet worden om de diversiteit aan gezinnen te kunnen blijven bereiken.

7.4.3 Kenmerken van goede ondersteuning

De meest frequente redenen (top 5) om in de toekomst ondersteuning in te schakelen, verwijzen naar de **bruikbaarheid** en de **betrouwbaarheid** van de **ondersteuning** (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023): professioneel, beschikbare kennis en informatie, vertrouwen of persoonlijke band, bekwaamheid en deskundigheid, effectieve steun of geboden antwoorden of oplossingen. Deze redenen sluiten grotendeels aan bij wat ouders 'goede ondersteuning' beschouwen en weerspiegelen de ondersteuningsbevorderende elementen die in ander (internationaal) onderzoek bij verschillende oudergroepen (cf. achtergrondkenmerken, leeftijd van de kinderen, al dan niet beperking bij de kinderen) naar voren komen (zie o.a. Jukes, Di Folco, Kearney, & Sawrikar, 2024; Nys, 2020; Robben, Marana, Spaas & Hermans, 2025; Vandewaerde, Fagardo, Nys, & Emmery, 2019; van Beurden, Vereijken, Frielink, & Embregts, 2025):

- **Houding en deskundigheid van de professional**
 - **Respectvol**: respect voor kinderen en ouders (persoon, cultuur, religie, privéleven enz.), vertrouwen, vertrouwelijk omgaan met informatie,
 - Voldoende **tijd** nemen voor ondersteuning, om kinderen en ouders te leren kennen
 - Naar ouders **luisteren**, ouders au sérieux nemen, ouders als expert en als gelijke partners erkennen, ervaringen en verwachtingen van ouders centraal stellen, openstaan voor vragen, de inbreng, de gezinssituatie, het perspectief en de beleving van ouders (o.a. wat ze moeilijk vinden, wat de impact is van de zorg voor een kind)
 - Ouders **geruststellen**, ouders **bevestigen** voor hun inspanningen, in wat ze goed doen (krachtgericht), **mogelijkheden** van kinderen en ouders **zien** en **erkennen**
 - **Correcte**, gebalanceerde **kennis** en **informatie** geven over de opvoeding, de ontwikkeling, de gezondheid, het gedrag van kinderen, inzichten aanreiken, correcte en transparante communicatie met ouders over de aanpak, tips geven
 - **Beschikbare** en **aangewezen diensten** en **voorzieningen kennen** (cf. rechtentoekenning, gespecialiseerde hulp), correcte en transparante **communicatie** over een (mogelijke) doorverwijzing, een naadloze en warme doorverwijzing (bv. gezamenlijke kennismaking met een nieuwe medewerker of andere dienst), **proactief** werken (bv. vervolgstappen, planning afspraken bij specialisten rekening houdend met mogelijke wachttijden en beheersbaarheid van de gezinsagenda)
- **Praktisch-organisatorisch en financieel**
 - Voor verschillende vragen, hulp of ondersteuning bij 1 medewerker en langdurig terecht kunnen (versus versnipperde en kortlopende begeleidingen)
 - Gemakkelijk te bereiken – fysieke nabijheid (cf. nabij diensten en voorzieningen waar gezinnen al komen: kinderopvang, school, winkels)
 - Betaalbaar (lage kostprijs) of gratis

In het volgende punt gaan we verder in op de wijze waarop deze essentiële kenmerken van goede ondersteuning in de ontwikkeling van een duurzame, laagdrempelige geïntegreerde ondersteuning een plaats kunnen krijgen.

7.5 Naar een duurzame laagdrempelige geïntegreerde ondersteuning

In de voorgaande punten bleek onder meer dat het merendeel van de ouders tevreden is over de opvoeding en over de ondersteuning die ze daarbij krijgen, dat de opvoedingsbelasting is afgenomen, én dat het aantal ouders met vragen en zorgen over een periode van 5 jaar toegenomen is (Audenaert, Nys & Emmery, 2025). Ouders hebben nog te vaak het gevoel er alleen voor te staan (o.a. Vancoppenolle, Dupont, & Nys, 2023; Steyaert, Borgers, & Bamps, 2025) en voor behoorlijk wat ouders is de stap naar ondersteuning moeilijk (Nys, 2020). Een dienst of een professional inschakelen vraagt verschillende overwegingen.

"Although heightened levels of experienced parenting stress might be required for support seeking, they may not be sufficient. When parents perceive a need for support, the next step is to appraise the availability of support and determine whom, how, and when to ask for support" (Meppelder, Hodes, Kef en Schuengel, 2014, p. 1479)

Niet al de ondersteuningsvormen en werkvormen (zie punt 7.4.2) zijn overal beschikbaar of bereikbaar (cf. gebiedsdekkend). Nog te vaak is ondersteuning niet of onvoldoende bekend of betreft het een moeilijk te ontwarren kluwen van diensten, organisaties en mogelijke ondersteuning. Dat laat zich in het bijzonder voelen bij gezinnen in een uitgesproken kwetsbare situatie en gezinnen die met ingrijpende levensgebeurtenissen of transities geconfronteerd worden (zie o.a. Emmery, 2025; Loosveldt, 2025; Robben, Marana, Spaas & Hermans, 2025).

7.5.1 Veelzijdige nabijheid

Over verschillende bevragingen heen komt het belang van nabije ondersteuning naar voren en dat op verschillende vlakken:

- **Fysieke nabijheid:** gemakkelijk in een kort tijdsbestek te bereiken, dichtbij of op locaties waar ouders of kinderen al gebruik van maken (bv. kinderopvang, onderwijs)
- **Nabije houding:** ondersteuners die oor en oog hebben voor de vragen en zorgen, de mogelijkheden van ouders en kinderen, voor de gezinssituatie enz., ouders en kinderen tot bij initiatieven in de buurt brengen (ontmoeting, vrije tijd, cultuur, materiële ondersteuning zoals een sociale kruidenier, enz.)
- **Doorlopende nabijheid:** ondersteuningscontinuïteit, voor een langere periode op een locatie of bij dezelfde medewerker of dienst terecht kunnen (versus zich meermaals met hetzelfde 'verhaal' moeten aanmelden), zo nodig op een 'warme' manier in contact gebracht worden met een medewerker of dienst die meer gespecialiseerde hulp kan bieden.

Ik vind het belangrijk om steeds bij dezelfde persoon (waar je je goed voelt) terecht te kunnen als ik een professional of dienst aanspreek. Opvolging is belangrijk. Als de persoon wisselt of je je niet goed voelt bij die persoon, dan kan dat negatief zijn.
(ouder in Nys, Van Leeuwen, & Emmery, 2016, p. 42)

Ik zou beroep doen op persoonlijke assistentie op maat van het gezin/het kind, zodat het een traject is i.p.v. een éénmalige observatie en zodat er een vertrouwensband/context ontstaat. (ouder in de Gezinsenquête 2021)

Ook ouders in het Gezinskabinet (2024) hebben een voorkeur voor een persoon die naast het gezin staat om de weg te vinden. Ze argumenteren dat een begeleider beter kan inspelen op de specifieke behoeften van ouders en kinderen, met name in situaties met een complexe zorgnood of wanneer meerdere uitdagingen tegelijkertijd spelen.

7.5.2 Veelzijdige laagdrempelige diensten

Goed uitgebouwde, sterk aan elkaar gelinkte of in elkaar verweven basisvoorzieningen die op maat van gezinnen en op verschillende manieren ondersteuning bieden, kunnen een essentiële rol opnemen. Ruim tien jaar geleden onderschreven Dierickx e.a. (2014) al de “*Nood aan een globale en laagdrempelige voordeur*”. Deels daarbij aansluitend vragen ouders in het Gezinskabinet een “*upgrade van [alle] Huizen van het Kind naar alle leeftijden, alle gezinsvormen, naar aanbod.*” (Steyaert, Borgers, & Bamps, 2025, p. 59).

Afgestemd op de ondersteuningsnoden van gezinnen werken vraagt op verschillende manieren ondersteuning bieden: individueel via een laagdrempelig onthaal, consultaties, spreekuren, aan huis bezoeken én in groep via ontmoetings-, uitwisselings- en informatie- en vormingsactiviteiten.

De ondersteuning moet verschillende levensdomeinen en transitiemomenten kunnen omvatten. De ondersteuner moet in eerste instantie generalistisch werken, over de nodige basiskennis beschikken en zo nodig backoffice extra hulp realiseren (bv. rechtentoekenning, materiële en financiële tegemoetkomingen, aanmelding bij kinderopvang, een school). Pas wanneer meer gespecialiseerde domeinspecifieke hulp zich opdringt (en dat kan zowel uit een eerste contact als na meerdere contacten blijken), is de introductie van een gespecialiseerde hulpverlener of dienst aangewezen. Gezinnen willen kunnen terugvallen op een ankerfiguur, een vertrouwenspersoon die mee, vanuit hun perspectief, tot bij andere afgestemde hulp brengt en het overzicht bewaart en bewaakt. Dat is vooral van belang in situaties waar sprake is van een gebrek aan samenwerking en afstemming tussen verschillende organisaties en medewerkers uit al dan niet verschillende sectoren en domeinen.

Zicht krijgen én houden op een lokale of regionale sociale kaart is mede door jaren van opeenvolgende projectoproepen inclusief de wisselende focus en het tijdelijk uitvoeringskarakter niet evident. Dat geldt zowel in het domein van de jeugdhulp ([CLB in cijfers](#), 2023-2024) als in het brede welzijnsdomein en preventieve gezinsondersteuning. Ook het groot verloop van medewerkers in het sociale werkveld zet continuïteit in de samenwerking én in de ondersteuning van gezinnen onder druk.

In het bijzonder voor gezinnen in een zeer kwetsbare situatie, die op verschillende levensdomeinen moeilijkheden ervaren en voor gezinnen met een uitgesproken zorgnood (bv. een of meerdere kinderen met een beperking, een ouder met gezondheidsproblemen), blijft het een uitdaging om het aantal hulpverleners (elk met hun eigen agenda, timing, verwachtingen enz.) in het gezin te beperken. Het blijft ook een uitdaging om net voor deze gezinnen ondersteuningscontinuïteit te realiseren. Langdurige ondersteuningstrajecten bestaan, maar zijn nog vaak beperkt in tijd (looptijd tot 2 jaar, 3 jaar of zolang een kind naar dezelfde school gaat), vooral gericht op ouders met jonge kinderen (lokale teamwerking Kind & Gezin, ontmoetingsinitiatieven Huizen van het Kind) en/of niet in alle regio's beschikbaar (bv. gezinscoaching en andere mobiele ondersteuningsvormen) (Nys, Van Puyenbroeck, Vandewaerde, Stoové, Emmery, & Loosveldt, 2025; Robben, Marana, Spaas & Hermans, 2025).

In de toekomst dient daarenboven nog sterker ingezet te worden op het bereik van gezinnen in een zwakke sociaaleconomische positie. Voor bijvoorbeeld de Huizen van het Kind stelt Opgroeien (2023, p. 11) vast: *“Het bereik van kwetsbare gezinnen is heel wisselend. Meer dan de helft van de Huizen scoort hoog: 54,7% geeft een score van groot (4/5) of redelijk groot (5/5). Toch scoort meer dan 1 op 6 Huizen (17,5%) erg laag (score 1/5 en 2/5) op deze vraag.”* Een meer outreachende benadering, een essentieel kenmerk van onder meer gezinscoaching en brugfigurenwerkingen (relatie gezin-school), kunnen dat bereik vergroten.

Dat alles realiseren vraagt een structurele erkenning en financiering van de verschillende facetten van laagdrempelige ondersteuning en een naadloze invoeging of bijschakeling van gespecialiseerde hulp. Wetende dat ouders en kinderen soms een anonieme opstap naar verdere ondersteuning nodig hebben of dat voor sommige van hen een anonieme melding, gesprek of chat kan volstaan (Nys, 2023), zal ook in anonieme chat- en telefoonlijnen zoals Awel (kinderen en jongeren), CLBch@t (leerlingen en ouders), De Opvoedingslijn (ouders) enz. geïnvesteerd moeten blijven worden.

Niet alleen voor de vermelde laagdrempelige ondersteuningsvormen op lokaal niveau is op bovenlokaal niveau een essentiële rol weggelegd. Dat geldt in het bijzonder voor het beantwoorden van de vragen noden inzake de combinatie gezin arbeid, waarbij ook werkgevers in het vizier komen. Verlofstelsels, flexibele werktijden, opvangaanbod zijn immers thema's waarbij lokale overheden slechts partieel of geen rol in kunnen opnemen.

7.5.3 Proactieve en geautomatiseerde informatie en rechtentoekenning en ondersteuning

Ingrijpende levensgebeurtenissen zoals een geboorte, een diagnose of zorgbehoefte van een kind, een scheiding, het vormen van een samengesteld gezin, het overlijden van een partner, de aankomst in België als nieuwkomer of het ontstaan van financiële moeilijkheden, vragen dat gezinnen zich afstemmen op die nieuwe realiteit. Niettegenstaande er specifieke ondersteuningsmogelijkheden zijn, geven gezinnen aan dat ze met zoveel verschillende zaken geconfronteerd worden waardoor ze rechten en voorzieningen mislopen (Emmery, 2025; Loosveldt, 2025; Robben, Marana, Spaas & Hermans, 2025). Ouders vinden moeilijk hun weg in de stappen die noodzakelijk zijn om financiële ondersteuning aan te vragen, administratie op orde te brengen of passende hulpverlening te vinden. De informatie is te versnipperd over verschillende kanalen en niet altijd toegankelijk door bijvoorbeeld complex of technisch taalgebruik, afkortingen enzoverder.

Zowel vanuit armoede-, cliëntenverenigingen, laagdrempelige organisaties en diensten (bv. HvhK, buurtwerkingen), doelgroepsspecifieke ondersteuningsinitiatieven (bv. brugfiguren, gezinscoaching, jeugdwelzijnswerk e.a.), steunpunten (bv. Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding) en onderzoek is er een weerkerende vraag naar een automatische rechtentoekenning. Er is ook een uitgesproken behoefte aan een betere centralisatie of automatisering van overheidsinformatie (zie o.a. Gezinskabinet, 2024).

Voor bepaalde vragen van ouders kan een overzichtelijke app of website soelaas bieden. Ook het toegankelijk maken van bestaande systemen vanuit het perspectief van gezinnen kan helpen. Een voorbeeld zijn de inschrijvingssystemen voor kinderopvang en vakantieopvang, die veelal lokaal worden georganiseerd. Voor gescheiden ouders die in verschillende gemeenten wonen, brengt dat praktische obstakels.

7.5.4 Een gezonde blik op vragen en zorgen

Vragen en zorgen zijn onlosmakelijk aan opvoeding en het ouderschap verbonden. Voor sommige ouders vragen ze geen ondersteuning, voor andere volstaat een luisterend oor of bevestiging, voor andere is aanvullende informatie, advies tot meer gespecialiseerde al dan niet intensieve en langdurige ondersteuning aangewezen.

Dat brengt ons terug bij het belang om goed te luisteren naar ouders. Lam (2018, p. 24) ziet dat als een voorwaarde om te weten te komen wat ouders nodig hebben in het opvoeden en ouderschap. Ze stelt vast dat *“hulpverleners te weinig zo’n écht gesprek voeren en te snel grijpen naar interveniëren”*. Er is eerst een veelzijdige connectie nodig met ouders om betekenisvol te kunnen ondersteunen: Wat zijn hun vragen en zorgen? én Wat verwachten ze van ondersteuning? (Jukes, Di Folco, Kearney, & Sawrikar, 2024). Dat is een universeel principe dat in nagenoeg elke bevraging van ouders naar hun houding, motivatie en gebruik van ondersteuning en hulp onderschreven wordt. Dat geldt zowel voor ouders met dagelijkse vragen of zorgen zonder noemenswaardige problemen als bij ouders die met veelzijdige, complexe of uitgesproken problemen op ouder-, kind- of gezinsniveau geconfronteerd worden (bv. kinderen met een beperking, ouders of kinderen met een psychische problematiek).

Bovenal is het essentieel om erkenning te geven aan vragen en zorgen én om tegelijkertijd deze vragen en zorgen niet te problematiseren.

Counselors should emphasize that the goal of parenthood is not to eliminate all uncertainties; this is neither realistic nor necessary. Instead, the focus should be on fostering resilience within the parent–child relationship. ... Although accumulated uncertainties may be associated with stress or anxiety, these feelings should not be viewed as inherently negative. ... Recognizing the limitations of their efforts and accepting that parenting involves a balance between factors within and beyond their control is a crucial skill to develop. Návrátová, Lacinová, Pátková Daňšová, Lacina, Neužilová Michalčáková en Kaňa stellen (2025, p. 250)

Voorgaande is geenszins een pleidooi voor een algemene terughoudendheid. Het is net een pleidooi om voor de brede waaier van dagelijkse vragen en zorgen tot complexe en aanhoudende zorgvragen

en noden, te blijven afstemmen op het gezin. Daarbij moeten hulpverleners oog hebben en inspelen op mogelijke verschillen tussen ouders, tussen moeders en vaders, op vlak van bezorgdheden, ondersteuningsnoden én ondersteuningsvoorkeuren (cf. locatie, intensiteit, tijdstip). Onderzoek wijst immers uit dat moeders en vaders daarin sterk van elkaar kunnen verschillen (zie o.a. Jukes, Di Folco, Kearney, & Sawrikar, 2024).

8 Conclusies en aanbevelingen

8.1 Context en uitdagingen van het lokaal gezinsbeleid

Gezinsbeleid is voortdurend in ontwikkeling, mede beïnvloed door veranderende regelgeving (zie inleiding), een veranderende samenleving en veranderende gezinnen.

Een vergelijking van de huidige bevraging met deze uit 2013 (Luyten, Emmery & Rondelez, 2014) leert dat steeds minder gemeenten een schepen hebben met de expliciete bevoegdheid 'gezin'. Toch lijkt gezinsbeleid steeds meer een plaats in te nemen in het lokaal beleid. Hoewel niet elke gemeente een expliciet gezinsbeleid voert, besteden ze in hun dagelijkse werking wél veel aandacht aan gezinnen via diverse vormen van ondersteuning. Dat toont dat gezinnen een belangrijk kernelement vormen in het lokale beleid, ook wanneer het formeel niet zo benoemd wordt.

Ondanks de uitdagingen die een geïntegreerd gezinsbeleid met zich meebrengt, zien gemeenten veel sterktes en kansen. Er bestaan sterke initiatieven en goede praktijken, vaak gedragen door grote betrokkenheid van lokale medewerkers en partners.

Doelstellingen die lokale besturen naar voren schuiven met hun gezinsbeleid zijn breed en variëren:

- het ondersteunen van gezinnen in opvoeding en verschillende levensdomeinen, zowel preventief als wanneer problemen zich voordoen;
- het vergroten van welbevinden, veerkracht en draagkracht van gezinnen, inclusief de combinatie van werk en gezin en mogelijkheden tot zelfontplooiing;
- het waarborgen van toegang tot kwaliteitsvolle, betaalbare voorzieningen op het gebied van kinderopvang, onderwijs, vrije tijd, gezondheid, welzijn en zorg, evenals het creëren van een gezonde en aantrekkelijke woon- en leefomgeving;
- het bevorderen van de ontwikkeling van kinderen en jongeren door middel van veilige, toegankelijke en stimulerende omgevingen waarin zij kunnen spelen, leren, ontmoeten en participeren, en specifieke aandacht voor aspecten zoals mentaal welzijn en taalstimulering;
- het bestrijden van (kinder)armoede en het bevorderen van gelijke kansen voor alle kinderen, jongeren en gezinnen, ongeacht hun samenstelling, afkomst of inkomen;
- het stimuleren van sociale cohesie, ontmoeting, verbinding tussen gezinnen en generaties, en het tegengaan van eenzaamheid.

De maatschappelijke uitdagingen waarmee gemeenten vandaag geconfronteerd worden zijn uitgesproken complex en divers. Gezinnen kennen verschillende transities en een grote verscheidenheid naar samenstelling en achtergrond. Tweeoudergezinnen, eenoudergezinnen, nieuw samengestelde gezinnen, grote gezinnen, gezinnen met een migratieachtergrond, gezinnen met zorgnoden en gezinnen in kwetsbare situaties vragen elk om ondersteuning die op hun noden is afgestemd. Het vraagt een flexibel beleid dat inspeelt op veranderende gezinsstructuren en behoeften.

Bovendien hebben verschillende maatschappelijke ontwikkelingen en leefomstandigheden invloed op gezinnen (de gezinsleden en onderlinge relaties) en op het functioneren ervan. Verschillende levensdomeinen zoals huisvesting, de arbeidsmarktsituatie, gezondheid, mobiliteit, vrije tijd en onderwijs, bepalen mee het welzijn en het functioneren van gezinnen. De diversiteit en complexiteit van gezinnen maakt duidelijk dat gezinnen niet vanuit één enkel levens- of beleidsdomein ondersteuning nodig kunnen hebben. Dat vraagt om over levensdomeinen heen te kijken en geïntegreerd te werken.

Respondenten ervaren dat lokale en bovenlokale uitdagingen toenemen: lokale besturen worden geconfronteerd met crisissen die bovenlokaal ontstaan maar lokaal moeten worden opgevangen. De coronapandemie en de opvang van Oekraïense vluchtelingen hebben aangetoond hoe snel prioriteiten kunnen verschuiven en hoe kwetsbaar lokale werkingen zijn. Daarenboven kwam er de crisis in de kinderopvang. Sommige gemeenten worden geconfronteerd met een groeiende armoedeproblematiek, een groeiende diversiteit in herkomst van gezinnen en talen, wachtlijsten in hulpverlening en voor sociale huisvesting, een capaciteitstekort in de kinderopvang ... De financiering groeit daar niet in mee. Het spanningsveld tussen verwachtingen en middelen vormt een rode draad doorheen de volledige bevraging.

Deze uitdagingen situeren zich in een context waar in toenemende mate, op verschillende niveaus en voor verschillende beleidsdomeinen en -velden, van steden en gemeenten verwacht wordt dat ze de regierol opnemen (zie o.a. Crevits, 2024). Het [Tweejaarlijks Verslag Armoedebestrijding 2024-2025](#) (p. 12, 19, 21) stelt dat de verantwoordelijkheid voor publieke dienstverlening aanhoudend (al ruim 10 jaar) verschuift naar lokale overheden en andere actoren (o.a. middenveld). *“Veel lokale besturen missen echter de nodige bestuurskracht en de middelen om op eigen kracht de dienstverlening op peil te houden of om er bijkomende taken bij te nemen.”* (p. 23). Zowel de financiering van publieke diensten als van andere actoren staat sterk onder druk.

In dit hoofdstuk bundelen we de randvoorwaarden en aanbevelingen om een geïntegreerd lokaal gezinsbeleid te realiseren dat gezinnen optimaal ondersteunt. De randvoorwaarden situeren zich zowel op het niveau van lokale besturen als op het bovenlokale beleidsniveau. De aanbevelingen zijn een integratie van wat de respondenten zelf als aanbeveling formuleerden (cf. hun antwoorden op de vraag ‘hoe ze beter ondersteund zouden kunnen worden om de uitdagingen tegemoet te kunnen komen’) en van wat uit de analyse van antwoorden op de overige vragen naar voren komt. Ze zijn in die zin gestoeld op de integrale inbreng vanuit de 97 bevroegde steden en gemeenten. Daarin zitten steden en gemeenten uit de vijf Vlaamse provincies vervat en naar inwonersaantal (van < 10.000 tot > 50.000) is het brede palet vertegenwoordigd. Naast deze respondenteninbreng, maakten we voor dit overzicht van randvoorwaarden en aanbevelingen ook gebruik van inzichten en aanbevelingen van eerder onderzoek bij het werkveld en gezinnen.

8.2 Lokale randvoorwaarden

8.2.1 Gedragen, gezamenlijke geïntegreerde visie op lokaal gezinsbeleid

In het merendeel van de bevroagde gemeenten is er een meerjarenplan en/of een ander beleidsplan met beleidsdoelstellingen die betrekking hebben op gezinnen. Toch missen betrokken actoren vaak een geïntegreerde visie op het lokaal gezinsbeleid. Er is nog te weinig samenhang in de losse onderdelen en men mist sturing, ondersteuning en continuïteit.

In sommige gemeenten wijt men het ontbreken van een visie aan structurele factoren: het ontbreken van een aanspreekpunt gezinsbeleid, het verdeeld zijn van de bevoegdheid tussen verschillende diensten en verschillende schepenen, wisselende politieke prioriteiten in elke legislatuur, maar ook het ontbreken van een duidelijk bovenlokaal kader (zie verder). Kortom, er zijn nog stappen te zetten in het uitwerken van een overkoepelende en gedragen visie, het verbinden van beleidsdomeinen en in politieke gedragenheid.

We zien een grote diversiteit aan invullingen van het lokaal gezinsbeleid, onder andere door de verschillende keuzes die lokale besturen maken.

Verschillende lokale besturen bakenen hun gezinsbeleid af tot ‘gezinnen met kinderen’. In de praktijk betekent dat dat ze zich voornamelijk richten tot gezinnen met jonge kinderen, en in beperktere mate tot gezinnen met tieners. Gezinnen met jongvolwassen kinderen komen zelden in beeld. Terwijl het ene lokale bestuur vooral focust op kinderen en jongeren en vanuit dit perspectief de context van gezinnen en opvoedingsverantwoordelijken meeneemt, hanteert het andere lokale bestuur een levensloopperspectief en includeert het thema’s zoals ouderenzorg, mantelzorg en intergenerationele projecten. Er zijn ook verschillen tussen gemeenten in de mate waarin ze alle gezinnen willen bereiken (principe van proportioneel universalisme) of vooral de gezinnen in kwetsbare situaties. In dat laatste geval maakt gezinsbeleid deel uit van het lokaal sociaal beleid of een armoedebelidsplan.

We merken op dat voor een aantal lokale besturen het gezinsbeleid samenvalt met een beleid voor alle inwoners. Dat kan mee ingegeven zijn door demografische kenmerken van de gemeente, zoals een beperkt aandeel gezinnen met kinderen in de gemeente. In de lijn van ander onderzoek (zie o.a. Haverkamp & Verwey, 2022) stelt zich de vraag of een dergelijke brede benadering een geïntegreerde aanpak van de ondersteuning van gezinnen kan garanderen.

Er zijn lokale besturen die kiezen voor een horizontale benadering van gezinsvriendelijk beleid, waarbij beleidsdomeinen zoals mobiliteit, omgeving, huisvesting en integratie worden geïncludeerd. Dat vraagt een sterke coördinatie over verschillende diensten en beleidsdomeinen heen. We stellen vast dat een aantal lokale besturen deze transversale benadering eerder invullen vanuit kindvriendelijkheid dan vanuit gezinsvriendelijkheid, waardoor ze een wat breder perspectief missen. Andere lokale besturen kiezen voor een gezinsbeleid dat de ‘klassieke’ domeinen uit het Vlaamse gezinsbeleid omvat. Daarmee vormen gezinsondersteuning en -begeleiding en opvang van kinderen de eerste en tweede plaats van domeinen in het lokale gezinsbeleid. De “top vijf” wordt aangevuld met respectievelijk onderwijs, financiële en sociale ondersteuning, en vrije tijd.

Deze voorgaande keuzes bepalen op welke noden en behoeften van welke gezinnen lokale overheden zicht willen krijgen en wie ze al dan niet laten participeren aan het ontwikkelen van een visie. Welke (vertegenwoordigers van) gezinnen, welke interne diensten, welke partners en stakeholders willen ze daarin betrekken? Een aantal gemeenten in de bevraging kregen via een omgevingsanalyse en proces van visievorming zicht op sterktes en hiaten in het beleid van de gemeente, op bestaand en ontbrekend aanbod, en op de verdere richting waarin ze willen evolueren. Dat proces kan vorm krijgen vanuit beslissingen van het lokaal bestuur, vaak geïnspireerd door netwerk- en samenwerkingsmomenten met partners. Voor heel wat gemeenten fungeert het Huis van het Kind als spil en ankerpunt van deze dynamiek. Door nabijheid, expertise en samenwerking te combineren, biedt het een stevige basis voor een samenhangend en gezinsgericht beleid. Voor een aantal andere gemeenten blijft het onduidelijk wie daarin het voortouw moet nemen en is er onvoldoende personeel en tijd voorhanden om dit proces vorm te geven. Deze en andere randvoorwaarden diepen we in de volgende punten verder uit.

Aanbevelingen

Inzetten op 'sturing, ondersteuning en continuïteit' van een geïntegreerd gezinsbeleid door een **transversale (horizontale) benadering van gezinsthema's** (o.a. ontwikkeling en welbevinden van kinderen, jongeren, ouders; op hun noden afgestemde – toegankelijke – ondersteuning). Het betreft een transversale benadering:

- die vanuit een recurrente domeinoverschrijdende coördinatie en overleg wordt gevoed;
- waarin gezinsvriendelijkheid de insteek vormt;
- waarbij de verscheidenheid van gezinnen in rekening wordt gebracht (zie ook verder: o.a. participatie van gezinnen, toegankelijkheid van aanbod voor de diversiteit van gezinnen).

8.2.2 Lokale en regionale samenwerkingen en netwerken

Verschillende lokale besturen nemen hun regierol in het lokaal geïntegreerd gezinsbeleid op door sterk in te zetten op netwerken en partnerschappen zowel intern tussen gemeentelijke diensten als extern met lokale en regionale partners. Ze zetten samenwerking en coördinatie op, brengen de noden van gezinnen in kaart en zorgen ervoor dat het aanbod is afgestemd op deze noden. Dat zorgt ervoor dat gezinnen snel en efficiënt toegeleid worden naar de juiste ondersteuning en dat gezinnen met uiteenlopende noden op een laagdrempelige manier ondersteuning vinden. Ook voor de betrokken organisaties biedt het voordelen: het lokaal bestuur is een betrouwbare partner, die duidelijkheid schept met een helder kader en de middelen worden op een efficiënte manier ingezet.

Hoewel er sterke samenwerkingsverbanden bestaan en er veel bereidheid is om samen te werken signaleren gemeenten ook belangrijke uitdagingen. In veel gemeenten werken diensten vaak **naast elkaar in plaats van met elkaar**. Een goede samenwerking vraagt om heldere structuren en afspraken. Samenwerking en horizontaal beleid komen vaak bovenop bestaande takenpakketten zonder het structureel vrijmaken van tijd of middelen. Horizontaal werken vraagt om inhoudelijke expertise, affiniteit met verschillende beleidsdomeinen en continu overleg en afstemming. Geïntegreerd werken vraagt om duidelijke afspraken: wie doet wat, wie neemt welke verantwoordelijkheid op en wie heeft het mandaat om beslissingen te nemen? Het zijn

randvoorwaarden voor een duurzame en effectieve samenwerking. Het vraagt moed, tijd en mandaat om de muren tussen diensten en partners te doorbreken en te evolueren naar een geïntegreerd en helder gezinsbeleid, waarin gezinnen zich snel en op een eenduidige manier geholpen voelen ongeacht via welke dienst ze binnenkomen.

Een andere uitdaging is de **versnippering en verkokering van het hulpverleningslandschap**.

Versnipperde bevoegdheden, uiteenlopende netwerken, een overvloed aan overlegstructuren, een onduidelijke taakverdeling en het ontbreken van een samenhangend overzicht leiden tot tekorten of dubbele inspanningen. Partners moeten weten waarom ze samenkomen, wat er van hen verwacht wordt en hoe hun inbreng bijdraagt aan concrete ondersteuning voor gezinnen. Wanneer actoren goed afstemmen, duidelijke afspraken maken over doorverwijzing, informatie-uitwisseling en gezamenlijke trajecten, en elkaars expertise benutten kan een samenhangend en gedragen aanbod ontstaan. Gemeenten geven aan dat deze momenten van kennisdeling waardevol zijn maar vaak onder druk komen te staan door **tijdsgebrek en hoge werkdruk**.

Daarnaast hebben lokale besturen ook nood aan **meer en betere samenwerking op regionaal niveau**. Regionale afstemming bestaat, maar is in veel gemeenten ad hoc of te beperkt. Gemeenten kampen met gelijkaardige uitdagingen, maar werken vaak alleen. Niet elke gemeente kan alle gespecialiseerde diensten zelf organiseren en wisselende beschikbaarheid van voorzieningen en van expertise binnen kleine gemeenten maakt dat nog complexer. Door krachten te bundelen kunnen gemeenten niet alleen hun aanbod versterken maar ook efficiënter omgaan met beschikbare middelen en expertise, bijvoorbeeld op het vlak van geïntegreerde gezinsondersteuning of multifunctionele infrastructuur. Door kennis en ervaring uit te wisselen kunnen gemeenten van elkaar leren. Tegelijkertijd zijn er moeilijkheden om intergemeentelijk samen te werken door verschillende (politieke) visies tussen lokale besturen, of een andere demografische en sociale samenstelling van de bevolking.

Aanbevelingen

Lokale en regionale samenwerkingen en netwerken:

- waarvoor structureel tijd en middelen voorzien wordt voor coördinatie en overleg (zie ook supra);
- die gekenmerkt worden door heldere, efficiënte, doorlopende overlegstructuren, afstemming en afspraken (cf. Wat is de finaliteit van het overleg en de samenwerking? Wat is de meerwaarde van de samenwerking en het overleg ten aanzien van andere – al dan niet bovenlokaal opgelegde – netwerken, samenwerkingsverbanden en overleg? Wat zijn de verwachtingen? Wie doet wat, wie neemt welke verantwoordelijkheid op en wie heeft het mandaat om beslissingen te nemen? Op welke manier draagt hun inbreng bij aan de concrete ondersteuning voor gezinnen?);
- die hun krachten bundelen en die in functie van een toegankelijke geïntegreerde gezinsondersteuning (zie verder), primordiaal inzetten op cocreatie, op gezamenlijke trajecten, op een efficiënte inzet van de beschikbare middelen (cf. financieel, multifunctionele infrastructuur) en expertise;

- kunnen terugvallen op inhoudelijke expertise vanuit verschillende beleidsdomeinen en vanuit domeinoverstijgende thema's (bv. toegankelijkheidsbeleid, vragen en noden van ouders, werkzame ondersteuning enz.);
- zetten systematisch in op kennisdeling (bv. via een structureel platform) : uitwisseling én vertaalslag van lokale en regionale praktijk- en onderzoeksevidentie voor bepaalde ontwikkelingen, ondersteuningsvormen (cf. good practices) enz. naar de lokale en regionale werking(en).

8.2.3 Voldoende en gekwalificeerd personeel

Een belangrijke voorwaarde voor een geïntegreerd gezinsbeleid is het beschikken over **voldoende en gekwalificeerd personeel**. Uit de bevraging blijkt dat het structurele tekort aan personeel één van de grootste **uitdagingen** vormt voor lokale besturen. De personeelsbezetting blijkt in vele gemeenten te beperkt om de ambities van een geïntegreerd lokaal gezinsbeleid ten volle te realiseren.

Het personeelstekort uit zich op verschillende manieren en heeft heel wat gevolgen voor de werking van een lokaal gezinsbeleid. Gemeenten geven aan dat ze nood hebben aan voldoende capaciteit om gezinnen te ondersteunen en om coördinerende taken op te nemen. Dat vraagt om **structurele investeringen in personeel**. Niet enkel om het huidige gezinsbeleid vol te houden maar vooral om het verder te professionaliseren en toekomstgericht uit te bouwen.

Gemeenten beklemtonen het belang van een **vast aanspreekpunt of coördinator** die het overzicht bewaart, de samenwerking tussen partners versterkt en de verdere groei van het netwerk ondersteunt. Zonder een duidelijk aanspreekpunt is het moeilijk om een overkoepelende visie uit te werken.

Het **tekort aan gespecialiseerde medewerkers** vormt een bijkomend knelpunt. Het aantrekken en behouden van gekwalificeerd personeel voor functies in bijvoorbeeld de kinderopvang blijkt bijzonder moeilijk. Dat leidt niet alleen tot langere wachttijden voor gezinnen maar legt ook een verhoogde werkdruk bij het bestaande personeel.

Veel besturen kampen met eenmansdiensten, combinatiebanen, uitval bij personeel en gebrek aan stabiliteit. Vandaag nemen betrokken medewerkers vaak een uitgebreid takenpakket op dat niet altijd aansluit bij hun kernopdrachten. Gemeenten ervaren dat versnipperde deeltaken over vele medewerkers niet goed werkt. Ze benadrukken de noodzaak van voltijdse functies om continuïteit in beleid en uitvoering te kunnen realiseren. De personeelsproblematiek maakt het moeilijk om projecten structureel op te volgen of te ontwikkelen, om voldoende tijd vrij te maken voor samenwerking met partners of om een visie te vormen.

Tegelijk toont de bevraging ook duidelijke **troeven**. Lokale besturen die erin geslaagd zijn om bijkomend personeel aan te werven, bijvoorbeeld door de uitbreiding van diensten, zien duidelijke positieve effecten. Projecten krijgen de nodige tijd een aandacht, de regierol kan beter opgenomen worden en er ontstaat meer ruimte voor structurele samenwerking.

Ook de **inzet en betrokkenheid** van medewerkers worden als een belangrijke meerwaarde ervaren. Hun gedreven en proactieve houding maakt de dienstverlening zichtbaar en toegankelijk voor gezinnen. Bovendien zorgt **continuïteit in teams** voor een goede onderlinge afstemming, terwijl

nieuwe medewerkers frisse energie en vernieuwende perspectieven binnenbrengen. In sommige gemeenten is er ook ruimte om buiten de lijntjes te denken en flexibel in te spelen op lokale noden. Dat houdt het gezinsbeleid wendbaar en creatief.

Aanbevelingen

- Een personeelsequipe (in aantal en expertise) die een goede (werkzame) balans tussen coördinerend, medewerker ondersteunend (cf. beroepskrachten en vrijwilligers) en uitvoerend gezinsondersteunend werk toelaat.
- Een vast aanspreekpunt of coördinator gezinsbeleid.
- Een retentiebeleid waarbij expertise en ervaring duurzaam verankerd kan worden en waarbij er ruimte is voor doorontwikkeling, professionalisering en ondersteuning (van beroepskrachten en vrijwilligers) in functie van een geïntegreerde aanpak (zie verder).

8.2.4 Een geïntegreerde aanpak

Uit de bevraging blijkt dat sterke samenwerkingsverbanden tussen het Huis van het Kind, het Sociaal Huis en scholen voor een efficiënte doorverwijzing zorgen. Interne diensten hebben de reflex om gezinnen die het moeilijker hebben vlot door te verwijzen naar de juiste hulp.

In heel wat lokale besturen wordt **een aanbod voor gezinnen ontwikkeld over domeinen** heen. Het BOA-decreet geeft lokale besturen duidelijk een stimulans om samenwerking op te zetten tussen onderwijs, opvang, welzijn, cultuur, jeugd, sport en/of externe partners en om het aanbod af te stemmen op de noden en behoeften van gezinnen, kinderen en jongeren. Een aantal lokale besturen kunnen daarvoor verder bouwen op bestaande samenwerkingen, praktijken of visies.

Het valt op dat heel wat lokale besturen actief zijn in het uitwerken van een beleid of een aanbod in samenwerking met scholen op hun grondgebied (bv. kleuterparticipatie, warme transitie, scholenwegwijzer en -aanmelding, brugfiguren). Dat ligt in de lijn van de bevindingen uit het onderzoek van Opgroeien (2013, p. 29) waar onder meer vastgesteld wordt dat er 'In heel wat Huizen van het Kind samenwerking is met scholen en onderwijspartners.' Dergelijke samenwerking wordt vanuit bovenlokaal niveau slechts beperkt gestimuleerd en gestuurd, maar op lokaal niveau wordt de meerwaarde ervan ingezien.

Er zijn verschillende lokale besturen die ervoor kiezen om te investeren in **een geïntegreerde en generalistische ondersteuning van gezinnen** in een kwetsbare situatie onder de vorm van een gezinscoach, brugfiguur, gezinsondersteuner of via een samenwerking met vzw's die een buddywerking hebben of studie- en gezinsondersteuning aanbieden. Ook is er vraag naar mogelijkheden om één-op-één gezinsondersteuning aan te bieden zodat vroegtijdig signalen sneller kunnen opgepikt en opgevolgd worden.

We merken dat projectfinanciering een rol speelt in het uitwerken van een lokaal geïntegreerd aanbod. Er is of was een aanbod over levensdomeinen heen via de brugfiguren die gefinancierd worden via het Plan Samenleven, de MIRIAM-projecten, de projecten Zorgzame Buurten, de vernieuwende projecten Huizen van het Kind, de proeftuinen buurtgerichte netwerken en de KOALA-

projecten. Telkens gaat het om al dan niet opeenvolgende tijdelijke financiering waardoor continuïteit niet kan gegarandeerd worden (zie verder: bovenlokale randvoorwaarden).

Aanbeveling

Gezinnen hebben vragen en behoeften op verschillende levensdomeinen, die elkaar onderling beïnvloeden. Dat betekent dat gezinnen baat hebben bij een geïntegreerde aanpak waarbij verschillende diensten samenwerken en op elkaar zijn afgestemd. Deze **geïntegreerde aanpak** moet niet alleen bestaan op **organisatorisch** niveau (verschillende diensten onder één dak) maar ook **inhoudelijk** (gedeelde visie, afstemming, warme doorverwijzingen). Gezinnen hebben nood aan een samenhangend, voorspelbaar aanbod dat niet voortdurend wijzigt of verdwijnt door financiële beslissingen. Werk een **aanbod** uit dat niet vertrekt vanuit een redenering van aanbod of van een dienst, maar **vanuit de vragen van gezinnen**.

Wat betekent dat concreet?

- Gezinnen hoeven hun verhaal niet telkens opnieuw te vertellen
- Aanvullende ondersteuning wordt zo veel als mogelijk backoffice gegeven, diensten verwijzen zo nodig warm door naar elkaar en volgen elkaar naadloos op
- Er is één aanspreekpunt waar gezinnen terecht kunnen (bv. Huis van het Kind)
- Er wordt gekeken over verschillende levensdomeinen heen en geïntegreerd gewerkt

Lokale besturen zetten in op **een toegankelijke en multifunctionele infrastructuur** om gezinnen te bereiken en te ondersteunen. Ze benutten bestaande voorzieningen optimaal door deze voor meerdere doeleinden in te zetten. Een schoolgebouw wordt bijvoorbeeld niet enkel gebruikt voor onderwijs, maar opent in het weekend zijn speelplaats voor sportactiviteiten of wordt 's avonds ingezet voor huiswerkbegeleiding of ouderbijeenkomsten. Een polyvalente zaal dient overdag als ontmoetingsplek voor jonge gezinnen en 's avonds als locatie voor opvoedingsondersteuning. Deze multifunctionele inzet maximaliseert het rendement van investeringen. Een multifunctioneel gebruik heeft ook meerdere voordelen voor gezinnen. Het brengt diensten dicht bij hun leefwereld. Het verhoogt de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het aanbod doordat gezinnen activiteiten vinden op plaatsen die ze al kennen en waar ze zich al thuis voelen. Het verlaagt drempels omdat gezinnen naar vertrouwde locaties zoals scholen of buurthuizen kunnen gaan in plaats van naar onbekende gebouwen. Doordat verschillende doelgroepen dezelfde ruimtes gebruiken bevordert het de sociale mix en stimuleert het inclusie. Desalniettemin zijn er ook beperkingen op het vlak van infrastructuur: niet elk gebouw is bijvoorbeeld even toegankelijk of kindvriendelijk.

Voorbeelden van een gezinsvriendelijke infrastructuur zijn:

- Een **fysiek en uitnodigend Huis van het Kind** of vergelijkbaar centraal ankerpunt waar verschillende diensten samenkomen en zitdagen van partners worden georganiseerd;
- **Multifunctionele ruimtes** zoals polyvalente zalen, ontmoetingshuizen of welzijnschamussen die voor diverse activiteiten en doelgroepen ingezet kunnen worden;
- **Gedeeld gebruik van bestaande voorzieningen** zoals schoolgebouwen, sportinfrastructuur en cultuurcentra buiten hun eigen openingsuren;

- **Kindvriendelijke, veilige en toegankelijke gebouwen** die ook voor gezinnen met specifieke noden geschikt zijn;
- **Groene speelruimtes en veilige openbare ruimtes** waar gezinnen elkaar kunnen ontmoeten;
- **Verspreid aanbod** over verschillende buurten en deelgemeenten om nabijheid te garanderen.

Aanbevelingen

Gemeenten kunnen hun **infrastructuur optimaal versterken** door:

- In kaart te brengen welke bestaande infrastructuur multifunctioneel kan worden ingezet.
- Samenwerkingen aan te gaan met scholen, sportclubs en culturele organisaties om hun infrastructuur mee te gebruiken.
- Te analyseren waar leemtes zijn en welke buurten extra aandacht verdienen.
- Transversaal tussen diensten samen te werken om investeringen af te stemmen en dubbel gebruik te maximaliseren.

8.2.5 Een toegankelijk aanbod

In de context van gezinsbeleid krijgt toegankelijkheid een bijzondere betekenis. Toegankelijkheid zorgt ervoor dat gezinnen die ondersteuning nodig hebben, de nodige ondersteuning kunnen krijgen. Streven naar een toegankelijk gezinsbeleid vraagt om een aanpak waarbij zowel lokale als bovenlokale overheden hun verantwoordelijkheid nemen. Lokale besturen staan het dichtst bij gezinnen en kunnen meer op maat werken maar botsen op structurele beperkingen die ook op hoger niveau een aanpak vragen (zie volgend punt). Een inclusief gezinsbeleid begint bij de vraag: kunnen alle gezinnen bij de nodige ondersteuning terecht en voelen ze zich welkom en ondersteund?

Gemeenten erkennen dat een ruim aanbod alleen niet volstaat: gezinnen moeten het aanbod ook kennen, kunnen bereiken, het moet betaalbaar zijn en als zinvol (bruikbaar) worden ervaren. Dat geldt des te meer voor gezinnen in een kwetsbare situatie die vaak te maken hebben met meerdere drempels tegelijk. Voor hen is de drempel naar hulpverlening extra groot. We geven daarvan enkele voorbeelden:

- **Gezinnen in armoede** kampen niet alleen met financiële beperkingen, maar vaak ook met schaamte, sociale isolatie en het niet kennen van hun rechten. Automatische rechtentoekenning, sociale tarieven en outreachend werken zijn cruciaal om hen te bereiken.
- **Alleenstaande ouders** ervaren uitdagingen op het vlak van opvoeding, welbevinden, tijdsdruk, inkomen en wonen. Flexibele kinderopvang, financiële ondersteuning en laagdrempelige sociale contacten zijn voor hen essentieel.
- **Gezinnen met kinderen met zorgnoden** vragen om aangepaste opvang, vrijetijdsactiviteiten en ondersteuning. Uit de bevraging blijkt dat er vaak leemtes zijn in het aanbod voor deze gezinnen zoals aangepaste vakantieopvang of inclusieve vrijetijdsactiviteiten.

- **Gezinnen met een migratieachtergrond** ervaren vaak taalbarrières die de communicatie met scholen, welzijnsorganisaties en andere voorzieningen bemoeilijken. Uit de bevraging blijkt dat het bereiken van anderstalige gezinnen een terugkerende uitdaging blijft. Culturele verschillen en onbekendheid met sociale rechten kunnen leiden tot isolatie en non-take-up van diensten.
- **Gescheiden ouders:** wanneer ouders na een scheiding in verschillende gemeenten wonen kunnen praktische barrières ontstaan die het co-ouderschap bemoeilijken. De fysieke afstand tussen gemeenten kan een drempel vormen. Niet alle ouders beschikken over eigen vervoer en openbaar vervoer tussen kleinere gemeenten is vaak beperkt of tijdrovend.

Uit de bevraging blijkt dat gemeenten zich bewust zijn van het belang van toegankelijkheid en dat ze **actief investeren in het verlagen van drempels**. Ze doen dat op een of meerdere manieren. Gemeenten bouwen bijvoorbeeld een laagdrempelige en herkenbare werking uit met initiatieven zoals een Huis van het Kind, een Sociaal Huis en/of een brugfigurenwerking waar inwoners gemakkelijk terecht kunnen. Sommige gemeenten organiseren de dienstverlening onder één dak waardoor gezinnen sneller en eenvoudiger de juiste hulp vinden. Om de toegankelijkheid nog te vergroten, zetten ze in op een brede hulpverlening (cf. verschillende levensdomeinen) en ruime openingsuren zonder afspraak. Ook een kind- en gezinsvriendelijke inrichting kan drempels verlagen. Gemeenten zetten ook in op bekendmaking van de dienstverlening, zowel digitaal, fysiek als outreachend. Kleinere gemeenten benadrukken als sterkte dat ze dicht bij hun inwoners staan, ze sneller signalen kunnen opvangen, beter kunnen inspelen op noden en meer rechtstreeks contact kunnen onderhouden met gezinnen.

Toch blijft het bereiken van gezinnen in kwetsbare situaties voor veel gemeenten een uitdaging, mede door taalbarrières, digitale uitsluiting en mobiliteitsproblemen in landelijke gebieden. Verschillende respondenten geven ook aan dat het huidige beleid nog te weinig oog heeft voor veranderende gezinsstructuren. Daarnaast wordt aangegeven dat een managementstructuur een menselijke benadering (cf. afstemming op de noden, de mogelijkheden enz. van gezinnen) in de weg kan staan. Ook in het Tweejaarlijks Verslag Armoedebestrijding 2024-2025 komt het toenemend gebruik van een management-logica en marktprincipes als een bezorgdheid naar voren en wordt gepleit voor *“menselijkheid als kompas in publieke dienstverlening”*.

Aanbevelingen

Om een zo breed mogelijk publiek te bereiken moet er gebruik gemaakt worden van **diverse bekendmakingskanalen**. Dat betekent inzetten op het gemeentelijk infoblad, sociale media, de gemeentelijke website, maar ook op ‘fysieke’ kanalen of vindplaatsen zoals scholen en kinderopvang, waar veel gezinnen dagelijks komen. Door informatie via meerdere wegen te verspreiden, vergroot de kans dat ze ook daadwerkelijk gezinnen bereikt.

Daarnaast is het belangrijk om te werken met **visuele en eenvoudige communicatie** – denk aan infographics en video's die in één oogopslag duidelijk maken wat het aanbod is. **Regelmatische herhaling van informatie** is cruciaal, omdat niet iedereen dezelfde boodschap op hetzelfde moment oppikt, omdat ‘vragen hebben’ zich niet altijd meteen vertaalt in een ondersteuningsnood of in effectief de stap naar ondersteuning zetten, én omdat nieuwe gezinnen voortdurend instromen. Regionale communicatiecampagnes in samenwerking met andere gemeenten kunnen zorgen voor een betere verspreiding van informatie, een groter bereik en een grotere impact.

Voor gezinnen waar **Nederlands niet de thuistaal of de moedertaal is**, is het ondersteunend dat basisinformatie in meerdere talen beschikbaar is. Daarnaast kunnen pictogrammen en universele symbolen helpen om taalbarrières te overbruggen. Niet alle informatie kan of moet schriftelijk: mondelinge informatieoverdracht via vertrouwenspersonen zoals brugfiguren en leerkrachten speelt een belangrijke rol bij het bereiken van gezinnen die minder goed schriftelijk Nederlands beheersen of minder vertrouwd zijn met formele communicatiekanalen.

Bij een eerste gesprek of bij kennismaking met een dienst is het waardevol dat gezinnen **een persoonlijke toelichting krijgen over het volledige aanbod** en dat ze **(pro)actief informatie krijgen over hun rechten en mogelijkheden**. Dat voorkomt dat gezinnen alleen kennis hebben van het ene loket waar ze toevallig binnenkwamen, terwijl er mogelijk ook andere vormen van ondersteuning voor hen beschikbaar zijn. Persoonlijke communicatie en een ‘menselijke benadering’ creëert bovendien vertrouwen en verlaagt de drempel om opnieuw contact op te nemen wanneer er nieuwe vragen of noden zijn.

Volgens verschillende respondenten versterkt het ontbreken van een centrale, herkenbare en toegankelijke plek, zoals een fysiek **Huis van het Kind** of een **consultatiebureau van Kind en Gezin**, die drempel nog extra. Daarnaast blijkt dat de Huizen van het Kind zeer verschillend zijn in zichtbaarheid, toegankelijkheid en aanbod. Hoewel de meeste gemeenten een Huis van het Kind hebben verschilt de invulling daarvan enorm. Sommige gemeenten hebben een fysiek, laagdrempelig en herkenbaar Huis van het Kind, andere gemeenten kiezen voor een werking van het Huis van het Kind dat ingebed is in een algemene welzijnsdienst zoals het welzijnsloket of een sociaal huis. In sommige gemeenten wordt er gewerkt met fysieke antenepunten op meerdere locaties en er zijn ook ‘virtuele’ Huizen van het Kind zonder een fysieke locatie waarbij de ondersteuning van gezinnen telefonisch of via e-mail verloopt vanuit bijvoorbeeld een dienst van het gemeentehuis.

We kunnen ons de vraag stellen of een fysiek Huis van het Kind een noodzakelijke voorwaarde is om een sterk geïntegreerd gezinsbeleid te voeren. De bevraging toont dat niet alle gemeenten over een apart Huis van het Kind beschikken en dat dit niet perse een knelpunt hoeft te zijn. Wel cruciaal is de aanwezigheid van een zichtbaar, herkenbaar en laagdrempelig ankerpunt waar gezinnen terecht kunnen met hun vragen en waar als het ware de rol en de functies van een Huis van het Kind in vervat zitten. Dat ankerpunt kan zich in een apart gebouw situeren maar kan ook geïntegreerd zijn in bijvoorbeeld het Sociaal Huis. Dat ankerpunt of die locatie vraagt een duidelijke identiteit die drempels verlaagt en gezinnen het gevoel geeft dat er specifiek voor hen een plek is. Bovendien helpt een gedeelde fysieke ruimte de samenwerking tussen partners en biedt het ruimte voor activiteiten, ontmoeting en groepsgerichte ondersteuning. Gemeenten met een fysiek Huis van het Kind vermelden dat uitgesproken als een sterkte: partners zitten letterlijk bij elkaar, waardoor afstemming en doorverwijzing vlotter verlopen en dat versterkt een geïntegreerde aanpak.

Aanbevelingen

Zorg voor **herkenbare en toegankelijke plaatsen** waar gezinnen 'gewoon', ook zonder uitgesproken zorgen, vragen of problemen terecht kunnen, waar ze zich welkom voelen en waar ze zo nodig laagdrempelig en snel kunnen worden ondersteund. Een aanbod dat voor alle gezinnen toegankelijk is, ook voor gezinnen zonder uitgesproken grote problemen, vermindert de kans op stigmatisering. Tegelijkertijd moet er voldoende aandacht zijn voor gezinnen in een kwetsbare situatie. **Vroege, laagdrempelige ondersteuning** kan problemen voorkomen of kan de stap naar verdere, meer gespecialiseerde hulp faciliteren.

Niet alle gezinnen hebben dezelfde behoeften. Gezinnen verschillen in samenstelling, culturele achtergrond, sociaaleconomische positie, gezondheid en draagkracht. Een effectief gezinsbeleid erkent deze **diversiteit** waardoor er ruimte is voor werken op maat, afgestemd op de vragen, de mogelijkheden en de uitdagingen van gezinnen.

Naast professionele ondersteuning hebben gezinnen ook behoefte aan **informele steun** tussen ouders. Dat is nog belangrijker voor gezinnen met een beperkt netwerk, bijvoorbeeld omwille van migratie, alleenstaand ouderschap, zorgnoden of een financieel moeilijke situatie. Deze **informele ontmoetingen** kunnen plaatsvinden tijdens ontmoetingsmomenten in Huis van het Kind, ouder-kind activiteiten in bibliotheken, op speelpleinen waar ouders elkaar ontmoeten, op school, tijdens gezinsactiviteiten, in burgerinitiatieven ...

Ook de manier waarop gezinnen zich kunnen **aanmelden** en **inschrijven** voor activiteiten, opvang, een school enz. speelt een rol in de toegankelijkheid. Steeds meer gemeenten werken met digitale inschrijvingssystemen voor kinderopvang en vakantieactiviteiten. Dat kan een extra drempel met zich meebrengen voor gezinnen met beperkte digitale vaardigheden of zonder toegang tot internet. Ook werken gemeenten vaak met vaste inschrijvingsmomenten die snel volgeboekt zijn. Gezinnen die niet digitaal vaardig zijn, geen computer hebben of de aankondiging gemist hebben, vallen daardoor sneller uit de boot.

Bovendien ervaren ouders dat het inschrijvingssysteem voor vakantieaanbod vaak complex en onoverzichtelijk is. Elk initiatief – speelpleinwerking, sportkampen enz. - heeft soms een eigen aanmeldprocedure en eigen timing. Voor gezinnen die meerdere kinderen willen inschrijven voor verschillende activiteiten wordt dat al snel een administratieve puzzel. Gezinnen die minder goed de weg kennen in het aanbod lopen dan opnieuw het risico om niet (tijdig) te kunnen inschrijven.

Aanbevelingen

Lokale besturen kunnen inschrijvingen toegankelijker maken door:

- **Verskillende vormen van inschrijving** aan te bieden waarbij gezinnen de keuze hebben om zowel digitaal als fysiek of telefonisch in te schrijven. Door meerdere kanalen te voorzien sluit je niemand uit en kunnen gezinnen kiezen voor de manier die het beste bij hun situatie past.
- **Persoonlijke ondersteuning** te bieden bij inschrijvingen. Via het Huis van het Kind, het Sociaal Huis of brugfiguren kunnen gezinnen geholpen worden de inschrijving. Deze ondersteuning is vooral waardevol voor gezinnen die de weg minder goed kennen.
- **Gezinnen in een kwetsbare situatie proactief te benaderen** en actief te helpen bij inschrijvingen. In plaats van te wachten tot gezinnen zelf de stap zetten, kunnen medewerkers gezinnen contacteren, hen informeren over het beschikbare aanbod en samen met hen de inschrijving regelen. Dat kan persoonlijk, face to face, via bestaande contactsystemen waar ouders toestemming voor gaven (bv. Whatsapplijst) of door ouders op activiteiten proactief aan te spreken.
- Het **reserveren van plaatsen voor gezinnen in een kwetsbare situatie**. Dat kan helpen voorkomen dat zij afhaken omdat alles al volzet is.
- **Gecentraliseerde communicatie**: één overzicht van alle vakantieactiviteiten met duidelijke inschrijvingsmomenten en deadlines maakt het voor ouders makkelijker om te plannen en tijdig in te schrijven. Voor gezinnen is het moeilijker om het overzicht te bewaren als informatie verspreid staat over verschillende websites, folders en facebookpagina's. Digitale ondersteuning aanbieden in de vorm van een digikar of digitale hulplijn (bv. digidokter) kan gezinnen die worstelen met online systemen helpen.
- **Flexibele inschrijvingsmogelijkheden** voorzien voor bepaalde gemeentelijke activiteiten waarbij ouders hun kinderen over gemeentegrenzen heen kunnen inschrijven. Dat vergroot in het bijzonder de deelnamemogelijkheden voor kinderen die afwisselend, in de ene dan wel de andere gemeente bij hun ouders wonen, en die slechts in één gemeente gedomicilieerd kunnen worden. Een intergemeentelijk (inschrijvings)beleid en samenwerking voor bepaalde activiteiten zou dat mee kunnen faciliteren.

Uit de bevraging en ander onderzoek komt naar voren dat het aanbod zich voornamelijk richt op gezinnen met jonge kinderen tussen 0 en 12 jaar. **Voor (ouders van) tieners en jongeren is het aanbod beperkter** hoewel er bij gezinnen een grote nood is aan vrijetijdsactiviteiten en activiteiten rond bijvoorbeeld welbevinden en geestelijke gezondheid bij deze doelgroep. Om daaraan tegemoet te komen, wordt in sommige gemeenten de doelgroep van de buitenschoolse opvang bewust verruimd van 2,5 tot 15 jaar. Ook ontstaan er initiatieven om in te zetten op geestelijke gezondheid en welbevinden zoals het OverKop-huis en eerstelijnspsychologen in scholen en gemeenten. Via het flankerend onderwijsbeleid en het label kindvriendelijke steden en gemeenten, is er in verschillende gemeenten wel uitgesproken aandacht voor deze doelgroep.

Daarnaast zijn er ook leemtes in het aanbod voor **kinderen met een specifieke zorgbehoefte** zoals aangepaste vakantieopvang voor kinderen met een beperking of autismespectrumstoornis. Gemeenten onderschrijven wel het belang en/of investeren in initiatieven waar kinderen met een zorgnood kunnen aan deelnemen. Voorbeelden in deze bevraging zijn o.a. inclusieve speelpleinwerking, thuisoppas voor zieke kinderen of een centrum 'inclusieve opvang'.

Een toegankelijk gezinsbeleid wacht daarenboven niet tot gezinnen zelf de weg vinden naar het aanbod maar gaat actief naar de gezinnen toe. Een **outreachinge aanpak** verlaagt drempels en bereikt gezinnen die anders buiten beeld zouden blijven (zie ook o.a. [Tweejaarlijks Verslag Armoede ... 2024-2025](#)). In de praktijk zetten verschillende lokale besturen bijvoorbeeld in op **brugfiguren en straathoekwerkers** die actief gezinnen opzoeken in hun eigen leefomgeving. Door aanwezig te zijn op plekken waar gezinnen zich bevinden – zoals scholen, kinderopvang en wijken – wordt ondersteuning zichtbaar en voelbaar in de dagelijkse context van gezinnen. Brugfiguren die structureel aanwezig zijn op scholen of in de buurt maken het verschil: ze zijn een herkenbaar gezicht en bieden laagdrempelig contact zonder dat gezinnen zelf actief hulp hoeven te zoeken.

Aanbevelingen

Het is essentieel om te blijven zoeken naar **aanbod** dat **afgestemd** is op de **interesses en noden** van **kinderen en jongeren** én op de **informatie-, uitwisselings- en ondersteuningsnoden** van **ouders** met kinderen in het **integrale leeftijdsbereik van 0 jaar tot de jongvolwassenheid**.

Diversiteit en inclusie echt verankeren vraagt **maatwerk**, dat vraagt een **inclusief, flexibel en divers aanbod** dat inspeelt op de verschillende situaties waarin gezinnen zich bevinden. Verschillende maatregelen en acties kunnen daartoe bijdragen:

- **Inclusieve kinderopvang en buitenschoolse opvang** waarin alle kinderen welkom zijn, ook kinderen met specifieke zorgnoden. Dat vraagt niet alleen een fysieke toegankelijkheid maar ook de aanwezigheid van voldoende en gekwalificeerd personeel dat de nodige ondersteuning kan bieden.
- **Activiteiten op verschillende momenten en locaties** zodat alle gezinnen de kans krijgen om deel te nemen: werkende alleenstaande ouders, gezinnen met onregelmatige werktijden, ouders die niet over eigen vervoer beschikken ... Er moet flexibiliteit zijn in tijdstip en aanbod. Daardoor wordt participatie voor meer gezinnen haalbaar.
- **Gerichte initiatieven gekoppeld aan andere vertrouwde activiteiten** zodat de drempel om deel te nemen lager ligt. Oudercafés specifiek voor alleenstaande ouders, ontmoetingsmomenten, taalklassen die ingebed zijn in een groepswerking enz. kunnen een veilige ruimte bieden om ervaringen te delen en een netwerk op te bouwen.
- **Vorming en sensibilisering van medewerkers over armoede, diversiteit en inclusie.** Door medewerkers te trainen in het herkennen van signalen en kwetsbaarheden en het begrijpen van de impact van armoede, discriminatie of taalbarrières kunnen zij adequater en empathischer reageren.
- **Samenwerking met scholen en andere partners om gezinnen in een kwetsbare situatie vroegtijdig op het spoor te komen en te ondersteunen.** Scholen hebben vaak als eerste zicht op signalen van armoede, taalachterstand of zorgnoden bij kinderen. Door nauwe

samenwerking tussen onderwijs, welzijn en gezinsondersteuning kunnen gezinnen tijdig worden toegeleid naar de juiste hulp, voordat problemen escaleren. Brugfiguren, CLB-medewerkers en zorgcoördinatoren kunnen daarin een belangrijke rol spelen.

In landelijke gemeenten en deelgemeenten spelen **mobilitetsproblemen** een grote rol. Het openbaar vervoer is vaak beperkt, waardoor gezinnen niet altijd toegang hebben tot diensten in het centrum of in nabijgelegen steden. Dat is een extra drempel, zeker voor gezinnen in een kwetsbare situatie (zie ook o.a. Velghe, 2021).

Aanbevelingen

De bereikbaarheid voor gezinnen in landelijke gebieden en deelgemeenten zou kunnen verbeterd worden door:

- **Outreachend** te werken: bv. thuisbegeleiding waar nodig. **mobiele diensten** die regelmatig naar verschillende buurten gaan zoals bijvoorbeeld een mobiel speelpleinaanbod of ontmoetingsinitiatief dat van deelgemeente naar deelgemeente reist zodat gezinnen zonder eigen vervoer kunnen deelnemen
- **Decentrale spreiding** van diensten over meerdere locaties of antenne- of ankerpunten;
- **Digitale toegankelijkheid** voor informatie en eenvoudige vragen.

De **openingsuren van diensten** bepalen mee of gezinnen daadwerkelijk gebruik kunnen maken van het aanbod. De openingsuren sluiten niet aan bij de realiteit van veel gezinnen, zeker niet voor werkende ouders, alleenstaande ouders of gezinnen met onregelmatige werkuren. Enkele gemeenten experimenteren al met ruimere openingsuren zoals avondsprekuren of vrije inloop op zaterdagochtend. Dat verlaagt de drempel en maakt het ook voor werkende ouders mogelijk om ondersteuning te zoeken.

De betaalbaarheid van het aanbod is een ander toegankelijkheidselement waar gemeenten aandacht voor hebben. Wanneer de kostprijs een barrière vormt riskeren gezinnen en vooral gezinnen in een kwetsbare positie niet de ondersteuning te krijgen die ze nodig hebben. Respondenten verwijzen veelal naar een combinatie van acties om financiële drempels te verlagen: premies, tussenkomsten in onderwijs of -opvangkosten, gratis vervoer voorzien enz.

Meer specifiek worden kinderopvang, buitenschoolse opvang en activiteiten niet enkel gezien als praktische oplossingen die gezinnen helpen om werk en gezin te combineren. Ze zijn ook cruciaal voor de ontwikkeling van kinderen en de sociale cohesie. Kinderen die opgroeien in armoede lopen een verhoogd risico op sociale uitsluiting wanneer ze niet kunnen deelnemen aan cultuur- en vrijetijdsactiviteiten. Dat heeft zowel een impact op korte als op lange termijn: hun welzijn, schoolresultaten, sociale vaardigheden en toekomstperspectief.

Aanbevelingen

Gezinnen hebben nood aan voldoende, **flexibele, betaalbare en kwaliteitsvolle plaatsen in de opvang**. Het aanbod van buitenschoolse opvang en vrijetijdsbesteding moet toegankelijk zijn voor alle kinderen, ongeacht het inkomen van hun ouders.

Er moet proactief nagedacht worden over het **verlagen van financiële drempels**. Te vaak weten gezinnen niet waar ze recht op hebben waardoor ze geen gebruik maken van ondersteunende maatregelen of tegemoetkomingen. In plaats van wachten tot gezinnen zelf hun rechten opeisen zouden deze rechten (nog meer) automatisch toegekend moeten worden. Dat verlaagt daarenboven de administratieve last voor gezinnen.

8.2.6 Participatie van gezinnen, ouders en kinderen

Een geïntegreerd gezinsbeleid kan niet zonder de stem van gezinnen zelf. Participatie en inspraak zijn essentieel om zicht te krijgen op de werkelijke vragen en noden van gezinnen en om het beleid daarop af te stemmen. Respondenten geven een duidelijke evolutie aan: steeds meer kiezen ze bewust voor een bottom-up aanpak waarbij ze vraaggericht werken en inspelen op wat gezinnen nodig hebben. Wanneer gezinnen betrokken worden bij beleidsontwikkeling en besluitvorming, ontstaat er beleid dat écht aansluit bij hun dagelijkse realiteit. Gezinnen zijn immers de experts van hun eigen situatie en kunnen vanuit hun ervaring aangeven wat werkt, wat ontbreekt en waar drempels liggen.

Verschillende gemeenten experimenteren met **inspraakplatforms** zoals gezinsraden, adviesraden en bevragingen in het kader van specifieke trajecten zoals het kindvriendelijk label. Deze initiatieven bieden gezinnen en kinderen een stem in de beleidsontwikkeling en zorgen ervoor dat het lokaal bestuur beter zicht krijgt op wat er leeft bij hun inwoners.

De **nabijheid**, die vooral kleinere gemeenten kenmerkt, draagt bij tot een participatieve aanpak. Door korte communicatielijnen kunnen signalen sneller opgevangen worden en is er meer ruimte voor persoonlijk contact. In sommige gemeenten zijn beleidsmedewerkers bewust aanwezig op activiteiten zoals oudercafés en ontmoetingsmomenten, zodat ze rechtstreeks kunnen horen wat gezinnen bezighoudt.

Hoewel respondenten een positieve evolutie aangeven, is participatie nog niet systematisch verankerd in het lokaal gezinsbeleid. Veel gemeenten zijn zoekende naar de meest geschikte participatievormen en worstelen met de vraag hoe ze participatie structureel kunnen inbedden in hun werking. Een bijzondere uitdaging vormt het **bereiken van gezinnen in een kwetsbare situatie**. Vaak zijn deze gezinnen moeilijker te betrekken bij beleidsontwikkeling. Drempels zoals de gezinssituatie (denk aan alleenstaande ouders of gezinnen met zorgnoden), de taal, sociale uitsluiting of een gebrek aan vertrouwen maken actieve deelname voor deze groep complex.

Daarnaast speelt de factor **tijd en capaciteit** een belangrijke rol. Respondenten geven aan dat er te weinig ruimte is om echt diepgaand in dialoog te gaan met gezinnen. Medewerkers hebben vaak meerdere taken en prioriteiten, waardoor participatieve processen niet altijd de aandacht krijgen die ze verdienen.

Het blijft ook een **uitdaging om inspraak concreet te vertalen naar beleid**. Het organiseren van participatiemomenten is één ding, maar die input vervolgens omzetten in concrete beleidsmaatregelen en het terugkoppelen naar de betrokken gezinnen vraagt een duidelijke methodiek en commitment. Wanneer gezinnen hun inbreng niet terugzien in het beleid, kan dat leiden tot ontgoocheling en verminderde betrokkenheid bij toekomstige (participatie)initiatieven.

Participatie in lokaal gezinsbeleid bevindt zich dus in een transitiefase: er is een groeiend bewustzijn en de eerste stappen zijn gezet, maar om dat structureel en effectief te verankeren is er nood aan verdere ondersteuning, capaciteit en methodische begeleiding.

Aanbevelingen

Maak participatie een onderdeel van de beleidscyclus, vanaf de visievorming tot evaluatie.

Breng bestaande overleg-, inspraak- en participatiemogelijkheden en burgerinitiatieven in kaart en ga na in welke mate de verscheidenheid van gezinnen daarin vertegenwoordigd is.

Denk na over diverse participatievormen afgestemd op de verschillende doelgroepen. Betrek burgers, verenigingen, vrijwilligers en kinderen en jongeren actief bij dit participatietraject.

Maak gebruik van de ervaring en expertise van lokale (partner)organisaties en van bovenlokaal ontwikkelde expertise en ondersteuningsmateriaal (zie bv. www.opgroeien.be/.../participatie-binnen-het-lokaal-beleid, www.opgroeien.be/.../participatie, www.vlaanderen.be/lokaal-bestuur/verkiezingen-democratie-en-participatie/right-to-challenge-e-democracy-en-minipublics) om de stem van 'alle' gezinnen te beluisteren, om gezinnen bij het lokaal beleid te betrekken én om hen er meer vorm aan te laten geven. Geef (beleids)medewerkers tijd en ruimte om de input te hertalen naar beleidsplanning en naar concrete, operationaliseerbare en geïntegreerde acties en maatregelen.

Koppel systematisch beleidsontwikkelingen, participatietrajecten en de uitkomsten van participatietrajecten terug naar gezinnen (en de ruimere bevolking), naar diensten, organisaties en samenwerkingsverbanden en naar (boven)lokale overheden.

8.3 Bovenlokale randvoorwaarden

Lokale besturen staan voor een complexe uitdaging. Ze moeten een samenhangend en geïntegreerd gezinsbeleid voeren maar bevinden zich in een afhankelijkheidsrelatie van bovenlokale beslissingen en kaders. Lokale besturen kunnen slechts binnen bepaalde grenzen vormgeven aan hun beleid. Ze zijn immers gebonden aan de randvoorwaarden die bovenlokale overheden opleggen. Een rode draad doorheen de bevraging is de discrepantie tussen bovenlokale verwachtingen en de beschikbare middelen op lokaal niveau. Daarnaast geven lokale besturen aan nood te hebben aan meer bovenlokale richting, duidelijke kaders en ondersteuning.

8.3.1 Structurele financiering

Hoewel het belang van gezinsondersteuning breed wordt erkend, blijven de middelen in de meeste gemeenten ontoereikend om de ambities waar te maken en de groeiende verwachtingen in te lossen. Dat doet zicht onder meer voor op het vlak van preventieve gezinsondersteuning (Huizen van

het Kind) en de opvang van kinderen (IKT-plaatsen of BOA). De meeste lokale besturen geven aan dat er een groot tekort is aan structurele financiering voor gezinsbeleid. En dat terwijl de diversiteit van gezinnen toeneemt, de ondersteuningsnoden complexer worden en de vraag naar ondersteuning stijgt. Daarenboven volgen de nieuwe decretale kaders vanuit Vlaanderen elkaar op.

Een mogelijke belemmering om tot een (geïntegreerd) gezinsbeleid te komen is dat de **basisfinanciering** vanuit Vlaanderen voor de lokale besturen hoofdzakelijk via het Gemeentefonds verloopt. De besteding van die middelen wordt vrijgelaten, wat een aanzienlijke autonomie geeft aan de lokale besturen. Verschillende respondenten, actoren in het gezinsbeleid, signaleren dat ze voor de ondersteuning van gezinnen moeten concurreren tegenover andere beleidsdomeinen zoals infrastructuur en wegen.

Daarnaast kaarten tal van respondenten **de afhankelijkheid van tijdelijke projectsubsidies en van verschillende subsidiestromen** aan. Dit systeem maakt het moeilijk om een duurzaam en geïntegreerd beleid te voeren. Een projectmatige aanpak gaat vaak gepaard of illustreert een versnipperde bovenlokale aansturing (zie punt 1.3.3). De afhankelijkheid van korte-termijn projectsubsidies ondermijnt de continuïteit en kwaliteit van het gezinsbeleid. Nieuwe initiatieven, zoals bijvoorbeeld brugfigurenwerkingen, krijgen vaak maar voor enkele jaren middelen. Dat leidt tot onzekerheid. Waardevolle projecten verdwijnen zo geregeld tenzij de gemeente zelf bijkomende middelen kan vrijmaken.

Verschillende bovenlokale beleidsniveaus geven vaak ontoereikende subsidies die beperkt zijn in tijd. De middelen dekken niet altijd de volledige inzet van uren en middelen die nodig zijn voor een kwaliteitsvolle uitvoering. Ook de aanvraag en opvolging van subsidies wordt als zwaar en tijdrovend ervaren. Zo gaan subsidieaanvragen en de opvolging ervan met heel wat administratieve last gepaard.

In plaats van versnipperde en tijdelijke subsidies vragen lokale besturen om **meer structurele en samenhangende financiering zodat langetermijnplanning mogelijk is**. Lokale besturen vragen meer autonomie voor de inzet van middelen.

Lokale besturen krijgen steeds meer regierollen toebedeeld voor uiteenlopende domeinen, vanuit het idee dat zij dicht bij de burger staan. Dat is positief, maar lokale besturen kaarten aan dat deze verantwoordelijkheid zelden tot nooit gepaard gaat met bijkomende mensen of middelen. Ze zien dat patroon telkens terugkeren: verantwoordelijkheden worden vanuit Vlaanderen of federaal niveau doorgeschoven zonder voldoende budget, waardoor lokale besturen en hun personeel overbelast raken.

Gemeenten merken ook dat ze moeite hebben om voldoende personeel aan te werven, op te leiden en te behouden omdat er geen structurele financiering voorhanden is (supra, 'Voldoende en gekwalificeerd personeel').

Kleinere gemeenten worden nog harder geraakt door deze problematiek. Zij hebben minder inkomsten waardoor hun financiële draagkracht beperkter is dan grotere gemeenten. Tegelijk hebben ze te maken met dezelfde verwachtingen en regelgeving. Bovendien ervaren kleinere gemeenten dat ze moeilijk subsidies kunnen aanvragen door gebrek aan tijd, mensen of een duidelijk platform. De complexiteit van subsidieaanvragen en de daaraan verbonden administratieve lasten, maken dat kleine gemeenten vaak moeilijker toegang krijgen tot beschikbare middelen. Ook de verdeling van middelen vormt een knelpunt. Voor sommige gemeenten gebeurt de verdeling van

middelen zonder rekening te houden met de specifieke lokale context en noden. Gemeenten willen bewaken dat de factuur niet doorgeschoven wordt naar de gezinnen.

We zien dat ook na het afronden van de bevraging in februari 2025, de bovenlokale overheden blijven inzetten op een projectmatige aanpak via projectoproepen. In het najaar van 2025 lanceerde het Agentschap Integratie en Inburgering een projectoproep voor lokale besturen voor oefenkansen voor anderstalige volwassenen, jongeren en kinderen. Eveneens in het najaar 2025, keurde de Vlaamse regering de oproep 'voor expertenorganisaties ter ondersteuning van het lokaal integratiebeleid' voor een driejarige subsidiëring goed. De Vlaamse regering lanceerde in juni 2025 de oproep over gezonde voeding op school. Het systeem werkt via cofinanciering waardoor gemeenten ook nog financieel moeten bijdragen. Het aantal gemeenten dat intekende op de oproep was beperkt, en bestond hoofdzakelijk uit gemeenten die al een aanbod hadden. Met het oog op de uitvoering van het interfederaal plan geïntegreerde zorg werd een projectoproep gelanceerd voor 10 pilootprojecten 'Huizen van het Kind in functie van de implementatie van het perinataal programma'. Met het oog op de realisatie van het [Plan Jeugdhulp](#) is voor de Huizen van het Kind en de OverKop-huizen een uitbreiding van structurele middelen voorzien (volgens de persnota van het kabinet van Gennez, resp. 18 miljoen en 3 miljoen, 2025). Niettegenstaande de effectieve omvang en de modaliteiten voor de verdeling van die middelen nog niet bekend zijn, lijkt dat een hoopgevende ontwikkeling te zijn.

Aanbevelingen

- Voorzie in **structurele financiering** zodat langetermijnplanning mogelijk is. Transformeer de nog lopende projectfinanciering in een structurele financiering en geïntegreerd basiskader zodat ontwikkelde samenwerkingsverbanden, ondersteuningsinitiatieven enz. gecontinueerd kunnen worden en expertise niet verloren gaat.
- Creëer een **haalbaar financieel kader** voor kleinere gemeenten.
- **Vereenvoudig** subsidieaanvragen en administratieve procedures.
- Voorzie een **betere afstemming** tussen beleidscycli van Vlaanderen en lokale meerjarenplanningen.

8.3.2 Bovenlokale ondersteuning en samenwerking

In de bevraging komen verschillende noden aan bovenlokale ondersteuning naar voren.

Respondenten signaleren dat initiatieven nog te vaak worden op buikgevoel ontwikkeld worden. Het gebrek aan een duidelijke behoefteanalyse wordt als een knelpunt ervaren. Er is nood aan een **grondige behoefteanalyse** om de noden van gezinnen in kaart te brengen, het aanbod daarop af te stemmen, overlap in kaart brengen, samenwerkingsmogelijkheden te verkennen en te werken vanuit een gezamenlijke visie en aanpak.

De vraag rijst of elk lokaal bestuur dat afzonderlijk moet doen, of dat daarvoor ondersteuning op bovenlokaal niveau kan worden voorzien. Lokale besturen beschikken vaak niet over de capaciteit en expertise om zelf solide onderzoek te voeren naar de noden en behoeften van gezinnen in hun

gemeente. Bovenlokaal onderzoek dat bruikbaar is voor lokale besturen of ondersteuning van gemeenten bij de opzet en uitvoering van dergelijk onderzoek kan gemeenten ondersteunen.

Lokale besturen hebben dus nood aan **bovenlokale systemen voor monitoring en ondersteuning** van hun beleid. In het kader van capaciteitstekorten geven enkele gemeenten aan dat zij in samenwerking met buurgemeenten opvangplaatsen zoeken wanneer er in de eigen gemeente tekorten zijn. Deze praktijk zou door regionale afspraken en een gemeenschappelijk overzicht van beschikbare plaatsen nog versterkt kunnen worden. Ook de samenwerking met organisaties zoals Opvang Vlaanderen, die vraag en aanbod centraliseren, wordt als waardevol ervaren omdat het gemeenten helpt om tekorten beter in kaart te brengen. Daarnaast uiten lokale besturen ook noden op het vlak van een gemeenschappelijke vrijwilligersdatabank die kan ondersteunen bij het vinden en inzetten van vrijwilligers voor de begeleiding van gezinnen.

Aanbevelingen

- Breng **bruikbare cijfers en bovenlokaal onderzoek** naar noden en behoeften van gezinnen systematisch tot bij lokale besturen en beleidsmedewerkers (zie bv. www.opgroeien.be/kennis/.../behoeften-van-ouders). Geef hen een opstap naar hoe ze bestaand grootschalig onderzoek en de bevindingen naar de lokale context kunnen vertalen voor de opzet van lokaal onderzoek en hoe ze de al beschikbare cijfers en bevindingen verder kunnen inzetten in hun beleidsontwikkeling en acties.
- **Een overzicht van mogelijke (ondersteunende) bovenlokale partners en expertise:** lokale besturen ervaren een gebrek aan een helder overzicht van beschikbare partners en expertise als knelpunt. Een betere bekendmaking van (ondersteunende) partners en hun expertise kan gemeenten helpen bij het vinden van relevante partners, expertisecentra en lopende initiatieven in verschillende sectoren.
- Lokale besturen kunnen efficiënter werken als er een kwaliteitsvol én gemakkelijk hanteerbaar **digitaal systeem voor monitoring** van (inter)gemeentelijke ondersteuningsinitiatieven beschikbaar is dat bovendien inzetbaar is voor verschillende domeinen van de lokale beleidsvoering. Een dergelijk systeem bovenlokaal ontwikkelen vraagt een uitgesproken lokale inbreng en vraagt met het oog op implementatie de nodige ondersteuning en opvolging.
- Ontwikkel naast domein en sector specifiek ondersteunend materiaal, **draaiboeken, tools en voorbeelden van lokaal gezinsbeleid** die gemeenten kunnen toepassen. Deze tools moeten vertaalbaar zijn naar de lokale context en rekening houden met de diversiteit van gemeenten. Ze moeten op continue basis ontsloten worden en onder de aandacht worden gebracht van beleids- en veldwerkers (bv. via studiedagen, lokale en bovenlokale vormingsmomenten).
- **Faciliteer uitwisseling** van goede praktijken tussen gemeenten en de mogelijkheid tot **leren van elkaar**. Integreer in dergelijke uitwisselingen de nodige 'body of knowledge' zodat beschikbare inzichten vanuit lokale good practices, praktijkervaringen en expertise (practice based evidence) en vanuit wetenschappelijk onderzochte praktijken, methodieken, samenwerkingsverbanden enz. in lokale beleidsuitvoering een vertaalslag en uitrol kunnen krijgen.

- **Faciliteer samenwerking op regionaal niveau** om uitdagingen gezamenlijk te bespreken en om samen te zoeken naar oplossingen; voor de organisatie van gezamenlijke activiteiten, opleidingen of acties.
- **Meer duidelijke handvaten en richtlijnen vanuit Vlaanderen** over de invulling van bepaalde methodieken en initiatieven zoals het Huis van het Kind.

8.3.3 Een bovenlokaal geïntegreerd beleidskader

Uit de bevraging blijkt een gebrek aan geïntegreerde aansturing, duidelijke richting en een samenhangend kader op bovenlokaal niveau. Dat bemoeilijkt de lokale uitvoering en zorgt voor versnippering. De versnippering van bevoegdheden en aansturing stelt niet alleen lokale overheden en diensten voor een uitdaging, ook voor gezinnen is het een uitdaging om hun weg te vinden in het kluwen van dienstverlening, maatregelen enz. én in lokale verschillen op vlak van dienstverlening en toegankelijkheid. Dat alles draagt bij tot *“een verlies van vertrouwen van burgers en rechthebbenden in hun overheid.”* ([Tweejaarlijks Verslag Armoedebestrijding 2024-2025](#), p. 25).

Er zijn verschillende visies en doelstellingen binnen verschillende beleidsdomeinen en subsidiestromen. Bovenlokale overheden onderschrijven het belang van het geïntegreerd werken, maar kijken voor de realisatie daarvan voornamelijk naar lokale overheden, diensten en organisaties. Het ontbreekt aan een overkoepelend en gedeeld kader over gezinsbeleid vanuit Vlaanderen. We zien daarvan een voorbeeld in het decreet van 17 mei 2024 over de organisatie van een geïntegreerd gezins- en jeugdbeleid. De rol van lokale besturen blijft onduidelijk én laat beleidsdomeinen buiten Welzijn, Volksgezondheid en Gezin buiten beschouwing (denk dan aan onderwijs of jeugdwerk).

Het ontbreken van een bovenlokaal kader geeft ook moeilijkheden voor intergemeentelijke samenwerking wanneer er in verschillende lokale besturen verschillende visies op de invulling bestaan. Respondenten benadrukken het belang van een transversaal Vlaams beleid.

Tot op heden bestaat op bovenlokaal geen ‘**gezinsreflex**’ waarbij in alle beleidsbeslissingen wordt nagedacht over de impact op gezinnen. Op lokaal niveau stellen we vast dat de mate waarin gezinsbeleid horizontaal is geïntegreerd sterk verschilt van gemeente tot gemeente. Uit de bevraging blijkt dat het label ‘Kindvriendelijke Stad en Gemeente’ ervoor zorgt dat lokale besturen in verschillende beleidsdomeinen de kindreflex maken. Een gelijkaardige aanpak voor gezinsbeleid zou waardevol zijn en dat zowel op lokaal als op bovenlokaal niveau.

De rol van lokale besturen is niet altijd duidelijk omlijnd zo blijkt. Enerzijds wordt verwacht dat ze de regierol opnemen omdat ze dicht bij de burger staan, anderzijds worden verantwoordelijkheden doorgeschoven vanuit Vlaanderen zonder dat er voldoende mandaat, middelen of mensen tegenover staan (zie supra). Dat maakt het moeilijk om duurzame resultaten te boeken en creëert afhankelijkheid van bovenlokale beslissingen.

Het concept ‘Huis van het Kind’ bijvoorbeeld wordt lokaal zeer verschillend ingevuld. Voor de opstart en de uitbouw van de Huizen van het Kind is er weliswaar een algemeen ‘Vlaams’ kader, maar het is voor lokale overheden niet altijd duidelijk waar men precies naartoe wil. Doorontwikkelingsprojecten volgen elkaar op en lang niet alle Huizen van het Kind konden/kunnen daar aanspraak op maken zodat een brede uitrol uitblijft. De verwachtingen zijn breed en soms moeilijk te concretiseren.

Huizen van het Kind worden bijvoorbeeld verwacht om in te zetten op een warme transitie tussen kinderopvang en onderwijs, terwijl die domeinen onder aparte regels en decreten vallen.

Daarnaast roept de rol en betrokkenheid van bovenlokale partners bij het lokale beleid en lokale ondersteuningsinitiatieven vragen op.. Sommige bovenlokale partners hebben niet de capaciteit en/of de bereidheid om daarin betrokken te zijn en/of daarin een engagement in op te nemen. Verwachtingen daarover zijn voor lokale en bovenlokale niet altijd duidelijk. Het is aangewezen dat bovenlokale partners hun werking laten aansluiten bij lokale noden, actief meedenken over visie en prioriteiten over gezinsbeleid in de gemeente en structureel aansluiten bij lokaal overleg. De verbinding maken tussen en in dialoog gaan met welzijnspartners en inwoners is essentieel, maar blijkt niet altijd evident te zijn.

Verschillende respondenten vinden het belangrijk om te bewaken wat het lokaal bestuur wel en niet kan doen. Complexe jeugdzorgproblematieken of bovenlokale welzijnsvragen horen niet volledig bij het lokale bestuur terecht te komen. Het lokaal bestuur kan regie voeren, partners verbinden en signalen doorgeven, maar het kan niet alle verantwoordelijkheden dragen. De expertise moet blijven liggen waar die hoort.

Door een gebrek aan een bovenlokaal kader en grote lokale autonomie voert elke gemeente haar eigen lokaal gezinsbeleid. In de bevraging blijkt een zeer grote variatie tussen gemeenten: de ene gemeente heeft een uitgesproken visie en perspectief op gezinsbeleid, andere gemeenten minder uitgesproken of niet. Lokale besturen geven een verschillende invulling aan hun visie op gezinsbeleid, aan het afbakenen van de doelgroep van gezinsbeleid, aan benadering van het gezinsbeleid (horizontaal of verticaal) en aan de implementatie van doelstellingen, aanbod en acties. De ene gemeente geeft prioriteit aan een algemene preventie en brede toegankelijkheid terwijl een andere gemeente vooral de focus legt op gezinnen in een kwetsbare situatie of curatieve interventies. Enerzijds is het een meerwaarde dat lokale besturen kunnen inspelen op lokale noden en behoeften, anderzijds kan daarin een ongelijke behandeling van gezinnen vervat zitten. Het kan ertoe leiden dat de woonplaats bepalend is om al dan niet gepaste, bereikbare enz. ondersteuning te kunnen krijgen.

Een voorbeeld zien we in de voorschoolse kinderopvang. Sommige gemeenten investeren in gemeentelijke kinderdagverblijven en voeren een actieve regierol. Andere gemeenten bieden zelf geen opvang aan en gaan samenwerkingen aan met privatiserende initiatieven. Bijzondere aandacht daarbij vraagt de mate waarin gemeenten financieel ondersteunen, een adviserende rol hebben bij uitbreiding van het aanbod en investeren in kwaliteit. Dat loopt in de praktijk sterk uiteen en leidt onder meer tot variatie in het aantal beschikbare IKT plaatsen, de wachttijden voor opvang, de betaalbaarheid van opvang ... Voor gezinnen die geen opvangnet hebben kan dat betekenen dat zij niet kunnen werken of een opleiding volgen.

De implementatie van het BOA-decreet laat ook een grote variatie zien tussen gemeenten. De visie op wat kwaliteitsvolle opvang inhoudt verschilt per gemeente. Ook de keuze over subsidieverdeling, de rol van de jeugd-, sport- en cultuurverenigingen en de aandacht voor specifieke doelgroepen variëren sterk. Dat creëert een situatie waarin kinderen in een bepaalde gemeente toegang hebben tot een breed en divers aanbod aan activiteiten terwijl kinderen in een andere gemeente het moeten stellen met een minimaal of minder gevarieerd aanbod.

Wachtlijsten zijn er niet alleen in de kinderopvang. Respondenten verwijzen ook naar lange wachtlijsten in de jeugdhulp en psychologische ondersteuning, en voor sociale huisvesting. Voor een

gezin dat verhuist van een gemeente met een ruim aanbod en korte wachtlijsten naar een gemeente met een beperkt aanbod en lange wachtlijsten kan dat grote gevolgen hebben. Zeker voor gezinnen in een kwetsbare situatie kan deze discontinuïteit in huisvesting grote gevolgen hebben. Een gezin dat na intensieve begeleiding heel wat positieve stappen gezet heeft kan door een verhuizing opnieuw in de problemen komen omdat de nieuwe gemeente een andere aanpak hanteert of omdat bepaalde vormen van ondersteuning niet beschikbaar zijn.

Verskillende kleine gemeenten rapporteren dat ze over een kleiner aanbod van (vrijtijds)initiatieven, ondersteuning, gespecialiseerde diensten en voorzieningen beschikken. Dat brengt met zich mee dat gezinnen een beperktere keuzemogelijkheid hebben en vaker moeten uitwijken naar nabijgelegen steden voor (vrijtijds)activiteiten en bepaalde vormen van ondersteuning of hulp. Gezinnen in landelijke gebieden en deelgemeenten hebben vaak te kampen met tekorten op het vlak van openbaar vervoer en mobiliteit tussen naburige gemeenten. Deze verschillen in gemeenten kunnen bij gezinnen leiden tot een gevoel van onrechtvaardigheid en uitsluiting. Lokale besturen hebben niet altijd of niet alleen al de hefbomen om daar verandering in te brengen.

Voorgaande voorbeelden illustreren dat de woonplaats van een gezin, wat niet altijd een vrije keuze is, in belangrijke mate bepaalt welke ondersteuning gezinnen krijgen en welke kansen hun kinderen hebben. Veelal worden gezinnen die het meest kwetsbaar zijn het hardst geraakt door de verschillen tussen gemeenten. Dat botst met het fundamenteel principe dat elk kind gelijke ontwikkelingskansen verdient en elk gezin, elke ouder de nodige ondersteuning verdient, ongeacht de woonplaats.

Het gezinsbeleid bevindt zich dus op een spanningsveld tussen lokale autonomie en gelijke kansen. Zoals eerder vermeld, is het waardevol dat gemeenten kunnen inspelen op hun lokale context, prioriteiten kunnen stellen op basis van lokale behoeften en creatieve oplossingen kunnen ontwikkelen. Effectieve ondersteuning vraagt immers nabijheid, afstemming en een lokale verankering. Deze autonomie mag echter niet leiden tot ongelijkheden in beschikbare diensten en voorzieningen.

Aanbevelingen

Er moet een **gemeenschappelijk kader** gecreëerd worden waarbij er voldoende ruimte is voor lokale invulling en verrijking.

Geef op Vlaams en federaal niveau systematisch vorm aan een **geïntegreerde, beleids-domeinoverschrijdende visie en aanpak**. Er moet nagedacht worden over:

- Een **bovenlokaal kader** dat aangeeft welke **ambities** er zijn op vlak van gezinsbeleid, **hoe lokale besturen daarin ondersteund worden én dat voor alle steden en gemeenten indicatoren en minimumnormen bevat** waaraan een goed gezinsbeleid moet voldoen. Een dergelijk kader kan lokale besturen helpen bij zelfreflectie en beleidsontwikkeling en -uitvoering.
- Een **gezinsreflex** kan ervoor te zorgen dat beleid consequent wordt getoetst op de impact van de gezinnen. Bij elk beleidsbesluit zou kunnen nagegaan worden wat de gevolgen zijn voor gezinnen en of de negatieve effecten tot een minimum beperkt kunnen worden. Kwaliteitscriteria zoals bijvoorbeeld toegankelijkheid, samenwerking, participatie van

gezinnen en aandacht voor diversiteit zouden daarbij als referentiekader gebruikt kunnen worden (zie ook verder).

- **Toegankelijk en bereikbaar basisaanbod en gespecialiseerde begeleiding:** Een eenduidig antwoord op de vragen: Op welke ondersteuning (diensten en voorzieningen) moet een gezin beroep kunnen doen ongeacht de woonplaats? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat alle gezinnen en dus ook de gezinnen in een kwetsbare situatie bereikt worden? Aan welke kwaliteitsnormen moet gezinsondersteuning voldoen?
- **Ondersteuning van gemeenten op basis van hun schaalgrootte en uitdagingen** zodat gezinnen zoveel als mogelijk kunnen terugvallen op de nodige ondersteuning.
- Hoe ten behoeve van een optimale ondersteuning van gezinnen lokale en regionale **samenwerking** georganiseerd kan worden en welke systemen ondersteuningscontinuïteit kunnen waarborgen (bv. overdracht van dossiers tussen gemeenten op basis van toestemming van het gezin).
- **Een gezinsraad op Vlaams niveau**, een soort adviesorgaan waarin de (lokale) inbreng van gezinnen (o.a. hun noden, aanbevelingen) een plaats krijgt en waarin samen met gebruikersorganisaties, het middenveld, professionals op (boven)lokaal niveau en beleidsmakers operationele adviezen voor een (geïntegreerd) gezinsbeleid geformuleerd worden.

8.4 Tot slot

Dit onderzoek toont dat lokale besturen met betrokkenheid en creativiteit (beogen te) werken aan een gezinsbeleid dat tegemoet komt aan de diverse noden van gezinnen. De bereidheid om te investeren in toegankelijkheid, preventie en samenwerking is groot. Tegelijk wordt duidelijk dat de ambitie van gemeenten en steden botst op grenzen vanuit lokale prioriteitenstelling (keuzes) en structurele beperkingen die hun (autonome) beleidskracht ondermijnen.

Om tot een lokaal en bovenlokaal geïntegreerd gezinsbeleid te komen is er nood aan een gedeelde verantwoordelijkheid waarbij Vlaanderen en lokale besturen elkaar versterken. Vlaanderen moet zorgen voor duidelijke kaders, structurele financiering en bovenlokale ondersteuning. Lokale besturen kunnen dan, vanuit hun nabijheid bij gezinnen en kennis van de lokale context een toegankelijk, geïntegreerd en op maat gemaakt gezinsbeleid verder uitbouwen.

De komende jaren zijn cruciaal. Met de invoering van nieuwe decreten en de verdere uitbouw van o.a. de Huizen van het Kind ligt er een kans om maximaal in te zetten op het lokaal gezinsbeleid. Dat vergt durf, visie en vooral de bereidheid om te investeren in structurele capaciteit. Alleen zo kunnen we ervoor zorgen dat elk gezin in Vlaanderen, ongeacht hun startpositie, de ondersteuning krijgt die nodig is om op te groeien in een veilige, gezonde en kansrijke omgeving (zie o.a. [VAPA 2025-2029](#); [Conceptnota Jeugdhulp 2025](#)). Dit onderzoek geeft lokale besturen een stem en biedt mede vanuit het perspectief van gezinnen, concrete aangrijpingspunten voor een toekomstgericht gezinsbeleid.

9 Bronnen

Audenaert, V. (2022). *Gezinsenquête 2021: De samenstelling van het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kindervens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin.* www.gezinsenquête.be

Audenaert, V., Nys, K., Emmery, K. (2025). *Gezinsondersteuning in Vlaanderen. Trends in het gebruik tussen 2016-2021. Deel 1. Relatie- en opvoedingsondersteuning.* www.gezinsenquête.be

Bronselaer, J. & Van der Gucht, A. (2023). *Gezinsenquête 2021: Het sociaal leven van ouders. Gezinnen in Vlaanderen over hun deelname aan sociale activiteiten, het sociale netwerk, de steun die men van het netwerk krijgt en de tevredenheid met het sociale leven.* www.gezinsenquête.be

Buyle, S., Nys, K., & Emmery, K. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Deelrapport Voorschoolse Kinderopvang.* Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Buyle, S., Nys, K., & Emmery, K. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Deelrapport Buitenschoolse opvang en activiteiten.* Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Buyle, S., Nys, K., & Emmery, K. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Deelrapport Flankerend onderwijsbeleid.* Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

CLB in cijfers. Schooljaar 2023-2024. www.vrijclb.be/files/Jaarverslag_CLB_Sector_23_24.pdf

Copland, F. S., & Hunter, S.C. (2025). *Paternal Perinatal Mental Health Support: Fathers' Perspectives on Barriers, Facilitators, and Preferences.* *Discover Mental Health*, vol. 5, no. 1, pp. 39–14, <https://doi.org/10.1007/s44192-025-00165-x>

Crevits, H. (2025). *Nota aan de Vlaamse Regering. Betreft: Subsidieoproep voor expertenorganisaties ter ondersteuning van het lokaal integratiebeleid en ter bevordering van sociale cohesie en participatie in een diverse samenleving (VR 2025 1212 DOC.1207/1TER).* <https://themis.vlaanderen.be/files/a7cfdc80-d748-11f0-9f89-8b390237f631/download?name=VR%202025%201212%20DOC.1207-1%20Subsidieoproep%20Sociale%20Cohesie%20en%20Participatie%20-%20nota%20TER.pdf&content-disposition=inline>

Crevits, H. (2024). *Beleidsnota 2024-2029. Binnenlands Bestuur en Stedenbeleid (129 (2024-2025) – Nr. 1).* <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/70751>

Decreet van 17 november 2023 over open scholen (B.S. 4 december 2023). <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document/16072>

Decreet van 29 november 2013 houdende de organisatie van de preventieve gezinsondersteuning. <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1023668.html>

Departement Zorg (2025). *Vlaams actieplan armoedebestrijding 2025-2029*.

<https://www.vlaanderen.be/vlaamse-regering/bslissingen-van-de-vlaamse-regering/vlaams-actieplan-armoedebestrijding-vapa-voor-de-periode-2025-2029>

De Bruyckere, P., Dekrem, J., & Leflot, G. (2015). Omgevingsanalyse en literatuurstudie aanbod opvoedingsondersteuning bij 10 tot 16-jarigen Antwerpen. Eindrapport. Antwerpen: Thomas More.

<https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/eindrapport-stad-antwerpen.pdf>

De Keerkring (2024). *Jaarverslag De Keerkring 2023*. https://keerkring.be/wp-content/uploads/2024/04/Jaarverslag_DeKeerkring_2023.pdf

De Keerkring (2021 -2025). *Jaarverslag De Keerkring 2024*. <https://keerkring.be/wp-content/uploads/2025/06/Jaarverslag-2024.pdf>

De Roos, S. Bucx, F., & van den Berg, E. (2021). Sociale netwerken van ouders. Steun bij de opvoeding en andere ouderschapstaken. Sociaal en Cultureel Planbureau.

<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/03/09/sociale-netwerken-van-ouders>

Dierckx, H., Snoeck, G., Tambuyzer, E., Roelants, M., Van Leeuwen, K., Desoete, A., Wiersema, R., De Cock, P., & Hoppenbrouwers, K. (2014). *Zorgen, behoefte aan hulp en zorggebruik bij Vlaamse kinderen en jongeren van 0, 6 en 12 jaar: resultaten van de eerste bevraging*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pq/channelentries/bsfvfib/files/2014_12-rapport_27-zorgen_behoefte-aan-hulp_zorggebruik-bij-vl-kinderen-en-jongeren.pdf?j25b6tj

Dupont, G. & Vancoppenolle, D. (2023). *Gezinsenquête 2021: De combinatie gezin en werk. Gezinnen in Vlaanderen over gezinsvriendelijke maatregelen van werkgevers, praktische regelingen voor de kinderen, de invloed van het werk op het gezin en (de tevredenheid over) de combinatie gezin en werk*. Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be

Emmery, K., Nys, K., & Buyle, S. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Deelrapport Huizen van het Kind*. Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Emmery, K., Nys, K., & Buyle, S. (2026). *Lokaal geïntegreerd gezinsbeleid. Een onderzoek bij lokale besturen in Vlaanderen in opdracht van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Deelrapport Sociaal Huis*. Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Emmery, K. (2024). Verkennend onderzoek Gezinskabinet.

<https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2024-12/Verkennend%20onderzoek%20gezinskabinet%20DEF.pdf>

Emmery, K. (2025). *Gezinskabinet: de ondersteuning van alleenstaande ouders en samengestelde gezinnen*. Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Emmery, K., & Loosveldt, G. (2025). Welke ondersteuning hebben gezinnen nodig? Ouders van schoolgaande kinderen aan het woord. *Caleidoscoop*, 37(3), p. 27-39.

Emmery, K., & Pasteels, I. (2022). *Gezinsenquête 2011: De relatie met de partner. Gezinnen in Vlaanderen over de relatie met de partner, relatiekwaliteit, steun van de partner, tevredenheid met de partnerrelatie en het gebruik van relatieondersteuning*. www.gezinsenquête.be

Gaynor, M., Hesketh, K., Gebremariam, K., Wynter, K., & Laws, R. (2025). Practicality of the My Baby Now App for Fathers by Fathers: Qualitative Case Study. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 8, e64171-. <https://doi.org/10.2196/64171>

Gennez, C. (2025). Mededeling aan de Vlaamse Regering. Betreft: Conceptnota 'Transparant, toegankelijk, proactief en geïntegreerd: de jeugdhulp van morgen' (VR 2025 1710 MED.0398/1). https://themis.vlaanderen.be/files/4ff14c00-ab5c-11f0-9b44-3797f8128cc9/download?name=VR%202025%201710%20MED.0398-1%20CN_Jeugdhulp%20-%20mededeling.pdf&content-disposition=inline

Griffith, D. M., Jaeger, E. C., Pepperman, P., Chustz, K. A., Frazier, D., & Wilson, A. (2025). Expectant and new fathers say they need resources and sources of support. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 25(1), 205–210. <https://doi.org/10.1186/s12884-025-07290-z>

Guio, A-C, & Van Lancker, W. (2023). Kinderarmoede en deprivatie bij kinderen in België. Zoom. Koning Boudewijnstichting. <https://media.kbs-frb.be/nl/media/11081/ZOOM%20Kinderdeprivatie%20pdf>

Hermans, K., Van Leeuwen, K., Vanderfaellie, J., & Maes, B. (2016). *Analyse van de behoeften aan en het gebruik van opvoedingsondersteuning door ouders van een kind met een specifieke zorgbehoefte*. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. <https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/hermans-opvoedingsondersteuning-handicap.pdf>
<https://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/lijst?s=clb>
<https://unric.org/nl/duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen/>
<https://gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/>
<https://provincies.incijfers.be/databank>

Joos, A., & Ernalsteen, V. (2010). *Wat is een brede school? Een referentiekader*. Steunpunt Diversiteit & Leren.

Jukes, L. M., Di Folco, S., Kearney, L., & Sawrikar, V. (2024). Barriers and facilitators to engaging mothers and fathers in family-based interventions: A qualitative systematic review. *Child Psychiatry & Human Development*, 55(1), 137–151. <https://doi.org/10.1007/s10578-022-01389-6>

Kabinet van Caroline Gennez (17 oktober 2025). Persnota - Informatief 2025/134 - bijlage 2: *Vlaamse regering keurt conceptnota hervormingen jeugdhulpsector goed*.

Lam, E. & Van Dorp, M. (2018). Help ouders in plaats van de kinderen. *JeugdenCo*, 12(1), p. 22-25.

Lecoyer, K., Oizaz, S., Nys, K. & Emmery, K. (2023). *Verbindend werken met moslimgezinnen. Een onderzoek naar de bezorgdheden en noden van moslimouders en de betekenis voor diverssensitieve gezinsondersteuning. De ouderbevraging*. Schaarbeek: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee). https://www.odisee.be/sites/default/files/public/2023-07/Onderzoeksrapport_PWO_moslimgezinnen_Ouders.pdf

Loosveldt, G. (2025). *Gezinnen worstelen met ontwikkelingsstoornissen. Ervaringen, noden en verwachtingen van ouders. Deelrapport 'Gezinskabinet'*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

- Luyten, D., Emmery, K. en Rondelez, P. (2014). *Mozaïek en dynamiek van het lokaal gezinsbeleid in Vlaanderen. Successen, spanningsvelden en knelpunten*. Garant.
- Mediawijs (2021). *Opvoeden in een digitale wereld. Mediaopvoeding: 4 veelvoorkomende zorgen van ouders*. <https://www.mediawijs.be/nl/artikels/mediaopvoeding-4-veelvoorkomende-zorgen-van-ouders>
- Meppelder, M., Hodes, M., Kef, S., Schuengel, C. (2014). Parents with intellectual disabilities seeking professional parenting support: The role of working alliance, stress and informal support. *Child Abuse & Neglect*, Vol. 38(9), 1478-1486.
- Morawska, A., Weston, K., & Courtney, B. (2018). Early Parenting Support and Information: A Consumer Perspective. *Infant Mental Health Journal*, 39(2), 145-152. <https://doi-org.odisee.e-bronnen.be/10.1002/imhj.21688>
- Návratová, H., Lacinová, L., Pátková Daňšová, P., Lacina, R., Neužilová Michalčáková, R., & Kaňa, S. (2025). "What makes me uncertain?" Czech mothers' experiences of parenting 13- to 17-month-old toddlers. *Family Relations*, 74(1), 234-252. <https://doi.org/10.1111/fare.13101>
- Nys, K. (2025). Family Support from the Perspective of Parents, In M. Serapioni (ed.), *Insights on Family Policies Dossier 2. The Flemish Houses of the Child: Ten years of Family Services Coordination at the local level* (pp. 27-31). European Observatory on Family Policy. <https://coface-eu.org/wp-content/uploads/2025/09/Insights-Flanders-Website.pdf>
- Nys, K. (2017). *De Huizen van het Kind in cijfers en ervaringen*. Brussel: Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee). [https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-03/De huizen van het kind in cijfers en ervaringen. verwerking van de bevraging van kind en gezin.pdf](https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-03/De%20huizen%20van%20het%20kind%20in%20cijfers%20en%20ervaringen.%20verwerking%20van%20de%20bevraging%20van%20kind%20en%20gezin.pdf)
- Nys, K. (2020). De stem van ouders in opvoedingsondersteuning. In: K. Emmery, J. Van Puyenbroeck, G. Loosveldt (Eds.), *In verband met gezinnen. Het gezinsperspectief in beleid en praktijk*, Chapt. 3, (39-56). (Gezinnen, Relaties en Opvoeding, 6). Antwerpen: Garant. ISBN: 9789044137576.
- Nys, K. (2023). *Vroeg en nabij. Een huis voor alle ouders (?)* Studiedag 'Bijschakelen naar Vroeg en Nabij', Schaarbeek, 15 februari 2023. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee). [https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-05/bijschakelen naar vroeg en nabij kristien nys 2023-02-15.pdf](https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-05/bijschakelen%20naar%20vroeg%20en%20nabij%20kristien%20nys%202023-02-15.pdf)
- Nys, K., Van Leeuwen, K., Emmery, K. (2016). *Dilbeekse Huis van het Kind in ontwikkeling. Behoeftenbevraging bij ouders*. Brussel: Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee) - Onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek (KU Leuven). [https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-03/Behoeftenbevraging hvhk dilbeek 2016 cover inhoud.pdf](https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-03/Behoeftenbevraging%20hvhk%20dilbeek%202016%20cover%20inhoud.pdf)
- Nys, K., & Van Leeuwen, K. (2017). *Opvoeden en ondersteuningsmogelijkheden. Ouders en het werkveld over de rol van vzw De Keerkring en andere actoren*. Brussel: Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee) - Onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek (KU Leuven). [https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-05/eindrapport vzw de keerkring versie 2017-02-08.pdf](https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-05/eindrapport%20vzw%20de%20keerkring%20versie%202017-02-08.pdf)

- Nys, K., Van Puyenbroeck, J. Vandewaerde, S., Stoové, E., Emmery, K., & Loosveldt, G. (2025). *Exploratieve vergelijking trajectondersteuningsvormen (Onderzoek i.o.v. Opgroeien)*. Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).
https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2025-09/Onderzoeksrapport_Exploratieve%20vergelijking%20trajectondersteuningsvormen_Odisee_2025.pdf
- Nys, K., Vandewaerde, S., & Stoove, E. (2024). *Methodiek gezinscoaching*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee). Retrieved from <https://www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken/gezinscoaching>
- Opgroeien (z.d. a). *Inclusie specifieke zorgbehoefte. Perspectief van ouders*. Geraadpleegd op 14 maart 2025 van www.opgroeien.be/kennis/themas/inclusie-specifieke-zorgbehoefte/perspectief-van-ouders
- Opgroeien (z.d. b). *Geïntegreerd werken. Zorg en Ondersteuning voor zwangere vrouwen, hun kinderen en hun gezin tijdens de eerste 1000 dagen*. Geraadpleegd op 25 maart 2025 van www.opgroeien.be/kennis/themas/geintegreerd-werken/zorg-en-ondersteuning-voor-zwangere-vrouwen-hun-kinderen-en-hun-gezin-tijdens-de-eerste-1000-dagen
- Opgroeien (2024a). *Cijferrapport. Aanvragen crisisjeugdhulp en niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp in 2023*. Geraadpleegd op 25 maart 2025 van www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/aanvragen-crisisjeugdhulp-en-niet-rechtstreeks-toegankelijke-jeugdhulp
- Opgroeien (2024b). *Bereik medisch preventieve gezinsondersteuning in 2023*. Geraadpleegd op 14 maart 2025 van www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/bereik-medisch-preventieve-gezinsondersteuning-kind-en-gezin
- Opgroeien (2023). *Huizen van het Kind. Rapport 2023*.
https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/rapport2023_huis_vh_kind_0.pdf
- POD MI. Projectoproep kinderarmoede 2021-2023. <https://www.mi-is.be/nl/projectoproep-kinderarmoede-2021-2023>
- Robben, L., Marana, A.-L., Spaas, C., & Hermans, K. (2025). *Gezinnen in een financieel kwetsbare positie: Bevindingen uit de Gezinsenquête 2021*. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pg/channelentries/uijoiwa/files/1763032628635/2025_13_rapport_47_ssvg_ef_46_gezinsenquête.pdf?lxtjdnr
- Rios, J., Frieson, T., Ray, N., Edwards, D., Pérez-Escamilla, R., & O'Connor Duffany, K. (2025). Black Fathers' Views on Breastfeeding Facilitators, Barriers, and Support Services: Insights From a Qualitative Community-Based Participatory Research Study. *Maternal and Child Nutrition*, vol. 21, no. 2, pp. e13776-n/a, <https://doi.org/10.1111/mcn.13776>
- Shawna, J.L., Hoffman, G., & Harris, D. (2016). Community-Based Participatory Research (CBPR) needs assessment of parenting support programs for fathers. *Children and Youth Services Review*, 66, 76–84. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.05.004>
- Statistiek Vlaanderen (2025). *Bevolking naar positie in het huishouden*.
<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/bevolking-naar-positie-in-het-huishouden>

- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2025). *Menselijkheid als kompas in publieke dienstverlening. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks Verslag 2024-2025*. Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. <https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2026/01/260106-Tweejaarlijks-Verslag-2024-2025-NL.pdf>
- Steyaert, J. Borgers, A., Bamps, H. (2025). *Gezinskabinet. Gezinnen aan het woord. Hoe kunnen gezinnen (beter) ondersteund worden, door wie en wanneer?* Gezinsbond - Kenniscentrum Gezinswetenschappen. <https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2025-02/Gezinskabinet%20Eindrapport%20DEF.pdf>
- Vancoppenolle, D. & Dupont, G. (2018) *Gezinsenquête 2016: Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning?* www.gezinsenquête.be
- Vancoppenolle, D., Dupont, G. & Nys, K. (2023). *Gezinsenquête 2021: Opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over opvoedingsbeleving, opvoedingsvragen en -zorgen en het gebruik van opvoedingsondersteuning*. www.gezinsenquête.be
- Vandemeulebroecke, L. & Nys, K. (2002). Het concept opvoedingsondersteuning. In: L. Vandemeulebroecke, H. Van Crombrugge, J. Janssens & H. Colpin (eds.). *Gezinspedagogiek Deel II: Opvoedingsondersteuning*. (pp. 11-30) Leuven/Apeldoorn: Garant.
- Vandewaerde, S., Fagardo, B., Nys, K., & Emmery, K. (2019). *Toegankelijke gezinsondersteuning in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad voor toekomstige ouders en ouders met jonge kinderen. Onderzoek met steun van de Vlaamse Gemeenschapscommissie*. Schaarbeek: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee). https://kcgezinswetenschappen.odisee.be/sites/default/files/public/2023-05/onderzoeksrapport_gezinsondersteuning_brussel_2019.pdf
- Van Beurden, K., Vereijken, F.R., Frielink, N., & Embregts, P.J.C.M. (2025). The needs of family members of people with severe or profound intellectual disabilities when collaborating with healthcare professionals: a systematic review. *Journal of Intellectual Disability Research*, 69(1), 1-29. <https://doi-org.odisee.e-bronnen.be/10.1111/jir.13199>
- Van Leeuwen, K., Nys, K., & EXPOO. (2020). *Zicht op lokale noden en behoeften*. Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee) - Onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek (KU Leuven) - EXPOO. <https://www.opgroeien.be/kennis/toolbox/draaiboek-zicht-op-lokale-noden>
- Van Puyenbroeck, J. (2025). *Exploratief onderzoek trajectondersteuning. Fiche Draaischijffunctie CLB. [intern document]*. Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen – Orthopedagogie (Odisee).
- Van Rompuy, P. (2019). *Schriftelijke vraag nr. 7-150 van d.d. 22 november 2019 aan de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Buitenlandse Handel: Verblijfsregister van de steden en gemeenten - Ingeschreven kinderen – Aantal*. Kamer van volksvertegenwoordigers.
- Velghe, J. (2021). *Vervoersarmoede in België*. AB-REOC – BV-OECO. <https://luttepauvrete.be/wp-content/uploads/sites/2/2025/05/Studie-Jan-Velghe-BVOECO.pdf>

Vlaamse overheid (z.d.). Stappenplan strategie formuleren. Geraadpleegd via:

<https://www.vlaanderen.be/informatie-voor-hr-professionals/organisatie/dienstverlening-missie-visie-en-strategie/stappenplan-strategie-formuleren>

Vraag om uitleg van Kim Buyst aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering [...] en aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Onderwijs [...] over de inzet van brugfiguren in het onderwijs. Verslag vergadering 11 februari 2025 Commissie voor Binnenlands Bestuur en

Inburgering. www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1862433/verslag/1868081

www.departementzorg.be/nl/gezinsenquête-2021-gezinnen-vlaanderen-beeld

www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek

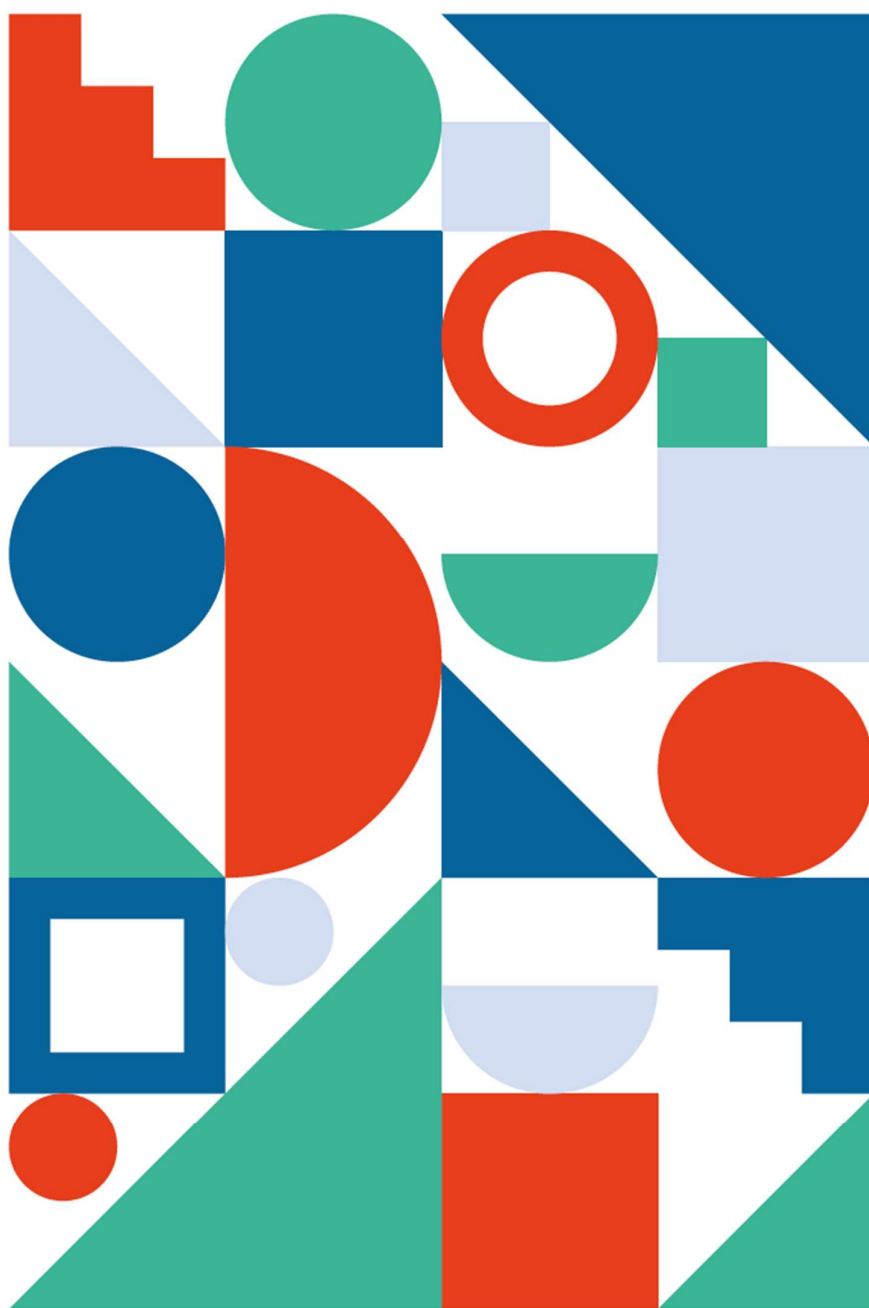
www.opgroeien.be/kennis/themas/ouderschap-en-opvoeding-ondersteunen/behoefte-van-ouders

www.opgroeien.be/kennis/themas/participatie

www.vlaanderen.be/lokaal-bestuur/verkiezingen-democratie-en-participatie/right-to-challenge-e-democracy-en-minipublics

www.vvsg.be/themas/zorg-gezin-en-welzijn/kinderen-en-gezinnen/lokaal-gezinsbeleid

www.vvwj.be/nl/onderzoeksprogramma-jong-2007-2015

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek

facebook.com/gezinswetenschappen

twitter.com/gezinswetensch

kcgezinswetenschappen.odisee.be | odisee.be